

Artūras Katilius
Vytautas Tininis

Lietuvos kariuomenės istorija

Lietuvos kariuomenės
karių uniformos,
ženklai ir vėliavos
1990–2010 m.

GENEROLO
JONO ŽEMAIČIO
LIETUVOS KARO
AKADEMIJA

Artūras Katilius
Vytautas Tininis

Lietuvos kariuomenės karių uniformos, ženklai ir vėliavos 1990–2010 m.

2014 Vilnius

UDK 355.1(474.5)(091)

Ka585

Leidinio autoriai:

Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejaus Karo technikos Vilniaus skyriaus vyr. muziejininkas
ats. kpt. Artūras Katilius

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro vyriausiasis specialistas
dr. Vytautas Tininis

Atsakingasis redaktorius –

prof. dr. Jonas Vaičenonis (*Vytauto Didžiojo universitetas*)

Recenzantai:

dr. Aušra Jurevičiūtė (*Vytauto Didžiojo karo muziejus*)

dr. Ramūnas Skvireckas (*Kauno technologijos universitetas*)

dr. Gintautas Surgailis (*Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija*)

Konsultantai:

Vincas Ališauskas

Regimantas Diržinauskis

Jaroslavas Dubako

Jadvyga Gaižutienė

Rineta Karalevičienė

Sigitas Kučinskas

Irena Mėlynienė

Alvydas Tamošiūnas

Gytis Kazokas

Nuotraukos:

Rimanto Bagdono

Tado Dambrausko

Kęstučio Dijoko

Vladimiro Gulevičiaus

Jono Gvildžio

Gintaro Jesonio

Vytauto Milišausko

Alfredo Pliadžio

Artūro Šostako

Eugenijaus Žygaičio

© Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2014

© Artūras Katilius, 2014

© Vytautas Tininis, 2014

ISSN 1822-4423

ISBN 978-609-8074-178

TURINYS

SUTRUMPINIMAI ...5

IVADAS ...7

I dalis. LIETUVOS KARIUOMENĖS KARIŲ APRANGOS IR VĖLIAVŲ RAIDA ...11

1. SIMBOLIKA ...12

2. UNIFORMOS ...14

2.1. Pirmosios Lietuvos karių uniformos. 1990–1991 m. ...14

2.2. Naujos karių aprangos kūrimas. 1992–1995 m. ...19

2.3. Pasirengimas kurti naujo pavyzdžio uniformas. 1996–2001 m. ...27

2.4. Reformos pabaiga: įteisintos dešimtmetį kurtos karių uniformos. 2001–2010 m. ...32

3. UNIFORMŲ ATRIBUTIKA ...37

4. LIETUVOS KARIUOMENĖS VĖLIAVOS ...48

5. ATSIMINIMAI ...53

5.1. Lietuvos karių uniformų istorinės šaknys maitina ateitį... / *Jadvyga Gaizutienė* ...53

5.2. Atmestas istorinis paveldas / *Liudas Gedminas* ...56

5.3. Akselbantai / *Kristina Krulienė* ...57

5.4. Auksuotos sagos – atsparesnės korozijai / *Rimutis Petras Pūras* ...58

5.5. Už dailininką kalba jo darbai / *Ats. vyr. ltn. Nerijus Treinys* ...65

6. IŠVADOS ...70

II dalis. LIETUVOS KARIŲ UNIFORMOS IR ŽENKLAI / IKONOGRAFINĖ MEDŽIAGA ...73

1. UNIFORMŲ ISTORIJA NUOTRAUKOSE ...74

2. UNIFORMŲ PAVYZDŽIAI ...94

3. GALVOS APDANGALAI ...121

4. SKIRIAMIEJI ŽENKLAI ...127

4.1. Galvos apdangalų ženklai ...127

4.2. Akselbantai ...144

4.3. Diržai ir sagos ...146

4.4. Antpečiai ...149

4.5. Antpečių movos ...171

4.6. Karių laipsnio skiriamieji ženklai ...176

4.7. Antsiuvai ...180

5. KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOS APDOVANOJIMAI IR KITI ŽENKLAI ...254

6. LIETUVOS KARIUOMENĖS VĖLIAVOS...305

III dalis. PRIEDAI ...313

1. PATVIRTINTI DAILININKŲ PROJEKTAI ...314

2. NEPATVIRTINTI DAILININKŲ PROJEKTAI ...345

3. DOKUMENTŲ PRIEDAI ...355

4. KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOS APDOVANOJIMŲ IR TARNYBOS ŽENKLŲ APRAŠAS ...379

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA ...389

SUTRUMPINIMAI

AB – Aviacijos bazė

AD – Aprūpinimo departamentas

AFB – KOP Aviacijos bazė

AOTD – Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas

ap. – apyrašas

AIIB – Antroji aviacijos bazė

AT – Aukščiausioji Taryba

ats. – atsargos

b. – byla

BALTBAT – Baltijos valstybių taikos palaikymo dalinys

brg. gen. – brigados generolas

CRC (Control Report Centre) – Oro erdvės kontrolės centras

CSD – Civilinės saugos departamentas

ESK – eskadrilė

IFOR – Taikos įgyvendinimo pajėgos Bosnijoje ir Hercegovinoje

f. – fondas

FAD – Finansų ir apskaitos departamentas

gen. – generolas

gen. ltn. – generolas leitenantas

gen. mjr. – generolas majoras

GRB – Greitojo reagavimo brigada

GSK – Garbės sargybos kuopa

KA – krašto apsauga

KAA – Krašto apsaugos archyvas

KAD – Krašto apsaugos departamentas (1990–1991 m.), Kariuomenės aprūpinimo departamentas

KAM – Krašto apsaugos ministerija

KAS – krašto apsaugos sistema

KASP – Krašto apsaugos savanorių pajėgos

KFOR – Kosovo pajėgos

KGB – Komitet gosudarstvennoj bezopasnosti (rus.) – Valstybės saugumo komitetas

KJP – Karinės jūrų pajėgos

KOP – Karinės oro pajėgos

kmdr. – komandoras

kontradm. – kontradmirolas

kpt. – kapitonas

l. – lapas

LAKS – Lietuvos atsargos karininkų sąjunga

LAL – lengvieji atakos lėktuvai

LITCOY-1 – Lietuvos kariuomenės kontingentas, dalyvavęs tarptautinėse operacijose Šiaurės Europos ir Lenkijos brigados Danijos bataliono sudėtyje
LITPLA-1 – Lietuvos karių būrys, dalyvavęs taikos palaikymo operacijose Danijos bataliono sudėtyje
LITPOLBAT – Lietuvos-Lenkijos batalionas
LK – Lietuvos kariuomenė; Lauko kariuomenė
LKA – Lietuvos karo akademija, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija
LR – Lietuvos Respublika
lt. – leitenantas
LU – lauko uniforma
MAD – Materialinio aprūpinimo departamentas
MAT – Medžiaginio aprūpinimo tarnyba
MJ – Mokomasis junginys
mjr. – majoras
MPB – Motorizuotoji (mechanizuotoji) pėstininkų brigada; motorizuotasis (mechanizuotasis) pėstininkų batalionas
MRAT – Medžiaginių resursų aprūpinimo tarnyba
MRD – Materialinių resursų departamentas
MT – Ministrų Taryba
NATO – Šiaurės Atlanto sutarties organizacija
NKUKTK – Nuolatinė karių uniformos keitimo bei tobulinimo komisija
OESKV – Oro erdvės stebėjimo ir kontrolės valdyba
PAG – Provincijos atkūrimo grupė
plk. – pulkininkas
plk. lt. – pulkininkas leitenantas
SA – sovietinė armija
SFOR – NATO Taikos palaikymo Bosnijos ir Hercegovinos pajėgos
SKAT – Savanoriškoji krašto apsaugos tarnyba
SOJ – Specialiųjų operacijų junginys
SOP – Specialiųjų operacijų pajėgos
SP – Sausumos pajėgos
srž. – seržantas
TGŠ – Teritorinis gynybos štabas
VDKM – Vytauto Didžiojo karo muziejus
VDU – Vytauto Didžiojo universitetas
vyr. lt. – vyresnysis leitenantas
VRM – Vidaus reikalų ministerija
VSAT – Valstybės sienos apsaugos tarnyba
VŠĮ – viešoji įstaiga (įmonė)

ĮVADAS

1990–1991 m. atkurtą Lietuvos kariuomenę sudarė įvairios karinės struktūros (Pasienio ir Savanoriškoji krašto apsaugos tarnybos, karinės mokymo įstaigos, Sausumos, Oro ir Jūrų pajėgos, sukarintos visuomeninės organizacijos ir kt.). Visos jos siekė turėti savo uniformas, specialiąją karinę atributiką. Per du dešimtmečius dėl kariuomenėje vykusių reformų keitėsi karių apranga, skiriamieji ženklai, tačiau tai, kas buvo sukurta prieškariniu ir kariuomenės kūrimosi pradžioje, iš esmės nepakito.

Knygos autoriai siekė nuosekliai parodyti 1990–2010 m. Lietuvos karių aprangos, skiriamųjų ženklų ir vėliavų raidą ir kartu supažindinti su tuo laikotarpiu susijusiu istoriniu palikimu.

Lietuvos karių uniformos ir skiriamieji ženklai pirmaisiais atkurtos valstybės gyvavimo metais patyrė daug permainų – beveik kasmet vyko kokia nors reforma. 1990–1991 m. Lietuvos sausumos kariuomenės dėvėtas juodos spalvos uniformas pakeitė pilkai žalsvos, karo aviacijos – pilkai melsvos (nuo 1992 m.). Karinių jūrų pajėgų (nuo 1993 m.) uniforma ir atskiros jos dalys buvo trijų pagrindinių spalvų – juodos, tamsiai mėlynos ir baltos. Nuo 1998 m. nustatyta Sausumos pajėgų karių aprangos spalva buvo žalsva, Karinių oro pajėgų – mėlyna, Karinių jūrų pajėgų – juoda.

Paskutinė reforma prasidėjo 2001 m. Tuo metu dėvėtos karių uniformos modelis atitiko šiuolaikinės kariuomenės keliamus reikalavimus (medžiagos patvarumo, uniformos stilingumo, spalvos, originalumo, patogumo dėvėti ir kt. kriterijus). Daugeliu atvejų uniforma ir jos elementai (kepurė, kokarda, švarkas, apykaklė, kelnės, diržas, įsiuvai, naudoti ženklai – Vytis, Gediminaičių stulpai, tautinės spalvos ir kt.) išlaikė ikikarinės Lietuvos karių aprangos istorinę tradiciją ir simboliką. Ši nelabai pakitusi visų kariuomenės rūšių uniforma buvo dėvima XXI a. pirmajame dešimtmetyje ir antrojo dešimtmečio pradžioje.

Žinoma, Lietuvos karių apranga ir kai kurie jos elementai dėl įvairių priežasčių ir toliau bus tobulinami, bus kuriamos naujos modelių modifikacijos, skiriamieji ženklai, tačiau minėti pagrindiniai uniformos bruožai, autorių nuomone, ir ateityje turėtų išlikti.

Lietuvos kariuomenės uniformas, skiriamuosius ženklus ir vėliavas 1990–2010 m. krašto apsaugos sistemoje ir kitose organizacijose kūrė nemažai šalies dailininkų, dizainerių, heraldikos specialistų: Vidas Drėgva, Vaidotas Skolevičius, Kristina Krulienė, Galina Grigaitienė, B. Galeckienė, Milevičius, Romualdas Guiga, Rima Karpavičienė, Romualdas Bronislovas Karpavičius, Vitalijus Starodubcevas, Darius Tumšys, Ernestas Kuckailis, G. Pempė, Vytautas Serevičius, Alfredas Šriubėnas, Žana Vilks, Vytautas Petras Zaranka. Tačiau bene labiausiai išsiskyrė etatiniai Lietuvos kariuomenės dailininkai: Nerijus Treinys, Liudas Gedminas, Lietuvos kariuomenės Heraldikos skyriaus vedėjas Giedrius Reimeris, nuoširdžiai dirbo įvairių uniformų tobulinimo, skiriamųjų ženklų projektų vadovai ir komisijų pirmininkai: Česlovas Jezerskas, Valdemaras Sarapinas, Jonas Gečas, Gintautas Surgailis, Algis Vaičieliūnas, Rimantas Gaspara-

vičius, Arvydas Pocius, Antanas Bernotas, Alvydas Lukšas, Vytautas Markauskas, Vidmantas Majauskas, Vytautas Serevičius, Zenonas Vegelevičius, Algimantas Vladas Garsys, Algimantas Zabulionis, Romas Malinauskas, Stasys Knezys, Arūnas Lekavičius ir dar daug kitų atsakingų pareigūnų.

Remiantis teisės aktais karių uniformų ir skiriamųjų ženklų etalonai yra tvirtinami LR Vyriausybės krašto apsaugos ministro teikimu. Tikrosios karo tarnybos karių uniformos dėvėjimo tvarką nustato krašto apsaugos ministras kariuomenės vado teikimu. Krašto apsaugos ministras išleidžiamam į atsargą kariui gali suteikti teisę iškilmingomis progomis dėvėti kario uniformą su nustatytais atsargos kario skiriamaisiais ženklais.

Krašto apsaugos ministerijai priklauso išimtinė krašto apsaugos sistemos ženklų ir atributikos realizavimo teisė¹. Skiriamuosius ir kitus krašto apsaugos sistemos ženklus ir atributiką gaminti ne pagal KAM ar kariuomenės užsakymus yra draudžiama.

Prieš teikiant Vyriausybei visų uniformų ir ženklų projektus įsakymais tvirtindavo krašto apsaugos ministras arba viceministras, kariuomenės vadas, pajėgų vadai, Gynybos štabo viršininkai.

1994 m. gegužės mėn. buvo sudaryta nuolatinė Karių aprangos reformos komisija prie Lietuvos kariuomenės Generalinio štabo. Jai teko aprobuoti ne tik uniformų, bet ir antsiuvų, kitų karių aprangos detalių, ženklų projektus. Po aprobavimo procedūros naujieji ženklai buvo tvirtinami krašto apsaugos ministro. Išimtyms taikytos ženklaus, kuriuose buvo pavaizduoti Lietuvos valstybės simboliai – Vytis, Gediminaičių stulpai, Jogailaičių kryžius. Tokių ženklų projektai turėjo būti teikiami derinti Lietuvos heraldikos komisijai, pavaldžiai LR Prezidentui. Nemažą paramą tvirtinant KAS centrinių (KAM, Lietuvos kariuomenės vadovybės) ir struktūrinių padalinių ženklus suteikė jos pirmininkas Edmundas Rimša (nuo 1990 m.), komisijos atsakingoji sekretorė Birutė Šilininė. Su Lietuvos heraldikos komisija buvo derinami visi tvirtinami valstybinių įstaigų, pareigūnų (karių) uniformų skiriamieji ženklai, skatinamieji ženklai, medaliai ir ordinai, siejami su valstybės heraldika.

Publikacijų apie šiuolaikinės Lietuvos kariuomenės karių uniformas ir skiriamuosius ženklus nėra daug. Apie tai daugiausia rašyta žinybinėje ir periodinėje spaudoje². Vienintelis istorikas, nagrinėjęs šią naujausiųjų laikų temą knygoje „Lietuvos karių uniformos ir lengvieji ginklai XX amžiuje“ (išleista 2004 m.) – Vytauto Didžiojo universiteto karo istorikas prof. Jonas Vaičenonis. Skyriuje „Šiuolaikinė Lietuvos kariuomenė“ jis gana išsamiai aprašė atkurtos kariuomenės uniformų ir skiriamųjų ženklų raidą, vykusias reformas (iki 2002 m.), nuodugniai aptarė karių aprangos pokyčius, dėvėjimo taisykles, nuostatus ir kt. Autorius naudojo gausius pirminius šaltinius – Krašto apsaugos departamento direktoriaus (ministro) įsakymais, LR KAM teisės aktų leidiniais ir kt. Knyga neabejotinai turi išliekamąją vertę. 2009 m. J. Vaičenonis paskelbė naują mokslinę studiją „Lietuvos karių uniformų antsiuvai 1918–2008 m.“, kurioje apžvelgė 90 metų karių uniformų antsiuvų raidą įvairiais Lietuvos istorijos laikotarpiais ir suskirstė ją į keturis etapus: 1) 1918–1940 m., 2) 1941–1945 m., 3) 1944–1953 m. ir 4) 1990–2008 m.³ Pastarasis tarpsnis siejamas su atkurtos kariuomenės karių uniformų raida. Autorius teigia, kad būtent šis laikotarpis išsiskiria uniforminių antsiuvų gausa ir atitinka bendrąsias pasaulines analogiškų skiriamųjų ženklų nešiojimo tendencijas. Stilistiniu požiūriu kariuomenės dalinių ir tarnybų antsiuvai nesudaro vienos sistemos. Tai lėmė daugelį metų vykusio kūrybinio proceso, kuriame dalyvavo įvairūs dailininkai ir dizaineriai, turintys savo išskirtinį braižą, ypatumus.

¹ Svarbiausių krašto apsaugos įstatymų rinkinys. Vilnius, 2000, p. 107–108.

² *Krašto apsauga* – Lietuvos krašto apsaugos ministerijos laikraštis; *Karys* – Krašto apsaugos ministerijos mėnesinis žurnalas; *Kardas* – karinės publicistikos ir karo istorijos mokslo žurnalas; *Trimitas* – Lietuvos šaulių sąjungos žurnalas.

³ Vaičenonis J. Lietuvos karių uniformų antsiuvai 1918–2008 m. *Karo archyvas*, t. 24, Vilnius, 2009, p. 275–294.

Apie Lietuvos karinių oro pajėgų uniformų, apdovanojimų, karių skiriamųjų, kvalifikacijos ir kitų ženklų raidą 1992–2004 m. rašo Eugenijus Raubickas knygoje „Ženklas ant munduro...“⁴ Čia pateikta trumpa šių pajėgų istorijos apžvalga ir su jomis susiję istoriniai dokumentai, daug dėmesio skirta „Plieno sparnų“ garbės ženklui ir kt.

Aktualiomis karo aviacijos temomis domisi ir rašo Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų Aviacijos bazės tarptautinio bendradarbiavimo specialistas psk. Alvydas Tamošiūnas. Viena iš straipsnių jis aprašė KOP karo lakūnų uniformų antsiuvus ir aviatorių tradicijas⁵.

Pirmą kartą Anatolijus Procenko ir dr. Ramūnas Skvireckas knygoje-kataloge „Ženkilai ant kepurų“⁶ pabandė susisteminti Lietuvos kariuomenės, Vidaus reikalų ir kitų ministerijų, žinybų pareigūnų 1990–2010 m. uniforminių kepurų ženklus – kokardas. Spalvotame kataloge surinkti tiek oficialiai nešioti ženklai, tiek žinomi projektiniai ar bandomieji ženklų variantai. Visi jie sunumeruoti ir trumpai apibūdinti. Atliktas labai didelis darbas, tačiau neišvengta ir trūkumų – nenurodyta, koku teisiniu pagrindu ir kada šie ženklai pradėjo ar nustojo galioti, kas jų autoriai.

Leidinio „Lietuvos kariuomenės karių uniformos, ženklai ir vėliavos 1990–2010 m.“ tikslas – pabandyti susisteminti, aprašyti ir parodyti 1990–2010 m. dėvėtas ir dabar dėvimas uniformas (jų spalvas, modelius), antpečius ir jų movas, antsiuvus, karių uniforminių kepurų ženklus – kokardas, KAS apdovanojimus, pasižymėjimo, garbės, kvalifikacijos, laipsnio skiriamuosius, tarnybos trukmės, karo mokslo baigimo ir kitus ženklus, nustatyti jų atsiradimo, galiojimo pradžios, o kai kuriais atvejais ir pabaigos datas. Knygoje pateikta per 50 įvairių reguliariosios kariuomenės, savanorių ir kitų KAS dalinių vėliavų. Daugiausia rūpesčių autoriams kėlė 1990–2000 m. laikotarpis, nes yra mažiausiai išlikusios vaizdinės (ikonografinės) medžiagos ir ta pati nesusisteminta. Nemažai projektų, net ir patvirtintų krašto apsaugos ministro, nežinia, ar buvo įgyvendinti, nes kai kurie metaliniai ženklai, antsiuvai buvo gaminami, bet nuotraukose ant karių uniformų jų nematyti.

Jau iš pat pradžių nemažai dailininkų kūrė Lietuvos kariuomenės atskirų dalinių uniformų ir ženklų projektus, kuriuos turėjo tvirtinti KAM Heraldikos komisija. Kai kuriais atvejais šios komisijos narių ir dailininkų nuomonės nesutapdavo – jų siūlymai būdavo atmetami. Siekdami išsaugoti dailininkų kūrybinį palikimą ir istorinį kariuomenės ištakų suformuotą paveldą, šios knygos autoriai nutarė tam skirti atskirą skyrį „Nepatvirtinti dailininkų projektai“. Antai labai įdomus dailininkės Rimos Karpavičienės Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos karių paradinės uniformos, skirtos dėvėti teorinių mokymų, iškilmingų paradų metu⁷, kurioje galima įžvelgti tautinių kostiumų raštų motyvų, projektas. Tačiau šis sumanymas nebuvo įgyvendintas – KAM Heraldikos komisija siekė, kad kuriant karių uniformas ir ženklus būtų atsiribojama nuo tautinių, liaudiškų, motyvų, o Lietuvos heraldikos komisija, įkurta LR Prezidento kanceliarijoje, tvirtino tik Lietuvos valstybės heraldikos simbolius.

Autoriams labai pravertė istoriko dr. Gintauto Surgailio parengta archyvinė medžiaga – 4 tomai Krašto apsaugos departamento direktoriaus (ministro) įsakymų⁸, LR Vyriausybės, KAM norminiai

⁴ Raubickas E. *Ženklas ant munduro... Lietuvos kariuomenės istorija*. Vilnius, 2005.

⁵ Tamošiūnas A. Ką reiškia musė ant karo lakūno kombinezono? // *Karys*, Nr. 4, p. 18–21.

⁶ Procenko A., Skvireckas R. *Ženkilai ant kepurų*. Alytus, 2011.

⁷ Lietuvos savanorių muziejus, f. 1, ap. 1, b. 3.

⁸ *Krašto apsaugos departamento generalinio direktoriaus įsakymai. Lietuvos kariuomenės istorija*. Sudarė G. Surgailis. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2003 (toliau – *KAD generalinio direktoriaus įsakymai*); *Krašto apsaugos ministro įsakymai*. I tomas. Ats. redaktorius ir sudarytojas G. Surgailis. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2004; *Krašto apsaugos ministro įsakymai*. II tomas. Ats. redaktorius ir sudarytojas G. Surgailis. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2006; *Krašto apsaugos ministro įsakymai*. III tomas. Ats. redaktorius ir sudarytojas G. Surgailis. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2006 (toliau – *Krašto apsaugos ministro įsakymai*, t. 1–3).

dokumentai (teisės aktai)⁹, kiti archyviniai šaltiniai, atsiminimai. Knygoje panaudotos nuotraukos, eskizai ir piešiniai iš KAM interneto ir intraneto svetainių, Krašto apsaugos archyvo prie KAM, krašto apsaugos sistemos (KAS) dalinių žinybinių archyvų¹⁰ ir muziejų¹¹, Krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP), Materialinių resursų departamento (MRD), kariuomenės dailininkų ir dizainerių asmeninių archyvų, privačių asmenų, taip pat ir šio leidinio autorių kolekcijų. Tai turėjo įtakos ir knygos pobūdžiui – autoriai siekė skaitytojams, visiems, kurie domisi Lietuvos kariuomene, pateikti daugiau vaizdinės, o ne tekstinės medžiagos. Tiesa, kiek buvo įmanoma, stengtasi iliustracijų dokumentiškumą pagrįsti archyviniais šaltiniais, kuriuose užfiksuoti oficialūs įvairių institucijų sprendimai: įsakymais, nutarimais, potvarkiais. Nemažai informacijos gauta nagrinėjant karinių dalinių pareigūnų susirašinėjimo medžiagą – šiuose dokumentuose aptariamos įvairios problemos, kilusios kuriant ar įsigyjant uniformas ir ekipuotę. Knygoje taip pat trumpai apžvelgiama karinių dalinių vėliavų raida.

Norėtume pabrėžti, kad ši knyga – tik pirmas bandymas, pristatant karinės simbolikos ir atributikos temą, atidžiau pažvelgti į visai netolimos atkurtos kariuomenės istorijos pradžią. Apskritai, nesant nuodugnesnių mokslinių tyrimų, paskelbtų šaltinių ir išsamesnių krašto apsaugos sistemos kūrėjų atsiminimų (išskyrus istoriografijoje minimų autorių), šiandien dar sunku daryti šio laikotarpio istorinius apibendrinimus, teikti išvadas. Peržiūrėjus daugybę archyvinių šaltinių, apžvalginių publikacijų ir dabar sunku pasakyti, kodėl taip ilgai užtruko Lietuvos karių šiuolaikinės uniformos, kuria šiandien pagrįstai didžiuojasi mūsų šalies piliečiai ir jos gynėjai, kūrimo procesas. Teisė dėvėti šią uniformą mūsų kariams – didelė garbė: taip išreiškiama pagarba Lietuvai ir jos nepakartojamai istorijai. Uniforma įpareigoja karį mylėti ir gerbti Tėvynę, ginti jos nepriklausomybę. Tad ji turi ne tik praktinę, bet ir simbolinę reikšmę.

Knygos autoriai už suteiktą paramą, žinias, istorinę informaciją ir kritišką požiūrį dėkingi jos atsakingajam redaktoriui Vytauto Didžiojo universiteto prof. dr. Jonui Vaičėnioniui, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Karo mokslų instituto direktoriui dr. Gintautui Surgailiui, Krašto apsaugos ministerijos Leidybos skyriaus vedėjai Vaivai Šimonienei, Lietuvos kariuomenės Heraldikos skyriaus vedėjui Giedriui Reimeriui, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos prorektoriui mokslui ir studijoms prof. dr. Valdui Rakučiui ir Redakcinio skyriaus vedėjui Arūnui Alonderiui, taip pat daugeliui kitų, padėjusių parengti ir išleisti šį leidinį. Išskirtinė padėka autorių konsultantams, šiuolaikinės Lietuvos kariuomenės karinės atributikos kūrėjams dailininkams Nerijui Treiniui ir Liudui Gedminui (buvusiems kariuomenės vyr. dailininkams), Vitalijui Starodubceviui, Vaidotui Skolavičiui, Rimai Karpavičienei, Vytautui Petriui Zarankai, karinės atributikos kolekcininkams Aloyzui Indrašiui, Alvydui Tamošiūnui, Vincui Ališauskui, kurių dėka šis leidinys tapo įvairiapusis ir dar turtingesnis.

⁹ *Karinės uniformos dėvėjimo taisyklės*. Vilnius, 1992, p. 3; *Karinės uniformos dėvėjimo taisyklės ir karių aprūpinimo apranga ir amunicija normos*. Vilnius, 1997; *Kario aprangos ir ekipuotės dėvėjimo nuostatai*. Vilnius, 2001; Krašto apsaugos sistemos karių skiriamųjų ženklų ir lauko, kasdieninių ir išeiginių uniformų etalonų aprašymas. *Krašto apsauga*, 2002, Nr. 17, p. 8–13.

¹⁰ Krašto apsaugos archyvas prie KAM, f. 1; KAM Krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP) archyvas, f. 1; Materialinių resursų departamento (MRD) archyvas, f. 26, 56.

¹¹ Lietuvos savanorių muziejus, VRM Pasieniečių muziejus, Vytauto Didžiojo karo muziejus.

LIETUVOS KARIUOMENĖS KARIŲ APRANGOS IR VĖLIAVŲ RAIDA

1. SIMBOLIKA ...12

2. UNIFORMOS...14

2.1. Pirmosios Lietuvos karių uniformos. 1990–1991 m...14

2.2. Naujos karių aprangos kūrimas. 1992–1995 m. ...19

2.3. Pasirengimas kurti naujo pavyzdžio uniformas. 1996–2001 m...27

2.4. Reformos pabaiga: įteisintos dešimtmetį kurtos karių uniformos. 2001–2010 m. ...32

3. UNIFORMŲ ATRIBUTIKA ...37

4. LIETUVOS KARIUOMENĖS VĖLIAVOS ...48

5. ATSIMINIMAI...53

5.1. Lietuvos karių uniformų istorinės šaknys maitina ateitį... / *Jadvyga Gaižutienė* ...53

5.2. Atmestas istorinis paveldas / *Liudas Gedminas*...56

5.3. Akselbantai / *Kristina Krulienė* ...57

5.4. Auksuotos sagos – atsparesnės korozijai / *Rimutis Petras Pūras* ...58

5.5. Už dailininką kalba jo darbai / *Ats. vyr. ltn. Nerijus Treinys* ...65

6. IŠVADOS ...70

1 SIMBOLIKA

Atkurtos Lietuvos kariuomenės karinė atributika daugiausia rėmėsi istorine heraldika – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) ir prieškario kariuomenės tradicine simbolika. Joje dominavo valstybės herbas Vytis, Gediminaičių ir jų atšakos Jogailaičių dinastijos herbas – Gediminaičių stulpai (Gedimino vartai, Stulpai)^{12*}, taip pat vėliau vienas iš valstybės simbolių – Jogailos Dvigubas kryžius. Pastarojo simbolį naudojo Karinės oro pajėgos.

1992 m. vasario 24 d. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro Audriaus Butkevičiaus įsakymu buvo sudaryta komisija krašto apsaugos sistemos simbolikai sukurti. Komisijos pirmininku buvo paskirtas ministro patarėjas Gintautas Surgailis, nariais: plk. ltn. Z. Vegelevičius, jūrų kpt. E. Miliauskas, Z. Volinauskas, E. Pupšys, j. ltn. N. Treinys. Visi karinės simbolikos projektai turėjo būti derinami su LR AT Lietuvos heraldikos komisija¹³.

1992 m. gruodžio 8 d. buvo patvirtintas Aviacijos tarnybos ženklas – sidabrinis Vyčio kryžius su juodu apvadu mėlyname skyde. Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų ženklas – Dvigubas kryžius, kitaip dar vadinamas Vyčio kryžiumi. Juo žymimi KOP orlaiviai: simbolis piešiamas ant sparnų viršuje ir apačioje, uodegos, borto šonų. Šiuo baltos spalvos kryžiumi taip pat ženklinami uniformų antsiuvai, kepurų ir piločių ženklai. Dailininkų sukurtuose projektuose dažniausiai vaizduojamas baltos spalvos Vytis ir Gediminaičių stulpai raudoname fone. Vytis pavaizduotas visuose karių kepurų ženkluose (kokardose), skiriamuosiuose ženkluose (pvz., Lietuvos karo akademijos absolvento ženkle, 2003 m. pasirengimo stoti į NATO ženkle), generolų antpečiuose, sagose, diržo sagtyje, Gediminaičių stulpai – uniformų apykaklių trikampiuose, kepurų ir tarnybos ženkluose (Karo policijos, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino štabo bataliono, Lietuvos karo akademijos, Krašto apsaugos ministerijos, Generalinio štabo ir kt.). Šie simboliai yra ir visose karinių dalinių vėliavose.

Kiekvienas karys ant kairės uniformos rankovės nešioja mažą Lietuvos valstybės vėliavos kopiją – trispalvę vėliavėlę. Kai kuriuose skiriamuosiuose ženkluose ir antsiuvuose taip pat vyrauja tautinės vėliavos spalvos. Puikus pavyzdys – Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos garbės ženklas, kurio centre pavaizduota Lietuvos trispalvė. Šį simbolį galima pamatyti ir kituose Lietuvos kariuomenės ženkluose (pvz., Oro pajėgų štabo karininkų kursų ženkle).

^{12*} Ldk Gediminas šio ženklo nenaudojo, tačiau herbas pavadintas dinastijos įkūrėjo Gedimino vardu. Atsirado kaip Kęstučio giminės ženklas, naudotas Ldk Vytauto antspauduose.

¹³ KA ministro A. Butkevičiaus 1992-02-24 įsakymas Nr. 105 „Dėl komisijos sudarymo krašto apsaugos sistemos simbolikai sukurti“. *Krašto apsaugos ministro įsakymai*, t. 1. V., 2004, p. 167.

Kitas svarbus heraldikos ženklas – kalavijas arba kardas – galios ir valdžios simbolis. Jis pavaizduotas vos ne kas antrame kariniame ženkle. Vieni kardai pavaizduoti statmeni (Krašto apsaugos mokyklos, Lietuvos karo akademijos, Mokomojo pulko, Divizijos generolo Stasio Raštikio Lietuvos kariuomenės (Puskarininkių) mokyklos, Karo inžinerijos mokyklos ir kt. ženkluose), kiti – sukryžiuoti (SKAT (KASP), Mokymo ir doktrinų valdybos, Jungtinio štabo ir kt.). Yra keletas ženklų, kuriuose kardas pavaizduotas horizontalioje padėtyje (Žemaitijos brigados ženkle). Lietuvos Respublikos Prezidentas, prieš suteikdamas Lietuvos karo akademijos absolventams pirmąjį karininko laipsnį, simboliškai kardu paliečia kairįjį kariūno petį. Ši tradicija atsirado nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje XX a. 3-iajame dešimtmetyje.

Svarbią vietą karinėje simbolikoje užima kryžiaus formos (vienodų kraštinių) ženklai – Puskarininkių mokyklos keturių pakopų skirtingų spalvų karinio rengimo baigimo, Jaunesniųjų ir Sausumos pajėgų štabo karininkų kursų (su sukryžiuotais kardais), kapelionų ir kt. ženklai. Dažnai vaizduojami tradiciniai motyvai – ąžuolo šakos su gilėmis (karių kepurų, generolų uniformų ženkluose) ar jų vainikai (LKA, Generolo Romualdo Giedraičio artilerijos bataliono, KASP ir kt. atributikoje).

2007 m. krašto apsaugos ministras Juozas Olekas, atsižvelgdamas į KAM ir Lietuvos heraldikos komisijų rekomendacijas, įpareigojo kariuomenės vyriausiąją dailininką pakoreguoti KAS tarnybų ženklų projektus. Jie turėjo būti ankstyvosios gotikos skydo formos¹⁴. Nuo tada visų padalinių ženklai kuriami pagal naujus reikalavimus, o senieji – pamažu keičiami į naujo pavyzdžio. Vienu pirmųjų tokio skydo formos pavyzdžių galima laikyti Lietuvos kariuomenės Specialiųjų operacijų junginio Kovinių narų tarnybos ženklą¹⁵.

¹⁴ KA ministro 1997-12-03 įsakymas Nr. V-1208 „Dėl krašto apsaugos sistemos tarnybos ženklų skydo formos patvirtinimo“.

¹⁵ KA ministro 1997-10-23 įsakymas Nr. V-1046.

2 UNIFORMOS

2.1. Pirmosios Lietuvos karių uniformos. 1990–1991 m.

Paskelbus nepriklausomybę, 1990 m. politinė padėtis vertė spartinti Lietuvos kariuomenės atkūrimo darbą, skubiai formuoti karines struktūras. Krašto apsaugos sistemos ir Lietuvos kariuomenės istorija prasidėjo nuo kūrimo pirmųjų Lietuvos Respublikos specialiųjų dalinių ir organizacijų, kurios turėjo vykdyti įvairias visuomeninės tvarkos palaikymo, vidaus, valstybės sienos, svarbių objektų apsaugos ir kitas funkcijas (Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio „žaliaraiščiai, Lietuvos šaulių KAD karinis-techninis sporto klubas, Apsaugos tarnyba, Pasienio apsaugos tarnyba, Mokomasis junginys, SKAT, Lietuvos šaulių sąjunga ir kt.).

1990 m. balandžio 25 d. įsteigto Krašto apsaugos departamento pagrindinis uždavinys buvo sukurti krašto apsaugos sistemą, suformuoti jos organizacinę struktūrą. Atkuriant Lietuvos kariuomenę ir siekiant užtikrinti jos funkcionavimą, vadovybei iškilo ir ginkluotųjų pajėgų aprūpinimo problema. Prasidėjo skubūs kariuomenės organizavimo darbai. 1990 m. lapkričio 15 d. KAD generalinis direktorius Audrius Butkevičius patvirtino laikinąjį departamento struktūrą. KAD Užnugario skyrius turėjo rūpintis padalinių aprūpinimu apranga ir amunicija. Be to, reikėjo atkurti Lietuvos kariuomenės atributiką: dalinių kovines vėliavas, karių uniformas, skiriamuosius laipsnių ir tarnybų ženklus, rengti uniformų dėvėjimo ir ženklų nešiojimo taisyklių projektus ir juos įgyvendinti.

1990 m. kuriama kario uniforma turėjo: 1. atitikti to laikotarpio tokiai aprangai keliamus reikalavimus, būti patogi ir lengva; 2. aiškiai skirtis nuo aplinkinių kaimyninių valstybių uniformų; 3. pratęsti tarpukario Lietuvos kariuomenės tradicijas, kad panaudota jos simbolika būtų pritaikyta atsižvelgiant į šių dienų reikalavimus; 4. būti nebrangi¹⁶.

1990 m. rugpjūčio mėn. A. Butkevičius, pritariant prekybos ministrui Albertui Sinevičiui, kreipėsi į Vilniaus modelių namus (direktorius Aleksandras Vielavičius) dėl KAD karinio-techninio sporto klubo narių uniformos sukūrimo. Pirmosios atkurtos Lietuvos kariuomenės juodos spalvos uniformos eskizus 1990 m. sukūrė Vitalijus Starodubcevas. Eskizai buvo KAD patvirtinti ir pagal juos pasiūtos pirmosios karių uniformos¹⁷. Rudens pradžioje A. Butkevičius pristatė šios uniformos pavyzdį (ja buvo aprengtas Rimantas Baltušis) Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos (LR AT) pirmininkui Vytautui Landsbergiui. Uniforma buvo aprobuota, prasidėjo jos serijinė gamy-

¹⁶ Starodubcevas V. Uniformologija ir Lietuvos kariuomenė. *Lietuvos aidas*, 1992 08 14–15.

¹⁷ KAM sekretoriaus dr. Gintauto Surgailio 2001-08-17 raštas LR dailininkų sąjungai Nr. 11-3021 „Dėl Vitalijaus Starodubcevo veiklos kuriant Lietuvos kariuomenės uniformas“ (1992 m. V. Starodubceviui Lauko kariuomenės motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ vadas buvo pavedęs prižiūrėti atributikos gamybą). V. Starodubcevo archyvas.

ba KAD kariams – atkuriamai Lietuvos kariuomenei¹⁸. 1990 m. spalio 25 d. pirmuosius 45 juodos spalvos aprangos komplektus gavo KAD Apsaugos tarnyba, 11 – Kauno miesto komendantūra. Lapkričio–gruodžio mėn. šia paranga buvo aprūpinta Pasienio tarnyba – iš viso tada naujomis uniformomis buvo apdėti 900, striukėmis (nuo gruodžio 5 d.) – 1020 karių. Tačiau KAD generalinio direktoriaus A. Butkevičiaus 1991 m. sausio 7 d. įsakymu Medžiaginių resursų aprūpinimo tarnyba Vilniuje buvo perkelta iš Kosciuškos g. į Viršuliškes. „Į naujas patalpas, sandėlius įvažiavus paskutiniam autobusui, departamentą užpuolė sovietinis desantas (sausio 11 d.) ir viską konfiskavo“: 1586 poras juodų aulinukų, 200 megztinių, 368 poras veltinių, 352 žieminės kepurės, beveik 10000 porų medvilninių ir pusvilninių kojinių ir kt. „Buvo labai skaudu: įdėjus tiek darbo, teko persikelti į kitas patalpas ir tiek prarasti.“

Sausio mėn. kariams apranga buvo siuvama iš naujo¹⁹. Šios aprangos komplektą sudarė juoda beretė (kepurės kokarda buvo atkurta pagal 1934 m. Lietuvos kariuomenės modelį), juoda kasdieninė uniforma, juodi auliniai suvarstomi kareiviški batai, balti (vėliau – kaip jūrininkų – žaliai dryžuoti) marškinėliai, odinis diržas su geltono metalo sagtimi, kurios centre buvo pavaizduotas valstybės simbolis – Vytis (tačiau dauguma KAD karių 1990–1991 m. dar dėvėjo sovietinės kariuomenės karininkų odinius diržus). Švarko atviru kaklu ir atversta apykakle priekyje buvo dvi kišenės. Viršutiniai antkišeniai buvo užsegami mažesnėmis geltono metalo sagomis su Gediminaičių stulpais, švarkas – didesnėmis geltono metalo sagomis su Gediminaičių stulpais, kelnės – sukišamos į batus²⁰.

Švenčių metu KAD kariai dėvėjo ne jūrininkų marškinėlius, o baltus marškinius ir juodus kaklaraiščius. Kaip teigė A. Butkevičius, „ši uniforma buvo laikina, tai kasdieninė uniforma, pritaikyta darbui, svarbių valstybinių objektų apsaugos tarnybos uniforma, taigi pagal šitos uniformos modelį bus siuvama nauja kasdieninė karių uniforma. Tik ji turės kitą spalvą, t. y. seną tradicinę Lietuvos kariuomenės spalvą“²¹. 1991 m. AT rūmuose Atskirosios apsaugos kuopos kariai dalyvavo Vasario 16-osios minėjimo ceremonijoje jau apdėti naujomis samanų spalvos pusvilnonėmis uniformomis.

Naujosios uniformos švarko su dviem poromis uždėtinių kišenių modelis pasikeitė. Stačiakampiai antkišeniai slėpė sagas, kurios jau buvo ne geltono metalo, o plastmasinės, palaidinė – sukišama į kelnes. Vietoje jūrininkų marškinėlių pasiūlyti marškinėliai be rankovių, tamsios kakavos spalvos, vėliau, jau rugsėjo mėnesį, buvo pasiūti žalios spalvos, ilgomis rankovėmis. KAD kariai, pasieniečiai ir savanoriai dėvėjo kepuraites ir juodos spalvos beretes, kurios 1991 m. antroje pusėje buvo pakeistos į tamsiai žalias.

1991 m. vasario 22 d. buvo įkurtas KAD Mokomasis junginys (MJ). Jo užduotis buvo užtikrinti valstybės strateginių objektų apsaugą ir rengtis priimti pirmuosius šauktinius į Lietuvos reguliariąją kariuomenę. Siekdamas išlaikyti skirtingo lygio pareigas einančių MJ karių subordinaciją, 1991 m. kovo 8 d. A. Butkevičius įsakė MJ vadui Č. Jezerskui parengti ir su Kadryų skyriaus viršininku suderinti laikinas pareigas žyminčių skiriamųjų ženklų pavyzdžius, organizuoti patvirtintų ženklų gamybą ir juos nešioti iki bus suteikti karių laipsniai²².

MJ vado nurodymu buvo parengtas junginio antsiuvo pavyzdys ir projektai pareigas žyminčių skiriamųjų ženklų: grandinio – žaliame fone viena siaura geltona laužtinė juostelė; puskarininkio –

¹⁸ Pokalbis su buvusiu KAD generaliniu direktoriumi A. Butkevičiumi ir ats. brg. gen. Česlovu Jezersku (2011 m.).

¹⁹ Užurka J. *Lietuvos kariuomenės atkūrimas 1988–1991 metais*. Vilnius: Kronta, 2004; KAD Užnugario skyriaus viršininko dim. plk. Antano Pakalkos atsiminimai, p. 508–512.

²⁰ Vaičėnionis J. *Lietuvos karių uniformos ir lengvieji ginklai XX amžiuje*. Vilnius: Baltos lankos, 2004, p. 192 (toliau – J. Vaičėnionis).

²¹ Lietuvoje bus reguliari kariuomenė ar nacionalinė gvardija. *Karys*, 1991, Nr. 1, p. 41.

²² KAD generalinio direktoriaus A. Butkevičiaus 1991-03-08 įsakymas Nr. 23. *KAD generalinio direktoriaus įsakymai*, p. 58.

žaliame fone trys siauros geltonos laužtinės; viršilos – žaliame fone viena plati geltona laužtinė. Šiuos ženklus kariai turėjo nešioti ant kairės rankovės trimis centimetrais aukščiau alkūnės²³. Jie buvo išlieti iš gumos ir atrodė gan įspūdingai, bet gamyba buvo per brangi, todėl pasirinktas pigesnis variantas – medžiaginiai ženklai²⁴.

1991 m. gegužės pradžioje MJ vado nurodymu buvo nustatyti nauji pareigas žymintys skiriamieji ženklai, tvirtinami ant antpečių: kuopos vado pareigas žymėjo dvi geltonos trikampės žvaigždutės, būrio vado – viena. Kuopų ir būrių vadai iš pradžių buvo priversti jomis apsirūpinti patys – jie pirkė iš antikvarinių parduotuvių tarpukario karininkų laipsnių aukso spalvos šešiakampes žvaigždutes ir iš jų gamino trikampes. Kuopininko pareigas žymėjo uniforminis antsiuvas – keturios laužtinės juostelės, tarp trečios ir ketvirtos – vieno centimetro tarpas, būrininko – trys laužtinės juostelės, skyriaus vado – viena laužtinė. Jos buvo prisiuvamos prie uniformos dešinės rankovės. 1991 m. balandžio mėn. KAD Pasienio apsaugos tarnybos pareigūnai buvo aprūpinti samaninės spalvos kasdieninėmis uniformomis pagal patvirtintas normas²⁵.

1991 m. buvo didinamas KAD valdymo aparatas, pradėjo kurtis naujos jo struktūros, kartu padaugėjo ir departamentui keliamų užduočių. Vis daugiau KAS karių reikėjo aprūpinti apranga ir ekipuote, amunicija ir būtinu individualiu ir kolektyviniu inventoriu, būtinu žygio sąlygomis ir veikiant ekstremaliose situacijose. Liepos pradžioje imta rimtai galvoti apie reguliariosios Lietuvos kariuomenės naujos kario uniformos, jos dėvėjimo taisyklių (pagrindinių nuostatų), padalinių ir tarnybų skiriamųjų ženklų kūrimą. KAD generalinis direktorius įsakė savo pavadootojui Algimantui Vaitkaičiui iki liepos 10 d. pateikti KAS naujų uniformų modelių pavyzdžius ir skiriamųjų ženklų eskizus, jų gamybos brėžinius ir techninę dokumentaciją, parengti ir patvirtinti naujos uniformos projektą, pateikti pasiūlymus dėl galimos uniformos gamybos vietos, kainos ir pagaminimo termino. Kadangi kariai neturėjo kasdieninių žieminių striukių, ypatingas dėmesys buvo skiriamas žieminės-rudeninės striukės projekto rengimui. Taip pat reikėjo parengti ir pateikti kario uniformos dėvėjimo taisykles²⁶. 1991 m. liepos viduryje buvo pradėta kurti reprezentacinė Garbės sargybos kuopos karių uniforma, tačiau darbus sustabdė prasidėjęs pučas.

1991 m. liepos pabaigoje dailininkas savanoris Nerijus Treinys sukūrė SKAT pareigybių skiriamuosius ženklus ir uniformos antsiuvą. Apvalaus skydo formos, juodos spalvos su geltonu krašteliu antsiuvo fone buvo tarpukario Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos ženklas – trikampis, kurio kampai baigiasi stilizuotomis tulpėmis. Jame pavaizduoti du sukryžiuoti kalavijai ir dar vienas mažesnis trikampis, padalytas į tris horizontalias dalis tautinės vėliavos spalvomis, su Gediminaičių stulpais²⁷. Nuo 1991 m. lapkričio 19 d. SKAT įvesti pareigybių ženklai, kuriuos numatyta tvirtinti 1 cm virš uniformos švarko kairės kišenės. Skiriamasis ženklas buvo juodos spalvos, iš vilnonio audinio, stačiakampio formos. Ant jo buvo tvirtinamos trijų rūšių geltonos spalvos metalinės žvaigždutės (trikampės, šešiakampės ir šešiakampės apskritime), žyminčios karių einamas pareigas. Savanorių štabo rinktinių specialistų (darbuotojų) antsiuvų viršuje ir apačioje buvo lygūs 2 mm pločio geltonos spalvos įsiuvai.

Rinktinių grandies vadas ir kuopos vairuotojas-mechanikas nešiojo vieną trikampę žvaigždutę

²³ Mokomojo junginio vado 1991-03-14 įsakymas Nr. 39 „Dėl pareigas pažyminčių ženklų nešiojimo ir suteikimo“ (kopija – iš autoriaus asmeninio archyvo).

²⁴ Pokalbis su dim. mjr. Antanu Sirtautu (2011 m.).

²⁵ KAD generalinio direktoriaus A. Butkevičiaus 1991-04-23 įsakymas Nr. 49 „Dėl Pasienio apsaugos tarnybos pareigūnų aprūpinimo apranga“. *KAD generalinio direktoriaus įsakymai*, p. 94.

²⁶ KAD generalinio direktoriaus A. Butkevičiaus 1991-08-05 įsakymas Nr. 147 „Dėl KAS uniformos, jos nešiojimo tvarkos, skiriamųjų ženklų“. *KAD generalinio direktoriaus įsakymai*, p. 177.

²⁷ Pokalbis su dailininku Nerijumi Treiniu (2012 m.).

tę, skyriaus vadas – dvi trikampes, kuopininkas – tris trikampes žvaigždutes, būrio vadas – vieną šešiakampę žvaigždutę, rinktinės tarnybos specialistas – dvi šešiakampes, kuopos vadas ir rinktinės tarnybos viršininkas – tris šešiakampes žvaigždutes, rinktinės štabo viršininkas – vieną šešiakampę žvaigždutę apskritime, rinktinės vado pavaduotojas – dvi šešiakampes žvaigždutes apskritime, rinktinės vadas – tris šešiakampes žvaigždutes apskritime.

Rinktinės štabo karių pareigybės žymėjo: būrio vado, kuopos vado pavaduotojo – dvi šešiakampės žvaigždutės, kuopos vado ir štabo specialisto – trys šešiakampės žvaigždutės, vyresniojo specialisto ir skyriaus viršininko pavaduotojo – viena šešiakampė žvaigždutė apskritime, skyriaus viršininko – dvi šešiakampės žvaigždutės apskritime, štabo viršininko pavaduotojo – trys šešiakampės žvaigždutės apskritime, štabo viršininko – trys šešiakampės žvaigždutės apskritimuose raudonos medžiagos fone²⁸ (tačiau iš tikrųjų jos buvo tvirtinamos ant juodos medžiagos pagrindo).

1991 m. gruodžio 23 d. krašto apsaugos ministras A. Butkevičius ir Lietuvos heraldikos komisija patvirtino kario uniformos atributiką, kurią sudarė: metaliniai Gediminaičių stulpai, segami į uniformos švarko atlapus, dviejų dydžių (22 ir 14 mm) uniformos sagos su Vyčio atvaizdu ir diržo sagtis, kurioje buvo pavaizduoti Gediminaičių stulpai (vietoje anksčiau naudoto Vyčio ženklų), kepurės ir beretės (kasdieninės ir lauko uniformų) ženklai, sukurti pagal kariuomenės dailininko Nerijaus Treinio projektą.

1991 m. rugsėjo 20 d. KAD generalinio direktoriaus A. Butkevičiaus įsakymu buvo sudaryta komisija, atsakinga už KAS karių uniformos sukūrimą (I. Stankovičius (pirmininkas), nariai: J. Gečas, V. Česnulevičius, Č. Jezerskas, S. Ramoška, A. Orenius, J. Šapalas). Jos tikslas buvo sukurti naują, kokybišką kario uniformą ir pradėti jos gamybą²⁹. Prasidėjo skubūs uniformos ir ekipuotės modelių kūrimo darbai, šiuo tikslu imta bendrauti su įvairių įmonių vadovais³⁰. 1991 m. spalio 3 d. įkūrus KAM, o spalio 10 d. paskyrus krašto apsaugos ministru A. Butkevičių, ir toliau buvo tuo rūpinamasi. Metų pabaigoje LR Vyriausybei tvirtinti buvo pateikti Vilniaus valstybinėje siuvimo įmonėje „Lelija“ sukurtų KAM karių uniformų piešiniai ir aprašymai. 1991 m. gruodžio 24 d. Vyriausybė projektus aprobavo. Be to, ji pavedė KAM patikslinti karių uniformų aprašymus ir pateikti nutarimo projektą LR Ministrui Pirmininkui tvirtinti³¹.

Taigi galima buvo pradėti įgyvendinti šiuos projektus. Vilniaus valstybinėje siuvimo įmonėje „Lelija“ buvo atkurta tarpukario Lietuvos kariuomenės uniformos pagrindinė spalva (pavyzdys gautas iš Vytauto Didžiojo karo muziejaus), o valstybinėje Kauno vilnos įmonėje „Drobė“ pagamintas bandomasis uniforminio audinio pavyzdys. Netrukus parengtas valstybinis užsakymas dėl 1992 m. KAM gaminių buvo suderintas su Ekonomikos, Prekybos ir Materialinių išteklių ministerijomis ir įmonėmis gamintojomis. 1991 m. gruodžio 20 d. LR Vyriausybė priėmė nutarimą „Dėl krašto apsaugos sistemos aprūpinimo“³². Buvo patvirtinti ir pradėti įgyvendinti karių aprūpinimo apranga ir amunicija planai, nustatytos karių uniformų dėvėjimo normos. KAM iki 1991 m. gruodžio 30 d. turėjo pateikti LR Vyriausybei tvirtinti karių uniformų pavyzdžius, o atitinkamos ministerijos, ypač Ekonomikos, Finansų ir Prekybos, departamentai ir įstaigos – įtraukti į valstybinį užsakymą visą krašto apsaugos

²⁸ SKAT štabo viršininko 1991-11-19 įsakymas Nr. 131 „Dėl pareiginių ženklų“. Lietuvos savanorių muziejus.

²⁹ KAD generalinio direktoriaus 1991-09-20 įsakymas Nr. 204 „Dėl komisijos sudarymo uniformos ir amunicijos klausimams spręsti“, KAD generalinio direktoriaus įsakymai, p. 211.

³⁰ KAD generalinio direktoriaus pavaduotojo A. Vaitkaičio raštas Vilniaus modelių namų direktoriui A. Vielavičiui. Prašymas sukurti žieminio palto modelį, pagaminti vieną komplektą jo lekalų ir parengti individualų siuvimo aprašymą, papildomai pagaminti 28T2 ir 27T2 modelių vieną komplektą lekalų ir parengti jų aprašymus. Žr.: MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 5, l. 85.

³¹ LR Vyriausybės 1991-12-24 posėdžio protokolinis nutarimas Nr. 96 (V sk.) „Dėl Krašto apsaugos ministerijos karių uniformų patvirtinimo“.

³² LR Vyriausybės 1991-12-20 nutarimas Nr. 577 „Dėl krašto apsaugos sistemos aprūpinimo“.

sistemos poreikiams gaminamą produkciją.

Dar 1991 m. rugsėjo mėn. buvo pradėtos gaminti pirmosios lietuviškos lauko uniformos, išmargintos miškingos vietovės spalvomis (iš slepiamosios spalvos audinio). Joms medžiagą audė Alytaus medvilnės kombinatas, uniformas siuvo Vilkaviškio siuvimo fabrikas. Pirmosios kasdieninės karių žieminės striukės buvo iš neperšlampamo audinio, šviesiai žalios samaninės spalvos. Naujo pavyzdžio karių uniformos, kepurės, striukės (400 vnt.) buvo pasiūtos spalio mėnesį ir perduotos Mokomajam junginiui³³.

1991 m. spalio–gruodžio mėn., kad patenkintų tam tikrų struktūrų poreikius, KAM užsakė pasiūti 20000 porų juodų suvarstomų aulinių batų, 3000 porų vyriškų pusbačių, 1000 porų sportinių batelių, 2000 porų odinių, 15000 porų žieminių kumštinių pirštinių, pagaminti 10000 odinių diržų, kepurų ženklų ir diržų sagčių, 750 porų antpečių karininkų uniformoms, 16000 antpečių žvaigždučių, nuo gruodžio vidurio – pateikti 3000 šiltų kailinių striukių, 2000 žieminių kepurų ir kt. Kaip matyti iš KAM Medžiaginių resursų aprūpinimo tarnybos (MRAT) susirašinėjimo su įmonėmis gruodžio mėn. dokumentų, vyko intensyvus darbas, susijęs su karių aprangos gamybos užsakymais. Jau gruodžio pabaigoje buvo patvirtinti ir vykdomi karių aprūpinimo apranga ir amunicija valstybiniai 1992 m. užsakymai pagal kariuomenės pajėgų (Sausumos, Oro, Jūrų) rūšis³⁴. 1992 m. KAM planavo gauti siuvimo įmonei „Lelija“ užsakytus pasiūti karių uniformų komplektus, skirtus:

1. pėstininkams – 10000 (iš jų – 1000 karininkams);
2. Greitojo reagavimo rinktinei (šis rinktinės pavadinimas gyvavo labai trumpai – A. K.) – 8000 (iš jų – 1200 karininkams);
3. lakūnams – 1000 (iš jų – 200 karininkams);
4. Garbės sargybos kuopai – 120 (papildomai – 12 karininkams);
5. orkestrui – 60 (papildomai – 3 karininkams)³⁵.

1991 m. pabaigoje pradėjus reorganizuoti KAD į KAM, MRAT atsidūrė ypač sunkioje padėtyje. Ilgai nebuvo tvirtinama ministerijos struktūra, etatai, tarnyba buvo tik formuojama, o rudeninis šaukimas jau vyko, todėl reikėjo kuo skubiau, dar prieš prasidedant šalčiams, aprūpinti karius tinkama apranga ir ekipuote.

1990–1991 m. labai geranoriškai siūti aprangą kariams padėjo šios Lietuvos įmonės:

1. Vilkaviškio valstybinis siuvimo fabrikas (direktorius J. Rudaitis), anksčiau siuvęs uniformas sovietinės kariuomenės kariams. Tuo metu darbą dar kontroliavo vadinamasis „Vojenpredas“, tačiau įmonės vadovas rado išeitį, kaip sumažinti šios įstaigos budrumą, ir viena pamaina, daugiausia naktį, fabrike buvo siuvamos striukės, lauko apranga Lietuvos kariams, jis taip pat padėjo gauti medžiagos.

2. Gamybinis susivienijimas „Utenos trikotažas“ (gen. direktorė Joana Nenėnienė) aprūpino karius lietuviškomis jūrinikėmis, marškiniais.

3. Kauno valstybinė vilnos įmonė „Drobė“ (gen. direktorius V. Gubavičius) tiekė juodos ir samaninės spalvos vilnonius audinius.

4. Kauno valstybinės siuvimo įmonės „Baltija“ (gen. direktorius R. Živatkauskas) specialistai padėjo atkurti prieškarinio karininkų kasdienes ir paradines uniformas.

5. Alytaus medvilnės kombinate buvo audžiama medžiaga, atkurta pagal seną pavyzdį ir pavadinta „Kadagys“. Iš jos buvo pasiūti karininkų ir liktinių kasdieninių uniforminių kostiumų pavyzdžiai.

³³ MRAT 1991-10-10 raštas Nr. 4-91. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 5, l. 122.

³⁴ MRAT raštai. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 5, l. 122–183; MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 6, l. 91–144.

³⁵ MRAT 1992-01-29 raštas Nr. 49. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 16, l. 53.

6. Jonavos siuvykloje buvo siuvami kasdieniniai kostiumai karininkų kursų Kaune, Utenos siuvykloje – Utenos, Šiaulių ir Panevėžio komendantūrų karininkams. „Labai patriotiškai ir drąsiai elgėsi šių įmonių vadovai ir kiti žmonės. Jų dėka pirmieji kariai buvo aprenkti, Lietuvos žmonės matė savo karius, – savo atsiminimuose rašo A. Pakalka. – Tai kėlė jų dvasią, pasitikėjimą.“³⁶

Lietuvos kariams aprangą, avalynę, skiriamuosius ženklus ir kitą ekipuotę tiekė: gatavus drabužius – Vilniaus siuvimo įmonės „Lelija“ ir „Ramunė“, audinius – Šiaulių neaustinių medžiagų fabrikas, Telšių „Mastis“, Kauno „Šilkas“, „Liteksas“, „Danga“, Vilniaus „Sparta“, Zarasų „Zarasaitis“, odos gaminius – Šiaulių „Elnias“, Kauno „Lituanica“, „Vilniaus kailiai“, metalo gaminius – Vilniaus „Dailės“ kombinatas, „Alpera“, Kauno „Varpas“ ir kt.

2.2. Naudos karių aprangos kūrimas. 1992–1995 m.

Siekdamos kuo greičiau aprūpinti Lietuvos kariuomenę uniformomis ir skiriamaisiais ženklais, 1991 m. pabaigoje – 1992 m. valstybės valdymo institucijos priėmė ypač daug teisės aktų. Tuo metu vyko naujų uniformų eskizų ir jų aprašymų, parengtų KAM, tvirtinimas LR Vyriausybėje, Ekonomikos ministerija rengė valstybinius jų gamybos užsakymus, prasidėjo skubi tinkamų medžiagų, reikalingų karių ir karininkų uniformoms siūti, paieška.

Lietuva su įvairiomis valstybėmis atkūrė diplomatinius santykius, tapo NATO šalių bloko asocijuota nare, padaugėjo užsienio vyriausybių vadovų, aukštų pareigūnų vizitų. Dėl to kuo greičiau reikėjo sukurti Garbės sargybos kuopos (GSK) karių reprezentacinę (lauko jau turėjo) uniformą. 1992 m. į Lietuvą atskrido JAV vicepirmininkas Danas Quale'as, Danijos karalienė Margareta II, Prancūzijos prezidentas Francois Mitterrandas. Prieš atvykstant šiems aukšto rango svečiams per savaitę visai kuopai buvo pasiūta paradinė uniforma, papuošta akselbantais, kurie simbolizavo Lietuvos kariuomenės rūšis – Saugos ir Karinės jūrų pajėgas, Aviacijos ir oro erdvės apsaugos tarnybą (žr. K. Krulienės atsiminimus).

1992 m. pradžioje pradėta vienodinti karių uniformas pagal tuometes struktūras, aktyviai kuriamas padalinių karinė atributika. 1992 m. sausio 29 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 61 buvo patvirtintos krašto apsaugos sistemos karių uniformos³⁷: pėstininkų kareivių – kasdieninė ir lauko, aviacijos kareivių – kasdieninė ir paradinė, jūreivių – kasdieninė, lauko ir paradinė, pėstininkų, aviacijos ir jūrų karininkų – kasdieninė ir paradinė (I ir II variantai), Garbės sargybos kuopos karininkų – pagal karinių pajėgų rūšis.

Siekdama išskirti „Geležinio Vilko“ brigadoje tarnaujančius karius, 1992 m. pirmoje pusėje šio dalinio vadovybė norėjo sukurti paradinę juodos spalvos su baltais apvadais uniformą. „Vilkų“ uniformos akselbantai ir laipsnių žvaigždutės taip pat turėjo būti baltos spalvos, kaip tarpukario kavalerijos Antrojo ulonų pulko karininkų. Tačiau šis projektas nebuvo patvirtintas³⁸.

1992 m. gegužės 8 d. krašto apsaugos ministro A. Butkevičiaus įsakymu buvo sudaryta komisija (ministro patarėjas G. Surgailis paskirtas jai vadovauti) karių uniformų dėvėjimo tvarkai, padalinių skiriamųjų ženklų, dalinių vėliavų ir kitos karinės atributikos projektams rengti³⁹. 1992 m. gegužės

³⁶ KAD Užnugario skyriaus viršininko dim. plk. Antano Pakalkos atsiminimai, Užurka J. *Lietuvos kariuomenės atkūrimas 1988–1991 metais*. V., 2004; p. 508–512.

³⁷ *Karinės uniformos dėvėjimo taisyklės*. Vilnius, 1992, p. 3.

³⁸ Neįgyvendintas projektas iš V. Starodubcevo asmeninio archyvo.

³⁹ Pokalbis su ats. plk. lt. dr. Gintautu Surgailiu (2012 m.).

18 d. ministro įsakymu buvo nustatyta karių laipsnių ženklų uniformų antpečiuose išdėstymo tvarka⁴⁰. 1992 m. birželio 10 d. A. Butkevičius patikslino kario uniformos nešiojimo tvarką. Sausumos kariuomenės karius buvo numatyta pasiūti pilkai žalsvos spalvos, aviacijos – pilkai melsvos spalvos uniformas. Sausumos kariuomenės ir aviacijos karininkų ir kareivių lauko uniforma buvo vienoda – slepiamosios spalvos. Iš pradžių aviacijos karių išieginės (paradinės) uniformos kostiumo švarkus su juoda apykakle buvo numatyta siūti iš pilkai žalsvos, kelnes – iš juodos spalvos medžiagos ir puošti avietiniais įsiuvais (šis projektas nebuvo patvirtintas)⁴¹.

1992 m. Lietuvos lengvoji pramonė dar buvo nepajėgi pagaminti pakankamai tinkamos medžiagos karių kasdieninėms ir išieginėms uniformoms, striukėms (audinys neatitiko elementarių reikalavimų: greitai peršlapdavo, buvo perpučiamas, lengvai plyšo) siūti. Kad nesužlugytų privalomosios pradinės karo tarnybos karių pavasarinis šaukimas, pradėta ieškoti medžiagos, nors kiek panašesnės į uniforminę. Apsirūpinti iš dalies padėjo norvegai, nemokamai jos atsiuntę. 1992 m. pradžioje Lietuva iš Norvegijos gavo 6690 m uniforminio audinio, 1976 poras batų, 2025 apatinio trikotažo komplektus. Iš gauto audinio siuvimo fabrike „Lelija“ buvo pasiūti 1943 uniforminiai kostiumai⁴². Tais pačiais metais (1992 m.) buvo gautos specialios JAV ir Vokietijos ginkluotųjų pajėgų įvairių kario uniformos elementų ir aprangos siuntos⁴³. Medžiaga buvo perkama Latvijoje, Lenkijoje, Rusijoje, kitose valstybėse. Tačiau įsigyti audiniai neretai neatitikdavo kariuomenės patvirtintos spalvos, o lietuviška „Elnio“ avalynė kokybės reikalavimų.

Dėl nereguliaraus ir nepakankamo krašto apsaugos sistemos finansavimo 1992 m. pirmoje pusėje dar nebuvo pradėta ekipuotės (šalmų, neperšaunamųjų liemenių, kuprinių, palapinių ir kt.) gamyba ir pirkimo procedūra. Apskritai 1992 m. KAM MAT buvo itin sunkūs. Labai trūko kokybiškų žaliavų. 1992 m. sausio 14 d. šios tarnybos viršininkas S. Ramoška tarnybiniame pranešime A. Butkevičiui rašė: „Rytų valstybės nevykdo sutarčių, įsipareigojimų arba reikalauja labai aukštų kainų, plius maisto produktų arba deficitinių pramoninių prekių, o Vakariai žada viską, bet tik už laisvai konvertuojamą valiutą.“⁴⁴ Dėl didelės infliacijos daugelio gaminių kainos išaugo nuo 5 iki 10 kartų (1992 m. pirmoje pusėje). 1992 m. gegužės mėn. KAM skirti 27 mln. rublių buvo panaudoti įsiskolinimams įmonėms likviduoti. Daugelio gaminių gamyba buvo sustabdyta, o kai kurių net nepradėta⁴⁵. Alytaus medvilnės kombinatas iki 1992 m. pabaigos nepagamino tinkamo audinio, o Kauno vilnos įmonė „Drobė“ medžiagą uniformoms pradėjo tiekti tik rugpjūtį–rugsėjį. Įmonė „Lelija“ – pagrindinė uniformų kūrėja ir siuvėja – nesulaukusi medžiagų, iš dalies vengė kontaktų su KAM, tik Vilkaviškio fabrikas gelbėjo – siuvo karių lauko uniformas. Tačiau dėl riboto šios įmonės pajėgumo, medžiagų stygiaus, jų prastos kokybės iš esmės problema negalėjo būti išspręsta. Situacija pradėjo keistis tik vasaros pabaigoje, kai buvo susitarta su bendra Šveicarijos ir Vokietijos siuvimo įmone „Bodex“ Bodačiuvė (Bodaczow), Lenkijoje, tiekiančia Vilkaviškio fabrikui keliamus reikalavimus atitinkančius pusfabrikačius, iš kurių buvo siuvamos karių uniformos. Sutarta atsiskaityti rubliais⁴⁶. Prasidėjo pla-

⁴⁰ KA ministro A. Butkevičiaus 1992-05-18 įsakymas Nr. 326 „Dėl karinių laipsnių ženklų patvirtinimo“. *Krašto apsaugos ministro įsakymai*, t.1, p. 350. Autorių komentaras: 1991 m. gruodžio 20 d. buvo nustatyta karininkų laipsnių teikimo tvarka ir patvirtinta LR Vyriausybės nutarimu Nr. 579, 1991 m. gruodžio 30 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 596 iš dalies pakeista.

⁴¹ KA ministro A. Butkevičiaus 1992-06-10 įsakymas Nr. 405 „Dėl pakeitimų krašto apsaugos sistemos karių uniformoje“. *Krašto apsaugos ministro įsakymai*, t.1, p. 433–434.

⁴² MRAT viršininko raštas KA ministro pirmajam pavaduotojui E. Nazelskiui. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 21, l. 36.

⁴³ MRAT viršininko raštai KA ministro pirmajam pavaduotojui E. Nazelskiui. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 21, l. 34–35.

⁴⁴ MRAT viršininko S. Ramoškos 1992-01-14 tarnybinis pranešimas. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 21, l. 7.

⁴⁵ MRAT viršininko tarnybinis pranešimas. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 21, l. 15–16.

⁴⁶ MRAT viršininko S. Ramoškos 1992-05-25 tarnybinis pranešimas. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 21, l. 18–20.

ninė karių lauko ir išeiginių uniformų gamyba. Taip kariuomenės aprūpinimo lauko uniformomis klausimas laikinai buvo išspręstas, bet karininkų uniformų siuvimo reikalai buvo prasti – iki 1992 m. vidurio joms nebuvo pagaminta nė metro medžiagos. Vėliau pavyko rasti audinių, tinkamų karių ir karininkų uniformoms siūti.

KAM ir VĮ „Lelija“ bendradarbiavimui iškilo didelė grėsmė. 1992 m. rugpjūčio 18 d. KAM MRAT viršininkas S. Ramoška tarnybiniame pranešime rašė, kad „paaiškėjo nesveikas įmonės vadovų požiūris ir liguistos ambicijos į uniformų siuvimą“. Iš karininkų uniformoms skirtos medžiagos per klaidą buvo pasiūti karių kostiumai. Užuoť siuvus labai reikalingus lauko uniformų komplektus, buvo siuvas striukės, kurių tuo metu nereikėjo. Nepasiūta nė vienos karininko kepurės. Dėl AB „Merkys“ ir VĮ „Lelija“ konflikto karininkų lietałpalčiai liko be šiltų įdėklų, nes pastaroji nesugebėjo atsivežti iš „Merkio“ pūkų.

Sutrikus KAM finansavimui ne kartą buvo stabdoma gamyba, o paskui iš naujo bandoma ją atnaujinti ir vykdyti užsakymus. KAM beveik prarado minėtų įmonių pasitikėjimą. Reikalauta iš anksto už produkciją sumokėti, nors LR Vyriausybės nutarimai tai draudė, atsiskaityti valiuta, o jos negavusios, mieliau bendradarbiavo su užsienio įmonėmis, pagal sutartis vykdė jų užsakymus. Kita vertus, gamintojams trūko pareiėingumo ir atsakomybės (ypač daug nesutarimų kilo tarp KAM ir „Lelijos“, odos ir avalynės įmonės „Elnias“). 1992 m. antroje pusėje „Lelija“, gavusi dalį medžiagos, neskubėjo greitai ir kokybiškai atlikti darbo, todėl uniformos, ypač karininkams, buvo vėliau pasiūtos. Šioje surutėje visi kaltino vieni kitus. VĮ „Drobė“, teisindamasi valiutos stygiumi, medžiagą karininkų uniformoms pateikti vėlavo 8 mėn., o kai ji buvo išausta, paaiškėjo, kad VĮ „Lelija“ neturi lėšų už ją sumokėti. Tai padarė KAM, tačiau minėta įmonė jau dirbo pagal sutartis su užsienio partneriais ir KAM valstybinę užsakymą pasiūti 2000 uniformų atidėjo iki 1992 m. pabaigos.

S. Ramoška skundėsi krašto apsaugos ministrui A. Butkevičiui dėl VĮ „Lelija“ darbo: „Manau, kad didesnio pasityčiojimo būti negali, todėl, ilgai kentęs šios įmonės piktybinį neveiklumą, kreipiuosi į Jus, prašydamas pagalbos – gal vis dėlto Respublikoje atsiras jėgų, kurios sugebėtų suvaldyti savivaliaujantį gamintoją – valstybinę siuvimo įmonę „Lelija“⁴⁷. 1993 m. sausio 5 d. MAT skyriaus viršininkas B. Judickas apie naujos uniformos kūrimą rašė: „Bendrai kalbant apie Lietuvos kariuomenės uniformas, manau, reikia prisipažinti, kad ji nelabai vykusi... Pirmiausia ją kūrė ne profesionalai, o mėėėjai ir VĮ „Lelijos“ vyr. dailininkė bei direktorė, atsižvelgdami daugiau į laikmečio mados niuansus, o ne į jos funkcionalumą.<...> Noras pritaikyti ikikarinę Lietuvos kariuomenės uniformą mūsų sąlygomis laukiamo rezultato nedavė.“⁴⁸

Nuo 1992 m. antrosios pusės valstybinė vilnos įmonė „Drobė“ pradėjo tiekti geros kokybės uniforminę medžiagą, todėl visas struktūras galima buvo aprūpinti patvirtinto pavyzdžio ir spalvos kasdieninėmis, išeiginėmis ir lauko uniformomis. Taip pat buvo pradėtos siūti uniformos jūreiviams ir lakūnams⁴⁹. Kad ir labai sunkiai, 1992 m. pabaigoje visos Lietuvos kariuomenės struktūros buvo aprūpintos, nors ir nevienodomis, bet tikrai kariams tinkamomis uniformomis.

⁴⁷ MRAT viršininko 1992-08-18 tarnybinis pranešimas. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 21, l. 27–28.

⁴⁸ MRAT Aprangos ir amunicijos skyriaus viršininko B. Judicko pažymoje pateikti 1992 m. karių aprangos duomenys. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 21, l. 4.

⁴⁹ MRAT viršininko tarnybiniai pranešimai. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 21, l. 18–21.

Iki 1992 m. gruodžio 31 d. Lietuvos kariuomenė turėjo⁵⁰:

1. išeiginių karininkų kostiumų	967
2. kasdieninių karininkų kostiumų	876
3. lietpalčių	547
4. pusbačių	2433
5. odinių pirštinių	566
6. išeiginių marškinių	3384
7. kasdieninių marškinių	6200
8. žalios sp. marškinių (trumpomis rankovėmis)	17404
9. kario kasdieninių-išeiginių uniformų	10143
10. žalios sp. striukių	9775
11. lauko uniformų (slepamosios sp. kompl.)	13805
12. lietpalčių (budintiems postuose)	1886
13. žieminių kepurų	7881
14. medvilninių pirštinių	10283
15. kumštinių kailinių pirštinių	4334
16. marškinėlių (su rankovėmis, jūrinikės tipo)	35607
17. marškinėlių (be rankovių, jūrinikės tipo)	27881
18. medvilninių kojinių	104010
19. pusvilninių kojinių	20
20. šiltų apatinių drabužių	23954
21. žieminių suvarstomų batų	7069
22. suvarstomų batų	26454
23. veltinių	6344

1992 m. lapkričio 6 d. krašto apsaugos ministras patvirtino laikinąsias karinės uniformos dėvėjimo taisykles ir įpareigojo dalinių vadus, tarnybų viršininkus, departamentų direktorius iki 1993 m. sausio 15 d. Jungtiniam štabui pateikti pasiūlymus dėl šių taisyklių pakeitimų ir papildymų. Jungtinis štabas turėjo juos apibendrinti ir, atsižvelgdamas į visų tarnybų pasiūlymus, iki 1993 m. vasario 1 d. parengti karių uniformos dėvėjimo taisykles⁵¹. Laikinosiose taisyklėse buvo pateikti ir išaiškinti Lietuvos sausumos kariuomenės ir aviacijos karių aprangos dėvėjimo nuostatai, pagrindinės sąvokos, karių uniformų klasifikacija, dėvėjimo tvarka ir apribojimai. Buvo nustatytos trys karių uniformos: išeiginė (paradinė), kasdieninė ir lauko (vasarinė ir žieminė), kariuomenės rūšių, atskirų dalinių ir tarnybų uniformų ir galvos apdangalų, uniformų įsiuvų spalvos: Sausumos kariuomenės – geltona, Valstybės sienos apsaugos tarnybos – žalia, Aviacijos ir oro erdvės apsaugos tarnybos – šviesiai mėlyna (vėliau avietiniais įsiuvais išsiskyrė Jungtinio štabo karių uniformos).

Kaip minėta, buvo patvirtintos ir galvos apdangalų spalvos: Lauko kariuomenės brigados ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos berečių pilkai žalsva spalva pakeista į žalią, svarbių valstybinių objektų apsaugos batalionų – į juodą, Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos – į tamsiai raudoną (vyšninę).

Taisyklėse pateikta dalinių, atskirų tarnybų antsiuvų, ordinų, medalių ir karinių ženklų nešiojimo

⁵⁰ Aprangos ir amunicijos skyriaus viršininko B. Judicko pateikti 1992 m. karių aprangos duomenys. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 35, l. 10.

⁵¹ KA ministro A. Butkevičiaus 1992-11-06 įsakymas Nr. 804 „Dėl karinės uniformos dėvėjimo“. *Krašto apsaugos ministro įsakymai*, t. 3, p. 60.

tvarka, reglamentuota antpečių išvaizda ir antpečių karių laipsnio skiriamieji ženklai. Karių antpečiai turėjo būti apvesti ginkluotųjų pajėgų rūšį žyminčios spalvos krašteliais: Sausumos kariuomenės – geltonu, Valstybės sienos apsaugos tarnybos – žaliu, Aviacijos ir oro erdvės apsaugos tarnybos – šviesiai mėlynu. Antpečiai ir antpečių žvaigždutės buvo atkurtos remiantis tarpukario Lietuvos kariuomenės pavyzdžiais. Karininkų išeiginės (paradinės) uniformos antpečiai buvo pinti, aukso spalvos, trijų nustatytų tipų: jaunesniųjų ir vyresniųjų karininkų, generolų. Antpečių žvaigždutės ir galionai ant karininkų išeiginės (paradinės) ir kasdieninės uniformų – irgi aukso spalvos. Jaunesniųjų karininkų aukso spalvos šešiakampės žvaigždutės, vyresniųjų karininkų aukso spalvos šešiakampės žvaigždutės apskritime, generolų saulės formos žvaigždutė su Vyčiu raudoname fone antpečio viduryje. Lauko uniformos žvaigždutės buvo slepiamosios spalvos.

Eilinio antpečiai turėjo būti ginklų rūšį atitinkančios spalvos krašteliais: kariūno – apvesti 1 cm pločio aukso spalvos galionu, grandinio – 1 cm pločio aukso spalvos laužta į viršų galiono juostele. Jaunesniojo puskarininkio laipsnį žymėjo viena trikampė žvaigždutė antpečio viduryje, puskarininkio – dvi trikampės žvaigždutės, viršilos – trys trikampės žvaigždutės, jaunesniojo leitenanto – viena šešiakampė žvaigždutė, leitenanto – dvi šešiakampės žvaigždutės, vyresniojo leitenanto – trys šešiakampės žvaigždutės, išdėstytos trikampiu, kapitono – keturios šešiakampės žvaigždutės, išdėstytos trikampiu į viršų, majoro – viena šešiakampė žvaigždutė apskritime, pulkininko leitenanto – dvi šešiakampės žvaigždutės apskritime, pulkininko – trys šešiakampės žvaigždutės apskritime, išdėstytos trikampiu, generolo – saulės formos žvaigždutė su Vyčiu raudoname fone antpečio viduryje.

1992 m. gruodžio 22 d. krašto apsaugos ministro pavaduotojas Š. Vasiliauskas patvirtino KAS karininkų, liktinių ir kareivių aprangos dėvėjimo normas ir atkreipė dėmesį į tai, kad „Lietuvos Respublikos pramonė negali pagaminti šiltų lietais ir žiemos laikui tinkamų, leisti karininkams laikinai nešioti universalias striukes.“⁵²

1992 m. pabaigoje parengtos Karinių jūrų pajėgų uniformų dėvėjimo taisyklės buvo patvirtintos krašto apsaugos ministro 1993 m. sausio 4 d. įsakymu⁵³, o Karinių jūrų pajėgų karininkų ir puskarininkų (liktinių) ir jūreivių aprangos dėvėjimo normos – 1993 m. sausio 6 d. įsakymu⁵⁴. Karinių jūrų pajėgų uniformų dėvėjimo laikinosiose taisyklėse buvo pateikti jūreivių aprangos dėvėjimo nuostatai ir tvarka, uniformų klasifikacija. Buvo patvirtintos šios karininkų, liktinių ir jūreivių uniformos: išeiginė (paradinė), kasdieninė ir darbo. Laivuose numatyta dėvėti tik specialiąją uniformą. Jūreivių uniformos buvo skirstomos į vasarinę, rudeninę ir žieminę. Karinių jūrų pajėgų uniforma ir atskiros jos dalys buvo trijų pagrindinių spalvų – juodos, tamsiai mėlynos ir baltos. Vyraujanti spalva – juoda.

Karininkų išeiginės (paradinės) uniformos švarko antpečiai buvo trijų nustatytų tipų: jaunesniųjų ir vyresniųjų karininkų, generolų. Jie buvo pinti, aukso spalvos (kaip Sausumos kariuomenės), vėliau – pinti, aukso spalvos su juodai mėlynu krašteliais.

Jūreivis dėvėjo juodos spalvos antpečius su geltonos spalvos krašteliais. Grandinio laipsnį žymėjo 1 cm pločio aukso spalvos laužta į viršų galiono juostelė, jūrų jaunesniojo puskarininkio – viena trikampė žvaigždutė, jūrų puskarininkio – dvi trikampės žvaigždutės, jūrų laivūno – trys trikampės žvaigždutės. Be to, liktiniai puskarininkiai, laivūnai ant išeiginės, paradinės ir kasdieninės uniformos švarko rankovės nešiojo skiriamuosius 12 mm pločio galionus: jūrų jaunesnysis puskarininkis – vieną, jūrų puskarininkis – du, laivūnas – tris.

Jūrų jaunesniojo leitenanto laipsnį žymėjo viena šešiakampė žvaigždutė, jūrų leitenanto –

⁵² KA ministro 1992-12-22 įsakymas Nr. 930 „Dėl aprangos dėvėjimo normų patvirtinimo“.

⁵³ KA ministro A. Butkevičiaus 1993-01-04 įsakymas Nr. 01 „Dėl Karinių jūrų pajėgų uniformos dėvėjimo“.

⁵⁴ KA ministro A. Butkevičiaus 1993-01-06 įsakymas Nr. 08 „Dėl Karinių jūrų pajėgų aprangos dėvėjimo normų patvirtinimo“.

viena šešiakampė žvaigždutė ir vienas 5 mm pločio galionas antpečio apačioje, jūrų vyresniojo leitenanto – viena šešiakampė žvaigždutė ir du 5 mm pločio galionai antpečio apačioje, kapitono leitenanto – viena šešiakampė žvaigždutė ir trys 5 mm pločio galionai antpečio apačioje, jūrų kapitono – viena šešiakampė žvaigždutė apskritime ir vienas 14 mm pločio galionas antpečio apačioje, komandoro leitenanto – viena šešiakampė žvaigždutė apskritime ir du 14 mm pločio galionai antpečio apačioje, komandoro – viena šešiakampė žvaigždutė apskritime ir vienas 30 mm pločio galionas antpečio apačioje. Karininkai ant išieginės (paradinės) ir kasdieninės uniformos švarko rankovių nešiojo aukso spalvos galionus pagal turimą laipsnį, o virš jų – Gediminaičių stulpų ženklą apskritime⁵⁵.

1993 m. kovo 22 d. KAM Ginkluotųjų pajėgų štabas naujos karių uniformos pakeitimams pritarė ir juos pateikė KAM kolegijai svarstyti.

1993 m. birželio 25 d. krašto apsaugos ministro A. Butkevičiaus įsakymu karininkų kasdieninės uniformos šviesiai žalsvos spalvos marškiniai buvo pakeisti į žalsvai pilkus, įvesti nešioti prisegami vardiniai ženklai ir marškinių antpečių movos su skiriamaisiais ženklais⁵⁶.

Remiantis tarpukario karininko paradinės uniformos pavyzdžiu 1993 m. buvo atkurtas ir pagamintas paradinis karininko diržas su sagtimi. Kaip teigia autorius, sagties puošyba buvo šiek tiek pakeista – atsisakyta Gediminaičių stulpų, padailinta žirgo uodega ir sutrumpinta gūnia po balnu⁵⁷.

1993 m. spalio 27 d. buvo patvirtinti Lietuvos kariuomenės vadovybės – LR krašto apsaugos ministro, Lietuvos kariuomenės vado, Lauko kariuomenės brigados vado, KOP ir KJP vadų, SKAT ir VSAT štabo viršininkų, CSD direktoriaus – karinės valdžios simbolių – skeptrų – projektai ir jų nuostatai⁵⁸.

1994 m. balandį buvo nustatyti ir patvirtinti nauji uniforminiai antsiuvai „Lietuva“: Sausumos pajėgų daliniams – baltas užrašas žaliame fone, Karinėms oro pajėgoms – geltonas užrašas mėlyname fone, Karinei jūrų flotilei – geltonas užrašas juodame fone⁵⁹.

Lietuvos kariuomenės uniformų reformos vyko nuolat. Kiekvienas ministras ar kariuomenės vadas su savo kolegomis įsivaizdavo vis kitokią, šiek tiek modifikuotą aprangą, ją tobulino ir siekė priartinti prie tarpukario karių aprangos. 1993 m. rugpjūčio 10 d. krašto apsaugos ministras A. Butkevičius įsakė „sudaryti Komisiją krašto apsaugos sistemos karių ir karininkų uniformos reformai parengti ir vykdyti. <...> Įsakymą kontroliuoti – ministro pirmajam pavaduotojui kmdr. E. Nazelskiui⁶⁰. Remiantis šiuo įsakymu, Ginkluotųjų pajėgų štabo viršininkas plk. Stasys Knezys sudarė šios sudėties komisiją: pirmininkas – plk. A. Lekavičius, nariai: plk. lt. R. Žibas, mjr. R. Malinauskas, mjr. J. Drakšas, mjr. A. Stulginskis, kpt. V. Majauskas, jūrų kpt. V. Sinevičius, vyr. lt. G. Surgailis ir kt.⁶¹

1993 m. spalio 8 d., atsižvelgdamas į pastaruosius įsakymus, krašto apsaugos ministras A. Butkevičius patvirtino Karių uniformos reformos planą, kuriame buvo nurodyta pagerinti siuvimo kokybę, sudaryti technines sąlygas karininkų uniformų kostiumams ir lietai siūti ir kt. Spalio 15 d. krašto apsaugos ministro įsakymu karinių dalinių vadai ir struktūrų viršininkai privalėjo aprūpinti karininkus apranga per vieną mėnesį nuo laipsnio suteikimo dienos⁶². Vykdamas karių aprangos re-

⁵⁵ KA ministro A. Butkevičiaus 1993-01-04 įsakymas Nr. 01, „Dėl Karinių jūrų pajėgų uniformos dėvėjimo“.

⁵⁶ KA ministro A. Butkevičiaus 1993-06-25 įsakymas Nr. 587.

⁵⁷ Pokalbis su buvusiu „Dailės“ kombinato darbuotoju P. V. Zaranka (2012 m.).

⁵⁸ KA ministro A. Butkevičiaus 1993-10-27 įsakymas Nr. 1066, „Dėl Lietuvos Respublikos kariuomenės vadovybės skeptrų“.

⁵⁹ KA ministro L. Linkevičiaus 1994-04-05 įsakymas Nr. 209, „Dėl karių aprangos reformos“.

⁶⁰ KA ministro A. Butkevičiaus 1993-08-10 įsakymas Nr. 762, „Dėl komisijų karinių dalių atributikos klausimams spręsti sudarymo“.

⁶¹ KAM Ginkluotųjų pajėgų štabo viršininko plk. S. Knezio 1993-08-24 įsakymas Nr. 19 „Dėl komisijų karinių dalinių atributikos klausimų išsprendimui sudarymo“.

⁶² KA ministro A. Butkevičiaus 1993-10-15 įsakymas Nr. 975, „Dėl aprūpinimo apranga“.

formos programą 1993 m. gruodžio 15 d. krašto apsaugos ministras L. Linkevičius patvirtino karių aprūpinimo apranga ir amunicija normas⁶³.

Rengiant Lietuvos kariuomenės aprangos ir atributikos reformas buvo atsižvelgiama į priešakario tradicijų tęstinumą. Dar 1994 m. birželį buvo kreiptasi į Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejaus direktorių J. Jurevičių, kad supažindintų AB „Naujasis varpas“ direktorių V. Liukaitį su ikikarinės Lietuvos karių apranga ir atributika⁶⁴. 1995 m. gegužės mėn. muziejaus buvo paprašyta kuriam laikui, iki liepos, paskolinti tarpukario Lietuvos karininko uniforminę kepurę⁶⁵.

1994 m. balandžio 5 d. krašto apsaugos ministras L. Linkevičius pasirašė įsakymą „Dėl karių aprangos reformos“. Ministras nurodė iki 1994 m. liepos 1 d. parengti karininko paradinės aprangos – kepurės, munduro, kelnų, diržo su sagtimi – modelius, tačiau kartu dėl riboto KAM finansavimo sumažinti karių ir karininkų aprūpinimą apranga, o reformą pratęsti iki 1995 m. gruodžio mėn.⁶⁶ Atsižvelgdamas į šį įsakymą, MAT viršininkas S. Ramoška patvirtino, kad 1995 m. kareiviai ir puskarininkiai nebus aprūpinti žieminiais batais ir lauko uniformos kelnų įdėklais. Kariuomenės vado pavaduotojas užnugariui plk. A. Lekavičius sudarė sąrašą karininkų, kurie 1995 m. neturėjo gauti išieginės (paradinės) uniformos kepurės su ženkle, išieginės (paradinės) uniformos ir uniforminių pusbačių, šiltų lauko batų, žieminų aulinukų, natūralios odos diržų su sagtimi ir perpete, akselbantų ir kt.

1994 m. spalio 25 d. kariuomenės Generalinio štabo komisija vertino Garbės sargybos kuopos karių aprangą, kurią sudarė kasdieninė uniforma – ėjimas per liemenį švarkas, ant atlapo – ženklas „Gediminių stulpai“ (karininkų – papildomai ažuolo lapų ornamentas), ant dešinės rankovės – kariuomenės rūsį atitinkančios spalvos medžiaginis antsiuvas (Sausumos pajėgų – „Geležinio Vilko“ antsiuvas), ant kairės – antsiuvai „Lietuva“ ir „LR vėliava“. Kepurė – karininko – su geresnės kokybės kokarda (10 cm pločio), šalikas, marškiniai ir pirštinės – baltos, kaklaraištis – juodos, akselbantas – geltonos spalvos ir kt.⁶⁷

1994 m. kovo mėn. paskyrus buvusį politinį kalinį kunigą monsinjorą plk. Alfonsą Svarinską Lietuvos kariuomenės vyriausiuoju kapelionu, laikinai einantis kariuomenės Generalinio štabo viršininko pareigas plk. A. Zabulionis įsakė MAT pasiūti jam uniforminį kostiumą, žieminį palatą ir duoti visą kitą priklausančią aprangą⁶⁸.

1994 m. buvo vieni sunkiausių KAM Medžiaginio aprūpinimo tarnybai (MAT) ir visiems krašto apsaugos struktūrinių padalinių kariams, kuriems reikėjo uniformų ir kitos aprangos. Dėl nuolatinio lėšų trūkumo MAT 1994 m. sausio 1 d. liko skolinga Vilkaviškio AB „Žemkalmija“, AB „Utenos trikotažas“, firmai „Siluetas“ ir kt. 351,2 tūkst. Lt.⁶⁹ 1994 m. liepos 7 d. plk. lt. S. Ramoška krašto apsaugos ministrui L. Linkevičiui rašė, kad „1994 metai yra pirmieji mano praktikoje, kai tarnyba nuolat skolinga gamintojams“. Liepos mėn. skola už uniformas siekė 450 tūkst. Lt. Padėti sutiko Vidaus reikalų ministerija. Ji skyrė 5280 porų čekiškų suvarstomų batų ir buvo pasirengusi laukti mėnesį, kol MAT atsiskaitys (tai buvo padaryta šiek tiek vėliau – po dviejų mėn.)⁷⁰. S. Ramoška pabrėžė, kad Lietuvos kariuomenė pirmą

⁶³ KA ministro A. Butkevičiaus 1993-12-15 įsakymas Nr. 1216 „Dėl karių aprūpinimo apranga ir amunicija normų patvirtinimo“.

⁶⁴ MAT viršininko plk. lt. S. Ramoškos 1994-06-07 raštas Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejaus direktoriui. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 46, l. 61.

⁶⁵ MAT viršininko plk. lt. S. Ramoškos 1995-03-02 raštas Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejaus direktoriui J. Jurevičiui. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 58, l. 36.

⁶⁶ KA ministro L. Linkevičiaus 1994-04-05 įsakymas Nr. 209 „Dėl karių aprangos reformos“.

⁶⁷ LK Generalinio štabo Aprangos reformos komisijos 1994-10-25 posėdžio protokolo Nr. 9 išrašas.

⁶⁸ LK I. e. Generalinio štabo viršininko pareigas plk. A. Zabulionio 1994-03-22 raštas KAM MAT viršininkui plk. lt. S. Ramoškai Nr. 133. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 47, l. 44.

⁶⁹ MAT viršininko plk. lt. S. Ramoškos 1994-01-04 raštas KAM. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 47, l. 3.

⁷⁰ MAT viršininko plk. lt. S. Ramoškos 1994-07-07 raštas KA ministrui L. Linkevičiui. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 48, l. 11–12.

kartą gavo geros avalynės⁷¹. Rugsėjo 29 d. KAM sekretoriui V. Sarapinui S. Ramoška rašė primygtinai reikalaujamas lėšų jaunuolių rudeniniam šaukimui į krašto apsaugos tarnybą vykdyti. Skola jau siekė beveik 400 tūkst. Lt, nors iš MAT numatytų 529,5 tūkst. Lt negauta nė cento; nebuvo batų, marškinių, pirštinių, šalikų. Dėl skolų AB „Žemkalnija“ strigo lauko uniformų siuvimas. AB „Litekso“ ir „CALW“, pagaminę 1000 m paltinio audinio, skolon nedavė ir grasino jį parduoti prekybos tinkluose. Visiškai baigėsi lietpaltinio audinio atsargos, o atvėsus orams karininkai reikalavo kepurių, tačiau jų gamyba buvo sustabdyta. „Kadangi tokios kritiškos padėties įsigyjant aprangą dar nebuvo per visą mano darbo laiką KA sistemoje, todėl labai prašau Jūsų nurodyti Ekonomikos ir finansų departamentui, kad skirstant tas menkas lėšas, kurias gauna KAM, pirmumo tvarka jos būtų pervestos aprangai gaminti ir pirkti“, – rašė S. Ramoška⁷².

Nemažai paramos tuo metu teikė Jungtinės Amerikos Valstijos, Kanada, Vokietijos Federacinė Respublika, Skandinavijos ir kitos šalys. Antai 1994 m. iš Vokietijos ir Kanados buvo gauta 1860 uniformų (švarkų ir kelnų), 170 vasarinių ir tiek pat žieminių lauko uniformų komplektų ir kt.⁷³

1994 m. karių uniformų reformą norėta paspartinti. Gegužės mėn. prie Lietuvos kariuomenės Generalinio štabo buvo sudaryta nuolatinė Karių aprangos reformos komisija. Jos pirmininku buvo paskirtas Generalinio štabo viršininko pavaduotojas plk. Algimantas Zabulionis, nariais – mjr. Romas Malinauskas, kpt. Gintautas Surgailis, kpt. Albinas Tamulaitis, vyr. ltn. Arūnas Virbila, komandoras ltn. Vytautas Serevičius, kpt. Vidmantas Majauskas, mjr. Algirdas Stulginskis, mjr. Viktoras Aleksandravičius, atsakinguoju sekretoriumi – kpt. Juozas Zažekis. Krašto apsaugos ministras tuo pačiu įsakymu patvirtino aprangos reformos programą, pagal kurią visi pagrindiniai jos darbai turėjo būti atlikti iki 1995 m. vasario⁷⁴. Susipažinęs su komisijos parengtu programos projektu, gegužės 2 d. plk. ltn. S. Ramoška KAM Ekonomikos ir finansų departamento direktoriui plk. ltn. A. Samajauskui pareiškė savo nuomonę: „Per dažnai kuriami panašūs dokumentai, kurie taip sujaukė uniformų elementus, jų kieki, aprašymą, dėvėjimo normas ir pan., kad šiandien jau nebegalima susigaudyti, kas, kiek ir ko bei kokiam laikui priklauso kariui ir karininkui – tiek vyrams, tiek moterims.“ KAS padaliniai nenorėjo sutikti, kad aprangos elementų būtų mažinama, ir reikalavo to, kas anksčiau buvo patvirtinta⁷⁵.

Tačiau reformos programos įgyvendinti nespėta. 1995 m. gegužės 24 d. pasikeitė komisijos sudėtis. Vietoj atleistų iš tikrosios karo tarnybos karininkų Viktoro Aleksandravičiaus, Vidmanto Majausko ir Romo Malinausko buvo išrinkti nauji komisijos nariai – mjr. Algis Bartašius, vyr. ltn. Algimantas Pilipavičius ir j. ltn. Rimantas Sabaliauskas. Patvirtinti ir komisijos veiklos nuostatai, kurių iki tol nebuvo⁷⁶. Tęsiant uniformos reformos darbus 1995 m. liepos 7 d. kariuomenės vado gen. J. Andriškevičiaus įsakymu buvo uždrausta gaminti ir dėvėti nepatvirtinto pavyzdžio aprangos elementus ir skiriamuosius ženklus⁷⁷. Tą pačią dieną įsakyta Klaipėdos 7-ojo dragūnų Pamario gynybos batalioną aprūpinti

⁷¹ MAT viršininko plk. ltn. S. Ramoškos 1994-05-02 raštas VRM ministro pavaduotojui gen. A. Svetulevičiui. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 46, l. 42–43.

⁷² MAT viršininko plk. ltn. S. Ramoškos 1994-09-29 raštas KAM sekretoriui V. Sarapinui. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 47a, l. 79–80.

⁷³ MAT viršininko plk. ltn. S. Ramoškos 1994-04-13 raštas kariuomenės vado pavaduotojui užnugariui plk. A. Lekavičiui. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 47, l. 53.

⁷⁴ KA ministro 1994-05-06 įsakymas Nr. 307, „Dėl nuolat veikiančios komisijos, vykdančios karių aprangos reformą, sudarymo“.

⁷⁵ MAT viršininko plk. ltn. S. Ramoškos 1994-05-02 raštas KAM Ekonomikos ir finansų departamento direktoriui plk. ltn. A. Samajauskui. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 447, l. 88.

⁷⁶ KA ministro L. Linkevičiaus 1994-05-24 įsakymas Nr. 352 „Dėl karių aprangos reformos komisijos sudėties pakeitimo ir jos veiklos nuostatų patvirtinimo“.

⁷⁷ LK vado gen. J. Andriškevičiaus 1995-07-07 įsakymas Nr. 129 „Dėl karinės aprangos gamybos ir dėvėjimo“.

„modernizuota lauko apranga“ ir įvertinti jos privalumus ir trūkumus⁷⁸. Rugpjūčio 4 d., vykdant karių aprangos reformos programą, buvo standartizuoti kariuomenėje nešiojami antpečiai ir jų movos⁷⁹.

Kaip ir anksčiau, dėl nepakankamo finansavimo aprangos įsigijimo klausimu atsidurta keblioje padėtyje. 1995 m. jai pirkti reikėjo 18 mln. Lt, tačiau KAM Finansų ir apskaitos departamentas (FAD) tam skyrė tik 6377 tūkst. Lt. KAD direktorius S. Ramoška paprašė krašto apsaugos ministro L. Linkevičiaus ir kariuomenės vado gen. J. Andriškevičiaus skubiai užtikrinti finansavimą⁸⁰.

1995 m. balandžio 6 d. buvo patvirtintos Laikinos KOP karių karinės aprangos dėvėjimo taisyklės⁸¹. Uniformos mėlyna spalva tapo pagrindine ir nuolatine. 1995 m. spalio 18 d. buvo patvirtinta nauja Karinių jūrų pajėgų karių uniforma, karininkų ir liktinių laipsnių ženklai ant kepurų, antpečių ir rankovių, nauji karininko ir liktinio kepurės ženklai, karininko vasarinė paradinė ir kasdieninė kepurės, švarkas, striukė, liktinio kasdieninis švarkas ir kepurė, striukė, KJP karių darbinės kepurės (pilotės) ir uniformų sagos, karininkų, kontradmirolo, kapitono-leitenanto, vyresniojo leitenanto antpečiai ir rankovių antsiuvai⁸². Dim. kmdr. lt. Vytauto Serevičiaus karininkų ir liktinių kepurės ženklas buvo suderintas su KJP komandoru R. Baltuška. Tai buvo viena iš ankstyviausių ir labiausiai pavykusių uniformos reformų, kurios nuostatos galiojo ir XXI a. antrajame dešimtmetyje.

2.3. Pasirengimas kurti naujo pavyzdžio uniformas.

1996–2001 m.

1996–1998 m. tapo gana sunkių išbandymų laikotarpiu. Ant valstybės pečių gulė ne tik naujos ginkluotės, įskaitant karo laivus ir lėktuvus, įsigijimo ir jau įsibėgėjusio naujokų šaukimo į būtinąją karo tarnybą, karininkų ir puskarininkų rengimo, naujų karinių tarnybų ir dalinių kūrimo, bet ir visos Lietuvos kariuomenės kasdieninio materialinio aprūpinimo rūpesčiai. Karius ir karininkus reikėjo aprengti naujo pavyzdžio uniformomis, juo labiau kad prasidėjo intensyvus Lietuvos karių bendravimas su užsienio partneriais, nemažai jų vyko į užsienį kelti kvalifikacijos ir kartu reprezentavo Lietuvą ir jos karines pajėgas. Tačiau to meto išieginė (paradinė) uniforma ne visus tenkino – iš jos neretai buvo net pasišaipoma, vadinama „maišine“, „apdribusia“ ir panašiais epitetais. Norint sukurti tinkamesnę karių aprangą, reikėjo ne tik materialinių išteklių, bet ir naujų gamybos technologijų, o siekiant nenutolti nuo prieškarinio Lietuvos karių uniformų – ir istorijos žinių.

Kiekvienais metais KAM finansavimas gerėjo, tačiau kartu didėjo ir išlaidos. KAD direktoriaus plk. lt. S. Ramoškos žodžiais, „liepto galą priėjome 1996 metais“, kai lėšų poreikis buvo beveik 26 mln. Lt, o skirta – apie 10 mln. Lt. „Taip buvo 1994 m., o 1996 m. buvo pasiekta viršūnė, kai 1996 m. rugpjūčio 19 d. FAD su mumis nesuderinęs biudžeto išlaidų sąmatą sumažino 2,631 tūkst. Lt. <...> Esant tokiai padėčiai, patekome tarp dviejų ugnių: ministerija kariuomenės rūšims žadėjo, bet lėšų

⁷⁸ LK vado gen. J. Andriškevičiaus 1995-07-07 įsakymas Nr. 130 „Dėl modernizuotos lauko aprangos bandomojo nešiojimo“.

⁷⁹ KA ministro L. Linkevičiaus 1995-08-04 įsakymas Nr. 512 „Dėl karių aprangos reformos“. MRD archyvas, f. 56, ap. 1, b. 1, l. 14–16.

⁸⁰ Tarnybinis pranešimas KA ministrui L. Linkevičiui ir LK vadui gen. J. Andriškevičiui. MRD archyvas, f. 56, ap. 1, b. 12, l. 27–29.

⁸¹ Raubickas E. *Ženklas ant munduro... Lietuvos kariuomenės istorija*. Vilnius, 2005, p. 220–221.

⁸² KA ministro L. Linkevičiaus 1995-10-18 įsakymas Nr. 691 „Dėl Karinių jūrų pajėgų karių aprangos reformos“.

neskyrė, o iš mūsų buvo reikalaujama pakankamo aprūpinimo. Prasidėjo gyvenimas skolon, gamintojų ir tiekėjų apgaudinėjimas, pažadų netesėjimas...”⁸³

Žinoma, kaip visada, trūko pinigų, būta nesutarimų. Tačiau LR Vyriausybė ir KAM pagal išgales rūpinosi Lietuvos ginkluotosiomis pajėgomis. 1996 m. ministerija pagal sutartis įsigijo karių aprangos, kepurų, batų, diržų, kuprinių ir pan. už beveik 10 mln. Lt (Lietuvos gamintojų produkcija sudarė 86 proc.), 1997 m. – už 23,2 mln. Lt (93 proc. – vietos gaminiai), už likusią sumą pirka čekiškų, bulgariškų ir vokiškų kareiviškų batų, čekiškų berečių. LK Aprūpinimo departamento ir gamybininkų pastangomis buvo iš esmės pagerinta pagrindinė karių apranga – lauko uniforma, priartinus jos modelį ir marginimo piešinį prie NATO karių uniformos ir kartu pritaikius ją prie Lietuvos klimatinę sąlygų. Šios uniformos komplektas buvo papildytas demisezonine pašiltinta striuke ir žiemine lauko kepure. Buvo pasitelkti naujausi technologiniai siuvinėjimo sprendimai, 1998 m. antroje pusėje atsisakius metalinių karių laipsnio skiriamųjų ženklų, buvo pradėti gaminti siuvinėti skiriamieji ženklai ir tarnybų antsiuvai, kita uniformos atributika, naujos konstrukcijos karininkų akselbantai⁸⁴.

1996–1997 m. buvo įgyvendinta viena iš svarbesnių karių aprangos reformų. 1996 m. kovo 12 d. krašto apsaugos ministras L. Linkevičius, vykdydamas karių uniformos reformos programą, patvirtino naujus Sausumos pajėgų dalinių ir Karinių oro pajėgų generolų ir karininkų laipsnių skiriamuosius ženklus. Buvo numatyta nuo liepos 1 d. pereiti prie naujos laipsnių žymėjimo tvarkos – vietoj aukso spalvos metalinių žvaigždučių apskritime (vyresniųjų karininkų laipsnio skiriamasis ženklas) naudoti ąžuolo pusvainikius ir iškilias šešiakampes žvaigžduotes. Šiam projektui pritarė ir Vytauto Didžiojo karo muziejaus (VDKM) skyriaus vedėjas A. Pociūnas⁸⁵. 1997 m. sausio 16 d. krašto apsaugos ministras Česlovas Stankevičius papildė ir iš dalies pakeitė 1996 m. kovo 12 d. įsakymą: vietoje žodžio „generolas“ įrašyta „brigados generolas“. Patvirtintus karių laipsnio skiriamuosius ženklus nurodyta naudoti nuo 1997 m. kovo 1 d.⁸⁶

Lietuvos kariuomenės vadas gen. J. Andriškevičius, siekdamas suvienodinti karių aprangos dėvėjimo kariuomenės padaliniuose tvarką, įsakė įgulų vadams užtikrinti, kad kas pusmetį (pavasarij ir rudenį) uniformos būtų keičiamos atitinkamai į vasarinę ir į žieminę. 1996 m. vasario 6 d. krašto apsaugos ministras L. Linkevičius, vykdydamas karių aprangos reformos programą, kariuomenės vadui gen. J. Andriškevičiui nurodė 1996 m. pašauktus į būtinąją karo tarnybą karius aprūpinti naujo modelio slepiamosios spalvos lauko apranga⁸⁷. Taip pat, norėdamas racionaliau išnaudoti kariuomenei skiriamą užsienio labdarą – geros kokybės, tačiau neatitinkančią Lietuvos kariuomenės uniformos standartų aprangą, su tam tikromis išlygomis leido ją dėvėti. Antai 1996 m. pavasarį, gavus iš Danijos Karalystės karių aprangos, kariuomenės vadas įsakė žalios spalvos vasarines striukes, tik be tarnybos ženklų ir antsiuvų, bet su ant antpečių užmautomis movomis su skiriamaisiais laipsnių ženklais, leisti dėvėti karininkams ir liktiniais su kasdienine apranga ne rikiuotės metu ir nedalyvaujant oficialiuose renginiuose⁸⁸.

Po gerokai užtrukusio kariuomenės uniformos kūrimo ir tobulinimo laikotarpio 1997 m. vasario

⁸³ LK Aprūpinimo departamento viršininko plk. ltn. S. Ramoškos 1997-04-30 tarnybinis pranešimas KA ministrui Č. Stankevičiui Nr. 193. MRD archyvas, f. 56, ap. 1, b. 63, l. 6–8.

⁸⁴ KAM Aprūpinimo departamento direktoriaus plk. ltn. S. Levulio 1998-02-17 ataskaita KAM „Dėl Lietuvos pramonės įmonių teikiamos produkcijos“ 1996–1997 m.

⁸⁵ KA ministro 1996-03-12 įsakymas Nr. 159; Vaičėnionis J., p. 212.

⁸⁶ KA ministro 1997-01-16 įsakymas Nr. 47.

⁸⁷ KA ministro 1996-02-06 įsakymas Nr. 79 „Dėl karių aprūpinimo lauko apranga“.

⁸⁸ LK vado gen. J. Andriškevičiaus 1996-04-16 įsakymas Nr. 77 „Dėl perėjimo prie vasarinės karinės aprangos dėvėjimo“ ir 1996-04-30 įsakymas Nr. 86 „Dėl aprangos dėvėjimo“.

12 d. laikinai einantis kariuomenės vado pareigas plk. Valdas Tutkus patvirtino Karinės uniformos dėvėjimo taisyklės ir karių aprūpinimo apranga ir amunicija normas⁸⁹. Naujose taisyklėse buvo apibrėžti uniformos dėvėjimo nuostatai, kariuomenės rūšių ir tarnybų skiriamosios spalvos, aptarti karių uniformų elementai ir jų dėvėjimo ypatumai. Nustatyta Sausumos pajėgų pagrindinė uniforminių kostiumų, paltų, lietauspalčių, striukių ir marškinių spalva – žalsva, Karinių oro pajėgų – mėlyna, Karinių jūrų pajėgų – juoda, taip pat galvos apdangalų, kelnių ir antpečių įsiuvų skiriamosios spalvos: KAM ir Gynybos štabo – avietinė, Sausumos pajėgų – geltona. Karinių oro ir jūrų pajėgų karių uniformoms įsiuvai nenumatyti. Atskirai nurodytos ir galvos apdangalų spalvos: Kauno Vytauto Didžiojo atskirojo jėgerių bataliono berečių – tamsiai raudona, savanorių – vyšninė, kitų Sausumos pajėgų karių – žalsva (taip pat ir piločių), Karinių oro pajėgų – mėlyna, Karinių jūrų pajėgų – juoda ir balta (kepurė ir piločių). Buvo nustatytos ir KAS karių išieginų (paradinių) uniformų dalių spalvos: marškiniai, pirštinės ir šalikai turėjo būti balti, kaklaraiščiai – juodi, megztiniai ir kasdieninės uniformos šalikai – atitinkamų uniforminių kostiumų spalvų, trikotažiniai pošalmiai – žalsvi, pirštinės ir kojinės – juodos, batai – taip pat juodi, lauko uniformos batai – su slepiamosios spalvos elementais. Lauko uniforma, kaip ir anksčiau, liko slepiamosios spalvos.

Krašto apsaugos ministrai patvirtinus minėtas taisykles ir normas, galutinį žodį tarė LR Vyriausybė. 1997 m. kovo 13 d. ministras pirmininkas Gediminas Vagnorius pasirašė nutarimą Nr. 214 „Dėl kai kurių karių uniformų ir laipsnių skiriamųjų ženklų pavyzdžių patvirtinimo“. Šiuo teisės aktu buvo aprobuoti ir Karinių oro pajėgų karių kepurės, Garbės sargybos kuopos Sausumos pajėgų (GSK SP) būrio uniforminio kostiumo pavyzdžiai. Tačiau svarbiausi šiame Vyriausybės nutarime buvo SP ir KOP karių uniformų antpečių karių laipsnio skiriamieji ženklai – metalinės aukso ir juodos spalvos žvaigždutės, ąžuolo lapų pusvainikai, tvirtinami ant kasdieninės ir paradinės uniformos antpečių ir movų, juodos spalvos žvaigždutės – ant lauko (kamufliuotos) uniformos antpečių. Generolo laipsnį žymėjo aukso spalvos šešiakampės žvaigždutės, kurių viduryje buvo įkomponuota rubino spalvos akutė, ąžuolo lapų aukso spalvos pusvainikis, kurio centre buvo tvirtinamas baltas Vyčio ženklas raudono skydo fone. Brigados generolo laipsnį žymėjo dvigubas ąžuolo lapų metalinis pusvainikis ir viena žvaigždutė su rubino akute, generolo majoro – dvi tokios žvaigždutės⁹⁰. Šio modelio antpečius su laipsnio ženklais nešiojo kariuomenės vadas gen. Jonas Andriškevičius. Vyresniųjų karininkų laipsnių skiriamuosius ženklus sudarė aukso spalvos šešiakampės metalinės žvaigždutės (išdėstytos viena linija) ir ąžuolo lapų pusvainikai: pulkininko – 3 žvaigždutės, pulkininko leitenanto – 2 žvaigždutės, majoro – 1 žvaigždutė, jaunesniųjų karininkų laipsnių skiriamuosius ženklus – tos pačios žvaigždutės, tik be ąžuolo pusvainikio: kapitono – 3 žvaigždutės, vyresniojo leitenanto – 2 žvaigždutės, leitenanto – 1 žvaigždutė. Antpečiuose ir movose išdėstytų žvaigždučių ir pusvainikių tvarka nesikeitė iki 2010 m., tik metalinius skiriamuosius ženklus 1998 m. pakeitė siuvinėti. Savita laipsnių skiriamųjų ženklų išdėstymo ant antpečių ir rankovių tvarka išsiskyrė KJP kariai.

Vėliau buvo susigriebta, kad liko „neperrengti“ GSK KJP ir KOP būriai, nešiojantys senąją aprangą. Todėl 1997 m. rugpjūčio 1 d. LK Aprūpinimo departamento direktorius plk. lt. S. Levulis pasiūlė krašto apsaugos viceministrai Edmundui Simanaičiui šių būrių karius rengti paradine apranga, atitinkancia prieškario uniformos pavyzdžius: „Visa tai leistų užbaigti Lietuvos kariuomenės Garbės sargybos kuopos aprangos reformą bei pagerintų jos estetinį vaizdą, kuris atitiktų tautines tradicijas.“ Viceministras sutiko: „Plk. lt. S. Levuliui. Pritariu Jūsų siūlymui kaip pateisinamai išeičiai susidariusio-

⁸⁹ KA ministro 1997-02-12 įsakymas Nr. 129; Vaičėnionis J., p. 212.

⁹⁰ LR Vyriausybės 1997-03-13 nutarimas Nr. 214 „Dėl kai kurių karių uniformų ir laipsnių skiriamųjų ženklų pavyzdžių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 1997 m., Nr. 24–549.

je situacijoje. 97 08 01.“ 1997 m. rugpjūčio 20 d. E. Simanaitis pasirašė raštą LR Vyriausybei dėl 1997 m. kovo 13 d. nutarimo Nr. 214 dalinio pakeitimo⁹¹. LR Vyriausybė patvirtino šį pakeitimą ne iš karto. Po to buvo pateikta ir daugiau pasiūlymų papildyti arba pakeisti 1997 m. kovo 13 d. Vyriausybės nutarimo tam tikrus straipsnius. Visi šie pakeitimai daugiausia buvo susiję su Garbės sargybos kuopos uniformomis, kurios vėliau tapo Lietuvos ginkluotųjų pajėgų rūšių karių aprangos etalonu. Neatsitiktinai 1998 m. kovo 2 d. krašto apsaugos ministras Č. Stankevičius teikė „LR Vyriausybei tvirtinti Garbės sargybos kuopos uniformos ir atsargos karių skiriamųjų ženklų pavyzdžius“⁹².

1998 m. birželio 8 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 690 „Dėl kai kurių karių uniformų ir laipsnių skiriamųjų ženklų pavyzdžių patvirtinimo“ buvo pripažintas netekusiu galios 1997 m. kovo 13 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 214 ir aprobuoti krašto apsaugos sistemos karių laipsnių skiriamieji ženklai, LK Garbės sargybos kuopos karių uniformos, Sausumos ir Karinių oro pajėgų karių kepurės, atsargos karių kepurės kokardos ažuolo lapų, antpečių laipsnių skiriamųjų ženklų ir apykaklės pavyzdžiai. Ženklas „Gedimino stulpai“ tapo sidabro spalvos⁹³. Nors šiame Vyriausybės nutarime dar nebuvo reglamentuota antpečių ir movų skiriamųjų ženklų gamyba, tačiau, išstobulėjus siuvimo technologijoms, netrukus vietoje metalinių ženklų pradėti gaminti siuvinėti aukso spalvos laipsnių ženklai. Buvo numatyta kiekvienam atsargos karininkui išduoti po 2 kepurės ženklus (kokardas), 2 ženklus „Gediminių stulpai“ ir 3 komplektus laipsnių skiriamųjų ženklų. Tai būtų kainavę 41 tūkst. Lt⁹⁴.

Net ir patvirtinus naujas karių uniformų dėvėjimo taisykles ir normas, apranga ir toliau buvo tobulinama. Prabėgus metams, 1998 m. birželio 19 d. krašto apsaugos ministras Č. Stankevičius KAM generaliniam inspektoriui Algimantui Vladui Garsiui įsakė iki liepos 10 d. sudaryti darbo grupę karių uniformos dėvėjimo taisyklėms tobulinti, Krašto apsaugos tarnybos ir Krašto apsaugos rikiuotės statutų projektams rengti, siekiant, kad šios taisyklės ir statutai atitiktų LR krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo nuostatas. A. V. Garsys buvo paskirtas darbo grupės vadovu. Uniformos dėvėjimo taisyklių pakeitimo projektą buvo numatyta parengti iki 1998 m. rugpjūčio 20 d.⁹⁵

Daugelyje Vakarų, ypač NATO, šalių karininkai ir karo atašė oficialių priėmimų metu dėvėjo specialias vakarines uniformas. Lietuvoje to dar nebuvo. 1998 m. balandžio 22 d. kariuomenės vadas gen. J. Andriškevičius įpareigojo plk. lt. S. Levulį 1998 m. antrąjį ketvirtį atlikti vakarinės aprangos kūrimo (projektavimo) darbus. Rugpjūčio 13 d. krašto apsaugos ministro įsakymu buvo sudaryta atskira Karininkų vakarinės uniformos projekto priėmimo komisija. Jos pirmininku buvo paskirtas Motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis vilkas“ vadas plk. Jonas Vytautas Žukas, nariais – generalinis inspektorius A. V. Garsys, Aprūpinimo departamento direktorius plk. lt. Stasys Levulis, KAM Gynybos štabo Operatyvinės valdybos viršininkas plk. Vytautas Lukavičius ir Krašto apsaugos savanorių pajėgų vadas plk. Arvydas Pocius⁹⁶. Ši karininkams iškilmingiems priėmimams skirta uniforma buvo patvirtinta 1999 m. balandžio 28 d.⁹⁷ Ją savo lėšomis įsigyti turėjo teisę visi karininkai.

Krašto apsaugos ministro Č. Stankevičiaus 1999 m. vasario 17 d. įsakymu „Dėl Sausumos kariuomenės karininko kasdieninės uniformos tobulinimo“ buvo sudaryta nauja komisija, turėjusi

⁹¹ LK Aprūpinimo departamento direktoriaus plk. lt. S. Levulio 1997-08-01 raštas viceministrai E. Simanaičiui „Dėl Garbės sargybos kuopos uniformos“.

⁹² KA ministro Č. Stankevičiaus 1998-03-02 raštas Teisingumo, Finansų ir Ūkio ministerijoms.

⁹³ LR Vyriausybės 1998-06-08 nutarimas Nr. 690 „Dėl kai kurių karių uniformų ir laipsnių skiriamųjų ženklų pavyzdžių patvirtinimo“ (valstybės žinios, 1998 m., Nr. 54 – 1498).

⁹⁴ LK Aprūpinimo departamento direktoriaus plk. lt. S. Levulio 1998-02-26 raštas Finansų ministerijai.

⁹⁵ KA ministro 1998-06-19 įsakymas Nr. 673; Vaičėnonis J., p. 217.

⁹⁶ KA ministro 1998-08-13 įsakymas Nr. 898; Vaičėnonis J., p. 219.

⁹⁷ KA ministro 1998-04-28 įsakymas Nr. 474; Vaičėnonis J., p. 219.

„užtikrinti tarpukario Lietuvos karininko kasdieninės uniformos tęstinumą“. Jos vadovu buvo paskirtas A. V. Garsys, nariais – Aprūpinimo departamento direktorius plk. Vytautas Markauskas, KASP plk. A. Pocius, MPB „Geležinis Vilkas“ vadas plk. J. V. Žukas ir ministro adjutantas kpt. Kęstutis Želnys. Siekta, kad naujoji kasdieninė karių uniforma pratęstų tarpukario Lietuvos kariuomenės uniformos tradicijas. Ne kartą dėl pagalbos kreiptasi į Vytauto Didžiojo karo muziejų. Čia darbo grupę konsultavo ir tarpukario uniformų pavyzdžių pateikė muziejaus darbuotojas Arvydas Pociūnas. Plk. V. Markauskas buvo įpareigotas pasirūpinti, kad kostiuminis audinys būtų nudažytas tarpukario Lietuvos karių uniformos spalva, ir iki gegužės 1 d. išduoti dėvėti karininkams pavyzdines uniformas. Tačiau svarbiausias buvo įsakymo 3 punktas: nuolatinei komisijai nurodyta iki spalio 1 d. galutinai įvertinti uniformas ir pateikti išvadas dėl modelio pasirinkimo⁹⁸.

Atsiradus specialiosios paskirties dalinių, buvo kuriama ir tobulinama ir jų karių uniforma, kuri turėjo būti pritaikyta ypatingoms užduotims vykdyti. Ypatingosios paskirties tarnyba (YPT) prie KASP, atsižvelgdama į kitų valstybių spec. dalinių patirtį, taip pat uniformų patogumą, tvirtumą, kainą, taktines savybes, 1996 m. išbandė įvairių uniformų pavyzdžius. 1997 m. šiomis uniformomis buvo aprūpintas visas padalinys. 1999 m. birželio 24 d. KASP vadas plk. A. Pocius kreipėsi į kariuomenės vadą gen. mjr. J. Andriškevičių prašydamas patvirtinti YPT spec. uniformos normas. Jas įteisinantį įsakymą liepos 15 d. pasirašė jau naujas kariuomenės vadas gen. mjr. Jonas Kronkaitis. Šią uniformą sudarė civilinis juodos spalvos kostiumas ir lietpaltis, spec. uniforminis kostiumas (palaidinė ir kelnės), kombinezonas, žieminė ir demisezoninė striukės, slepiamosios ir juodos spalvos amunicijos liemenės, spec. batai, odinis diržas, pirštinės ir kt.⁹⁹

2000 m. sausio 18 d. buvo pakeista nuolatinės uniformos tobulinimo komisijos sudėtis: pirminku paskirtas plk. A. Pocius, sekretoriumi – Aprūpinimo departamento Materialinio aprūpinimo valdybos Aprangos, ekipuotės ir avalynės skyriaus viršininkas vyr. lt. Rimantas Sabaliauskas, nariais – kariuomenės vyr. psk. Alvydas Jokšas, kariuomenės vado adjutantas kpt. Vaidotas Malinionis, Aprūpinimo departamento direktorius plk. Vytautas Markauskas ir „Geležinio Vilko“ brigados vadas plk. J. V. Žukas¹⁰⁰. Balandžio 21 d. kariuomenės vado brg. gen. J. Kronkaičio įsakymu buvo sudaryta karinės uniformos dėvėjimo taisyklių ir normų keitimo darbo grupė (pirmininkas – KAM Generalinės inspekcijos vyr. inspektorius mjr. Alvydas Lukšas)¹⁰¹. 2000 m. birželio 9 d. įsakyme krašto apsaugos ministras Č. Stankevičius nurodė, kad eilinių karių, seržantų ir puskarininkių kasdieninės ir paradinės uniformų kostiumo modelis ir audinio spalva turi būti tokia pat, kaip Sausumos pajėgų karininkų (samaninės spalvos), kuri buvo patvirtinta 1999 m. liepos 29 d. įsakymu Nr. 867, Karinių oro pajėgų uniformos modelis – toks pat, kaip Sausumos pajėgų, tik tamsiai mėlynos spalvos ir be apdailinių įsiuvų. Karinių jūrų pajėgų karių lauko uniformą nurodyta siūti iš tamsiai mėlynos spalvos audinio¹⁰².

2000 m. kovo 31 d. brg. gen. J. Kronkaitis patvirtino kario išvaizdos standarto projektą, kuriame kariams buvo nurodyta rūpintis savo išvaizda, visada laikyti uniformą švarią ir tvarkingą, vengti itin išsiskiriančios išvaizdos. Moterims šukuosena neturi trukdyti dėvėti uniforminį galvos apdangalą, vil-

⁹⁸ KA ministro Č. Stankevičiaus 1999-02-17 įsakymas Nr. 66 „Dėl karinės uniformos papildymo projekto darbo grupės sudarymo“. MRD archyvas, f. 56, ap. 1, b. 110, l. 1.

⁹⁹ LK vado gen. mjr. J. Kronkaičio 1999-07-15 „YPT prie KASP karių aprūpinimo spec. apranga ir uniforma normų“ patvirtinimas.

¹⁰⁰ KA ministro 2000-01-18 įsakymas Nr. 54.

¹⁰¹ LK vado brg. gen. J. Kronkaičio 2000-04-21 įsakymas Nr. 172 „Dėl darbo grupės sudarymo“. MRD archyvas, f. 56, ap. 1, b. 154, l. 19.

¹⁰² KA ministro Č. Stankevičiaus 2000-06-09 įsakymas Nr. 642 „Dėl karinės uniformos tobulinimo“. MRD archyvas, f. 56, ap. 1, b. 153, l. 26.

kint uniformą makiažas turi būti paprastas ir neryškus, lauko uniformą – makiažo nenaudoti, kasdieninę ir vakarinę – galima nešioti mažus aukso ar sidabro spalvos auskarus, tačiau dalyvaujant parade, rikiuotės apžiūroje, ceremonijose ar panašiuose kariniuose renginiuose, segėti auskarų neleidžiama. Visiems kariams, vilkintiems uniformą, draudžiama nešioti bet kokio tipo žiedus žygio, pratybų ar aliarmo metu, tačiau paprastai leidžiama mūvėti žiedus, bet ne daugiau kaip du. Vilkinant megztinį, specialiai tam skirtose kišenėlėse galima laikyti tik rašymo priemones¹⁰³.

2000 m. spalio 18 d. krašto apsaugos ministras patvirtino naujas Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos (LKA) kariūnų išeigines uniformas, kuriomis akademija turėjo būti aprūpinta iki gruodžio 31 d. Jas kuriant, buvo remiamasi Lietuvos tarpukario kariuomenės uniformų analogais, taip pat peržiūrėta daugybė JAV West Pointo ir kitų užsienio valstybių karo akademijų kadetų aprangos pavyzdžių. Uniformų spalviniu pagrindu buvo pasirinkti juodos ir avietinės spalvų deriniai. Lietuvos karo akademijos specialistų modeliuotos uniformos analogų neturi – čia sukurtas originalus modelis. Šios uniformos buvo pasiūtos iš juodos spalvos kostiuminio audinio, švarkai – frenčiaus tipo, išsiskiriantys stačiomis apykaklėmis, puoštomis siuvinėtais trikampėliais su centre išsiuvinėtais Gediminaičių stulpais (fonas – avietinės spalvos, kraštai – siuvinėti aukso spalvos siūlais). Kariūnėms numatyti sijonai. Kepurių, švarkų ir paltų įsiuvai – avietinės spalvos, kelnų šoninėje siūlėje – tos pačios spalvos 10 mm pločio antsiuvai. Švarkai užsegami penkiomis aukso spalvos uniforminėmis sagomis su Vyčio ženklu. Prie išeiginio kostiumo priderintos baltos pirštinės. Ant švarkų rankovių, virš rankogalio, siuvamos 1 cm pločio aukso spalvos siūlais siuvinėtos kursų žyminčios laužtos juostelės: viena – pirmas kursas, dvi (tarp juostelių palikus 5 mm tarpą) – antras, trys – trečias, keturios – ketvirtas¹⁰⁴.

2.4. Reformos pabaiga: įteisintos dešimtmetį kurtos karių uniformos. 2001–2010 m.

2001 m. kovo 27 d. krašto apsaugos ministras L. Linkevičius, siekdamas užtikrinti uniformos tobulinimo komisijos darbo tęstinumą, pakeitė jos sudėtį: pirmininku tapo LKA viršininkas plk. Algis Vaičieliūnas, pavaduotoju – plk. lt. Antanas Bernotas¹⁰⁵. 2001 m. birželio 1 d. krašto apsaugos ministro įsakymu buvo patvirtinti Kario aprangos ir ekipuotės dėvėjimo nuostatai, taip pat Karių aprūpinimo apranga ir ekipuote normos bei sąlygos¹⁰⁶. Čia gana išsamiai aptartos bendrosios kario aprangos ir ekipuotės dėvėjimo nuostatos, skiriamieji ženklai, uniformų skirstymo ir dėvėjimo ypatumai, tarnybų skiriamosios spalvos, krašto apsaugos sistemos apdovanojimai ir kiti ženklai. Savita uniforma išsiskyrė ir Lietuvos šaulių sąjungos, kuri nuo 1997 m. buvo įtraukta į šalies gynybos sistemą, nariai¹⁰⁷. Šio įsakymo nuostatos ir reikalavimai vėliau buvo nuolat tobulinami. 2002

¹⁰³ LK vado brg. gen. J. Kronkaičio 2000-03-31 įsakymas Nr. 140 „Dėl kario išvaizdos“.

¹⁰⁴ KA ministro Č. Stankevičiaus 2000-10-18 įsakymas Nr. 1226 „Dėl Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos kariūnų ir kariūnų išeiginių uniformų pavyzdžių patvirtinimo ir aprūpinimo vykdymo“. MRD archyvas, f. 56, ap. 1, b. 153, l. 52.

¹⁰⁵ KA ministro L. Linkevičiaus 2001-03-27 įsakymas Nr. 399 „Dėl karinės uniformos tobulinimo komisijos pakeitimo“. MRD archyvas, f. 56, ap. 1, b. 196, l. 13.

¹⁰⁶ *Kario aprangos ir ekipuotės dėvėjimo nuostatai*. Vilnius, 2001.

¹⁰⁷ Vaičėnionis J., p. 230.

m. spalio 16 d. krašto apsaugos ministras L. Linkevičius dar kartą patvirtino karinės uniformos tobulinimo nuolatinės komisijos sudėtį, jos pirmininku vėl tapo LKA viršininkas plk. A. Vaičiūnas, pavaduotoju – plk. lt. Rimantas Gasparavičius, Lietuvos kariuomenės vyr. dailininku – Liudas Gedminas¹⁰⁸.

Jono Vaičenonio knygoje „Lietuvos karių uniformos ir lengvieji ginklai XX amžiuje“ aprašyta nauja Lietuvos karių uniforma suskirstyta į tris grupes: lauko, kasdieninę ir išeiginę. Šios uniformos atitinkamai skirstomos pagal kariuomenės reguliariųjų pajėgų rūšis: Sausumos, Karinių oro ir jūrų pajėgų. Savanorių pajėgų karių uniformos atitinka Sausumos pajėgų karių uniformas, skiriasi tik berečių spalva. Laipsnių skiriamuosius ženklus Sausumos ir Karinių oro pajėgų kariai tvirtino ant antpečių, Karinių jūrų pajėgų – ant rankovių. Sausumos ir Karinių oro pajėgų puskarininkiai, seržantai ir eiliniai (tai buvo naujovė) ant kasdieninių ir išeiginių uniformų švarkų rankovių turėjo dėvėti tarnybos trukmės antsiuvus – aukso spalvos 5 cm ilgio ir 0,5 cm pločio juosteles. Penkeri profesinės karo tarnybos metai žymimi viena juostele, dešimt metų – dviem, penkiolika – trimis, dvidešimt – keturiomis, dvidešimt penkeri – penkiomis juostelėmis, tarp juostelių paliekant 3 mm tarpus. Visi kariai privalėjo nešioti vardinį ženklą – plokštelę su pavarde.

Kariuomenės rūšims žymėti nustatyti skirtingi uniforminių kepurų, kaklaraiščių segtukų ir uniforminių sagų ženklai. Sausumos ir Karinių oro pajėgų karių uniforminės kepurės ženklas – sidabrinis Vytis raudoname skyde (generolo kepurės ženklas papildomai papuoštas keliomis į abi puses nusiėsančiomis ažuolo lapų eilėmis). Lauko uniformos kepurės ženklas – juodos spalvos Vytis žaliame fone, beretės ženklas – sidabrinis Vytis raudoname skyde. Atskiriems kariuomenės padaliniais leidžiama turėti savo tarnybos beretės ženklą. KOP pilotės (beretės) ženklas – stilizuoti aukso spalvos metaliniai sparnai su Jogailaičių kryžiumi viduryje.

Karinių jūrų pajėgų karininkų uniforminės kepurės ženklas – juodos spalvos fone sidabrinis Vytis raudoname skyde, simetriškai apjuostas aukso spalvos ažuolo lapų šakelėmis, virš jo – aukso spalvos inkaras. Admirolo kepurės ženklas papildytas keliomis ažuolo lapų eilėmis, puskarininkių, seržantų, eilinių ir jūreivių – juodos spalvos fone sidabrinis Vytis raudoname skyde, už jo – aukso spalvos inkaras per visą ženklo aukštį. KJP karių lauko uniformos kepurės ženklas – juodos spalvos Vytis mėlyname fone. Pilotės ženklas – sidabrinis Vytis raudoname skyde, už jo – aukso spalvos inkaras per visą ženklo aukštį.

Sausumos ir Karinių oro pajėgų karių lauko uniforma vienoda, siuvama iš audinio, marginto slepiamąja spalva, atitinkančia Lietuvos miškingos vietovės piešinį. Lauko uniformą sudaro kostiumas, demisezoninė striukė, universalusis komplektas, kepurė, žieminė kepurė, marškinėliai ilgomis ir trumpomis rankovėmis, pirštinės ir batai. Pirštinės – pusiau odinės, pirštuotos ir pašiltintos. Juodi odiniai batai suvarstomi, pusilgiais aulais, su pamušalu. Karinių jūrų pajėgų karių lauko uniforma – tamsiai mėlyna. Skiriasi tik marškinėliai – jie vadinami jūrinikėmis. Sausumos pajėgų ir Karinių oro pajėgų privalomosios pradinės karo tarnybos karių kasdieninė uniforma – ta pati lauko uniforma, tik vietoj kepurų dėvimos skirtingų spalvų beretės: Sausumos pajėgų – žalios, Krašto apsaugos savanorių pajėgų – vyšninės, Karinių oro pajėgų karių – tamsiai mėlynos.

Sausumos pajėgų profesinės karo tarnybos karių vyrų kasdieninę uniformą sudaro uniforminė kepurė ir beretė, uniforminis kostiumas, megztinis, uniforminiai marškiniai ilgomis ir trumpomis rankovėmis, kaklaraištis, striukė, lietpaltis, šalikas, juodos pirštinės, uniforminiai pusbačiai ir žieminiai batai. Uniforminė kepurė – iš kostiuminio audinio, plokščiu viršugalviu ir su 4,5 cm pločio

¹⁰⁸ KA ministro L. Linkevičiaus 2002-10-16 įsakymas Nr. 1559 „Dėl karinės uniformos tobulinimo nuolatinės komisijos patvirtinimo“. MRD archyvas, f. 56, ap. 1, b. 222, l. 30.

kietu lankeliu. Kepurės sujungimo siūlės papuoštos geltonos spalvos įsiuvais. Uniforminį kostiumą sudaro švarkas ir kelnės, siuvami iš samanų spalvos kostiuminio audinio. Apykaklės kampai puošiami dekoratyviniais siuvinėtais trikampėliais, kurių juodo fono centre – aukso spalvos Gediminaičių stulpai. Švarko antpečiai nuimami, ant jų – laipsnių skiriamieji ženklai. Kelnės – sujuosiamos juodu diržu, užsegamu geltono metalo sagtimi. Megztinis ir striukė – samanų, marškiniai – šviesaus smėlio spalvos.

Sausumos pajėgų profesinės karo tarnybos karių moterų kasdieninę uniformą sudaro uniforminė kepuraitė ir beretė, uniforminis kostiumas, megztinis, uniforminės palaidinės ilgomis ir trumpomis rankovėmis, kaklajuostė, striukė ir lietpaltis, šalikas, juodos pirštinės, uniforminiai bateliai ir žieminiai batai. Uniforminis kostiumas – švarkas, kelnės ir sijonas, siuvami iš samanų spalvos kostiuminio audinio. Švarkas ir megztinis – tokio pat modelio kaip vyrų. Karinių oro pajėgų profesinės karo tarnybos karių (vyrų ir moterų) kasdieninės uniformos sudėtis ir modelis tokie pat kaip Sausumos pajėgų karių, tik vietoj beretės dėvima klasikinio modelio tamsiai mėlyna pilotė, kairiajame jos šone segamas pilotės ženklas, kostiumas, kasdieninė striukė, lietpaltis, megztinis ir šalikas yra tamsiai mėlyni, o kasdieniniai uniforminiai marškiniai ir palaidinės – žydri.

Karinių jūrų pajėgų profesinės karo tarnybos karių vyrų kasdieninę uniformą sudaro uniforminė kepurė, pilotė, žieminė kepurė, uniforminis kostiumas, megztinis, uniforminiai marškiniai ilgomis ir trumpomis rankovėmis, kaklaraištis, demisezoninė striukė, žieminė striukė, šalikas, pirštinės, pusbačiai ir žieminiai batai. Pilotė – juoda, klasikinio modelio. Kairiajame jos šone segamas pilotės ženklas. Uniforminė kepurė – balta, su 4,5 cm pločio juodu lankeliu ir juodu kietu snapeliu. Vyresniųjų karininkų kepurės snapelis puošiamas aukso spalvos ažuolo lapų vainiku. Žieminė kepurė – juodos odos, su juodu avikailio auselėmis. Priekyje segamas kepurės ženklas. Uniforminį kostiumą sudaro švarkas ir kelnės, siuvami iš juodo kostiuminio audinio.

Karinių jūrų pajėgų profesinės karo tarnybos karių moterų kasdieninę uniformą sudaro uniforminė kepuraitė, pilotė, žieminė kepurė, uniforminis kostiumas, megztinis, uniforminės palaidinės ilgomis ir trumpomis rankovėmis, kaklajuostė, demisezoninė striukė, žieminė striukė, šalikas, pirštinės, uniforminiai bateliai ir žieminiai batai. Kepuraitė – skrybėlaitės tipo, su aukštai į viršų užverstais kraštais. Kepuraitės viršutinė dalis – balto, kraštai – juodo audinio. Uniforminį kostiumą sudaro švarkas, sijonas ir kelnės.

Sausumos pajėgų privalomosios pradinės karo tarnybos karių išeiginė uniforma – ta pati lauko uniforma, tik galvos apdangalas vasarą – žalia (Krašto apsaugos savanorių pajėgų karių – vyšninės spalvos) beretė, žiemą – beretė arba lauko uniformos žieminė kepurė. KOP karių išeiginė uniforma – ta pati lauko uniforma, tik galvos apdangalas vasarą – tamsiai mėlyna beretė, žiemą – beretė arba lauko uniformos žieminė kepurė.

Karinių jūrų pajėgų karių išeiginę uniformą sudaro balta besnapė kepurė, žieminė kepurė, išeiginis kostiumas, balta palaidinė, jūreiviškas kelnų diržas, puspaltis, dryžuotos jūrinikės ilgomis rankovėmis ir be rankovių, šalikas, pirštinės, batai. Besnapė kepurė siuvama iš balto audinio, jos plokščias viršugalvis ir 4,5 cm pločio juodas kietas lankelis sujungti minkštais baltais šoneliais. Lankelis apjuostas juodu kaspinu su aukso spalvos užrašu „Karinės jūrų pajėgos“, kaspino 40 cm ilgio galai laisvai plevėsuoja.

Ir po šios reformos Lietuvos karių uniformos ir skiriamųjų ženklų evoliucija tęsėsi. 2002 m. rudenį buvo sukurtas naujas lauko uniformos raštas, o atspalvis pritaikytas prie Lietuvos gamtos sąlygų. Lietuvos kariams, vykstantiems į tarptautines taikos palaikymo misijas Afganistane ir Irake, teko ne tik ieškoti naujo lauko uniformos atspalvio, bet ir audinį pritaikyti prie tų kraštų oro sąlygų. Atsižvelgiant į karių pastabas ši dykumų lauko uniforma buvo tobulinama: parenkamos tinkames-

nės spalvos, patogiau išdėstomos kišenės ir kt.¹⁰⁹ Nuo 2002 m. lapkričio mėn. naujomis slepiamųjų spalvų lauko uniformomis buvo aprūpinti Specialiųjų operacijų pajėgų (SOP) eskadronų „Aitvaras“ ir „Erelis 02“ kariai¹¹⁰.

Siekdamas toliau gerinti karių įvaizdį, užtikrinti dalyvaujančių tarptautinėse misijose Lietuvos karių saugumą ir matomumą, atsižvelgdamas į nuolatinės karių uniformos tobulinimo komisijos išvadas, 2003 m. spalio 2 d. kariuomenės vadas J. Kronkaitis patvirtino naują Lietuvos kariuomenės lauko uniformos slepiamojo piešinio pavyzdį ir įsakė Logistikos valdybos vadui plk. ltn. V. Mažuikui užtikrinti, kad jis būtų naudojamas tik Lietuvos karių lauko uniformoms ir ekipuotei marginti, taip pat užpatentuoti unikalių dykumų uniformos variantą (šis kariuomenės vyriausiojo dailininko L. Gedmino grafinis ir spalvinis piešinys buvo pritaikytas Lietuvos miškingos vietovės kraštovaizdžiui; pagrindinis kompozicijos akcentas – paslėptas Vyčio kryžiaus elementas)¹¹¹. Siekiant išvengti galimų nesklandumų teikiant projektą LR Vyriausybei, 2002 m. gegužės 27 d. KAM posėdžių salėje buvo pristatomos ir tvirtinamos naujausios Lietuvos kariuomenės uniformos. Aprobavus gegužės 29 d. jos buvo pristatytos LR Vyriausybei. 2002 m. birželio 12 d. Vyriausybė galutinai įteisino naujausias, ištisą dešimtmetį kurtas Lietuvos karių uniformas ir skiriamuosius ženklus¹¹². Kartu buvo pripažintas netekusiu galios LR Vyriausybės 1992 m. sausio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos karių uniformų patvirtinimo“.

Atsižvelgiant į Lietuvos kariuomenės veiklos plėtrą ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje, toliau buvo tobulinamos kai kurios karių aprangos detalės, sukurta nauja lietuviška slepiamosios spalvos lauko uniforma, 2002–2003 m. – dykumų uniformos etalonas, buvo įteisintos naujos spalvos (dykumų), aprangos komplektą papildė lauko uniformos kostiumas, žieminė striukė, tinkliniai marškinėliai, džionglių ir kalnų lauko batai, panama (kepurė nuo saulės), skarelė nuo dulkių ir kt.

Šią aprangą išbandžius Lietuvos lauko sąlygomis ir užsienio misijose, 2003 m. liepos–rugsėjo mėn. Logistikos valdyba gavo nemažai kariuomenės vado, MPB „Geležinis Vilkas“ pastabų: per storas uniformų audinys, per šviesios marginimo spalvos, blunka, pūkuojasi, skarelės nesulaiko dulkių, blogai sugeria prakaitą (todėl pasiūlyta amerikiečių pavyzdžiu apdoroti medžiagą chemikalais nuo moskitų) ir kt. Tačiau ne viskas, kas buvo dėvima Afganistane, tiko nešioti Irake. Lauko apranga visiškai tenkino Afganistane tarnaujančius karius, o „irakiečiams“ uniformos audinys atrodė per šviesus ir per storas. Į daugelį pastabų buvo atsižvelgta. Pavyzdžiui, atsisakyta šviesiai geltonos spalvos, pasirinktas plonesnis ir atsparesnis dilimui audinys ir kt. Tačiau Lietuvos tekstilės institutas nerekomendavo audinių apdoroti cheminiais preparatais nuo vabzdžių¹¹³.

2005 m. vasario 7 d. kariuomenės vadas gen. Valdas Tutkus paskelbė įsakymą Nr. V-144 „Dėl atsargos ir dimisijos karių uniformos dėvėjimo tvarkos aprašo tvirtinimo“. Panašų įsakymą dėl atsargos ir dimisijos karių uniformų siuvimo ir skiriamųjų ženklų išdavimo 2005 m. birželio 15 d. pasirašė laikinai einantis kariuomenės vado pareigas brg. gen. Arvydas Pocius.

Praėjus 4 metams, 2005 m. gegužės 16 d. krašto apsaugos ministras Gediminas Kirkilas nauju įsa-

¹⁰⁹ Lietuvos karių uniformos ir lengvieji ginklai XX amžiuje, p. 231–240; Kario aprangos ir ekipuotės dėvėjimo nuostatai, Vilnius, 2001.

¹¹⁰ LK vado gen. mjr. J. A. Kronkaičio 2002-10-24 įsakymas Nr. 910 „Dėl SOP „Aitvaras“ ir eskadrono „Erelis 02“ aprūpinimo naujo tipo lauko uniformomis“.

¹¹¹ LK vado gen. mjr. J. Kronkaičio 2003-10-02 įsakymas Nr. V-928 „Dėl karių aprūpinimo nauju slepiamuoju piešiniu margintomis lauko uniformomis bei ekipuote“.

¹¹² Krašto apsaugos sistemos karių skiriamųjų ženklų ir lauko, kasdieninių ir išeiginių uniformų etalonų aprašymas. Krašto apsauga, 2002, Nr. 17, p. 8–13.

¹¹³ LK MRD direktoriaus plk. ltn. R. Gasparavičiaus 2004-02-13 raštas GŠ viršininko pavaduotojui logistikai plk. ltn. K. Vaitoniui ir Logistikos valdybos vadui plk. ltn. V. Mažuikui „Dėl dykumų lauko uniformų“.

kymu papildė ir iš dalies pakeitė 2001 m. birželio 1 d. įsakymą „Dėl kario aprangos ir ekipuotės dėvėjimo nuostatų ir dėl karių aprūpinimo apranga ir ekipuote normų bei sąlygų“. Tai buvo daugiau redakciniai pataisymai, atlikti išbraukiant ar papildant įvairių aprangos elementų naudojimo nuostatus.

Lietuvos kariuomenėje per keletą metų įsigaliojo griežtai reglamentuota kario uniformos dėvėjimo tvarka. Tačiau vis dar pasitaikydavo atvejų, kai krašto apsaugos sistemos kariai tarnybos metu vengdavo dėvėti kario uniformą arba pažeisdavo jos dėvėjimo taisykles. 2004 m. liepos 20 d. kariuomenės vadas gen. V. Tutkus įsakė visiems padalinių kariams griežtai vadovautis krašto apsaugos ministro 2001 m. birželio 1 d. įsakymu Nr. 747 patvirtintais Kario aprangos ir ekipuotės dėvėjimo nuostatais. 2005 m. spalio 14 d. jis patikslino buvusį įsakymą dėl Specialiųjų operacijų junginio (SOJ) ir Karo policijos karių, dėl kurių tarnybos specifikos vidaus norminiais dokumentais buvo nustatyti kitokie uniformos dėvėjimo reikalavimai.

Naujoji Lietuvos karių apranga beveik visą dešimtmetį (2001–2010 m.) iš esmės nebuvo keičiama arba tobulinama. Dėl neesminių uniformos pakeitimų galėjo spręsti Logistikos valdyba. Antai 2005 m. gruodžio 5 d. krašto apsaugos ministras G. Kirkilas įsakymu Nr. V-1569 pavedė visus klausimus, susijusius su karių uniformos tobulinimu ir keitimu, spręsti Logistikos valdybos vadui, derinant su kariuomenės vadu, ir pripažino netekusiu galios 2004 m. spalio 28 d. ministro įsakymą „Dėl karinės uniformos tobulinimo nuolatinės komisijos patvirtinimo“¹¹⁴. Ši dešimtmetį gyvavusi uniformos tobulinimo komisija buvo išformuota. Vėliau XXI a. pirmąjį dešimtmetį (iki 2010 m.) nustatyta uniforma nebuvo keista ar kaip nors reikšmingiau tobulinta.

¹¹⁴ KA ministro 2004-10-28 įsakymas Nr. V-1171 „Dėl karinės uniformos tobulinimo nuolatinės komisijos patvirtinimo“.

3 UNIFORMŲ ATRIBUTIKA

Paradiniai antpečiai. Neatskiriama paradinės uniformos dalis – antpečiai, prie kurių tvirtinami skiriamieji karių laipsnio (išskyrus 1991 m. KAD Mokomojo junginio ir SKAT pareigų laipsnius) ženklai, per 20 metų taip pat ne kartą buvo keičiami ir tobulinami.

1992 m. krašto apsaugos sistemoje nustatyta tvarka visų ginkluotųjų pajėgų rūšių karių paradinių uniformų antpečiai buvo gaminami tam tikrų spalvų ir matmenų. 1993–1998 m. gaminti pinti aukso spalvos paradinės uniformos karininkų – generolų, vyresniųjų ir jaunesniųjų karininkų – antpečiai buvo su atitinkamos (pagal kariuomenės rūšį) spalvos – avietinės, geltonos, šviesiai mėlynos, tamsiai mėlynos ir žalios – krašteliais. Išskirtinis šių antpečių bruožas – aukso spalvos, Valstybės sienos apsaugos tarnybos – sidabro spalvos siūlų pynutės, jų skirtingas pynimo raštas ir kilpelių tvarka. Šie antpečiai buvo rankų darbo.

1999 m. pasikeitė karininkų ir generolų antpečių modeliai. Jie galiojo iki 2001 m. Šiuose antpečiuose atsirado nauja pynusių ir kilpelių išdėstymo tvarka (pagal 1934 m. modelį). Nuo 2001 m. karininkų paradiniai pinti antpečiai su metalinėmis laipsnio žvaigždutėmis nebenaudojami. Juos dėvėjo tik gynybos atašė, adjutantai, karinio orkestro muzikantai ir Garbės sargybos kuopos kariai. Panaikinus paradinius antpečius, karininkų paradinės ir kasdieninės uniformų antpečiai buvo siuvinėjami aukso spalvos siūlais nustatyta tvarka.

Antsiuvai. Labai svarbi sudedamoji uniformos dalis ir skiriamasis ženklas – antsiuvas – rodo kario priklausomybę atitinkamam kariniam vienetui. Paprastai skiriamos trys antsiuvų rūšys: išeiginės (paradinės) uniformos (spalvoti), lauko slepiamosios (prislopintos tamsios, dažniausiai žalios, spalvos) ir tarptautinėse misijose dėvimos dykumų lauko (šviesiai rudos spalvos) uniformos. Nuo 1992 m. dėl įvairių gamintojų naudojamų audinių faktūros (skirtingų medžiagų atspalvių, siuvimo technologijų, dažų, dirbtinės odos (dermantino) elementų ir kt.) šie antsiuvai nebėra griežtai standartizuoti ir gaminami ne iš vienos atitinkamų atspalvių medžiagų. Pavyzdžiui, Karinių oro pajėgų paradinės uniformos siuvinėtas ženklas dėl neaiškių priežasčių buvo pagamintas šviesesnio ir tamsesnio atspalvių. Šiandien Lietuvoje jau galima suskaičiuoti per 1000 antsiuvų modifikacijų, įskaitant ir dailininkų parengtų projektų, kurie nebuvo įgyvendinti, antsiuvus. Buvo ir tokių atvejų, kai patvirtintas projektas dienos šviesos neįšvydo. Pavyzdžiui, 1992 m. V. Skolavičiaus raudonos spalvos Geležinio Vilko su sparnais atvaizdas, Lietuvos karinio jūrų laivyno kai kurie simboliai ir kt. taip ir nerado savo vietos kariuomenės simbolikoje.

Tačiau Lietuvos kariuomenėje buvo ir daugiau struktūrų, kurios neturėjo savo skiriamųjų ženklų, be to, vis kūrėsi naujos. Reikėjo jas išskirti, parodyti tam tikrą jų specifiškumą. Pirmieji atkurtos

Lietuvos kariuomenės dalinių ir tarnybų ženklų eskizai (16-a) buvo sukurti 1991 m. liepos mėn. pradžioje (dailininkas Jurgis Raslanas). Ypač nemažai pasiūlymų ir projektų pateikė dailininkas N. Treinys. Dauguma jo darbų buvo įgyvendinti, tačiau kai kurie taip ir liko asmeniniame archyve.

Pirmasis Lietuvos kariuomenės antsiuvas buvo su Geležinio Vilko atvaizdu. Šio antsiuvo projektas buvo patvirtintas 1991 m. kovo mėn. (iš pradžių gaminyje buvo iš gumos, tačiau vėliau dėl gamybos brangumo pereita prie audinio). Šį antsiuvą nešiojo KAD Mokomojo junginio, vėliau – MPB „Geležinis Vilkas“ kariai. Skydo formos antsiuvo pagrindas buvo žalios, Geležinio Vilko atvaizdas – šviesiai pilkos, Vyčio kryžius – baltos spalvos. Tai buvo pirmasis atkurtos Lietuvos kariuomenės ženklas, žymintis kario priklausomybę reguliariam kariniam daliniui. Antsiuvas buvo tvirtinamas prie uniforminio kostiumo švarko dešinės rankovės prisiuvimo siūlės. Antsiuvas „Lietuvos Respublikos vėliava“ – juostelė, kurioje nustatytomis spalvomis pavaizduota vėliava, – buvo tvirtinamas prie kairės rankovės, centre, 5 cm žemiau rankovės prisiuvimo siūlės.

Pasieniečiai Valstybės sienos apsaugos tarnybos antsiuvus (dailininkas J. Raslanas) pradėjo nešioti 1991 m. spalio pradžioje. Pirmojo antsiuvo žaliame fone pavaizduotas valstybės sienos žymėjimo ženklas su trispalve įstriža juoste ir ažuolo lapų šakelėmis šonuose, apjuosti užrašu „Pasienio apsaugos tarnyba“. Vėliau buvo naudojami ir kiti užrašai: „Sienos apsaugos tarnyba“, „Valstybės sienos apsauga“; virš skydo formos antsiuvo buvo lenkti antsiuvai su užrašais: „Pasienio tarnyba“ ir „Lietuva“. Kai 1994 m. antroje pusėje Valstybės sienos apsaugos tarnyba buvo perduota Vidaus reikalų ministerijai (VRM), buvo sukurtas naujas antsiuvas (dailininkas Romualdas Bronislovas Karpavičius) – juodame fone valstybės sienos žymėjimo ženklas su nuleistomis į šonus trispalvėmis¹¹⁵.

1991 m. savo tarnybos antsiuvą gegužės pabaigoje jau turėjo ir KAD Komendantinė kuopa, kurios kariai dėvėjo pirmąsias juodos spalvos uniformas. Antsiuvus nešiojo ant kairės uniforminio švarko rankovės. Raudonos spalvos, nelygiakraščio skydo formos antsiuvo viršutinė dalis vaizdavo tarpukario Gedimino pilies bokšto siluetą, centre – baltos spalvos Vytis, po juo geltonomis raidėmis buvo užrašyta: „Komendantinė kuopa“¹¹⁶.

Skiriamuosius ženklus, vėliavų projektus ir karinę simboliką kūrė ir patys daliniai bei tarnybos. 1992–1995 m. dauguma kariuomenės struktūrinių padalinių buvo suprojektavę ir net pasigaminę savo skiriamuosius ženklus. Jie buvo įvairių formų ir spalvų, taigi neatitiko Lietuvos kariuomenės heraldikos reikalavimų. Kariuomenės vadovybė siekė visus skiriamuosius ženklus susisteminti ir uždrausti gaminti ir nešioti nepatvirtinto pavyzdžio aprangos elementus ir atributiką. Neretai net patvirtintus dalinių ir tarnybų skiriamuosius ženklus įmonės pagamindavo įvairių atspalvių ir išskraipiusios nustatytus standartus.

1993 m. rugpjūčio 10 d. krašto apsaugos ministras A. Butkevičius, „siekdamas koordinuoti atributikos krašto apsaugos sistemoje naudojimą“, įsakė: „Sudaryti Karinių ženklų suteikimo gincluotųjų pajėgų dalims komisiją. Įsakymą kontroliuoti – ministro pirmajam pavaduotojui kmdr. E. Nazelskiui.“¹¹⁷ Rugpjūčio 24 d. buvo patvirtinta komisija, kurią sudarė: plk. A. Zabulionis (pirmininkas), R. Malinauskas, plk. lt. A. Balaišis, kmdr. lt. J. Alšauskas, kpt. V. Majauskas, vyr. lt. G. Surgailis, j. lt. N. Treinys ir kt.¹¹⁸ Tačiau vėliau ir vėl kilo nesklandumų. 1995 m. liepos 7 d. gen. J. Andriškevičius

¹¹⁵ Pasieniečių muziejaus duomenys.

¹¹⁶ Vaičėnionis J. *Lietuvos karių uniformos ir lengvieji ginklai XX amžiuje*, p. 196.

¹¹⁷ KA ministro A. Butkevičiaus 1993-08-10 įsakymas Nr. 762 „Dėl komisijų karinių dalių atributikos klausimams išspręsti sudarymo“.

¹¹⁸ KAM Ginkluotųjų pajėgų štabo viršininko plk. S. Knezio 1993-08-24 įsakymas Nr. 19 „Dėl komisijų karinių dalinių atributikos klausimų išsprendimui sudarymo“.

įsakė uždrausti gaminti ir dėvėti nepatvirtinto pavyzdžio „skiriamuosius ženklus“¹¹⁹.

Krašto apsaugos ministrui įsakymais tvirtinant skiriamuosius ženklus svarbus buvo ne tik dailininko (dizainerio) sukurtas ženklo projektas, bet ir KAM Heraldikos ir Lietuvos heraldikos komisijų nuomonė ir išvados. 1996 m. kovo 22 d. buvo patvirtintas 7-ojo Pamaro dragūnų gynėjų bataliono skiriamasis ženklas (antsiuvas) ir kokarda¹²⁰, 1996 m. gegužės 30 d. – taikos palaikymo padalinių skiriamieji ženklai (antsiuvai)¹²¹, 1996 m. rugsėjo 18 d. – Centrinio poligono skiriamasis ženklas (antsiuvas)¹²², 1996 m. lapkričio 13 d. – Arsenalo skiriamasis ženklas ir kokarda¹²³ ir t. t.

1999 m. vasario 11 d. buvo patvirtintas Lietuvos ir Lenkijos taikos palaikymo bataliono LITPOLBAT skiriamasis ženklas (antsiuvas)¹²⁴, 1999 m. kovo 1 d. – Atskirojo inžinerijos bataliono skiriamasis ženklas (antsiuvas) ir kokarda¹²⁵, 1999 m. kovo 9 d. – Generolo Adolfo Ramanausko karių profesinio tobulinimo centro skiriamasis ženklas (antsiuvas)¹²⁶, 1999 m. birželio 8 d. – naujo modelio Krašto apsaugos savanorių pajėgų skiriamieji ženklai (antsiuvai)¹²⁷, 1999 m. rugpjūčio 11 d. – Karo policijos pajėgų skiriamasis ženklas (antsiuvas)¹²⁸, 1999 m. rugsėjo 21 d. – Mokomojo pulko skiriamasis ženklas (antsiuvas), kokarda ir antsiuvas „Instruktorius“, 1999 m. lapkričio 16 d. – Divizijos generolo Stasio Raštikio puskarininkių mokyklos beretės skiriamasis ženklas, 2000 m. vasario 1 d. – Mokymo ir doktrinų valdybos skiriamasis ženklas¹²⁹, 2000 m. balandžio 6 d. – Karo policijos antsiuvas „Karo policija“, 2000 m. birželio 16 d. – Motorizuotojo pėstininkų bataliono „Žemaitija“ skiriamasis ženklas (antsiuvas) ir kokarda¹³⁰.

2000 m. liepos mėn. krašto apsaugos ministras patvirtino kariuomenės kapelionų skiriamąjį ženklą, kurį buvo leista nešioti vilkint uniformą visiems etatiniams ir neetatiniams bei išleistiems į atsargą ar dimisiją kariuomenės kapelionams ir kaip suvenyrą dovanoti garbingiems tikėjimą išpažįstantiems asmenims¹³¹. 2003 m. vasario 3 d. patvirtintas LK Logistikos valdybos antsiuvas ir beretės skiriamasis ženklas¹³², 2003 m. balandžio 15 d. – Ryšių ir informacinių sistemų tarnybos antsiuvas, 2004 m. sausio 16 d. – Statybos ir remonto tarnybos emblema (ženklas) ir kt. Per pastarąjį dešimtmetį buvo įteisinta nemažai naujų kariuomenės tarnybų antsiuvų.

1990–2010 m. kariuomenės rūšims ir daliniams, įskaitant ir jos vadovybę (KAM, Generalinį, Gynybos ar Jungtinį kariuomenės štabus), buvo sukurta daugiau kaip 50 skirtingų, atitinkančių jų veiklos specifiką antrankovių antsiuvų. Lietuvos kariuomenei uniformų antsiuvus siuvo ir įvairios paskirties ženklus gamino Vilniaus „Dailės“ kombinatas, įmonė „Siluetas“. Antai 1993 m. įmonei „Siluetas“ KAM MAT užsakė pagaminti 97 970 antsiuvų¹³³. 1999 m. balandžio 9 d. Atskirojo inžinerijos bataliono vadas mjr. R. Visockis paprašė LK MAD direktoriaus plk. V. Markausko šiam daliniui užsakyti, pagaminti ir išduoti 600 berečių, 1000 tarnybos ir 3000 lauko uniformos skiriamųjų ženklų.

¹¹⁹ LK vado gen. J. Andriškevičiaus 1995-07-07 įsakymas Nr. 129 „Dėl karinės aprangos gamybos ir dėvėjimo“.

¹²⁰ KA ministro 1996-03-22 įsakymas Nr. 187; Vaičenonis J., p. 227.

¹²¹ KA ministro 1996-05-30 įsakymas Nr. 329; Ten pat.

¹²² KA ministro 1996-09-18 įsakymas Nr. 586; Ten pat.

¹²³ KA ministro 1996-11-13 įsakymas Nr. 746; Ten pat.

¹²⁴ KA ministro 1999-02-11 įsakymas Nr. 163; Ten pat.

¹²⁵ KA ministro 1999-03-01 įsakymas Nr. 215; Ten pat.

¹²⁶ KA ministro 1999-03-09 įsakymas Nr. 250; Ten pat.

¹²⁷ KA ministro 1999-06-08 įsakymas Nr. 656; Ten pat.

¹²⁸ KA ministro 1999-08-11 įsakymas Nr. 911; Ten pat.

¹²⁹ KA ministro 2000-02-01 įsakymas Nr. 110; Ten pat.

¹³⁰ KA ministro 2000-06-16 įsakymas Nr. 672; Ten pat.

¹³¹ KA ministro 2000-07-12 įsakymas Nr. 808; Ten pat.

¹³² KA ministro 2003-02-03 įsakymas Nr. V-144.

¹³³ MAT 1993-07-02 raštas „Dėl PF „Siluetas“ antsiuvų rinkos kainų“ KAM. MRD archyvas, f. 26, ap. 1, b. 34, l. 20.

Per 20 metų ne kartą keitėsi dalinių ir tarnybų antsiuvų išvaizda, spalvos ir forma. Tai daugiausia priklausė nuo kariuomenės struktūrinių pokyčių. Siekdamas suvienodinti tarnybų skiriamuosius ženklus (antsiuvus), 2007 m. krašto apsaugos ministras J. Olekas, atsižvelgdamas į KAS Heraldikos komisijos ir Lietuvos heraldikos komisijos rekomendacijas, įpareigojo kariuomenės vyriausiąjį dailininką pataisyti ir patikslinti KAS tarnybos ženklų projektus. Tarnybų ženklai turėjo būti ankstyvosios gotikos skydo formos¹³⁴. Nuo tada visų naujų padalinių antsiuvai buvo kuriami pagal paskutinius reikalavimus, o senieji – pamažu keičiami į naujo pavyzdžio. Vienu pirmųjų tokio skydo formos pavyzdžių galima laikyti Specialiųjų operacijų junginio Kovinių narų tarnybos ženklą¹³⁵.

Karinių oro pajėgų ženklai. 1992 m. sausio 2 d. įkurta Aviacijos tarnyba vėliau išaugo į Karinės oro pajėgas. 1992 m. gruodžio 8 d. krašto apsaugos ministro buvo patvirtintas Aviacijos tarnybos ženklas – sidabrinis Vyčio kryžius su juodu apvadu mėlyname skyde. Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų ženklas – Jogailos Dvigubas kryžius, Jogailaičių giminės simbolis, kitaip dar vadinamas Vyčio kryžiumi, juo žymimi KOP orlaiviai. Simbolis piešiamas ant sparnų viršuje ir apačioje, uodegos, borto šonų. Kryžius yra baltos spalvos. Suapvalintas skydo formos antsiuvas su Dvigubu kryžiumi buvo pagrindinis Karinių oro pajėgų karių skiriamasis ženklas.

Ir atskiri karo aviacijos daliniai turi savo skiriamuosius ženklus: 1992 m. krašto apsaugos ministras A. Butkevičius patvirtino Priešlėktuvinės apsaugos pajėgų ženklą – keturis sukryžiuotus kalavijus, simbolizuojančius oro erdvės gynybą. 1994 m. buvo patvirtintas Oro gynybos bataliono ženklas – stilizuotas orlaivis taikinyje, 2010 m. – skyde pavaizduotas paukščio sparnas, pervertas strėle, 2012 m. – sakalas su krūtinės centre sumažintos formos strėlės pvertu sparnu. 2003 m. Oro erdvės stebėjimo ir kontrolės valdybos (OESKV) antsiuve buvo pavaizduoti trys šikšnosparniai, o jo padalinio Oro erdvės kontrolės centro (angl. CRC – Control Report Center) ženkle – Baltijos šalių kontūrai ir jų vėliavų spalvos su užrašu „CRC Karmėlava“. 2012 m. ši valdyba įgijo teisę naudoti naują antsiuvo ženklą (žr. sk. „Antsiuvai“).

Kariuomenės kūrimosi pradžioje KOP ženklai buvo gaminami iš dirbtinės odos (dermantino) ir dvispalviai: ryškiai mėlyni su baltos spalvos piešiniu, skirti paradeinei uniformai, ir juodi su melsvos spalvos piešiniu – lauko aprangai. KOP kariai išsiskyrė iš kitų kariuomenės rūšių karių, nes nešiojo mažas KOP vėliavėles (žr. sk. „Antsiuvai“), kurios buvo trijų spalvų: baltos – tvirtinamos ant paradinės uniformos, pilkos – ant lakūnų kombinezonų, žalsvos – ant lauko uniformų.

KOP lakūnas dažniausiai ant kombinezono nešiojo 5–6 ženklus: ant dešinės rankovės – KOP ženklą, ant kairės rankovės – LR vėliavos antsiuvą ir antsiuvą „Lietuva“ arba „Lithuania“, ant krūtinės dešinėje pusėje – eskadrilės ženklą, kairėje pusėje – antsiuvą, kuriame buvo nurodytas kario laipsnis, pavardė ir specializacija (lakūnas, navigatorius, borto technikas, paramedikas). Pastarojo ženklo yra lietuviška ir angliška versijos. Lėktuvų įgulų vadai ant kombinezono atvarto dėvi ženkliuką „Ikaras“. Labai saviti ir gražūs eskadrilių ženklai. Jie yra dviejų tipų: vieni – su gyvūnų arba įvairių mitinių personažų, kiti – su stilizuotų dabar naudojamų arba anksčiau naudotų orlaivių atvaizdais.

Per visą Lengvųjų atakos lėktuvų (LAL) grandies egzistavimo istoriją buvo sukurtos keturios šio padalinio ženklo modifikacijos. Tiesa, gana panašios, nes visose pavaizduotas naikintuvas L-39, skiriasi tik fonas ir užrašai ant ženklo krašto. Ant ženklo buvo šie užrašai: „L-39 Albatross“, „Lithuanian Airforce HQ“, „Albatross Šiauliai AFB“, „Aviacijos bazė LAL grandis“. Transporto eskadrilės pirmajame ženkle buvo pavaizduotas AN-26 lėktuvas. Lietuvai įsigijus C-27J „Spartan“, ženklas pasikeitė. „Spartanas“ pavaizduotas Transporto lėktuvų eskadrilės ženkle, kuriame yra šie užrašai: „Transport SQN

¹³⁴ KA ministro 1997-12-03 įsakymas V-Nr. 1208, „Dėl krašto apsaugos sistemos tarnybos ženklų skydo formos patvirtinimo“.

¹³⁵ KA ministro 1997-10-23 įsakymas Nr. V-1046.

Šiauliai AFB“, „Aviacijos bazė Transporto ESK“. Visuose ženkluose, išskyrus vieną, yra sraigtasparnio atvaizdas: pirmajame – Mi-2, kituose – Mi-8. Vienas ženklas išsiskiria savo piešiniu: jame pavaizduota musė su skydu ir kardu. Šis antsiuvas tarsi simbolizuoja orlaivio gebėjimą ilgai skristi, įkyriai sukliatus, nusileisti bet kur. Užrašai ant ženklų: „Karinės oro pajėgos 23 sraigtasparnių eskadrilė“, „Karinės oro pajėgos AB sraigtasparnių eskadrilė“, „Lithuanian Air Force“, „Lietuvos kariuomenės Karinės oro pajėgos“, „Aviacijos bazė Sraigtasparnių ESK“. Šį ženklą lakūnas nešiojo visą tarnybos laiką.

Karinių oro pajėgų lakūnai ir orlaivių techninis personalas nešiojo specialius ženklus. II aviacijos bazė buvo sukūrusi savo ženklą, kurį daugiausia nešiojo sraigtasparnių lakūnai. Jame pavaizduoti stilizuoti sparnai ir yra užrašai: „Lietuvos karinės oro pajėgos Antroji aviacijos bazė“, taip pat „AIB“. Patys lakūnai šį ženklą vadino „varna“. II aviacijos bazės orlaivių inžinieriai turėjo atskirą ženklą. Jame pavaizduoti keli orlaiviai ir yra užrašai „Inžinerija“ ir „AIB“. Kitas ženklas – itin retas, nes buvo nešiojamas vienintelio LK KOP kapeliono ir kartu lakūno. Šio ženklų buvo du variantai: pirmajame pavaizduotas An-2 ir užrašyta: „Kapelionas Karinės oro pajėgos“, antrajame – C-27J „Spartan“ atvaizdas ir užrašas „Lithuanian Air Force Chaplain“. Unikalus ženklas sukurtas Skrydžių saugos departamente tarnaujantiems lakūnams. Ant jo – Kauno simbolis jautis ir pavaizduoti trys orlaiviai. Užrašų ant ženklų nėra¹³⁶.

NATO oro policijos misijos Baltijos šalyse simbolika. NATO savo karius ir naikintuvus dalyvauti oro policijos misijoje Baltijos šalyse siunčia nuo 2004 m., pastarosioms tapus NATO narėmis. 2004 m. kovo 29 d. į Baltijos šalių oro erdvę pirmieji įskrido Belgijos karinių oro pajėgų naikintuvai F-16. NATO oro policijos misijoje dalyvaujantys kontingentai dislokuojami Karinių oro pajėgų Aviacijos bazėje Šiauliuose. Pasikeisdami Baltijos šalių oro erdvėje patruliavo 14 valstybių – Belgijos, Danijos, Didžiosios Britanijos, Norvegijos, Nyderlandų, Vokietijos, JAV, Lenkijos, Turkijos, Ispanijos, Prancūzijos, Rumunijos, Portugalijos ir Čekijos – kariai. Vienos pamainos misija paprastai trunka 3–4 mėnesius. Tradiciškai kiekviena NATO oro policijos misijoje dalyvaujanti karių pamaina susikuria savo ženklą, jis būna pavaizduotas ir karių antsiuvuose. Dažniausiai šie ženklai yra panašios stiliškos: juose paprastai vaizduojamas orlaivio siluetas, Baltijos valstybių šalių kontūrai ir vėliavos, NATO žvaigždė, taip pat siunčiančiosios šalies vėliava ar karinių oro pajėgų ženklas. Be pagrindinio ženklų, reprezentuojančio visą oro policijos misijoje dalyvaujančios šalies kontingentą, originalius ženklus dažnai susikuria ir atskiri jų padaliniai ar karių grupės, pavyzdžiui, savo ženklą turi pamainų lakūnai, ginkluotės specialistai, logistikos ir kitų sričių atstovai¹³⁷.

Misijų ženklai. Siekdama narystės NATO, Lietuva turėjo pademonstruoti norą ir galimybes prisidėti prie taikos palaikymo operacijų. 1994 m. LR Seimas priėmė įstatymą „Dėl Lietuvos kariuomenės padalinių dalyvavimo tarptautinėse operacijose“. Nuo tada Lietuvos kariai dalyvauja įvairiose Europos Sąjungos, Jungtinių Tautų ir NATO taikos palaikymo, humanitarinės pagalbos operacijose (JTO vadovaujamoje misijoje UNPROFOR (angl. United Nations Protection Force). 1994–1996 m. apie 90 Lietuvos karių dalyvavo operacijoje UNPROFOR Kroatijoje. Todėl atsirado poreikis į tarptautinių operacijų rajonus siunčiamus karius išskirti iš kitų.

Pirmuoju „misijų antsiuvu“ galima laikyti LITCOY-1 antsiuvą „Taiką pasaulyje apginsime“, kuris greitai karių buvo pavadintas „Broliai rankelės“. Šie ženklai buvo gaminami operacijų rajone arba šalyje, kurioje Lietuvos kariai rengėsi būsimoms operacijoms. 1994 m. buvo įsteigtas Baltijos valstybių taikos palaikymo dalinys BALTBAT. Jis nuo 1997 m. pradėjo vykdyti taikos palaikymo operacijas. Labai

¹³⁶ Tamošiūnas A. Ką reiškia musė ant karo lakūno kombinezono. *Karys*, 2009, Nr. 4, p. 18–21.

¹³⁷ Aviacijos bazėje sukaupia antsiuvų su NATO oro policijos misijos simbolika. A. Tamošiūno kolekcija, 2010 m. rugpjūtis.

geri santykiai susiklostė su Danijos Karalystės kariuomene; 1994 m. buvo įsteigtas pirmasis Lietuvos taikdaryų būrys LITPLA-1 (angl. Lithuanian Platoon); iki 1998 m. LITPLA-6 dalyvavo taikos palaikymo bataliono DANBAT sudėtyje buvusioje Jugoslavijoje (Kroatijoje, Bosnijoje ir Hercegovinoje)¹³⁸.

Bosnijai ir Hercegovinai 1991 m. paskelbus nepriklausomybę nuo Jugoslavijos federacijos, serbų ir kroatų ginkluotosios pajėgos Bosnijoje vykdė etninį valymą. NATO šalys nusiuntė 60 tūkst. karių, dalyvavusių operacijoje IFOR (angl. Implementation Force). Vėliau šią misiją pakeitė SFOR (angl. Stabilisation Force). Lietuva nuo 1996 m. į šią operaciją pasiuntė apie 700 karių (LITPLA, LITCOY, BALTCOY, BALTSQN, SFOR). 1996 m. IFOR operacijos metu žuvo pirmasis Lietuvos taikdarys vyr. lt. Normundas Valteris (LITPLA-4). 1998–2000 m. SFOR operacijoje Bosnijoje dalyvavo bendro Baltijos bataliono kontingentai (BALTCOY-1, BALTCOY-2, BALTCOY-3), integruoti į Danijos batalioną (DANBAT). Bosnijoje Lietuva pirmą kartą dalyvavo NATO vadovaujamose IFOR ir SFOR tarptautinėse operacijose.

Ant Lietuvos karių uniformų atsirado tarptautinių misijų ženklų – antsiuvų (SFOR, IFOR, KFOR). Misijose dalyvaujančias valstybes skyrė atitinkamos šalies vėliavėlės, prisiūtos prie uniformos kairės rankovės. 1996 m. buvo sukurtas ir patvirtintas „Taikos palaikymo pajėgų“ ženklas (antsiuvas ir kokarda) su Jungtinių Tautų simbolika ir lietuviškais Gediminaičių stulpais. 1997 m. pradėtas kurti bendras Lietuvos ir Lenkijos taikos palaikymo batalionas LITPOLBAT; jo kariai dėvėjo uniformas su specialiai sukurtu originaliu antsiuvu. 1999 m. Lietuva dalyvavo NATO humanitarinėje operacijoje „Allied Harbour“ Kosove. 2003 m. į operaciją Kosove buvo perkeltas Danijos batalionas, o kartu su juo ir Baltijos šalių kontingentas BALTSQN (angl. Baltic Squadron). 2003 m. Makedonijoje vyko ES vadovaujama karinė operacija, kurioje dalyvavo ir Lietuva.

Įteisinus kariuomenėje „dykumų uniformą“, misijų dalyviams pradėti gaminti ir „dykumų tarnybos ženklai“¹³⁹. Afganistane tarptautinės operacijos metu padaliniai, veikiantys operacijų rajone, apsirūpino šios rūšies tarnybą žyminčiais antsiuvais. Lietuvos kariuomenė patvirtino Nacionalinio paramos elemento, Oro pajėgų mokymo grupės ir Policijos mokymo grupės antsiuvus. Tačiau net ir skirtingas pareigas einantys kariai buvo priversti gamintis antsiuvus, kad išsiskirtų iš kitų valstybių karių. Pavyzdžiui, Nacionalinio paramos elemento judėjimo kontrolės ir transportavimo specialistams teko pasirūpinti raudonos spalvos antsiuvais su geltonu ratu ir užrašu „Lietuva Judėjimo kontrolė“ (angl. LTU MOVCON). Iš viso iki 2012 m. Afganistane tarnavo 16 provincijos atkūrimo grupių (PAG). Kiekviena iš jų turėjo savo tarnybos ženklą.

Pirmieji Lietuvos kariai (logistikos specialistai, karo medikai) atvyko į Iraką 2003 m. 2003–2004 m. Lietuvos kariai tarnavo Jungtinių pajėgų štabe – CJTF (angl. Combined Joint Task Forces). Daugiausia Lietuvos karių Irake dalyvavo LITCON (angl. Lithuanian Contingent) ir LITDET (angl. Lithuanian Detachment) misijose. Dešimt LITCON rotacinių misijų atliko tarnybą Didžiosios Britanijos vadovaujamame sektoriuje Danijos bataliono sudėtyje prie Basros miesto, Pietų Irake. Penki LITDET būriai vykdė užduotis Lenkijos atsakomybės rajone. 2004 m. NATO šalių vadovai sutarė padėti Irakui rengti vietos saugumo pajėgas – NTM-I (angl. NATO Training Mission – Iraq). Visi Lietuvos kariai misijoje Irake dėvėjo pritaikytą prie pietų kraštovaizdžio šviesiai rudos spalvos vadinamąją „dykumų uniformą“, o karinių vienetų kariai – atitinkamos tarnybos antsiuvus (žr. sk. „Antsiuvai“). 2004 m. Lietuva dalyvavo svarbiausioje Aljanso operacijoje – NATO Tarptautinių saugumo paramos pajėgų (angl. International Security Assistance Force, ISAF) operacijoje, kurioje buvo apie 105 tūkst. karių. 2005 m. Lietuvai buvo patikėta vadovauti Afganistano Goro provincijos atkūrimo grupei (PAG). Maždaug 150 Lietuvos karių tarnavo PAG, kitose ISAF štabuose ir Afganistano nacionalinėse

¹³⁸ Surgailis G. *Lietuvos kariuomenė 1918–1998*. Vilnius, 1998, p. 139–142.

¹³⁹ Starinskas K. Kario ženkluose – jo tapatybė. *Kardas*, 2006 m. gruodis, Nr. 6 (423), p. 47.

paramos struktūrose. Nuo 2007-ųjų ISAF misijoje Afganistano pietuose dalyvavo Specialiųjų operacijų pajėgos (angl. Special Operations Squadron, SOS), taip pat pradėjo veiklą Europos Sąjungos policijos misija (EUPOL). Lietuvos SOP buvo atsakingos už Zabulo provincijos Afganistano nacionalinės policijos Provincijos greitojo reagavimo kuopos (Provincial Response Company – PRC), kurios atitikmuo – „Aras“, arba SWAT) parengimą. Siekiant paspartinti Afganistano kariuomenės Oro pajėgų (toliau – AKOP) pajėgumų plėtrą, NATO Tarptautinės saugumo paramos pajėgos Afganistane steigė oro pajėgų mokymo grupes (toliau – OPMG). 2009 m. įsteigta NATO mokymų misija Afganistane (NTM-A). Jos tikslas buvo parengti Afganistano nacionalines saugumo pajėgas ir organizuoti mokymus (kaip Irake). 2010 m. įkurta Lietuvos vadovaujama Policijos operacinė mokymo ir sąveikos grupė (POMSG). 2011 m. į Afganistaną buvo išsiųsta Lietuvos vadovaujama tarptautinė Oro pajėgų mokymo grupė, kuri turėjo padėti rengti Afganistano nacionalinės armijos Oro korpuso aviacijos karius. 2012 m. POMSG buvo reorganizuota į Policijos patarėjų grupę (angl. Police Advisory Team, PAT). PAG-15 mokymo grupės pagrindu buvo įkurta Karinių patarėjų grupė (toliau – KPG, angl. MAT), kuri turėjo rengti Afganistano nacionalinės armijos (ANA) karinį vienetą, dislokuotą Goro provincijoje. 2012 m. savo veiklą pradėjo operacijų koordinavimo centro patarėjų grupės (toliau – OKCPG, angl. OCC-P AT) pirmoji pamaina. 2012 m. Afganistane buvo dislokuota apie 200 Lietuvos karių.

NATO greitojo reagavimo pajėgos. NATO greitojo reagavimo pajėgos (NRF – angl. NATO Response Forces) buvo sukurtos Prahoje 2002 m. LR Seimas 2005 m. pritarė Lietuvos karių budėjimui NRF, kurios tuo metu buvo sutelkusios 17 tūkst. karių. Nuo 2005 m. NRF budėjimą pradėjo vienas iš SOJ eskadronų – „Aitvaras-05“, vėliau šią veiklą pratęsė „Aitvaras-06“, vienas Lietuvos KJP laivas, SOJ karių eskadronas ir vandens valymo specialistai.

2010 m. NATO greitojo reagavimo pajėgų 14-oje pamainoje (angl. NATO Response Force, NRF-14) budėjimą pradėjo trišalis Lietuvos, Estijos ir Latvijos Baltijos batalionas (suformuotas 2007 m.), 2011–2013 m. – Karinių oro pajėgų Oro uosto terminalo aptarnavimo vienetas ir Karinių jūrų pajėgų išminavimo laivas „Sūduvis“ (M52), SOP, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotojo pėstininkų bataliono kariai.

ES greitojo reagavimo pajėgos. Nuo 2010 m. Lietuvos kariai dalyvavo ES kovinių grupių (angl. EU Battle Groups, pranc. Les groupements tactiques) – ES greitojo reagavimo pajėgų, sukurto NATO greitojo reagavimo pajėgų (angl. NATO Response Force, NRF) pavyzdžiu, – veikloje. ES kovinės grupės Lietuvos kontingentą sudarė Karaliaus Mindaugo mechanizuotojo pėstininkų bataliono motorizuotoji pėstininkų kuopa, civilių ir karių bendradarbiavimo grupė (parengta Krašto apsaugos savanorių pajėgų), Karo policijos skyrius, tarptautiniam štabui priskirti kariai ir Nacionalinis paramos elementas – iš viso apie 150 karių.

Kepurių, berečių ženklai. Kepurių ženklai, arba kokardos, yra tvirtinami prie galvos apdangalų: uniforminės kepurės – centre, beretės ir pilotės – kairėje pusėje. KAS daliniai turi savo berečių ženklus, kurie yra metaliniai arba medžiaginiai (siuvinėti). Vienas pirmųjų karinių dalių, kuris turėjo savo beretės ženklą, buvo „Geležinio Vilko“ brigada.

Nuo 1990 iki 2010 m. per įvairias uniformų reformas keitėsi ir kepurėlių ženklai, atsirado nemažai jų modifikacijų. Visi Lietuvos kariuomenės kariai (nuo eilinių iki karininkų) nešiojo prie kasdieninės uniformos kepurės pritvirtintas vieno pavyzdžio metalines kokardas. Tik 1997–1998 m. patvirtinti ir pagaminti karininkų paradinės uniformos kepurės ženklai (su pailgintomis ažuolo lapų šakelėmis) praktiškai

nenešioti (išskyrus GSK), nes, rengiantis naujai karių uniformų reformai, nebuvo numatyti. Generolų kepurų kokardos pradėtos gaminti 1996 m. (žr. sk. „Galvos apdangalų ženklai“). Iki 1998 m. visi karių ir generolų kepurų ženklai buvo metaliniai, vėliau kartu su metaliniais imti gaminti ir siuvinėti.

Karių skiriamieji ženklai. Lietuvos karių skiriamieji ženklai yra skirstomi į keletą grupių: garbės, atminimo, pasižymėjimo, pareigybių, kvalifikacijos, tarnybų, karinių mokymo įstaigų baigimo ir kt. ženklus.

Garbės ženklai skiriami už ypatingus nuopelnus Lietuvos kariuomenės pajėgoms ir ilgametę tarnybą KAS: KAS garbės ženklas „Už nuopelnus krašto apsaugai“, MPB „Geležinis Vilkas“ garbės ženklas, Garbės savanorio ženklas, KOP lakūnų garbės ženklas „Plieno sparnai“, KOP orlaivio garbės vado skiriamasis ženklas, Civilinės apsaugos departamento garbės ženklas, Marijampolės MPB garbės ženklas „LDK Vytenis“ ir kt.

Atminimo ženklai skiriami už asmeninį indėlį ir ypatingus nuopelnus stiprinant KAS istorinės svarbos įvykių metu: KAD darbuotojo savanorio garbės ženklas (1993 m.), Rusijos kariuomenės išvedimo iš Lietuvos atminimo ženklas (1993 m.), NATO atminimo ženklas (2002 m.), LITPOLBAT atminimo ženklas (1999 m.) ir kt.

Pasižymėjimo ženklai skiriami kariams už pasižymėjimą pratybose: ženklas „Už pasižymėjimą karinėse pratybose“, „Už dalyvavimą tarptautinėje misijoje“ ir kt.

Pareigybių ženklai skiriami atitinkamas pareigas einantiems kariams: LK vado ženklas, LK vyr. puskarininkio ženklas, KJP laivo vado ženklas, LK karo kapeliono ir vyriausiojo kapeliono ženklai ir kt.

Kvalifikacijos ženklai žymi tam tikrą karių kvalifikaciją, profesinio tobulėjimo lygį, profesinę kategoriją: KOP 1–4-ojo rango lakūnų (1-as rangas aukščiausias), skraidymo vadovų ir techninio personalo (inžinierių ir ryšių specialistų), SKAT 5 kategorijų kvalifikacijos ženklai, LK ženklai „Parašiutininko sparnai“, „Geram šauliui“ ir kt.

Tarnybų ženklus, skydo formos antsiuvus, kuriuose pavaizduoti įvairūs simboliai, nešioja visi kariai. Siekiant suvienodinti pagal atitinkamą standartą ir kartu išskirti „Geležinio Vilko“ brigados tarnybas, 1992 m. gruodžio mėn. Vilniaus „Dailės“ kombineate buvo sukurta ir 1993 m. pradžioje pagaminta 13 tarnybos ženklų: sidabro spalvos Gedimino stulpai buvo skirti aukščiausiam kariniam personalui, raudonos spalvos su kardais – vadovaujančiam brigados štabo personalui (200 vnt.), žalios spalvos su kardais, kaip teigė V. Starodubcevas, – bataliono štabo personalui, raudonos spalvos – specialiosios tarnybos kariams (20 vnt.), žvalgams (300 vnt.), parašiutininkams (5000 vnt.), mėlynos spalvos – Karo policijos tarnybai (150 vnt.), vairuotojams (1000 vnt.), medicinos darbuotojams (100 vnt.), juodos spalvos – artileristams (1000 vnt.), pionieriams (1000 vnt.), ryšininkams (1000 vnt.), užnugario tarnybos kariams (230 vnt.).

Taip pat buvo numatyta pagaminti 5 naujus brigados tarnybų (karių specialybių) skiriamuosius ženklus: tankistų, laivyno karių, pėstininkų, orkestro muzikantų ir, autorių nuomone, lakūnų, panašus į spec. tarnybų, tik mėlynos spalvos ir su skydeliu viduryje, nes kitoje šio popierinio ženklo (projekto) pusėje pavaizduotas Vyčio kryžius, rodantis priklausomybę karo aviacijai (ženklų autorius Vitalijus

Starodubcevas, gamybos projekto autorius Petras Vytautas Zaranka). Tačiau projektas nebuvo įgyvendintas¹⁴⁰.

Šie prisukami atitinkamos tarnybos ženklai buvo tvirtinami prie „Geležinio Vilko“ antsiuvo (su sparnais) ant dešinės rankovės. Jie buvo pagaminti iš tombako skardos, naudojant juvelyrinį emalį, nikeliuojami foną uždažant juoda spalva. Tačiau brigados „Geležinis Vilkas“ statusas ir struktūra pasikeitė, todėl šie ženklai daugiau nebebuvo gaminami ir nešiojami. Taip pat buvo siekiama šios brigados desantininkus išskirti iš kitų karių, kurie atlape nešiojo ženklą „Gedimino stulpai“. Jiems buvo sukurtas metalinis segamas prie atlapo ženklas, vaizduojantis plieno sparnus, parašutą ir penkiakampį skydelį (V. Skolavičiaus eskizas). Ženklas – balto emalio, fonas padengtas raudonu emaliu, centre įstatomos baltos metalinės raidės: „A“, „B“, „C“, „D“, žyminčios desantininkų šuolių skaičių (V. Starodubcevo projektas)¹⁴¹.

Karinių mokymo įstaigų baigimo ženklai. 1990 m. gruodžio 20 d. Kaune buvo įsteigti LR karininkų kursai. Jų tikslas buvo rengti karininkus krašto apsaugos sistemai. Į juos buvo priimami savanoriai (turintys aukštąjį išsilavinimą ir sovietinės kariuomenės atsargos karininko laipsnį). Iš viso išleistos 6 karininkų laidos.

Kursų ženklą pasigamina tik I laida (tai buvo tarpukario Lietuvos karo mokyklos ženklo kopija; ženklo projektas nepatvirtintas). Karininkų korpusui papildyti ir tarnaujančiųjų krašto apsaugos sistemoje kvalifikacijai kelti 1992 m. buvo įkurta Krašto apsaugos mokykla, 1994 m. – Lietuvos karo akademija. Ją baigusiems buvo suteikiamas karybos bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir įteikiamas Karo akademijos absolvento ženklas (1994–2002 m. sukurti trijų pakopų ženklai), nuo 2002 m. – Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos absolvento ženklas. Siekiantiems karjeros Lietuvos kariuomenės karininkams buvo įsteigti kvalifikacijos kursai: kuopos vadų, jaunesniųjų štabo karininkų, sausumos pajėgų vyresniųjų štabo karininkų, oro pajėgų štabo karininkų, aukštųjų mokyklų studentų ir absolventų vadų. Baigusiems šiuos kursus įteikiami kursų baigimo ženklai.

1995 m. birželio 6 d. krašto apsaugos ministras L. Linkevičius patvirtino Krašto apsaugos puskarininkų mokyklos 4 pakopų baigimo ženklų projektus ir nuostatus, kurie 1995 m. gegužės 31 d. buvo suderinti su gen. J. Andriškevičiumi ir šios mokyklos viršininku plk. B. Vizbaru¹⁴². Tačiau šie ženklai taip ir nepasirodė. 1996 m. vasario 9 d. Lietuvos heraldikos komisija patvirtino visai kitus ženklus. Jie nuo 1997 m. buvo naudojami ir XXI a. pirmąjį dešimtmetį. 1995 m. lapkričio 26 d. buvo suderinti 5 Puskarininkų mokyklos instruktorių ženklai, tačiau nebuvo pagaminti ir nešiojami (visų ženklų autorius dailininkas A. Šriubėnas)¹⁴³. 1997 m. buvo patvirtinti keturių pakopų instruktorių ženklai. Jie naudojami iki šiol.

Apdovanojimai. Už pavyzdinę, profesionalią tarnybą, nuopelnus karo ir taikos metu, stiprinant Lietuvos kariuomenę, krašto apsaugos sistemą buvo įsteigta nemažai karių ir civilių apdovanojimų. Jie skirstomi į krašto apsaugos sistemos ir kariuomenės lygmens medalius ir garbės ženklus. Už minėtus nuopelnus apdovanojimus skiria krašto apsaugos ministras, kariuomenės vadas, karinių pajėgų ir dalinių vadai (pastarieji gali apdovanoti dalinio garbės ženklu).

Vienas pirmųjų krašto apsaugos sistemos apdovanojimų buvo 1991 m. rugpjūčio 5 d. Krašto apsaugos departamento generalinio direktoriaus A. Butkevičiaus įsteigtas medalis „Sausio 13-ajai

¹⁴⁰ Pokalbis su buvusiu „Dailės“ kombinato darbuotoju P. V. Zaranka (2012 m.).

¹⁴¹ Neįgyvendintas projektas iš P. V. Zarankos asmeninio archyvo.

¹⁴² KA ministro L. Linkevičius 1995-06-06 įsakymu Nr. 388 patvirtino Krašto apsaugos Puskarininkų mokyklos 4 pakopų baigimo ženklą ir jo nuostatus.

¹⁴³ KA Puskarininkų mokyklos ženklai. Krašto apsaugos archyvas prie KAM, f. 1, ap. 1, vokas Nr. 26.

atminti“. Tai valstybinis apdovanojimas, skiriamas asmeniui Krašto apsaugos departamento teikimu. Šiuo medaliu buvo apdovanojami žmonės, pasižymėję 1991 m. sausio įvykių metu¹⁴⁴.

Pirmieji KAS apdovanojimai buvo garbės ženklai: Savanorio garbės ženklas, įsteigtas 1991 m., Rusijos kariuomenės išvedimo iš Lietuvos atminimo ženklas, patvirtintas 1993 m. rugpjūčio 20 d., KAD darbuotojo savanorio garbės ženklas, įsigaliojęs 1993 m. spalio 26 d., „Geležinio Vilko“ garbės ženklas, įsteigtas 1993 m. spalio 27 d., KOP lakūnų garbės ženklas „Plieno sparnai“, įteisintas 1993 m. birželio 10 d., ir kt. Vienas žymiausių KAS apdovanojimų – 1997 m. patvirtintas garbės ženklas „Už nuopelnus krašto apsaugai“¹⁴⁵ (žr. sk. „Krašto apsaugos sistemos apdovanojimai ir kiti ženklai“).

Krašto apsaugos ministro L. Linkevičiaus įsakymu 1996 m. buvo įsteigti pirmieji KAS medaliai: „Už nuopelnus atliekant profesionaliąją karo tarnybą“ (1-o, 2-o, 3-io laipsnio), „Už dalyvavimą tarptautinėse misijose“, „Už nuopelnus atliekant kovines užduotis“, „Už nuopelnus atliekant būtinąją karo tarnybą“, „Už paramą krašto apsaugai“¹⁴⁶.

2000–2004 m. KAM įsteigė 15 naujų krašto apsaugos sistemos ir kariuomenės lygmens medalių: „Už nuopelnus“, „Už pasižymėjimą“, „Generolo Jono Žemaičio“, „Už pavyzdinę tarnybą“ ir kt. 2001 m. įsteigtas medalis „Už tarptautines misijas“ (eskizo autorius vyr. kariuomenės dailininkas L. Gedminas). Aprūpinimo departamentui buvo nurodyta organizuoti 1000 vnt. medalių gamybą¹⁴⁷. 2004 m. patvirtintas proginis stojimo į NATO medalis. 2004 m. liepos 1 d. krašto apsaugos ministras L. Linkevičius papildė 1999 m. įsakymą Nr. V-680, įtraukdamas į apdovanojimų sąrašą Lietuvos kariuomenės medalį „Sužeistajam“ ir patvirtindamas šio medalio statutą.

2005 m. kovo 30 d. krašto apsaugos ministras G. Kirkilas patvirtino KAS medalį „Už tarptautines operacijas“ ir šio medalio statutą. 2006 m. gegužės 23 d. jis pakeitė 1999 m. gruodžio 28 d. įsakymą Nr. 1492 „Dėl medalių bei kitų ženklų suteikimo ir nešiojimo nuostatų“ ir papildė minėtus nuostatus keliais punktais. Viename iš jų buvo išdėstyti MPB „Geležinis Vilkas“ garbės ženklo „Geležinis Vilkas“ nuostatai¹⁴⁸ (žr. „Krašto apsaugos sistemos apdovanojimai ir kiti ženklai“).

Daugelis Lietuvos kariuomenės dalinių turi savo žinybinius apdovanojimus – vadinamuosius „stalo medalius“. Tokių apdovanojimų 2010 m. buvo apie 50. Vienas pirmųjų – 1995 m. sukurtas Atskirojo komendantinio bataliono medalis.

Atminimo ir stalo medaliai. Krašto apsaugos sistemos medaliai (monetos), kurie nėra nešiojami ant krūtinės ir neturi kilpelės tradicinei medžiaginei juostelei („kaladėlei“), yra dviejų rūšių: atminimo ir stalo. Medaliai yra įvairaus dydžio, gaminami iš bronzos, žalvario, kitų metalų lydiniių, kai kurie jų iš dalies padengti emaliu, lakuoti. Už pasižymėjimą ir nuopelnus teikiami asmeniui (kariui, svečiui) arba kariniam vienetui (kitam daliniui). Tai – dalinio vadovybės pagarbos ir paskatinimo ženklas. Kai kurie medaliai turi Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos vadovybės oficialių apdovanojimų statusą, pavyzdžiui, KAM ginkluotųjų pajėgų rūšių (Sausumos, Karinių oro, Karinių jūrų, Specialiųjų pajėgų) vadų medaliai.

¹⁴⁴ KAD generalinio direktoriaus A. Butkevičiaus 1991-08-05 įsakymas Nr. 134 „Dėl Krašto apsaugos apdovanojimų“. KAD generalinio direktoriaus įsakymai, p. 169.

¹⁴⁵ KA ministro Č. Stankevičiaus 1997-11-03 įsakymas Nr. 1037 „Dėl krašto apsaugos sistemos garbės ir pasižymėjimo ženklų“. MRD archyvas, f. 56, ap. 1, b. 249, l. 206–14.

¹⁴⁶ KA ministro L. Linkevičiaus 1996-11-13 įsakymas Nr. 747 „Dėl Krašto apsaugos ministerijos medalių ir garbės ženklų“. MRD archyvas, f. 56, ap. 1, b. 23, l. 39.

¹⁴⁷ KA ministro L. Linkevičiaus 2001-11-19 įsakymas Nr. 1500 „Dėl Krašto apsaugos sistemos medalio įsteigimo“. MRD archyvas, f. 56, ap. 1, b. 196, l. 37.

¹⁴⁸ KA ministro 2006-05-23 įsakymas Nr. V-531.

Šioje knygoje pateikta 130 atminimo ir stalo medalių. Kadangi šių medalių kūrimas ir gamyba nebuvo griežtai reglamentuoti, dabar neįmanoma tiksliai pasakyti, kiek jų buvo išleista. Nuo 2012 m. pradėtas reglamentuoti atminimo ir stalo medalių turinys, tačiau jie ir toliau buvo gaminami atsižvelgiant į konkrečią situaciją, pavyzdžiui, kariams išvykus į tarptautines operacijas, pasikeitus dalinio pavadinimui, atsiradus naujam kariniam vienetai ir pan.

Atminimo medalių teikimo tradicija atsirado Jungtinių Amerikos Valstijų kariuomenėje. Jie reprezentavo atitinkamą karinį vienetą, buvo jo simbolis, vienijantis dalinio karius. Dalinių vadai iškilmingomis progomis atminimo medalius teikė nusipelnusiems kariams, garbingiems svečiams, pasižymėjusiems civiliniams darbuotojams. Šių medalių averse dažniausiai pateikiamas dalinio ženklas ir pavadinimas, asmens, kurio vardu pavadintas dalinys, portretinis atvaizdas, tam tikro įvykio simboliai, o reverse – dalinio ženklas (jeigu averse yra portretinis bareljefas), šūkis (moto), taip pat gali būti pavaizduoti su daliniu ar tam tikru įvykiu susiję ženklai ar simboliai. Šiems medaliams laikyti būna pagamintos specialios dėžutės.

Iš pradžių Lietuvos kariuomenėje atminimo medaliai pradėti gaminti siekiant paminėti ypatingą renginį ar tarptautines karines pratybas. Tokie medaliai tapo puikia atminimo dovana pratybų dalyviams. Pirmuoju Lietuvos kariuomenės atminimo medaliu laikomas Atskirojo komendantinio bataliono atminimo medalis. Jis buvo pagamintas šauktinių ir tuomečių puskarininkių iniciatyva maždaug 1996 m. Dažniausiai atminimo medaliai skiriami kariams, išeinantiems į atsargą po privalomosios karo tarnybos, tačiau jie buvo teikiami ir profesinės karo tarnybos kariams svarbių dalinio sukačių ir pratybų proga.

Lietuvos kariuomenės vienetai gamina atminimo medalius, siekdami įamžinti dalyvavimą tarptautinių karinių operacijų misijose konkrečiame rajone: pavyzdžiui, medaliuose nurodytos Afganistano Goro provincijos atkūrimo grupės (PAG) tam tikrų metų rotacijos, specialiųjų operacijų eskadronų misijos ir kt.

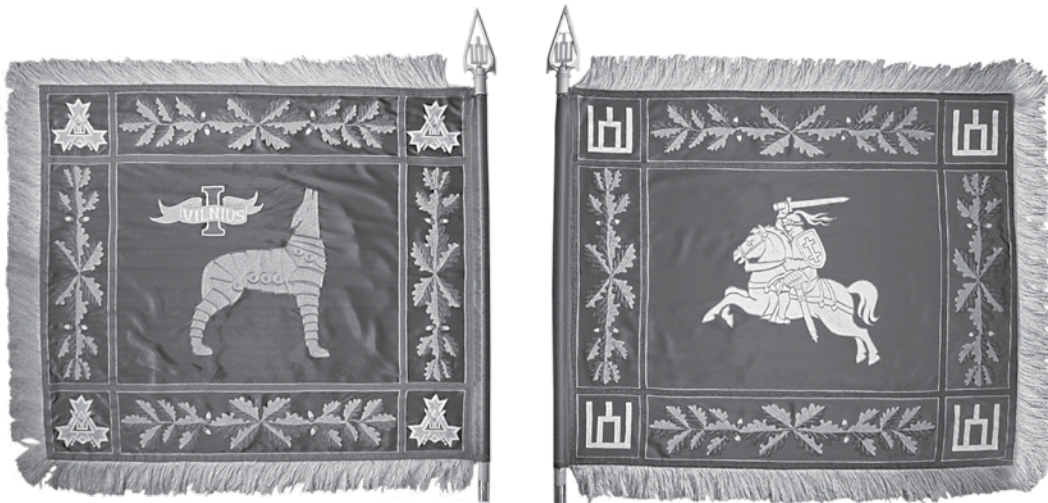
Atminimo medaliai gali būti skiriami ne tik karinio dalinio, bet ir Lietuvos kariuomenės, Sausumos ir kitų pajėgų vadų iniciatyva. Šios rūšies medaliai dažniausiai kaip daiktinė dovana tampa karių moralės ir garbės skatinimo priemone. Pavyzdžiui, Sausumos kariuomenės vado atminimo medalyje užrašyta: „Už pasižymėjimą“.

Stalo medaliai, kaip ir atminimo, reprezentuoja karinį dalinį. Jų averse dažniausiai pateikiamas karinio dalinio ženklas ir pavadinimas, tam tikro įvykio simboliai, o reversas paliekamas tuščias. Čia gali būti išgraviruoti asmens, gavusio šį medalį, vardas, pavardė, karinio dalinio pavadinimas, data ir kt. Stalo medaliai būna su stoveliu, laikomi reprezentacinėje dalinio patalpoje (pavyzdžiui, vietos muziejuje, vado kabinete, posėdžių salėje ir pan.) ant stalo arba atvirose apžiūrai (stiklinėse) spintose.

Knygoje pateikti paprastųjų dalinių atminimo medaliai iš kpt. Vinco Ališausko kolekcijos, specialiųjų pajėgų – iš plk. ltn. Gyčio Kazoko rinkinio.

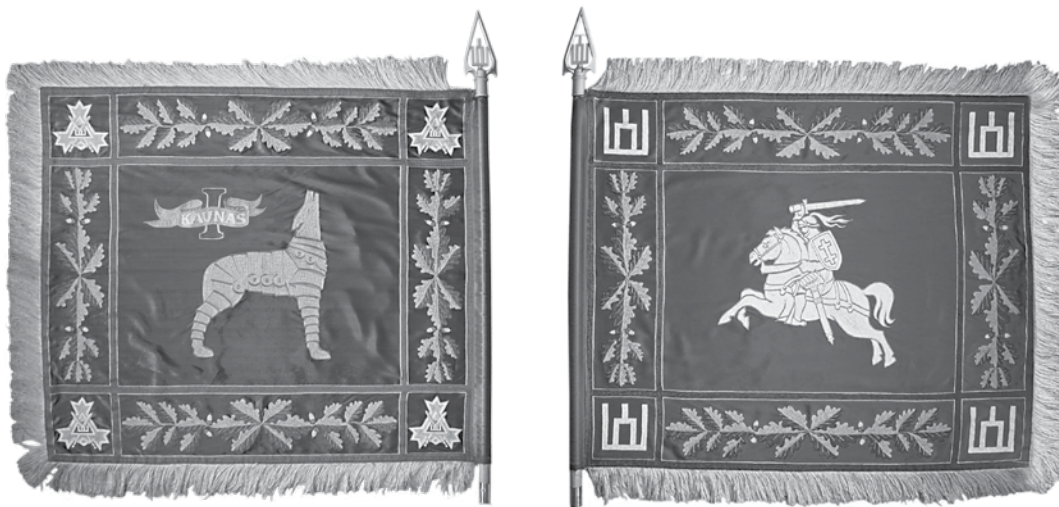
4 LIETUVOS KARIUOMENĖS VĖLIAVOS

1990 m. lapkričio 23 d. KAD Vilniaus ir Kauno savanoriams buvo įteiktos pirmosios atkurtos Lietuvos kariuomenės vėliavos, kuriose buvo pavaizduoti simboliai (Vytis, Gedimino stulpai, Geležinis Vilkas, tarpukario Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos ženklas, tautinės spalvos ir kt.), glaudžiai susiję su Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės istorija. Jos buvo pasiūtos ir išsiuvinėtos Tremtinių ir politinių kalinių sąjungos narės Kaune. Vėliavos dizainą, remiantis istorine medžiaga, pasiūlė KAD direktorius A. Butkevičius. Buvo du vėliavos variantai. Pirmoji vėliava priklausė KAD sistemos struktūriniams padaliniams – Apsaugos kuopai, Mokomajam junginiui (dabar – kovinė MPB „Geležinis Vilkas“ Rukloje vėliava su užrašu „Vilnius“), antroji (su žaliame fone užrašu „Kaunas“) – Mokomojo junginio Kauno kuopai¹⁴⁹, šiuo metu – Vytauto Didžiojo jėgerių bataliono vėliava.

KAD ir Mokomojo junginio vėliava su užrašu „Vilnius“, 1991 m.

¹⁴⁹ Pokalbis su buvusiu KAD generaliniu direktoriumi A. Butkevičiumi ir ats. brg. gen. Č. Jezersku (2011 m.).

KAD vėliava su užrašu „Kaunas“, 1991 m. 2-oje pusėje perduota Mokomojo junginio Kauno kuopai

1992 m. birželio 12 d. KAD generalinis direktorius A. Butkevičius įsakymu Nr. 412 patvirtino Lai-
kinuosius LR kariuomenės vėliavų ir jų įteikimo nuostatus (jie turėjo galioti iki LR Seimas priims LR
kariuomenės vėliavų nuostatus). Karinės vėliavos buvo steigiamos kariuomenės daliniams paskatin-
ti, įkvėpti kilniems ir atsakingiems uždaviniams – ginti Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę, taip pat
pasižymėjusiems apdovanoti. Buvo nustatytos trijų tipų vėliavos: KAM, karinio dalinio (bendroji) ir
Vyčio Kryžiaus. Pagrindinė Lietuvos kariuomenės vėliava buvo KAM vėliava – Lietuvos ginkluotųjų
pajėgų simbolis. Bendroji vėliava įteikiama kiekvienai atskirai kariuomenės daliai ir Karo akademi-
jai (mokyklai). Vyčio Kryžiaus vėliava galėjo būti įteikta kariuomenės daliai, pasižymėjusiai ypatingu
didvyriškumu ginant Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Vyčio Kryžiaus vėliava buvo trijų laipsnių:
laipsniai žymimi Vyčio Kryžiaus ordino kaspinais ir ordinu. Kiekvienos kariuomenės dalies antroje vė-
liavos pusėje galėjo būti pavaizduoti skirtingi simboliai, globėjų portretai, nurodytas dalies pavadi-
nimas ir numeris, vyrauti kitos spalvos. KAM ir kariuomenės dalių vėliavas tvirtino LR AT Prezidiumas
(LR Seimas). Visos vėliavos buvo įteikiamos šio Prezidiumo sprendimu. Vyčio Kryžiaus vėliavą galėjo
gauti dalinys, kurio ne mažiau kaip 20 proc. rikuotės karių buvo apdovanoti Vyčio Kryžiaus ordinais.
Panaikintų dalių vėliavos buvo atiduodamos saugoti Karo muziejui. Visi kariai, dėvintys karinę unifor-
mą, turėjo pagerbti vėliavas pagal Rikuotės statuto reikalavimus (atiduoti pagarbą). Jei kariuomenės
dalis sulaužo priesaiką, sukelia neramumą ar maištą, vėliava atimama. Įžeidusieji ar praradę karinę
vėliavą jos saugotojai traukiami baudžiamojon atsakomybėn.

Vėliavos įteikiamos karinės dalies ar kariuomenės šventės proga. Atvykus vienam iš aukščiau-
sių šalies pareigūnų, dalinio vadas pradeda vėliavos pritvirtinimo procedūrą: ištempus vėliavos
audeką, išilgai koto prisegama vėliavos juostelė, per kurią viena po kitos kalamos varinės vinutės.
Prikaltą prie koto vėliavą pašventina kapelionas. Po to vėliava atnešama į rikiuotės vidurį. Dalinio
vadas komanduoja: „Ginklu – GERBK!“, vėliau, priklaupęs ant vieno kelio ir bučiuodamas vėliavos
kraštą, priima ją, dėkoja už suteiktą garbę ir viso dalinio vardu pasižada stovėti vėliavos garbės
sargyboje, semtis iš jos stiprybės, ginti Tėvynę nuo priešų. Baigęs kalbėti, vėliavą perduoda vėliavi-
ninkui. Vadas komanduoja: „Priesaikai kepure – NUSIIMK!“ Dalinys duoda priesaiką. Po komandų

„UŽSIDĖKI!“, „Ginklu – GERBK!“ vėliava pro rikuoję nunešama į saugojimo vietą. Išskilmės baigiamos iškilmingu maršu¹⁵⁰.

Laikas pakoregavo kariuomenės vėliavų paskirtį, teikimo ir naudojimo nuostatus. 1992 m. Lietuvos kariuomenės dalinių vėliavas pradėta skirstyti pagal ginklų ir karinių pajėgų rūšis. 1992 m. birželio 29 d. vadovaudamasis LR Vyriausybės sprendimu „Dėl Karinių jūrų pajėgų vėliavos“ įteikimo, krašto apsaugos ministras A. Butkevičius pasirašė įsakymą Nr. 465, kuriuo remiantis Karinių jūrų pajėgų vėliava buvo įteikta Pakrančių apsaugos rinktinei, gelbėjimo laivui „Vėtra“ ir 7 patruliniais, gelbėjimo ir hidrografiniams kateriams. Pakito ir Vyčio Kryžiaus vėliavos statusas (ji nebėra numatytų trijų lapsnių ir nebeteko ankstesnės paskirties – įteikti labiausiai pasižymėjusiam daliniui ypatingu didvyriškumu ginant Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę), Vyčio Kryžiaus simbolika perduota Karinėms oro pajėgoms.

1990–2010 m. buvo sukurta nemažai naujų arba atkurta tarpukario kariuomenės dalinių ir pulkų vėliavų. Jose buvo pavaizduoti Lietuvos valstybės heraldikos ir kariniai simboliai (Vytis, Gedimino stulpai, Jogailaičių kryžius, kardas, kalavijai, etmonų buožės, strėlės, kovos kirviai, patrankos), mistiniai ir istoriniai gyvūnai (drakonas, žirgas, jautis, geležinis vilkas, meška, gyvatė), stilizuoti augalai (ąžuolo vainikai, lelijos, tulpės), miestų (Vilniaus, Alytaus, Utenos) herbai, kunigaikščiai (Radvila, Vytenis, Gediminas, Mindaugas, Vaidotas ir kt.).

Visos krašto apsaugos sistemos karinės vėliavos yra skirstomos pagal Lietuvos kariuomenės ginklų rūšis į Sausumos, Karinių jūrų, Karinių oro ir Specialiųjų operacijų pajėgų vėliavas. Be jų, yra naudojamos svarbiausios Lietuvos kariuomenės vėliavos – Krašto apsaugos ministerijos, Kariuomenės ir Kariuomenės vado. Kiekvienos pajėgų rūšies struktūriniai padaliniai taip pat turi savo vėliavas. Antai prie Sausumos pajėgų vėliavų priskiriamos Sausumos pajėgų vadovybės, SKAT (KASP), Karo policijos, Karo medicinos tarnybos, Logistikos valdybos, Arsenalo, Antrojo operatyvinių tarnybų departamento, karinių mokymo įstaigų ir kitos vėliavos. Viena iš svarbiausių Sausumos pajėgų struktūrų – MPB „Geležinis vilkas“. Po šios brigados vėliava glaudžiasi 4 batalionų vėliavos. Istorikai susiklostė, kad iš pradžių vėliavos buvo kuriamos ir teikiamos atsižvelgiant į teritorinį suskirstymą ir karinio dalinio veiklą. Pavyzdžiui, pirmosios Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos vėliavos nuo 1992 m. akivaizdžiai skirstytos teritoriniu principu. Tuo metu buvo 10 SKAT teritorinių rinktinių: Vilniaus, Klaipėdos, Kauno, Marijampolės ir t. t. Savo vėliavas turėjo kai kurie SKAT batalionai ir kuopos (pvz., Anykščių batalionas, Vilkaviškio savanorių I ir II kuopos, Jurbarko Vytauto Didžiojo kuopa ir kt.)¹⁵¹. Nors po šios tarnybos reorganizacijos teritorinis pavadinimų sudarymo principas pasikeitė, tačiau vėliavose vietovardžiai liko. Lietuvos kariuomenės Karinės jūrų pajėgos yra įsteigusios karo laivų ir jų vadų (viceadmirolo, kontradmirolo, flotilės admirolo, jūrų kapitono) vėliavas. Karinių oro pajėgų struktūrinis padalinys Oro gynybos batalionas taip pat turi savo vėliavą (joje pavaizduotas strėlės perversas paukščio sparnas), kaip ir Specialiųjų operacijų pajėgų padaliniai (Vytauto Didžiojo jėgerių bataliono, SOP Ypatingosios paskirties pajėgų tarnybos vėliavos).

1991–2010 m. karinių dalinių vėliavos, kaip ir kariniai ženklai, buvo kuriami centralizuotai (tvirtinami KAM Heraldikos komisijos) ir KAS dalinių iniciatyva (saviems dailininkams rengiant eskizinius projektus ir juos įgyvendinant). Vėliau vėliavų projektai buvo tvirtinami Lietuvos heraldikos komisijos prie LR AT Prezidiumo (nuo 1993 m. – LR Prezidento). 1993 m. rugpjūčio 10 d. krašto apsaugos ministras A. Butkevičius, „siekdamas koordinuoti atributikos krašto apsaugos sistemoje naudojimą“, įsakė „sudaryti Kariuomenės vėliavų skyrimo ginkluotųjų pajėgų dalims komisiją“, kuri turėjo parengti LR

¹⁵⁰ KA ministro A. Butkevičiaus 1992-06-12 įsakymas Nr. 412 „Dėl kariuomenės vėliavų nuostatų“. *Krašto apsaugos ministro įsakymai*, t.1. V., 2004, p. 439–441.

¹⁵¹ SKAT vėliavos. 1991–2001 metų krašto apsaugos simbolika. KAA prie KAM, f. 2, ap. 1, b. 1866.

kariuomenės vėliavų įstatymo projektą¹⁵². KAM Ginkluotųjų pajėgų štabo vadas gen. J. Andriškevičius rugpjūčio 24 d. patvirtino komisiją, kurią sudarė: plk. lt. A. Beišys (pirmininkas), R. Malinauskas, km. lt. E. Miliauskas, plk. lt. L. Plančiūnas, vyr. lt. G. Surgailis ir kt.¹⁵³

Lietuvos kariuomenės dalinių vėliavų tvirtinimas, iškilmingas įteikimas dalinio vadui (taip pat ir keičiantis vadams) ir pašventinimas turėjo gilią simbolinę prasmę. Dalinio kariai ir į šventinį renginį susirinkę svečiai iškilmingoje rikiuotėje stebėdavo vėliavų pagerbimo, įteikimo ir įteisinimo ceremoniją. Nuo tada dalinio vėliava tapdavo svarbiausiu vieneto saugomu objektu. Antai 1991 m. lapkričio 23 d. Lietuvos kariuomenės dienos proga Vilniuje, Katedros aikštėje, stebint tūkstančiams žmonių, LR AT pirmininko pavaduotojas Kazimieras Motieka įteikė SKAT kovinę vėliavą šios tarnybos viršininkui Jonui Gečiui. 1992 m. rugpjūčio 30 d. LR AT pirmininko Vytauto Landsbergio Krašto apsaugos mokyklos viršininkui plk. Jonui Andriškevičiui įteiktą vėliavą pašventino vyriausiasis kariuomenės kapelionas monsinjoras Alfonsas Svarinskas. 1992 m. rugsėjo 25 d. Kauno karininkų ramovėje kunigas Ričardas Mikutavičius pašventino pagal dailininko N. Treinio projektą sukurtą Aviacijos tarnybos vėliavą. Šios iš balto audeklo pasiūtos vėliavos viršutinį kairįjį ketvirtį sudaro LR vėliava, apatiniam dešiniajame ketvirtyje pavaizduoti mėlyni stilizuoti sparnai su Vyčio kryžiumi centre. 1993 m. vasario 2 d. jos piešinys buvo suderintas su Lietuvos heraldikos komisija, o liepos 22 d. KOP vėliavą patvirtino LR Vyriausybė. Savo piešiniu ji priminė ikikarinę Lietuvos karo aviacijos vėliavą, jos elementai buvo panaudoti kuriant ir kitus KOP simbolius¹⁵⁴. 1993 m. krašto apsaugos ministro įsakymu Nr. 1084 buvo patvirtinta KAM vėliava.

Steigiantis naujiems daliniams ir toliau buvo kuriamos karinės vėliavos. 1999 m. vasario 22 d. buvo patvirtinta AOTD, kovo 18 d. – LITPOLBAT, 2000 m. gegužės 25 d. – Didžiojo Lietuvos etmono Jonušo Radvilos mokomojo pulko, rugpjūčio 28 d. – Juozo Vitkaus inžinerijos bataliono ir kt. dalinių vėliavos, 2000 m. liepos mėn. – nauja Lietuvos kariuomenės vėliava (dailininkas L. Gedminas, siuvinėjo dailininkė R. Gutauskaitė-Žutautienė). Tolesnė vėliavų raida priklausė nuo kariuomenės struktūros ir plėtros.

Lietuvos kariniai vienetai, dalyvavę tarptautinėse operacijose ar budėję NATO Greitojo reagavimo pajėgose, savo dalinių vėliavas turi teisę ženklinti specialia karine atributika, rodančia, kada, kur ir kokiomis aplinkybėmis dalinys vykdė tarptautinę misiją. 2007 m. rugsėjo 24 d. krašto apsaugos ministras išleido įsakymą „Dėl tarptautinėje misijoje dalyvavusio karinio vieneto vėliavos ženklinimo“¹⁵⁵. Kadangi nebuvo griežtai reglamantuotas vėliavų ženklinimas, 2008 m. gegužės 23 d. krašto apsaugos ministras J. Olekas atšaukė šį įsakymą ir pasirašė naują – „Dėl tarptautinėje operacijoje dalyvavusio ar budėjusio NATO Greitojo reagavimo pajėgose karinio vieneto vėliavos ženklinimo“¹⁵⁶. Pagal naują tvarką ir ženklinimo nuostatus karinio vieneto vėliava ženklinama paaukštu ženklu (du sukryžiuoti kalavijai ažuolų lapų vainike) ir plokšte (35 mm aukščio ir 55 mm pločio, dvipusė, joje išgravuojamas vietovės pavadinimas ir data), jeigu dalinys dalyvavo kolektyvinės gynybos operacijoje, pasidabruotu ženklu ir plokšte – jeigu karinis vienetas dalyvavo kitose tarptautinėse operacijose, bronziniu ženklu ir plokšte – jeigu jis budėjo NATO Greitojo reagavimo pajėgose. Ženklas ir

¹⁵² KA ministro A. Butkevičiaus 1993-08-10 įsakymas Nr. 762 „Dėl komisijų karinių dalių atributikos klausimams išspręsti sudarymo“.

¹⁵³ KAM Ginkluotųjų pajėgų štabo viršininko plk. S. Knezio 1993-08-24 įsakymas Nr. 19 „Dėl komisijų karinių dalinių atributikos klausimų išsprendimui sudarymo“.

¹⁵⁴ Raubickas E. *Ženklas ant mūro... Lietuvos kariuomenės istorija*, Vilnius, 2005, p. 183.

¹⁵⁵ KA ministro 2007-09-24 įsakymas Nr. V-944 „Dėl tarptautinėje misijoje dalyvavusio karinio vieneto vėliavos ženklinimo“.

¹⁵⁶ KA ministro 2008-05-23 įsakymas Nr. V-467 „Dėl tarptautinėje operacijoje dalyvavusio ar budėjusio NATO Greitojo reagavimo pajėgose karinio vieneto vėliavos ženklinimo“.

plokštelė segami ant austos 65 mm pločio raudonos, baltos ir mėlynos spalvų juostos, kuri yra tokio ilgio, kad siekia vėliavos apačią. Vėliavą ženklina krašto apsaugos ministras (ar jo įgaliotas asmuo) iškilmingoje rikiuotėje kariniam vienetui sugrįžus iš operacijos ar baigus budėjimą. Antai už dalyvavimą karinėse misijose Algirdo MPB buvo suteikti šie pasižymėjimo ženklai: 2006 m. sidabrinis ženklas už misiją PAG-3 Afganistano Goro provincijoje, 2010 m. bronzinis ženklas už budėjimą NATO Greitojo reagavimo pajėgose, 2010 m. sidabrinis ženklas už misiją PAG-12 Afganistane Goro provincijoje¹⁵⁷.

¹⁵⁷ Rakutis V., Vaičenonis J. *Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotojo pėstininkų bataliono istorija*, Vilnius, 2012, p. 183.

5 ATSIMINIMAI

5.1. Lietuvos karių uniformų istorinės šaknys maitina ateitį...

Jadvyga Gaižutienė

KAM Aprūpinimo departamente (AD) pradėjau dirbti 1995 metų pabaigoje aprangos vyr. technologe – turėjau koordinuoti karių uniformos gamybos technologinį procesą, naujų jos elementų kūrimą ir keitimą, fiksuoti natūralius pokyčius, rengti su karių apranga susijusius teisės aktus. Tuo metu kariai tarnyboje dėvėjo lauko arba kasdieninę uniformas, tačiau nebuvo joms nustatytų vienetų reikalavimų. Todėl, pasikeitus gamintojui, neretai ir uniformų dydžiai pasikeisdavo, atsirado įvairių atspalvių uniformų. Viena pirmųjų mano užduočių buvo nustatyti bendrą dydžių sistemą, kuri tiktų įvairių rūšių aprangai – tiek lauko, tiek uniforminiams kostiumams, trikotažiniams ir kitokiems drabužiams. Kadangi krašto apsaugoje tarnavo ir moterų, buvo įvertinti jų aprangos ypatumai. Tuo metu AD apranga centralizuotai aprūpindavo tik Sausumos pajėgų (SP) ir KAM centrinėse valdžios institucijose tarnaujančius karius, o KOP ir KJP kariai ją įsigydavo patys. Iš esmės tai buvo tų pačių pavadinimų apranga, tačiau atskirų pajėgų uniformų skyrėsi ne tik spalva, bet ir modelis, taip pat kai kurios detalės.

1996-aisiais ir dar ankstesniais metais kariai dėvėjo maskuojamojo „lenkiško“ piešinio lauko uniformas, o kasdieninės uniformos buvo pilkai žalios spalvos. Nuo 1996 metų, Materialinių resursų valdybai vadovaujant kpt. Virginijui Mažuikui, o Aprangos skyriui – kpt. Albinui Tamulaičiui, buvo bandoma Lietuvos karius aprengti NATO (amerikietiško piešinio) lauko uniformomis. Į šį darbą įsitraukė Lietuvos tekstilės institutas (LTI) ir AB „Alytaus tekstilė“. Maždaug 1998 metais kariai jau dėvėjo Lietuvoje pagamintas NATO maskuojamojo piešinio ir naujo modelio lauko uniformas (lauko uniformos kostiumus, striukes, kepurės, vėliau – ekipuotę), tačiau dėl ribotų finansinių galimybių negalėjo turėti visų būtinų rūšių aprangos.

1998 metais buvo pakeistas karių laipsnių žymėjimo būdas – skiriamieji ženklai pradėti siuvinėti. Tai ypač palengvino laipsnių simbolių ant movų gamybą. Metaliniai ažuolo lapų ant generolų švarkų ir uniforminių kepurų ženklai taip pat buvo pakeisti siuvinėtais. Buvo patvirtintas sumažintos uniforminės kepurės modelis ir įteisinta Garbės sargybos kuopos uniforma.

1998 metais Laikinąsias karių aprūpinimo apranga normų ir dėvėjimo taisykles pakeitė naujos. Ypatingas dėmesys buvo skirtas lauko uniformai – siekiama pagerinti aprūpinimą, atsisakyta nepatogių ir brangių išėginių (paradinių) paltų ir žieminių kepurų, pradėtos nešioti lauko uniformos

žieminės striukės ir žieminės kepurės, universalūs komplektai, liktiniais vietoje uniforminių švarkų skirtos palaidinės, pasirinkta kita lietačio spalva (tamsaus smėlio) ir jis pašiltintas.

1998 metais AD ėmus vadovauti plk. Vytautui Markauskui, prasidėjo visos KAM sistemos karių centralizuotas aprūpinimas apranga. Iš karto buvo atlikti kai kurie parengiamieji darbai: procesui koordinuoti krašto apsaugos ministro įsakymu buvo įsteigta Nuolatinė karių uniformų keitimo bei tobulinimo komisija (toliau – NKUKTK). Jos pirmasis pirmininkas buvo KASP vadas plk. Arvydas Pocius, nariai – visų karinių pajėgų atstovai. Vėliau komisijos sudėtis ir pirmininkai ne kartą keitėsi. Ši komisija bendrais bruožais nustatydavo aprangos ir avalynės elementų modelius ir spalvas. Vėliau komisijos funkcijos buvo pavestos Logistikos valdybai, o pati komisija panaikinta, tiesa, po keleto metų ji buvo vėl atkurta.

Tuo metu buvo nuspręsta SP karių uniforminius kostiumus siūti atsižvelgiant į tarpukario Lietuvos kariuomenės aprangos tradicijas (atkurti uniformos audinį, spalvą ir modelį). Pagal šios uniformos originalius pavyzdžius, kurie yra saugomi Karo muziejuje, audinių gamybos įmonė AB „Drobė“ po ilgų eksperimentų išaudė tokios pat samanų spalvos kostiuminį audinį, o siuvimo įmonės AB „Tuma“ specialistai, ne kartą apsilankę muziejuje, sukūrė kostiumo su geltonais įsiuvais pavyzdį. Patvirtintas kostiumas buvo pritaikytas dėvėti šių dienų sąlygomis: vietoje frenčiaus tipo švarko pasiūtas švarkas su klasikinio tipo atvartais, papuoštais trikampaiais antsiuvais su Gediminaičių stulpais; atsisakius galifė, pasirinktos kostiuminės kelnės, dėvimos su pusbačiais. Šis kostiumo modelis buvo pritaikytas ir KOP kariams, tik atsisakyta anksčiau naudotų šviesiai mėlynų įsiuvų. Trikampiai antsiuvai buvo pagaminti siuvinėjimo būdu, išlaikant buvusią formą. Tuo pat metu pagal Karo muziejuje saugomus pavyzdžius buvo atkurti paradiniai trijų tipų antpečiai (vėliau pavadinti išėiginiais): jaunesniojo karininko, vyresniojo karininko ir generolo. Jei neapsirinku, šiuos antpečius atkūrė Kauno UAB „Suvenyras“ specialistai. Ši įmonė sukūrė ir šiuo metu tebenaudojamus trijų tipų akselbantus: jaunesniojo karininko, vyresniojo karininko ir muzikanto. Vėliau išėiginius antpečius ir akselbantus visiems karininkams gaminti buvo atsisakyta, juos nešioja tik adjutantai, GSK kariai ir muzikantai.

Kadangi tuo metu KAM nebuvo dailininko modeliuotojo pareigybės, kai kurioms uniformoms sukurti buvo pasitelkti profesionalūs drabužių modeliotojai. Pvz., kasdieninės striukės modelį, vienodą visų pajėgų kariams, sumodeliavo Jūratė Šlykvienė. Iškilus būtinybei kariams turėti vakarinį kostiumą, drabužių modeliotoja Gražina Konstancija Rimeikienė sukūrė pirmąjį modelį. Jį sudarė sodrios žalios spalvos puošnus trumpas švarkas su epoletu ant kairiojo peties, juodos kelnės ir balti marškiniai. Tačiau šis pernelyg teatrališkas, perkrautas puošybės elementų variantas nebuvo patvirtintas. Drabužių modeliotoja Jūratė Šlykvienė sukūrė juodos spalvos vyrams ir moterims skirtus vakarinius kostiumus, jie buvo pripažinti tinkamais. Jos sumodeliuotą vyrams skirtą kostiumą sudaro juoda uniforminė kepurė, trumpas švarkas, balti marškiniai, smokingo juosta, peteliškė, baltos pirštinės, juodi batai, kelnės su geltonos (SP kariams, KOP – mėlynos, KJP – juodos) spalvos antsiuvu, generolams ir admirolams – su dvigubu avietinės spalvos antsiuvu. Moterų kostiumą sudaro juoda skrybėlaitė, trumpas švarkas, ilgas sijonas, balta palaidinė, peteliškė, baltos pirštinės, juodi aukštakulniai bateliai. Šiuos kostiumus kariai noriai dėvi ir dabar.

Kariuomenės vado gen. ltn. Jono Kronkaičio iniciatyva NKUKTK (tuo metu komisijai vadovavo plk. Algis Vaičieliūnas) buvo svarstytas klausimas dėl kasdieninės vasarinės uniformos įvedimo tikslingumo. Jos narys kariuomenės vyr. dailininkas Liudas Gedminas buvo įpareigotas sukurti pirmuosius eskizus. Praėjo labai daug laiko, kol visateise kario uniformos dalimi tapo nauja smėlio spalvos vasarinė uniforma: vyrų – palaidinė ir kelnės, moterų – palaidinė, dėvima su sijonu arba kelnėmis.

Lietuvos kariams pradėjus dalyvauti tarptautinėse misijose iškilo būtinybė turėti savito piešinio lauko uniformą. Šiame darbe lemiamą žodį tarė specialiosios tarnybos – jų kariai bandymų ir klaidų

metodu per tam tikrą laiką atrinko spalvas, o gamintojas (jei neklystu – AB „Omniteksas“) išmargino pirmuosius pavyzdžius pagal vyr. dailininko Liudo Gedmino grafiškai sudėliotus spalvinius akcentus, kol buvo atrinktas tinkamas. Man teko šį piešinį užpatentuoti Lietuvos Respublikos valstybiniame patentų biure, kad jis nebūtų neteisėtai platinamas. Kai Lietuvos kariai turėjo vykti į misijas pietų regionuose, buvo padarytas šio piešinio išvestinis dykumų variantas ir taip pat užpatentuotas.

2004 metais buvo nuspręsta papildyti kario kasdieninę (išeiginę) uniformą žiemine kepure. Dražbių modeliotoja Rima Karpavičienė sumodeliavo keletą vyriškų ir moteriškų kepurų. Jų pavyzdžius pasiūvė AB „Vilkas“. Modeliai buvo pristatyti NKUKTK posėdyje, vėliau – kariuomenės vadui, tačiau nebuvo prieita prie bendros nuomonės, kadangi pradėta galvoti apie palto arba puspalcio kūrimą. Taigi pristatytos kepurės taip ir liko tik pavyzdžiai.

Vadovaujant kariuomenės vadui gen. ltn. Valdui Tutkui kilo mintis atkurti XIV amžiaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorines karių uniformas ir jomis papildyti reprezentacinio GSK būrio uniformų arsenalą. Įdėjus nemažai pastangų, prisidėjus daugeliui karių, istorikų, mokslininkų, net dizainerių, tokia apie 40 kg sveriančia uniforma buvo aprengti aštuoni būrio kariai. Atkuriant istorinę aprangą labai daug darbo įdėjo dizainerė Jolanta Rimkutė. Tai jos dėka buvo surasti ir atkurti to laikotarpio uniformos audiniai, jai priklausantys odos dirbiniai, kiti aksesuarai.

2005 metais kariuomenės užsakymu AB „Lelija“ buvo parengti visų pajėgų rūšių uniformų eskizai ir pasiūti jų pavyzdžiai. Tais metais „Litexpo“ rūmuose vykusioje tarptautinėje Baltijos tekstilės ir odos parodoje GSK kariai pademonstravo karių uniformų kolekciją. Ji sulaukė nemažo visuomenės susidomėjimo.

Pažymėtina, kad iš pat pradžių, tik atgavus nepriklausomybę, Lietuvos kariuomenės skiriamųjų ženklų kūrimas ir atnaujinimas vyko chaotiškai – dažniausiai pavienių padalinių vadų arba karių iniciatyva, todėl nebuvo išvengta klaidų, nepagrįstos įvairovės, nelogiškumo, prieštaravimų heraldikos dėsniams.

Kariuomenės vyr. dailininku tapus Giedriui Reimeriui imta sisteminti skiriamuosius karių ir tarnybų ženklus: sutvarkyta visų padalinių kovinių vėliavų, kariuomenės vado ir vyr. puskarininkio ženklų simbolika, nustatytos skiriamosios karinių pajėgų spalvos ir tuo remiantis toliau sisteminti skiriamieji ženklai, vyko galvos apdangalų ženklų peržiūra ir tobulinimas, nustatyta tarptautinėse misijose dalyvavusių padalinių vėliavų speciali žymėjimo tvarka.

2010–2011 metais buvo parengtas ir 2011-aisiais priimtas Vyriausybės nutarimas dėl visų Lietuvos kariuomenės karių uniformų ir skiriamųjų ženklų. Jis įteisino 2010 metais nustatytas karių specialistų kategorijas, taip pat naujus kareivių ir jūreivių skiriamuosius ženklus. Nutarimu buvo pakeisti ne karininkų karių laipsnių skiriamieji ženklai (karininkų laipsnių žymėjimo simboliai nepasikeitė, išskyrus generolų – ažuolo lapų pusvainikis, juosiantis valstybės herbą, buvo pažymėtas sukryžiuotais kalavijų ir etmono buože), įteisinti kiti skiriamieji ženklai, kurie pakito arba buvo naujai patvirtinti, taip pat visų rūšių pajėgų karių, karinių orkestrų muzikantų ir kariūnų uniformos, nauja sąvoka „kovinė uniforma“, apimanti lauko, laivo ir skraidančiojo personalo uniformas.

Technologui, susijusiam su karių uniformų gamyba, reikia nuolat gausinti profesines žinias, tobulėti. Teko dirbti su visais atkurtos Lietuvos kariuomenės vadais, patyriau, ką reiškia aukščiausią ir žemesniųjų vadų požiūris, koks yra jų akiratis ir išsilavinimas.

Techninė pažanga tekstilės ir aprangos gamybos srityse, naujų technologijų plėtra vyksta labai sparčiai ir nenutrūkstamai, todėl, manau, ateityje Lietuvos karių uniformos ir toliau bus tobulinamos ir, atsižvelgiant į karių specializaciją, jų bus sukurama vis daugiau ir įvairesnių. Vis dėlto Lietuvos karių uniformų istorinės šaknys maitina ateitį...

Vilnius, 2012 m. gruodžio 5 d.

5.2. Atmestas istorinis paveldas

Liudas Gedminas

Lietuvos kariuomenės vyr. dailininkas

Būdamas Vilniaus rinktinės savanoriu pastebėjau, kad mūsų atsikūrusios kariuomenės ženklai ir kita atributika labai lėtai kuriama ir neatspindi esamos situacijos ir istorinio paveldo. Tuo metu karių laipsnio skiriamųjų ženklų dar neturėta, todėl buvo daug painiavos dėl pareigybių ženklų. Vilniaus savanorių rinktinėje buvo kuopa, kurioje tarnavo daug jaunų patriotiškai nusiteikusių studentų. Jie būtinai norėjo turėti savo – savanorių – ženklą, ir aš sutikau padėti. Jaunuoliai pasirinko vieną iš mano pieštų eskizų. Nors ženklas dar nebuvo visiškai išbaigtas, studentų entuziazmas ir emocijos skubino jo gamybą. Ženklas išėjo nekokybiškas, bet jaunieji savanoriai liko juo patenkinti, tik ne aš.

1994 metais pradėjau dirbti Vilniaus savanorių rinktinės štabe dailininku. Nuo tada labai susidomėjau uniformų ir karinės atributikos kūrimu ir gamyba. Labai didelę paramą gavau iš SKAT (vėliau – KASP) vado Arvydo Pocius (1994–2002 m.). Esu jam labai dėkingas. Tik jo pastangomis padarėme pradžią, pasukome teigiama linkme. Pirmasis didelis laimėjimas – sukurtas Savanorio medalio projektas. Daug debatų ir ginčų kilo dėl karių uniformų – buvo siekiama jas kuriant įtraukti tautiškų motyvų. Painiava kilo ir dėl antpečių. Kukulius ir gražūs tarpukario karių antpečiai kai kam labai nepatiko, todėl pateikiau savo pasiūlymą (projektą), bet aukščiausiuose sluoksniuose kažkas atmetė istorinį paveldą. 1997 metų sausio mėnesį buvau perkeltas į Krašto apsaugos ministeriją, dirbau Leidybos centre.

2001–2006 metais KAM Leidybos ir informacinio aprūpinimo tarnyboje ėjau vyriausiojo Lietuvos kariuomenės dailininko pareigas. Per šį laikotarpį sukūriau ne tik įvairių uniforminių ženklų, emblemų, vėliavų, apdovanojimų, bet ir daugelį šiandienės kariuomenės ir KAM tarnybų antsiuvų projektų, kurių stilistikoje vyrauja savitas kalavijo simbolis. Daugelį projektų patvirtino KAM ir Lietuvos heraldikos komisijos. 1995 m. sukūriau SKAT savanorių 5-ųjų kategorijų ženklus, 1996 m. – SKAT rinktinių štabų vėliavas, Centrinio poligono antsiuvą, 1999 m. – Karo policijos, 2000 m. – Vadų kursų, 2001 m. – Kapitonų kursų ženklus, 2002 m. – LKA absolvento ir karo kapeliono ženklus, 2003 m. – Logistikos valdybos Vaidoto bataliono kokardą, 2004 m. – Gedimino štabo bataliono emblemą, 2005 m. – Lietuvos kariuomenės Sausumos pajėgų vėliavą ir daug kitų darbų.

Vilnius, 2012 m. rugsėjo 27 d.

5.3. Akselbantai

Kristina Krulienė

KAM Medžiaginio aprūpinimo tarnybos darbuotoja

Tai buvo prieš 20 metų. Paskambino man Garbės sargybos kuopos orkestro vadovas Justas Jonušas ir paprašė sugalvoti, kaip „papuošti“ kuopos vyrus. Reikėjo nupinti akselbantus. Nežinojau, kas tai yra. Susitikom, aptarėm, parodė, kaip jie atrodo, ir, J. Jonušo paraginta, ėmiausi darbo. Be to, jis pasakė, kad į Lietuvą atvyks Danijos karalienė Margarita II (1992 m.) ir ta proga Garbės kuopa turinti atrodyti puikiai.

Laiko buvo nedaug. Prasidėjo lakstymas į muziejus, bibliotekas. Skačiau įvairius žurnalus, rinkau literatūrą. Reikėjo sugalvoti ne tik kaip, bet ir iš ko tuos akselbantus pagaminti. Metai buvo sunkūs, parduotuvės tuščios. Turguje užtikau dar iš sovietmečio užsilikusių šilkinų virvių skalbiniams džiauti. Per draugų draugus radau žmogų, kuris „prilaikė“ dalį prekių. Pažadėjau, kad pirksiu tik iš jo, jeigu bus nuolatinis mano tiekėjas. Turėjau nupinti pastorintą virvę („kasytę“) ir virvės galus iš vieno gabalo, kad nebūtų jokių mazgelių ir sujungimų. Medžiagos reikėjo daug. Pagal mano suplanuotą pavyzdį jos storis tiko, bet spalva (balta) – ne. Virvių turiu... Tačiau kaip jas nudažyti, kad būtų bent kiek panašios į muziejuje esančias? Nusipirkau tekstilės dažų. Prasidėjo darbas. Buvo būtina nudažyti taip, kad spalva nebluktų ir virvė nesukietėtų nuo virimo. Reikėjo spręsti ir kitus technologinius klausimus.

Instrukcijų nebuvo, aprašymų – taip pat, o turėjo būti gražu. Praėjo pusė metų, o rezultatų nėra. J. Jonušas vis ragino primindamas, kad laiko liko nedaug, drąsino: „tu juk gali“. Pradėjau eksperimentuoti. Padėjo draugė. Reikėjo didelio indo. Nudažėme tik dalį, nes viskas netilpo. Likusių virvių spalva truputėlį skyrėsi. Pirmą akselbantą teko pinti apie porą valandų. Buvo sunku. Prisiuvau akselbanto kilpeles prie uniformos tvirtinti. Beliko pritvirtinti antgalį, tačiau jo neturėjau ir neišmaniau, kur gauti. Vėl paieškos, skambučiai, lakstymas. Laimė, radau gamykloje žmogų, kuris pagal mano pateiktą brėžinį iš bronzos jį nutekino ir tapo mano nuolatinis antgalių gamintoju.

Pagaliau padariau pirmąjį pavyzdį. Juo pasipuošė J. Jonušas. Abu nuvykome į Krašto apsaugos ministeriją pas ministrą Audrių Butkevičių. Tada būtinai reikėjo jo „palaiminimo“, kad galima būtų pradėti gaminti kitus akselbantus. Tuo metu jau nebuvo Meno tarybos darbui įvertinti. Ji išnyko su Lietuvos Atgimimu, o sovietmečiu ši instancija buvo savotiška valstybės menininkams sukurta cenzūros institucija. Taigi prieš ministrą A. Butkevičių stovėjo pasipuošęs ką tik pagamintu akselbantu uniformuotas, aukštas, pasitempęs, gražus Garbės sargybos kuopos orkestro vadovas Justas Jonušas. Tai buvo tiesiog pribloškiantis vaizdas. Aišku, ministro pritarimą gavome.

Prasidėjo gamyba. Dirbti reikėjo greitai, nes laiko iki sutarto termino buvo likę labai nedaug. Samdžiau žmones. Suspėjau. Danijos karalienė atvyko, pasisvečiavo ir išvyko. Garbės sargybos kuopa ir orkestras buvo su akselbantais.

Praėjo kiek laiko, gal metai, ir mane pakvietė atvykti į KAM Medžiaginio aprūpinimo tarnybą (MAT) viršininkas S. Ramoška. Nuvykau, pakalbėjome. Mane priėmė skyriaus viršininkas Bronius Ju-

dickas. Supažindino su Justu Drakšu ir pasakė, kad jis bus mano tiesioginis vadas. Gavau pasiūlymą gaminti visiems karininkams paradinę atributiką (akselbantus ir antpečius). Pirmiau reikėjo pagaminti pavyzdžius jaunesniesiems ir vyresniesiems karininkams bei generolams. Pavyzdžiai buvo pristatomi MAT viršininkui S. Ramoškai.

Tais pačiais „kanalais“ gavau viską (virvių ir antgalių). Tik dabar dažyti namų sąlygomis nedrįsau. Susitariau su „Spartos“ fabriko darbuotojais. Jie nudažydavo reikiama spalva, ir jokių problemų neliko. Gatavą produkciją pristatydavau į MAT pirmąjį skyrių J. Drakšui ir skyriaus vedėjui B. Judickui, o jiems pritarus, nešdavau į sandėlį. Laikui bėgant akselbantų virves reikėjo keisti. J. Drakšas man pasiūlė nuvykti į Kauną. Ten, fabrike „Kaspinas“, buvo gaminamos ir geltonos „pauksuotos“ virvelės. Jų buvo galima užsakyti bet kokį kiekį ir tinkamo pločio. Tai man tiko. Tuo metu fabrikas buvo niokojamas, t. y. privatizuojamas, dalis darbuotojų jau atleista. Kai atsirado užsakovas, staklės, kuriomis buvo vejamos virvelės, dar paliko. Fabrikui bankrutavus, žaliavas pirkdavau iš žmonių.

Akselbantų kokybė pagerėjo. Iš tų pačių virvelių buvo pasiūlyta gaminti antpečius karininkams ir tuo metu vieninteliam Lietuvoje generolui Jonui Andriškevičiui. Visus pagamintus antpečių pavyzdžius derinau su jau minėtais viršininkais. Jie ir buvo mano „Meno taryba“. Jaunesniųjų karininkų uniformų akselbantai buvo daromi iš vienos „kasytės“, vyresniųjų – iš dviejų.

Akselbantai Lietuvos pasienio tarnybai buvo gaminami iš baltų, t. y. sidabrinės spalvos, virvelių. „Auksinių“ antpečių ant mėlyno pagrindo reikėjo mūsų lakūnams. Teko siuvinėti kokardas komandorui. Darbas buvo labai įdomus. Gamyba vyko toliau.

Vilnius, 2013 m. sausio 21 d.

5.4. Auksuotos sagos – atsparesnės korozijai

Rimutis Petras Pūras

UAB „Suvenyras“ steigėjas ir generalinis direktorius 1987–2006 m.

„Suvenyras“ kaip kooperatyvas pradėjo egzistuoti 1987 m. Aš visą laiką buvau ne tik jo steigėjas, bet ir direktorius. Iš viso tuo metu buvo pagaminta apie 100 pavadinimų suvenyrų, dalis jų – siuvinėti. Ypač populiarūs buvo vyriški marškiniai, nes mes pirmieji pradėjome naudoti metalines spaudes, taip pat ir su Gediminaičių stulpais. Žinoma, tada niekam neaiškinome, ką tai reiškia. Kai prasidėjo Sąjūdis, visi mūsų suvenyriniai gaminiai buvo su Lietuvos ir kitų SSRS respublikų simbolika. Paminėsiu tik keletą iš jų. Kai Maskvoje Borisas Jelcinas ant tanko ragino Rusiją nepasiduoti perversmininkams, aplinkui plaikstėsi mūsų pasiūtos Rusijos trispalvės vėliavėlės, Kaliningrado dvasininkų atvežtos į Maskvą (apie 30 000). Šiuos kadrus matė visas pasaulis. Lygiai taip pat mūsų gaminiai buvo perduoti „Ruchui“ Kijeve, „Liudies frontui“ Rygoje ir Taline. Tai buvo nacionalinės vėliavėlės su buvusiais valstybių herbais, vyriški ir moteriški diržai, papuošti tautine simbolika.

Kadangi esu pagal RSFSR BK 58a straipsnį teisto Jono Pūro sūnus, mano pažiūros visą sovietinį laikotarpį dar iki 1990 m. kovo 11 d. buvo atitinkamos. Ieškojau kontaktų su Sąjūdžio aktyvistais,

kurie rengėsi atkurti Lietuvos valstybę ir kariuomenę. 1989 m. rugsėjo–spalio mėn. susitikau su Audriumi Butkevičiumi ir sutariau nemokamai pagaminti būsimos kariuomenės kūrėjams ženklą, nešiojamą po atlapu, kad jie galėtų pagal jį prisistatyti ir atskirti savus. Deja, šio ženklo neišsaugojau, o gamybos įrangą po 1990 m. kovo 11 d. pristačiau į Krašto apsaugos departamentą (Kosciuškos g. 36) Antanui Pakalkai, kuris tuo metu jau rūpinosi kariuomenės aprūpinimu.

1990–1991 m. Lietuvos kariuomenė sparčiai kūrėsi ir gausėjo. Gavau užsakymą pagaminti jai kokardų ir beretės ženklų. Gaminome pagal pavyzdžius, pateiktus Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejaus darbuotojo Arvydo Pociūno. 1990 m. balandžio 2 d. gavau Krašto apsaugos departamento generalinio direktoriaus pavaduotojo A. Vaitkaičio pasirašytą sutartį pagaminti 6000 KAD uniformos diržo sagčių. Labai skubiai pagaminau pavyzdžius pagal sovietinio kareivio uniformos diržo sagties matmenis, tik su Gediminaičių stulpais. A. Butkevičius, mano žiniomis, šią sagtį nusinešė į Atkuriamąjį Seimą ir aptarė su R. Ozolu ir V. Landsbergiu. Vėliau projektas buvo grąžintas: jame cheminiu pieštuku V. Landsbergio ranka buvo nubrėžtos linijos, kiek sagtį reikia sumažinti. Tokia, kiek man žinoma, ji ir buvo gaminama visą laiką.

1991 m. balandžio 18 d. gavau Kauno karininkų ramovės raštą, pasirašytą Karininkų kursų viršininko Bronislovo Vizbaro, kuriame buvo prašoma pagaminti Karininkų kursų baigimo ženklų ir šios mokyklos (nuo 1993 m. Puskarininkų mokykla) vėliavos antgalį. Baigimo ženklai buvo pagaminti pagal Karo muziejuje gautą pavyzdį. Tokius ženklus (mano žiniomis, pagamintus Švedijoje) gaudavo kariai dar iki 1940 m., kai netekome nepriklausomybės. Vėliavos antgalį taip pat davė Karo muziejaus darbuotojas A. Pociūnas. Tada, atrodo, jis sakė, kad tai Antrojo pulko vėliavos antgalis. Antgalį rankiniu būdu, nenaudodami specialios įrangos, pagamino UAB „Suvenyras“ labai nagingas darbuotojas – inžinierius Petras Černeckis (sovietų nukankinto Valdemaro Černeckio, iki 1940 m. ministro ir ambasadoriaus, sūnus).

Atsikuriančią Lietuvos kariuomenę reikėjo aprūpinti uniformomis, kepurėmis ir diržais. Visa karių apranga turėjo savo skiriamuosius ženklus, karinę atributiką, papuoštą Lietuvos valstybės simboliais, heraldikos ženklais. Nuo 1991 m. rudens mūsų įmonei buvo pasiūlyta gaminti kepurių ženklus (kokardas) su Vyčio ir karių uniformų diržų sagtis su Gediminaičių stulpais ir Vyčio atvaizdu. Prasidėjo gamyba. 1991 m. spalio 18 d. gavome raštą, pasirašytą l. e. Medžiaginio aprūpinimo tarnybos viršininko pareigas S. Ramoškos, ir juo remdamiesi pagaminome 6 000 kepurių ženklų ir 5 500 diržų sagčių, gruodžio mėn. – 10 000 kepurių ženklų ir 10 000 diržų sagčių, 1992 m. sausio mėn. – 10 000 diržų sagčių su Vyčio ženklu ir 20 000 su Gediminaičių stulpais, taip pat 20 000 ikikarinio pavyzdžio kepurės ženklų, 20 000 žvaigždučių ir 1000 karininkų mokyklos baigimo ženklų. Pirmosios kariuomenės žvaigždutės buvo gaminamos pagal Karo muziejuje gautus pavyzdžius: puskarininkų – trikampės, jaunesniųjų karininkų – šešiakampės mažesnės, vyresniųjų karininkų – didesnės su apvalu. Intensyviai kuriantis Lietuvos kariuomenei ženklų poreikis didėjo.

Pagal 1992 m. kovo 17 d. Medžiaginio aprūpinimo tarnybos viršininko S. Ramoškos ir UAB „Suvenyras“ direktoriaus R. Pūro pasirašytą sutartį buvo pagaminta dar 10 000 sagčių su Vyčio ženklu, 20 000 – su Gediminaičių stulpais, 10 000 – trikampių žvaigždučių puskarininkiams, 15 000 – žvaigždučių karininkams. Pirmą kartą po nepriklausomybės paskelbimo masiškai pradėtos gaminti uniforminės sagos su Vyčio ženklu: didelės – 22 mm skersmens – ir mažos – 14 mm skersmens – po 2 mln. vnt. Pirmųjų sagų pavyzdžiai gauti iš Karo muziejaus.

Beje, sagos irgi perėjo didžiausią „evoliuciją“ ir technologinio tobulėjimo procesą. Per tą laiką buvo pagaminta keliolika įrangos komplektų, vis keičiant atskirus vaizdo ir konstrukcijos elementus. Buvo pagaminta ir auksuotų sagų, kurios buvo skirtos aukšto rango karininkų ir ambasadų darbuotojų uniformoms. Kad nebūtų šokiruoti žurnalistas ir visuomenė, jos buvo vadinamos „didesnio

atsparumo korozijai“ sagomis. Kartu buvo gaminamos ir vakarinių kostiumų sagos. Auksavimo kokybei pagerinti ir gamybiniam procesui atpiginti vienoje garsiausių Europos firmų „Mario-di-Maio“ nusipirkome itališkos įrangos. Dėl to auksuotos sagos tapo tik dvigubai brangesnės už paprastas.

Reikia pažymėti, kad per šį laikotarpį atsirado ir konkurencija. Štai 1993 m. sausio 28 d. verslo įmonių konkurse jau dalyvavo daugiau gamintojų: UAB „Karlen“, UAB „Fokas“ ir Vilniaus kombinatas „Dailė“. Komisija pripažino, kad UAB „Suvenyras“ geriausiai atitinka visus reikalavimus.

1993 m. spalio 12 d. UAB „Suvenyras“ laimėjo konkursą gaminti Karinių oro pajėgų ženklus. Netrukus buvo pagaminta: garbės ženklų „Plieno sparnai“ – 100 vnt., ženklų „Lėktuvo įgulos vadas“ – 100 vnt., kaklaraiščio segtukų su Karinių oro pajėgų emblema, taip pat 2 500 vnt. aviacijos, 900 vnt. lakūnų ir inžinierių-technikų ženklų bei suvenyrinių ženklelių: a) „Karinės oro pajėgos“ – 500 vnt., b) „Priešlėktuvinė gynyba“ – 500 vnt., c) „Lėktuvėlis“ – 500 vnt. Iš šių ženklų tik KOP kepurės kokarda ir garbės ženklas prieš karą buvo gaminti Švedijoje, visi kiti – sukurti UAB „Suvenyras“ bendradarbiaujant su Karinių oro pajėgų vadovybe, ypač Č. Braziuliu ir J. Žažeckiu.

Nuo 1994 m. pradėti gaminti įvairūs ženklai kamufliuotai lauko uniformai, sukurti KAM Medžiaiginio aprūpinimo tarnybos specialistų, ypač daug J. Gaiztutienės, kartu su UAB „Suvenyras“ darbuotojais. 1994 m. pagal 1994 m. sausio 11 d. sutartį buvo pagaminta kokardų: 5000 vnt. – tvirtinamų prie karininkų uniforminės ir žieminės kepurės, 14 000 vnt. – prie beretės ir kareivio žieminės kepurės, 10 000 vnt. – prie slepiamosios spalvos kepuraitės; 8 000 vnt. – kareivio išėiginių, kasdieninių ir paradinių uniformų diržo sagčių. Kasdieninių uniformų diržo sagčių paviršius gaminant buvo oksiduojamas tamsia spalva, o paradinių – poliruojamas iki blizgesio ir padengiamas antikorozinu laku. Taip pat buvo pagaminta ir 3 000 vnt. lauko uniformos diržo sagčių, 16 000 vnt. puskarininkio ir viršilos laipsnio žvaigždučių lauko uniformai (oksiduotų), 10 000 vnt. jaunesniojo karininko laipsnio žvaigždučių, 10 000 vnt. jaunesniojo karininko laipsnio žvaigždučių lauko uniformai (oksiduotų), 6 000 vnt. vyresniojo karininko laipsnio žvaigždučių, 5 000 vnt. vyresniojo karininko laipsnio žvaigždučių lauko uniformai. Pirmą kartą buvo pagaminta sagų KJP uniformoms su simboliu „Inkaras“: 22 mm skersmens – 7 000 vnt., 14 mm skersmens – 5 000 vnt., 35 000 vnt. – su simboliu „Vytis“.

Papildomai pagal 1994 m. rugsėjo 15 d. sutartį buvo pagaminta:

kokardų kamufliuotai kepuraitėi	– 1 000 vnt.
kareivio išėiginės, paradinės ir kasdienės uniformų diržo sagčių	– 1 500 vnt.
kareivio ir karininko lauko uniformos diržo sagčių	– 2 000 vnt.
puskarininkio ir viršilos laipsnio žvaigždučių	– 5 000 vnt.
puskarininkio ir viršilos laipsnio žvaigždučių (LU)	– 5 000 vnt.
jaunesniojo karininko laipsnio žvaigždučių	– 3 500 vnt.
jaunesniojo karininko laipsnio žvaigždučių (LU)	– 5 000 vnt.
vyresniojo karininko laipsnio žvaigždučių	– 1 500 vnt.
vyresniojo karininko laipsnio žvaigždučių (LU)	– 1 000 vnt.
vyresniojo karininko laipsnio žvaigždučių	– 1 500 vnt.
vyresniojo karininko laipsnio žvaigždučių	– 2 500 vnt.

1995 m. birželio 13 d. su KOP buvo sudaryta sutartis dėl 500 vnt. marškinių ilgomis rankovėmis pasiuvimo, todėl UAB „Suvenyras“ savo bendrovėje įsteigė siuvimo padalinį. Marškinių sagos ir spaudės (spūsčiukai) buvo su Lietuvos kariuomenės atributika. Pagal 1995 m. rugsėjo 15 d. sutartį UAB „Suvenyras“ ėmėsi ir vardinių ženklų gamybos. Tiesa, tuo metu jie dar buvo gaminami kitaip negu NATO šalyse. Tai buvo žalvarinės 1 mm storio 80x20 mm dydžio lentelės, kuriose mechaniniu

būdu buvo išgraviruojama asmens pavardė. Jos buvo tvirtinamos dviem 2,5 mm skersmens varžteliais, todėl drabužyje likdavo žymė.

1995 m. rugpjūčio 30 d. pagal vienkartinį užsakymą buvo pagaminta ir 1 000 vnt. SKAT beretės ženklų (pagal Karo muziejuje rastą prieškarinį pavyzdį).

Galbūt skaitytojams ar kolekcininkams ir nebus įdomūs duomenys, kiek įvairiu laiku buvo pagaminta ženklų, bet juos pridedu, nes abejoju, ar dar kur nors jie išliko. Pagal 1996 m. vasario 23 d. sutartį buvo pagaminta:

kokardų karininko uniforminei ir žieminei kepurėms	– 2 000 vnt.
kokardų beretei ir žieminei kareivio kepurei	– 4 000 vnt.
kokardų slepiamosios spalvos kepuraitei	– 5 000 vnt.
puskarininkio ir viršilos laipsnio žvaigždučių	– 16 000 vnt.
puskarininkio ir viršilos laipsnio žvaigždučių (LU)	– 14 000 vnt.
jaunesniojo karininko laipsnio žvaigždučių	– 14 000 vnt.
jaunesniojo karininko laipsnio žvaigždučių (LU)	– 12 000 vnt.
vyresniojo karininko laipsnio žvaigždučių	– 3 000 vnt.
vyresniojo karininko laipsnio žvaigždučių (LU)	– 2 000 vnt.
ženklų „Gediminaičių stulpai“	– 10 000 vnt.
ženklų „Gediminaičių stulpai“ (LU)	– 10 000 vnt.
kareivio ir karininko diržo sagčių (LU)	– 1 000 vnt.

Tiksliai nebeprisimenu, nuo kurių metų (gal nuo 1999 ar 2000-ųjų) visą ženklų projektavimo ir atitikties brėžiniams kontrolę perėmė dailininkas Nerijus Treinys, tuo metu rodęs ypatingą suinteresuotumą, išmanymą, patriotizmą, ir taip gerokai prisidėjo prie ženklų gamybos tobulinimo.

UAB „Suvėnyras“ įgėjomis 1996 m. pavyko išplėtoti NATO pavyzdžio gertuvių gamybą. Lietuvoje tai pirmas atvejis, kai 3D lygio paprasta pūtimo mašina toks gaminys buvo pagamintas buvusios SSRS teritorijoje. Prieš tai Krašto apsaugos ministerija buvo perdavusi gertuvių gamybą technologiskai įsisavinti tuo metu šios srities lyderiu laikomam „Sigmos“ susivienijimui. Nežinau priežasčių, kodėl gertuvių gamyba trejus metus nepajudėjo iš vietos.

1995 m. antroje pusėje aš apsiėmiau per 9 mėnesius pradėti jas gaminti. Mes iš Kauno buitinės chemijos gamyklos nusipirkome nurašytą čekišką mašiną CHODOS, ją sutaisėme ir pritaikėme naujam produktui gaminti. Įrangą suprojektavome padedant Vilniaus „Plastos“ konstruktoriui Karmazai ir 1996 m. gegužės mėn. „išpūtėme“ pirmąją gertuvę. Pagal 1996 m. vasario 23 d. sutartį nuo 1996 m. liepos 1 d. iki spalio 1 d. pagaminome 10 000 vnt. gertuvių ir toliau gaminome maždaug iki 2005 m., kai dėl kainos skirtumo jas iš rinkos pradėjo stumti Kinijos gaminiai. Pagal tą pačią sutartį 1996 m. buvo pagaminta ir skiriamųjų ženklų:

„Gedimino stulpai“	– 500 vnt.
jėgerių beretės ženklų	– 1 000 vnt.
trikampių žvaigždučių	– 2 500 vnt.
trikampių žvaigždučių (LU)	– 1 500 vnt.
šešiakampių žvaigždučių	– 1 500 vnt.
šešiakampių žvaigždučių (LU)	– 1 260 vnt.
šešiakampių žvaigždučių su apvadu (LU)	– 1 000 vnt.
kasdieninės kepurės ženklų	– 450 vnt.

beretės ženklų	– 400 vnt.
14 mm sagų su Vyčio ženklu	– 5000 vnt.

1996 m. (pagal Lietuvos karo akademijos raštą) pagaminome 94 pavardžių lenteles. Tais pačiais metais pagal 1996 m. balandžio 19 d. sutarties Nr. 23 3 priedą buvo pagaminta 50 000 vnt. amunicijos fiksavimo kablių, kurie N. Treinio ir mūsų buvo nukopijuoti nuo NATO pavyzdžio, taip pat generolų ir karinio orkestro dalyvių skiriamųjų ženklų (1996 m. gegužės 30 d.):

generolo laipsnio žvaigždžių	– 100 vnt.
ženklų „Ąžuolo lapai“ generolo antpečiams	– 100 vnt.
ženklų „Arfa“ muzikantams	– 3 000 vnt.
ženklų „Ąžuolo lapai“ vyr. karininko antpečiams	– 3 000 vnt.

Kiek prisimenu, šie generolo laipsnio skiriamieji ženklai dar nebuvo auksuoti. Pirmieji auksuoti ženklai buvo pagaminti 1997 m. Tada dar auksavome Vilniaus chemijos institute, nes nuosavą auksavimo įrangą įsigijome vėliau iš italų firmos „Mario di Maio“. Pagal 1997 m. sausio 22 d. papildomą susitarimą Nr. 1 1997 m. birželio 30 d. buvo pagaminta partija naujų ženklų:

seržanto laipsnio juostelių	– 30 000 vnt.
grandinio laipsnio ženklų	– 10 000 vnt.
viršilos laipsnio juostelių	– 5 000 vnt.
juvelyrinio darbo ąžuolo lapelių ir žvaigždžių	– 4 (auksuoti) vnt.

1997 m. buvo pradėti gaminti karininkų akselbantai. Pirmuosius akselbantų antgalius pagal mūsų užsakymą pagamino dabartinis firmos „Metal forma“ savininkas A. Vaičekas (2013 m.), tuo metu dirbęs UAB „Suvenyras“, pinučius, naudodama specialią įrangą, padarė ir visą bendrą vaizdą sukūrė 2005 m. žuvusi mano duktė Erika Pūraitė, tuo metu jau dirbusi direktore (aš tada buvau generalinis direktorius). Gavus keliolikos valstybių akselbantų pavyko išsiaiškinti, kad jų gamyboje naudojamos dvi apipintos virvutės – 2–2,5 ir 6–7 mm. NVS šalyse nukopijuota kabelių apipynimo technologija, kai tam naudojamas metalas – plona vario vielutė. Vakarų Europos šalyse ir JAV šiai procedūrai atlikti buvo naudojami batų raištelių gamybos įrenginiai ir specialiai sukurtas metanito siūlas, kuris būna keliasdešimties spalvų. Suradome geriausią šių siūlų gamintoją – Vokietijos firmą „Madeira“ (dabar Kinija gamina panašius siūlus keletą kartų pigiau). Vis dėlto mes nekeitėme tiekėjo, nes Vokietijos gamybos siūlai yra daug patvaresni. Akselbantų kūrimo eigą taip pat kontroliavo pagrindinio užsakovo – kariuomenės – atstovė J. Gaižutienė. Pagal 1997 m. liepos 4 d. sutartį Nr. 20/3 pirmą kartą Lietuvoje buvo pagaminta 200 vnt. vyr. karininkų (su dviem pynėmis) ir 1 500 vnt. jaunesniųjų (su viena pyne) karininkų akselbantų. Tais pačiais metais pagal 1997 m. rugpjūčio 4 d. sutartį Nr. 23/2 buvo pagaminta:

grandinio laipsnio juostelių	– 1 500 vnt.
seržanto laipsnio juostelių	– 12 700 vnt.
uniforminių 14 mm skersmens sagų	– 21 300 vnt.
uniforminių 22 mm skersmens sagų	– 25 200 vnt.
represantinių kardų	– 2 vnt.

Įdomi pirmųjų kardų gamybos istorija. Buvo išnagrinėti visi įmanomi įvairių šalių literatūros šaltiniai ir muziejuose esantys kardai. Kardo geležtei pagaminti buvo gauta labai brangaus specialaus švediško plieno. Pirmąją geležtę nukalė kalvių kalvis kaunietis Frėjus. Geležtės puošybai buvo panaudotos tuo metu pažangiausios juvelyrinių dirbinių gamybos technologijos. Pamenu televizijos reportažą, kuriame parodyta, kaip pirmasis kardas kažkokia proga įteikiamas V. Landsbergiui. Vėliau teko matyti, kaip pats V. Landsbergis įteikė kardą, jei neklystu, JAV valstybės sekretoriui.

Per visą šį laikotarpį esame pagaminę iki 20 kardų. Ne visi jie užfiksuoti sutartyse, kai kuriuos padarėme savo lėšomis. Reikia pripažinti, vėliau kardų geležtėms pradėjome naudoti I pasaulinio karo Rusijos karininkų kardų geležtes, kurios, pasirodo, nelabai nusileidžia geriausiems švediško plieno pavyzdžiams. Mes labai norėjome, kad tokiais kardais būtų apginkluota Garbės sargybos kuopa, bet neatsirado pinigų ir mūsų buvo paprašyta pasiūlyti pigesnį variantą. Todėl Čekijoje nupirkome operos artistų naudojamų butaforinių, bet gana išvaizdžių, tiesa, ne plieninių, kardų ir juos papuošėme lietuviška simbolika.

Įdomi buvo ir Garbės sargybos kuopos kardasaičių gamybos eiga. Karo muziejuje radome nepriklausomybės metais gamintą tautinės vėliavos spalvų kardasaitį. Šiuos darbus organizavo ir prižiūrėjo mano duktė Erika Pūraitė, todėl aš nežinau, kaip jai pavyko rasti senutę, kuri jaunystėje rankinėmis staklėmis išaudė šį kardasaitį. Vėliau teko pas ją Kaune, Aleksote, rodos, dabartinėje Lakūnų gatvėje, apsilankyti. Audėjos staklės buvo padarytos iš medinių balanų – audimo tempas apie 30 cm per 12 val. darbo dieną. Prisimenu tik jos vardą – Adelė. Ji mums daug padėjo ir kuriant paradinius karininkų antpečius. Visus kardų gamybos darbus, istorinių šaltinių analizę atliko šios srities fanatikas mano jau minėtas A. Vaičekauskas. Jis sukūrė ir pagamino labai aukšto lygio durklą – kortiką. Ginklą norėjome įsiūlyti Lietuvos karininkams apginkluoti. Deja, nors durklas visiems labai patiko, jo platesnei gamybai neatsirado pinigų.

1997 m. birželio 3 d. mums pavyko laimėti palapinių tiekimo konkursą. Kadangi už prieinamą kainą neradome tinkamo palapinių audinio, pasiūtas palapines ir grindų dangą pirkome vienoje Sankt Peterburgo firmoje, o stovus ir metalinį karkasą gaminome vietoje, nes tuo metu jau turėjome pakankamai įrenginių šiam užsakymui atlikti.

Toliau nebeminėsiu pakartotinių užsakymų, trumpai papasakosiu tik apie pirmą kartą atliktus darbus. 1998 m. kovo 31 d. (pagal tų pačių metų sausio 15 d. sutartį Nr. 2) pagaminome užsakytus muzikantų akselbantus. Tai buvo vyresniųjų karininkų akselbantai, tik vietoje stilizuotas kulkas primenančių antgalių buvo panaudoti kutai, panašūs į tuos, kuriuos sukūrėme gamindami Garbės sargybos kuopos kardasaičius, bet kiek mažesni.

Pagal 1998 m. vasario 2 d. sutartį Nr. 05/6 buvo pagamintas didžiausias kiekis – 56 000 vnt. – fiksavimo kablių, kurie tada buvo naudojami įvairiai amunicijai prie diržo tvirtinti. 1997–1998 m. gavę geriausių NATO šalių kareiviškų kastuvėlių, parengėme darbo brėžinius, įrangą ir pagal 1998 m. gegužės 4 d. sutartį Nr. 09/1 pirmą kartą Lietuvos istorijoje pagaminome 4 000 vnt. NATO pavyzdžio kareiviškų sulankstomų kastuvėlių. Jie buvo pagaminti iš geriausių tuo metu įmanomų gauti plieno rūšių. Pagal šią sutartį pagaminome trūkstantus 5 000 vnt. gertuvių ir 10 pavadinimų atributikos ženklų, dar tais pačiais metais – 5 000 vnt. kareiviškų katiliukų iš maisto pramonei skirto aliuminio (taip pat pirmą kartą Lietuvoje), 30 kompl. Garbės sargybos kuopos kardasaičių, užsakytus penkių laipsnių (pagal atliktų šuolių skaičių) ženklus „Parašiutininkų sparnai“, pagal 1998 m. lapkričio 16 d. sutartį Nr. 34/09 – 4 000 vnt. kastuvėlių dėklų ir kt., 1999 m. – dar 5 000 vnt. trūkstantų katiliukų, 2 850 vnt. gertuvių, 3 000 vnt. amunicijos fiksavimo kablių, 2 000 vnt. vardinių ženklų, 3 000 vnt. kaklaraiščio segtukų, 2 300 vnt. kareiviškų kastuvėlių.

1999 m. rugsėjo 15 d. pasirašyta sutartis Nr. 34/8, pagal kurią buvo pagaminta paradinių ant-

pečių: 600 komplektų – jaunesniesiems, 390 – vyresniesiems karininkams ir 10 – generolams. Kai kurių antpečių pavyzdžius gavome Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejuje, kitus sukūrėme patys. Buvo padaryta speciali antpečių gamybos įranga. Daugiausia problemų turėjome, kol sukūrėme gana našią technologiją (keliolika kartų našesnę už anksčiau minėtos Adelės staklės) specialiai plokščiai virvutei iš vokiško „Madeira“ firmos metanito gaminti. Ši įranga neišliko, nes dabar gaminami jau kitokie antpečiai.

Gana išvaizdus Karo policijos ženklas su stiklo emaliu buvo sukurtas 1999 m. ir 100 vnt. šių ženklų pagaminta pagal 1999 m. spalio 25 d. sutartį Nr. 34/13. Pagal 2000 m. sausio 26 d. sutartį Nr. 14/1 buvo gaminami 25 pavadinimų ženklai ir sagos. Pirmą kartą pagal N. Treinio brėžinius buvo pagaminta Vyčio ženklų generolų kepurėms – 300 vnt., MPB „Geležinis Vilkas“ beretės ženklų – 5 000 vnt., Vytauto Didžiojo jėgerių bataliono ženklų – 500 vnt., Arsenalo kario beretės ženklų – 300 vnt., taip pat atsargos karių sidabro spalvos ženklų – 6 pavadinimų, auksuotų sagų su mažu Vyčio ženklu – 5 500 vnt., didelių sagų su inkaro ženklu – 2 000 vnt.

2001 m. rugpjūčio 1 d. pagal sutartį Nr. 115 buvo pagaminti užsakyti 18 pavadinimų ženklai ir sagos; taip pat pirmą kartą pagal N. Treinio brėžinius MPB „Žemaitija“ beretės ženklų – 2 000 vnt., Klaipėdos 7-ojo dragūnų Pamario bataliono beretės ženklų – 500 vnt., Medicinos tarnybos beretės ženklų – 500 vnt., 1 500 vnt. naujo pavyzdžio vardinių ženklų (naudojami iki dabar). Pagal 2001 m. gegužės 31 d. sutartį Nr. 76 pagaminta 50 kompl. vyresniųjų karininkų akselbantų, 5 000 vnt. tekstilinių kelnų diržų su sagtimis, 2002 m. rugpjūčio 1 d. pagal sutartį Nr. 137 – 19 pavadinimų skiriamųjų ženklų, tarp jų pirmą kartą Butigeidžio dragūnų bataliono beretės ženklų – 800 vnt., pagal 2002 m. rugpjūčio 1 d. sutartį Nr. 136 – 5 000 vnt. naujo pavyzdžio vardinių ženklų. Pagal 2002 m. gruodžio 2 d. sutartį Nr. 331 UAB „Suvenyras“ pagamino užsakytus ginklų kambario baldus – 92 kompl. ginklų piramidžių ir 5 ginklų seifus. Sėkmingai buvo įgyvendinti ir 2002 m. rugpjūčio 13 d. sutarties Nr. 160 reikalavimai dėl 5 000 vnt. tekstilinių kelnų diržų ir 500 vnt. KJP odinių diržų su inkaro ženklu gamybos.

Vykdam 2003 m. sausio 10 d. sutarties Nr. 9 įsipareigojimus buvo pagaminta 200 vnt. jaunesniojo karininko ir 100 vnt. orkestrantų akselbantų, taip pat 100 kompl. jaunesniojo karininko antpečių, 2003 m. sausio 27 d. sutartį Nr. 21 – 19 pavadinimų ženklų, iš jų – 5 000 vnt. Karo inžinerijos mokyklos karo inžinerijos specialistų kvalifikacijos ir sprogdintojų-išminuotojų ženklų, 2003 m. lapkričio 4 d. sutartį Nr. 387 – 25 kompl. miegamojo baldų, 17 ginklų piramidžių ir 5 ginklų seifai.

2003 m. gruodžio 1 d. sutartyje Nr. 55 buvo numatyta, kad per tris mėnesius UAB „Suvenyras“ iki 2004 m. kovo 1 d. pagamins ir pateiks LK Materialinių resursų departamentui 2 egz. metalinės atributikos pavyzdžių-etalonų katalogus, etaloninį kastuvėlį, LU tekstilinių etaloninį diržą, visų gaminių eskizus, brėžinius ir kitą dokumentaciją (spausdintą ir elektroninę versijas). Tai ir buvo padaryta 2004 m. vasario 25 d.

2004 m. rugpjūčio 13 d. pagal sutartį Nr. 188 buvo pagaminta 11 pozicijų ženklų ir sagų bei 3 500 vnt. kareiviškų kastuvėlių. Kartu pirmą kartą buvo padaryti 25 kompl. auksuotų sąsagų su grandinėle aukštų karininkų, generolų ir ambasadų gynybos atašė vakariniams kostiumams, pagal 2005 m. birželio 30 d. sutartį Nr. 152 pagaminta 11 pavadinimų ženklų, tarp jų pirmą kartą Karinių jūrų pajėgų karių kaklaraiščių segtukų su inkaro ženklu – 400 vnt., Kunigaikščio Vaidoto tiesioginės paramos logistikos bataliono ženklų – 300 vnt., Gedimino štabo bataliono kokarda (autorius L. Gedminas), 10 vyr. karininkų ir 150 vnt. jaunesniųjų karininkų akselbantų, 1 600 vnt. katiliukų ir 2 150 vnt. gertuvių.

Didelis darbas atliktas vykdant 2005 m. birželio 7 d. sutartį Nr. 116, kai buvo pradėta asmens ženklų, nešiojamų ant grandinės prie kūno, gamyba. Keletą metų prieš tai UAB „Baltijos arsenalas“ gamino amerikietiško pavyzdžio dvi mažas plokšteles su asmens rekvizitais. Jų gamybai tiko

paprasti rankiniai spausdintuvai. Kiek man žinoma, kariuomenės vado ir Materialinių resursų departamento direktoriaus Rimanto Gasparavičiaus iniciatyva buvo nutarta bandyti pereiti prie, jei neklystu, daniško pavyzdžio asmens ženklų, kuris yra gerokai didesnis ir su dviem perlaužiamomis asmens duomenų lentelėmis. Mes rizikavome pasirašydami sutartį, nes nežinojome, koku būdu ir koku įrenginiu tai galima atlikti (turėjo būti gilus ir ryškus šriftas, nerūdijančios medžiagos lentelės). Po ilgų konsultacijų su įvairiomis firmomis internetu supratome, kad šiam tikslui reikalingas galingas spausdintuvas – „Embossers M1000“. Sužinojome, kad juos Europai tiekia viena Vokietijos firma. Tiekėjai užsipašė 21 000 eurų, reikalavo iš anksto sumokėti ir beveik metų laiko jam pristatyti. Tada supratome, kad jie negamina šių įrenginių, be to, mums netiko terminai. Toliau ieškodami suradome JAV firmą, su ja bendravo mano duktė Erika (ji gerai mokėjo anglų kalbą). Po keliolikos pokalbių telefonu sutarėme, kad įrenginį su mums tinkančiu šriftu firma pateiks per tris mėnesius ir už jį teks sumokėti 20 000 dolerių. Pirmą kartą ši produkcija buvo tiekiamą į buvusios SSRS teritoriją. Gavus įrenginį reikėjo visas jėgas skirti plokštelių gamybai ir užlankstymui, nes to daryti neturint specialios įrangos buvo neįmanoma. Gamindami plokšteles iš nerūdijančio plieno (į Lietuvą buvo įvežamas tik labai kietas) supratome, kad šriftas atbuks dar nebaigus vienos partijos, todėl jų gamybai (suderinus su užsakovu) buvo pasirinktas melchioras.

Keletas žodžių dėl generolų kepurų ženklų (kokardų). Tarp užsakymų, kurie išliko, man nepavyko jų rasti. Galimas dalykas, kad jie buvo pagaminti neįforminus užsakymo ir jo neapmokėjus, ką mes neretai darydavome suprasdami, kad visos Viešųjų pirkimų tarnybos procedūros užtrunka keletą mėnesių. Pirmąsias generolų kokardas pagaminome 1999 m., o didesnę partiją, atrodo, 10 kompl. auksuotų kokardų ir 100 vnt. auksuotų žvaigždučių su raudona akute iš stiklo emalio ir auksuotais ažuolo lapeliais, – 2002 m. Kad karininkų kokardos bus auksuotos, užsakymuose irgi nenurodyta. Nemažai jų, regis, 100 vnt., buvo pagaminta taip pat 2002 m., kai jau turėjome nuosavą auksavimo įrenginį.

5.5. Už dailininką kalba jo darbai

Ats. vyr. ltn. Nerijus Treinys

Gimiau 1969 metais Utenoje, čia baigiau dailės ir vidurinę mokyklą. Didžiausią pagarbą jaučiu savo tėvui, kuris pirmasis man nupiešė lietuvišką trispalvę, Gediminaičių stulpus, Vyčio kryžį. Nuo pat pirmos klasės šie simboliai mane lydėjo ir šiandien tebelydi. Visos jų prasmės tada nesupratau, tik žinojau, kad jie yra istoriniai simboliai ir būdingi tik mums – lietuviams.

1987 metais įstojau į Vilniaus dailės institutą, dizaino specialybę. Gaila, bet jau po pirmo kurso teko palikti studijas ir vykti į karo tarnybą sovietinėje kariuomenėje. Laikas buvo savotiškas, galima sakyti, savo nelaimei, spėjau į nuvažiuojantį traukinį. Atvykę į Minską apie 200 lietuvių, dauguma aukštųjų mokyklų studentų, buvome nukreipti į Borisovą, o ten paskirstyti po karinius dalinius. Afganistane dar vyko karas, neramu buvo Kaukaze, Vidurinėje Azijoje, todėl tolesnės karo tarnybos buvo galima tikėtis bet kur. Laukiant išvykimo atėjo stambokas majoras ir, mano nuostabai, garsiai sušuko klausdamas, ar yra dailininkų. Nedvejodamas atsiliepiau. Pasirodo, toks buvau vienintelis.

Majoras iš pradžių į mane žvelgė nepatikliai, bet netrukus čia pat surengė „dailės egzaminą“. Pirmiausia paklausė: „Rublį turi?“ Perkračiau kišenes, pasirodė, kad neturiu, tada pakratė jis ir vieną rado. Davė popieriaus lapą, pieštuką. Drebančiomis iš jaudulio rankomis nupiešiau Lenino profilį, dar pabrūkšniau, ir išėjo visai neblogai. Egzaminą išlaikiau. Mane paėmęs majoras pasirodė esąs bataliono štabo viršininkas bei būsimas mano darbdavys dailės srityje.

Ačiū likimui, kad Baltarusijoje tarnavau tik 14 mėnesių, užuot tarnavęs 24. 1988 metų rugsėjo 1 d. buvau Vilniuje. Lietuvoje jau pūtė tikrai nauji vėjai. Atvykęs į Dailės institutą sužinojau, kad nebeliko komjaunimo organizacijos, panaikinta TSKP istorija. Visur daugybė naujovių. Vėl įsitraukiau į mokslus ir, gyvendamas Vilniuje, tapau visų svarbiausių valstybės atgimimo įvykių liudininku. Vertinant iš laiko perspektyvos, tai buvo bene įdomiausi mano gyvenimo metai, suteikę tikros prasmės gyvenimui ir kūrybai.

1990 metais, jau atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, buvo įregistruota Lietuvos šaulių sąjunga. Apie šią organizaciją žinojau gana daug, todėl nedvejodamas į ją stojau. 1991 metų sausį dalyvavau Aukščiausiosios Tarybos ir Gedimino pilies bokšte esančios valstybės vėliavos apsaugoje. Visas sausio mėnuo buvo neramus, slėgė bloga nuotaika. Atimta televizija, žuvę nekalti žmonės, kolaborantai panaudodami užgrobtą TV bokštą transliuoja demagogiškas laidas – atrodė, kad vėl grįžome į viduramžius. Vasario 19 dieną susitikau Vilniaus šaulių rinktinės štabo viršininką Rimvydą Mintautą. Jis paprašė sukurti rinktinės firminį blanką ir, lyg tarp kitko, užsiminė, kad pagalvočiau apie savanorio ženklą. Viena iš šio sumanymo priežasčių – 1991 metų sausio 17 dieną buvo įkurta Savanoriškoji krašto apsaugos tarnyba, o jos branduolį sudarė parlamento gynėjai.

Vilniaus šaulių rinktinės firminį blanką parengiau gana greitai, o dėl savanorių ženklo šiek tiek delsiau. Prieškario Lietuvoje buvo Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjunga, vienijusi Nepriklausomybės kovų dalyvius ir turėjusi gana gražų ženklą. Kita mintis buvo sukurti visai naują ženklą, tik kokį? Laiko turėjau labai mažai, todėl nusprendžiau pirma atkurti senąjį. Vasario 23–25 dienomis parengiau jo brėžinius ir aprašymą. Parlamento rūmuose mane pasitiko savanoris, parodydė iki SKAT štabo viršininko Jono Gečo kabineto, kuriame buvo dar keletas savanorių. Visiems parodžiau atkurtą savanorio ženklą, padiskutavome, bet iš esmės šiam ženklui buvo pritarta. Iš J. Gečo gavau dar vieną užsakymą – sukurti savanorio pažymėjimo projektą ir kartu pagalvoti apie medalį, kuris būtų įteiktas Sausio įvykių metu budėjusiems savanoriams.

Išeidamas gavau aštuonias dienas galiojantį leidimą į AT rūmus. Apėjau pastatą aplinkui ir pasukau į „Savanorio“ laikraščio redakciją. Prieš lipdamas laiptais į antrą aukštą, prieš save praleidau gal visą šimtą skubančių žalia uniforma vilkinčių jaunuolių. Tai buvo Mokomojo junginio kariai. Matant šiuos jaunus vyrus mane užplūdo tikrai geras jausmas, tada slapta pagalvojau, kad ir aš nedvejodamas užsivilkčiau lietuvišką uniformą. Užėjau į „Savanorio“ redakciją, čia susitikau su redakcijos darbuotojais ir jiems atidaviau naujo, t. y. seno atkurto, savanorių ženklo projektą ir jo aprašymą. Laikraščio redaktorius Rimvydas Delkus apgailestavo, kad pirmasis laikraščio numeris jau sumaketuotas, o mano straipsnis pateks tik į kovo 11 dienos numerį.

Kovo 4 dieną vėl atvykau į SKAT štabą su naujais eskizais. Susitikimas su J. Geču vyko jau su temus. Pavėlavęs iš Kauno atvažiavo skulptorius Aloyzas Jonušauskas. Kalbėjome apie SKAT ženklų gamybą. Kolega Aloyzas, pažiūrėjęs į mano atkurtą savanorių ženklą, pasakė keletą vertingų pastabų. Ir tik praktiniais sumetimais, galvodamas, kaip tokį ženklą reikės pagaminti. Prieškarinis buvo padarytas iš kelių detalių, ažūrinis, tam reikėjo daug rankų darbo. Jis pasiūlė ženklą stilizuoti, supaprastinti ir kartu padaryti šiuolaikiškesnį. Sunkiai, bet šiai minčiai pritariau. Tik vėliau supratau, kad pasiūlymą teisingai, nes 1996 metais atkurta Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjunga atgaivino ir savo ženklą, o SKAT naudotas ženklas, liudijantis įdomų mūsų kariuomenės kūrimo

laikotarpį, nugrimzdo į praeitį. A. Jonušauskas tapo mano pirmuoju tikru mokytoju ženklų kūrimo srityje.

Baigęs pokalbį J. Gečas netikėtai pasiūlė ateiti dirbti į SKAT štabą etatiniu darbuotoju. Jis pasakė, kad kalbėjęs su keletu garbių dailininkų, net profesorių, prašydamas pagalbos kuriant naujus ženklus, kitą simboliką, reikalingą atkuriamai kariuomenei, tačiau gavo neigiamus atsakymus. Savanorių vadas korektiškai pasakė, galbūt jie bijo dėl savo ateities, gal abejoja, o aš esu jaunas, atrodo, dar ir pareigingas, todėl tikrai čia būčiau reikalingas. Ilgai nedvejodamas atsakiau, kad sutinku. Aptarėme ir tai, kad mano studijos – tikrai ne bėda: laisvų kabinetų rūmuose nėra, teks dirbti namie, susitiksime, kai bus užduočių. Prisipažinsiu, pasiūlymas buvo labai netikėtas ir įpareigojantis. Dar nebuvau profesionalas, tik trečiojo kurso studentas – daug ko nežinojau, tokio darbo patirties neturėjau.

1991 metų kovo 11 dieną Krašto apsaugos departamento generalinio direktoriaus Audriaus Butkevičiaus vardu parašiau prašymą priimti mane į Savanoriškąją krašto apsaugos tarnybą. Netrukus gavau savanorio pažymėjimą Nr. 50, kuriame buvo nurodytos mano pareigos – SKAT mokyklos dėstytojas. Pagal patvirtintą SKAT darbuotojų struktūrą dailininko etato tarnyboje nebuvo, ne kartą keitėsi mano pareigų pavadinimas, tačiau dailininku niekada nebuvau įvardytas. Taip susiklostė, kad tapau vos ne pirmuoju, nors ir neoficialiu, kariuomenės dailininku...

Darbų pasipylė kaip iš gausybės rago. Kadangi viską užsirašinėčiau, archyvavau kone visus po-
pieriūlius ir eskizus, todėl ir šiandien, praėjus 22 metams, galiu gana tiksliai papasakoti apie pirmuosius sumanymus ir atliktus darbus atkuriamoje Lietuvos kariuomenėje. Už tai esu dėkingas dvasi-
niam mokytojui, kraštotyrininkui Alfonsui Streikui, kuris skatino viską fiksuoti, kuo tiksliau datuoti, pasirašyti po darbais ir t. t.

Tapęs dailininku, buvau tiesiog priverstas per gana trumpą laiką kuo daugiau sužinoti apie buvusios Lietuvos kariuomenės tradicijas, turėtus ženklus, apdovanojimus, vėliavas, uniformas ir t. t. Rinkau užsienio šalių kariuomenių analogiškus atributų atvaizdus, nuotraukas. Visa laimė, kad studijų reikalais lankydamasis Martyno Mažvydo bibliotekoje visuomet užklysdavau į lituanistikos skyrių, ten ilgai vartydavau prieskario „Karį“, „Kardą“ ir „Trimitą“, dariau nuotraukų kopijas, užsirašydavau sudominusias žinutes. Tikru atradimu tapo 1986 metais Vytenio Statkaus sudaryta knyga „Lietuvos ginkluotosios pajėgos 1918–1940“, išleista JAV. Ją nukopijavau bene visą. Skaitydamas Lietuvoje jau atgaivintą „Kardą“ sužinojau, kad JAV gyvena lietuvių kilmės kolekcininkas Henry L. Gaidis, turintis daugybę buvusios Lietuvos kariuomenės atributų, ginklų, ženklų, kitų anksčiau mano nematytų dalykų. Jo geriausias draugas Kęstutis Česonis tapo ir mano geru draugu. Jis nuolat siųsdavo įvairiausių literatūrą, karinius katalogus, išsivijoje išleistus „Kario“ žurnalus, knygas. Keista, bet minėtų pažįstamų žmonių dėka aš sužinojau kelis kartus daugiau, nei kreipęsis į Kauno Karo muziejų ar Centrinį valstybės archyvą.

Gavęs pažymėjimą, netrukus matavausi naują kario uniformą. Tuo metu aprūpinimas buvo tikrai prastas, uniformas gaudavo toli gražu ne visi. Kam kliūdavo kepurė, kam – batai, o kam – diržas. Pasitaikydavo įvairiausių uniformos derinių. Tarnavę sovietinėje kariuomenėje, desantinuose daliniuose, labai gerbė mėlynais dryžiais jūrinikes, juodas jūrų pėstininkų beretes. Karininko diržas su perpete tiko visiems. Jokių dokumentų dėl uniformos dėvėjimo nebuvo, tačiau tam tikros tvarkos laikėmės, ypač per paradus. Jeigu rikiuotėje stovintys savanoriai ne visi turi kepure, tai ir kiti žygiuoja be kepurų. Vienodai stengėmės atrodyti eidami į sargybos postus AT rūmuose ir už jų – vienas iš kito skolindavomės tai kepurę, tai diržą.

Mano tarnyba Lietuvos kariuomenėje sutapo su jos kūrimu. Daugelis tuo metu į ją atėjome nesitikėdami nei didelių atlyginimų, nei garbės. Tada niekam nerūpėjo nei laipsniai, nei pareigos

– visus vienijo tik ryžtas išsaugoti, o jeigu reikės, ir apginti labai trapią atkurtos Lietuvos nepriklausomybę. Nors kurti visada yra sunkiausia, bet ir įdomiausia. Ta kūryba labai įpareigoja – daug ką darai pirmą kartą, o klaidų turi išvengti – nes ką tuomet pasakys ateities kartos? Tačiau buvo visko, klaidų – taip pat.

Kaip minėjau, vienas pirmųjų mano darbų buvo sukurti savanorių ženklą. Vėliau parengiau SKAT pažymėjimo, nemažai įvairių blankų, leidimų, padėkos raštų, diplomų projektų. Tapęs etatiniu SKAT štabo darbuotoju nuo kario pareigų nebuvau atleistas: buvau skiriamas štabo budėtoju, dalyvaudavau karinio pobūdžio paskaitose, ne kartą budėjau prie AT rūmų įrengtame įvažiavimo poste (vėliau prie jo žuvo savanoris Artūras Sakalauskas).

Pavasariį SKAT vadovybė nusprendė surengti pirmąsias savanorių sporto žaidynes. Tuomet jau turėjome uniformas, bet jos buvo be skiriamųjų ženklų, tik kepurėje žvilgėjo prieškario Lietuvos kariuomenės kepurės ženklas. SKAT štabo viršininkas J. Gečas pasiūlė sukurti rankovės antsiuvą. Metalinių savanorio ženklų gamyba jau vyko, o pirmieji jų pasirodė būtent 1991 m. liepos 6 d. išvakarėse. Antsiuvų gamybą taip pat pavyko suderinti. Dėl labai trūkstančių kepurinių ženklų kreipėmės į tuometį „Dailės“ kombinatą Vilniuje. Deja, užsakyti nepavyko. Kombinato vadovybė motyvavo tuo, kad juos padaryti būtų per daug sudėtinga, nors suvenyrinius žaidynių ženklelius gaminti apsiėmė. Į susitikimą pakviestiems kombinato graveriams neatrodė, kad pagaminti kepurinių ženklus sunku, jie tikrai buvo nusiteikę patriotiškai, būtų sutikę tai įgyvendinti, tačiau karinę atributiką „Dailės“ kombinate pradėta gaminti tik po rugpjūčio pučo, kai jau viskas pasidarė aišku ir nebereikėjo bijoti dėl ateities...

Vingio parke vykusiose žaidynėse norėjome pražygiuoti nešini SKAT rinktinių vėliavomis, tačiau pagal mano parengtą vėliavos projektą niekas neapsiėmė jų per trumpą laiką pasiūti, kai kurioms rinktinėms teko žygiuoti net be kepurinių – tiesiog jų nebuvo...

Vėliau buvo labai neramus laikotarpis iki 1991 m. rugpjūčio pučo Maskvoje. Aš rengiau pareigybių laipsnių antsiuvų projektus, uniformos tobulinimo eskizus. Į mane atkreipė dėmesį KAD Aprūpinimo skyriaus viršininkas Pakalka. Iš jo gavau tuo metu „slaptą“ užduotį – parengti Garbės sargybos kuopos uniformų projektus. Tai buvo A. Butkevičiaus nurodymas. M. Mažvydo bibliotekoje radau prieškario Lietuvos kariuomenės įsakymus su uniformų piešiniais ir aprašymais, labiausiai trūko duomenų apie jūrininkų uniformas – jas atkūriau tik pagal senas nuotraukas. Dėl uniformos detalių tikslinimo važiauvau į Karo muziejų, bet ten buvau sutiktas nelabai noriai. Vienintelis Jonas Vaičenonis, tuomet muziejaus darbuotojas, padėjo daugiau. Rado uniforminių sagų, diržų sagčių, keletą antpečių. Šiuos daiktus išmatavau, perpiešiau, netrukus parengiau ir visą 1934 metų uniformos atkūrimo projektą.

1991 metų rugpjūčio mėnesio įvykiai viską pasuko nauja linkme. Man teko dėti pieštuką į šalį, prie diržo pasikabinti tėvo išsaugotą pistoletą „Browning“ su Gedimainių stulpais ir pagal galimybes dalyvauti to meto įvykiuose. Kaip daugelis savanorių, budėjau Aukščiausiosios Tarybos rūmuose, kartais uniformuotas, kartais civiliai apsirengęs vaikščiojau aplink pastatą, stebėdamas aplinką ir susirinkusiuosius. Naktimis likdavau rūmų pastate. Ypatingų užduočių tuomet neturėjau, tik prisimenu, kad pučo metu prie šių rūmų buvo susiklosčiusi visiškai kita situacija negu Sausio 13-ąją. Žmonių aplinkui buvo gerokai mažiau, naktimis nelikdavo nieko. Daugelis bijojo, kad pasikartos sausio mėnesio įvykiai, bet rūmų viduje jau viskas atrodė tikrai kitaip. Be deputatų, čia budėjo tik uniformuoti AT apsaugos skyriaus darbuotojai ir mes, kariai. Ginklų turėjome tikrai daugiau, o baimė dėl galimo karo, ko gero, buvo juntama dar labiau nei Sausio 13-ąją. Daugelis tikrai neabejojo: jeigu demokratija Maskvoje pralaimės – mums, esantiems rūmuose, bus galas... Atsitiko taip, kad Lietuva atsilaikė – pagaliau tapome laisvi ir pripažinti, galėjome lengviau atsikvėpti ir jau kitos nuotaikos imtis naujų darbų.

Rugsėjo–spalio mėnesiai buvo tikrai intensyvūs. Artėjo lapkričio 23-ioji – Lietuvos kariuomenės diena. Man teko parengti daugybę šventės apipavidalinimo projektų: plakatų, afišų, kvietimų, parado atributų, „sustyguoti“ SKAT vėliavos siuvimo darbus, sukurti šventės emblemą ir t. t. Su visomis užduotimis susidorojau, bet miegoti tuomet beveik neteko. Dar vasarą SKAT štabas surengė du konkursus Sausio 13-osios atminimo medaliui sukurti. Pirmajam atkurtos Lietuvos medaliui sukūriau kaspiną, o jam pačiam suteikiau valstybės apdovanojimo išvaizdą. Skulptoriaus Leono Pivoriūno darbas buvo tikrai nepriekaištingas. Per gana trumpą laiką turėjau susipažinti su Lietuvos apdovanojimų sistema. Įstatymo jie buvo atkurti, bet iš tikrųjų pagamintas buvo tik Vyčio Kryžius. Įdomu tai, kad, praėjus dešimtmečiui po darbo su pirmuoju atkurtos Lietuvos medaliu, buvau pakviestas į Lietuvos Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus sudarytą valstybės apdovanojimų įstatymo rengimo komisiją. Man pasitaikė reta proga kiek įmanoma pakoreguoti valstybės apdovanojimų išvaizdą, sukurti keletą visai naujų medalių ir tapti naujo ordino bendraautoriumi...

Šiuose atsiminimuose neturiu tikslo suminėti visų savo atliktų darbų ar įvykių, tam reikia daugiau laiko, o gal ir atskiros knygos. Manau, gerai, kad už dailininką kalba patys darbai. Mano supratimu, didžiausias dailininko įvertinimas ir išbandymas yra tai, kad tavo kūrinys šimtų, gal net tūkstančių žmonių nešiojamas, prisiūtas prie drabužių, įsegtas kepurėje, kada matai, kaip iškilmingai prisiekiami prie tavo kurtos vėliavos ar už nuopelnus įteikiamas ne per vieną vakarą atsiradęs apdovanojimas... Visiems minėtiems atributams kažkas suteikė formą, išvaizdą ir, jeigu tai padarė nuoširdžiai, visi tai jaus, ir tą simbolį gerbs, didžiuosis juo, perduos saugoti ateities kartoms. Man tai – didžiausia kūrybos prasmė, be jos tikrai nebūtų toks įdomus gyvenimas.

Savo projektus dažniausiai pasirašydavau, nepamiršdavau ir datos, kam tai bus įdomu – visada galės pasižiūrėti. Čia norėjau prisiminti bendražygius, kuriems išvardyti reikėtų ilgiausio sąrašo, vis dėlto nors keletą paminėsiu. Be jų pagalbos, ko gero, tikrai nebūčiau atradęs savęs. Tai – Rimvydas Mintautas, Jonas Gečas, Audrius Butkevičius, Arvydas Pocius, Antanas Burokas, Eugenijus Jakimavičius, Leonardas Bakaitis, Juozas Širvinskas, Romualdas Karpavičius, Juozas Juocevičius, Algirdas Gulbinas, Jonas Kliauzas, Ričardas Pocius, Jonas Vaičenonis, Vilius Kavaliauskas, Zita Andrijonienė, Lina Daugirdienė, Andrius Meškauskas, Edmundas Rimša, Arvydas Každailis, Juozas Galkus, Audrius Markūnas. Ypatingos padėkos nusipelno mano bendražygė žmona Edita, ne kartą naktimis už mane spalvinusi kariškų vėliavų ir emblemų projektus. Visiems jiems, nors kai kurių jau nebėra tarp mūsų, esu nuoširdžiai dėkingas. Dėkoju už pasitikėjimą ir dažnai sakau, kad ne vienas mano sukurtų projektų yra kolektyvinio darbo rezultatas, o man tik teko garbė šiuos sumanymus perkelti ant popieriaus lapo ir paleisti į gyvenimą. Manau, kad besidomintiems Lietuvos kariuomenės istorija visada įdomu sužinoti, kokia buvo toji pradžia...

Kaunas, 2013 m. kovo 15 d.

IŠVADOS

Knygoje nagrinėjama 1990–2010 m. atkurtos Lietuvos kariuomenės lietuviškos karių aprangos, skiriamųjų ženklų ir vėliavų kūrimo istorija ir raida. Leidinio „Lietuvos kariuomenės karių uniformos, ženklai ir vėliavos 1990–2010 m.“, remdamiesi dokumentuotais archyviniais šaltiniais, išlikusia ikonografinė, fotografine ir kita vaizdine medžiaga, atsiminimais, autoriai susistemino ir aprašė 1990–2010 m. dėvėtas karių uniformas (spalvas, modelius), oficialius skiriamuosius ženklus – antpečius ir jų movas, antsiuvus, krašto apsaugos sistemos apdovanojimus, kepurų ženklus (kokardas), garbės ir pasižymėjimo, kvalifikacijos, kario laipsnio skiriamuosius ir tarnybų, karo mokslo baigimo ir kitus ženklus, nustatė jų sukūrimo, o kai kuriais atvejais ir galutinę galiojimo datą. Knygoje pateikta per 50 įvairių reguliariosios kariuomenės, savanorių ir kitų krašto apsaugos sistemos dalinių vėliavų.

1990–1991 m. Lietuvos kariuomenės struktūros (Pasienio ir Savanoriškoji krašto apsaugos tarnybos, karinės mokymo įstaigos, Karinės sausumos, oro ir jūrų pajėgos, sukarintos visuomeninės organizacijos ir kt.) kūrė savo uniformas, turėjo specialią karinę atributiką, savo dalinių vėliavas. Lietuvos karių uniformos ir skiriamieji ženklai nepriklausomos valstybės atkūrimo laikotarpiu patyrė daug permainų – beveik kiekvienais metais vyko kokia nors reforma. 1990–1991 m. Lietuvos sausumos kariuomenės karių dėvėtą juodos spalvos uniformą pakeitė pilkai žalsvos, Karinių oro pajėgų – pilkai melsvos (nuo 1992 m.). Karinių jūrų pajėgų (nuo 1993 m.) uniforma ir atskiros jos dalys buvo trijų pagrindinių spalvų – juodos, tamsiai mėlynos ir baltos. Nuo 1998 m. nustatyta Sausumos pajėgų karių aprangos spalva buvo žalsva, Karinių oro pajėgų – mėlyna, Karinių jūrų pajėgų – juoda.

Paskutinė reforma prasidėjo 2000–2001 m. To meto uniformos modelis atitiko šiuolaikinės kariuomenės keliamus reikalavimus (medžiagos patvarumo, stilingumo, spalvos, originalumo, patogumo dėvėti) ir daugeliu atvejų išlaikė ikikarinės Lietuvos karių aprangos istorinę tradiciją ir simboliką (kepurė, kokarda, švarkas, jo apykaklė, kelnės, diržas, įsiuvai, ženklai „Vytis“, „Gediminaičių stulpai“), tautinės spalvas kt. Lietuvos kariuomenės ginkluotųjų pajėgų uniforma be didesnių pakeitimų buvo dėvima XXI a. pirmajame dešimtmetyje ir antrojo dešimtmečio pradžioje.

Prieš teikiant Vyriausybei, visų uniformų ir ženklų projektus įsakymais tvirtindavo krašto apsaugos ministras ar viceministras, kariuomenės vadas, kariuomenės rūšių vadai, Gynybos štabo viršininkai, kurių projektus siūlydavo atitinkamo struktūrinio padalinio vadovai. 1994 m. gegužės mėn. buvo sudaryta nuolatinė Karių aprangos reformos komisija prie Lietuvos kariuomenės Generalinio štabo. Jai teko aprobuoti ne tik uniformų projektus, bet ir antsiuvus, kitus karių skiriamuosius ženklus. Po aprobavimo procedūros naujieji ženklai buvo tvirtinami krašto apsaugos ministro. Išimtyms taikytos

ženklams, kuriuose vaizduojami Lietuvos valstybės simboliai – Vytis, Gediminaičių stulpai, Jogailaičių kryžius. Tokių ženklų projektai buvo derinami su Lietuvos heraldikos komisija.

Lietuvos kariuomenės uniformų ir jos ženklų raidą galima suskirstyti į du laikotarpius: 1990–2000 m. ir 2001–2011 m.

Pirmajame etape sukurtos uniformos buvo įvairiaspalvės, skirtingų modelių, karių laipsnių antpečiuose žymėjimo tvarka – įvairi. 1990–1991 m. pirmosios Lietuvos karių uniformos buvo juodos spalvos ir skirtos visiems tarnybos atvejams. Nuo 1991 m. pradžios KAD kariai buvo aprenkti naujomis žalios samanų spalvos pusvilnonėmis uniformomis. 1991 m. pabaigoje SKAT buvo įteisinti pareigybių ženklai, 1992–1995 m. vyko naujos karių aprangos kūrimas. 1992 m. Sausumos kariuomenės kariams buvo siuvamos pilkai žalsvos, aviacijos – pilkai melsvos spalvos uniformos. Karininkų ir kareivių lauko uniforma buvo vienoda – slepiamosios spalvos, nustatyta karių laipsnio skiriamųjų ženklų antpečiuose išdėstymo tvarka. Karinių jūrų pajėgų uniforma ir atskiros jos dalys buvo trijų pagrindinių spalvų – juodos, tamsiai mėlynos ir baltos. Lietuvos kariuomenėje buvo reglamentuota karių uniformų ir jų skiriamųjų ženklų nešiojimo tvarka. Karių antpečių kraštelio spalva žymėjo ginkluotųjų pajėgų rūšį: Sausumos kariuomenės jie buvo geltoni, Valstybės sienos apsaugos tarnybos – žali, Aviacijos ir oro erdvės apsaugos tarnybos – šviesiai mėlyni. Nustatytos galvos apdangalų spalvos: Lauko kariuomenės brigados ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos pilkai žalsva berečių spalva pakeista į žalią, svarbių valstybinių objektų apsaugos batalionų – į juodą, Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos – į tamsiai raudoną (vyšninę). 1992–1998 m. antpečių skiriamieji ženklai buvo metaliniai (aukso spalvos ir juodi), vėliau – siuvinėti (geltonos, atsargos karių – baltos spalvos).

1995 m. Karinių oro pajėgų uniformos mėlyna spalva tapo pagrindine ir nuolatine, buvo patvirtinta nauja Karinių jūrų pajėgų karių uniforma, karininkų laipsnių ženklai ant kepurų, antpečių ir rankovių. Tai buvo viena iš ankstyviausių ir labiausiai pavykusių uniformos reformų. Jos metu priimti sprendimai galiojo ir XXI a. antrąjį dešimtmetį. 1996–2001 m. vyko pasirengimas kurti naujo pavyzdžio uniformą. 1996 m. buvo patvirtinti nauji generolų ir karininkų laipsnių skiriamieji ženklai. Po gerokai užtrukusio kariuomenės uniformos kūrimo ir tobulinimo 1997 m. buvo patvirtinti jos dėvėjimo nuostatai, pajėgų rūšių ir tarnybų skiriamosios spalvos: Sausumos pajėgų pagrindinė uniforminės aprangos spalva – žalsva, Karinių oro pajėgų – mėlyna, Karinių jūrų pajėgų – juoda. Lauko uniforma, kaip ir anksčiau, liko slepiamosios spalvos. Ir priėmus naujas uniformos dėvėjimo taisykles ji buvo dar tobulinama. Prabėgus metams, 1998–1999 m. buvo sudarytos dar kelios karių uniformų tobulinimo grupės. Siekta, kad naujoji kasdieninė kario uniforma tęstų tarpukario Lietuvos kariuomenės uniformos tradicijas. Ne kartą konsultacijų ir pagalbos buvo kreiptasi į Vytauto Didžiojo karo muziejų.

1999–2000 m. buvo nustatytas visų karių kasdieninės ir paradinės uniformų kostiumo spalvos: SP – samaninė, KOP – tamsiai mėlyna, KJP – juoda (be apdailinių įsiuvų). 2000 m. patvirtintos originalios Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos kariūnų išeiginės uniformos, kurioms buvo parinkti juodos ir avietinės spalvų deriniai. Šios uniformos buvo pasiūtos iš juodos spalvos kostiuminio audinio, frenciaus tipo švarkai išsiskyrė stačiomis apykaklėmis, puoštomis siuvinėtais trikampiais su centre išsiuvinėtais Gediminaičių stulpais. Kariūnėms buvo numatyti sijonai.

2001–2011 m., antrajame etape, buvo įteisinta dešimtmetį kurta nauja karių uniforma. Visų Lietuvos ginkluotųjų pajėgų rūšių karių uniforma buvo vienoda. 2001–2002 m. LR Vyriausybė ir LR KAM patvirtinto bendrosios kario aprangos ir ekipuotės dėvėjimo nuostatus, uniformų skiriamuosius ženklus ir kt.

1990–2010 m. pagal pajėgų rūšis kariuomenės daliniams, taip pat ir jos vadovybei (KAM, Generaliniam, Gynybos ir Jungtiniam štabams) buvo kuriami ir gaminami uniformų skiriamieji ženklai (antsiuvai, KAS uniformų ir kepurų ženklai, apdovanojimai), siuvamos vėliavos.

Per du dešimtmečius buvo sukurta daugiau kaip 50 skirtingų, atitinkančių dalinių specifiką, antrankovių antsiuvų. Jie dažniausiai buvo trijų rūšių: paradiniai (spalvoti), skirti lauko uniformai (priešlopintos tamsios, dažniausiai žalios, spalvos) ir tarptautinėse misijose nešiojamai „lauko dykumų“ uniformai (šviesiai rudos spalvos). Pirmasis Lietuvos kariuomenės antsiuvas (1991 m.) – „Geležinio Vilko“ atvaizdas – rodė kario priklausomybę šiam kariniam daliniui, o antsiuvas „Lietuvos Respublikos vėliava“ – Lietuvos valstybei.

Kepurių skiriamieji ženklai (kokardos) tvirtinami ant galvos apdangalų: kepurės ženklas – centre, beretės ir pilotės – kairėje. KAS daliniai turi savo kepurų ženklus – metalinius arba medžiaginius (siuvinėtus). 1991–2010 m., keičiant uniformas, keitėsi ir kepurų ženklai, atsirado jų modifikacijų. Iki 1998 m. visi karių ir generolų kepurų ženklai buvo metaliniai, vėliau, be metalinių, pradėti gaminti siuvinėti.

KAS ženklai yra skirstomi į garbės ir pasižymėjimo, atminimo, pareigybių, kvalifikacijos ir karinių mokymo įstaigų baigimo ženklus.

Pirmieji KAS medaliai buvo įsteigti 1996 m. 2000–2004 m. krašto apsaugos ministras įsteigė 15 naujų krašto apsaugos sistemos ir kariuomenės lygmenų medalių.

1990–2010 m. sukurtose ir atkurtose tarpukario kariuomenės dalinių ir pulkų vėliavose panaudoti Lietuvos valstybės heraldikos ir kariniai simboliai. KAS karinės vėliavos skirstomos pagal kariuomenės rūšis į Sausumos, Karinių jūrų, Karinių oro ir Specialiųjų operacijų pajėgų vėliavas. Be jų, naudojamos svarbiausios Lietuvos kariuomenės vėliavos – Krašto apsaugos ministerijos, Lietuvos kariuomenės ir kariuomenės vado. Kiekvienos pajėgų rūšies struktūriniai daliniai turi savo vėliavas.

LIETUVOS KARIŲ UNIFORMOS IR ŽENKLAI

1. UNIFORMŲ ISTORIJA NUOTRAUKOSE...74

2. UNIFORMŲ PAVYZDŽIAI...94

- 2.1. Sausumos pajėgų karių uniformos...94
- 2.2. Karinių oro pajėgų karių uniformos...103
- 2.3. Karinių jūrų pajėgų karių uniformos...109
- 2.4. Garbės sargybos kuopos karių uniformos...115
- 2.5. Karo policijos karių uniformos...118
- 2.6. Kariūnų ir kariūnių uniformos...119

3. GALVOS APDANGALAI...121

- 3.1. Sausumos pajėgų karių...121
- 3.2. Karinių oro pajėgų karių...123
- 3.3. Karinių jūrų pajėgų karių...125

4. SKIRIAMIEJI ŽENKLAI...127

- 4.1. Galvos apdangalų ženklai...127
- 4.2. Akselbantai...144
- 4.3. Diržai ir sagos...146
- 4.4. Antpečiai...149
- 4.5. Antpečių movos...171
- 4.6. Karių laipsnio skiriamieji ženklai...176
- 4.7. Antsiuvai...180

5. KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOS APDOVANOJIMAI IR KITI ŽENKLAI...254

- 5.1. Krašto apsaugos sistemos apdovanojimai...254
- 5.2. Krašto apsaugos sistemos karinių mokymo įstaigų baigimo ženklai...261
- 5.3. Krašto apsaugos sistemos skiriamieji ženklai...264
- 5.4. Atminimo ir stalo medaliai...273
- 5.5. Visuomeninių organizacijų apdovanojimai ir ženklai...299

6. LIETUVOS KARIUOMENĖS VĖLIAVOS...305

1 UNIFORMŲ ISTORIJA NUOTRAUKOSE

LR Prezidentas Algirdas Brazauskas Krašto apsaugos ministerijos ir kariuomenės vadovybei pristato kariuomenės vadą plk. Joną Andriškevičių, 1993 m.

1994 m. liepos 20 d. pirmuosius absolventus pasveikino LR Prezidentas Algirdas Brazauskas, kariuomenės vadas gen. Jonas Andriškevičius ir krašto apsaugos ministras Linas Linkevičius

Lietuvos kariuomenės vadų pasikeitimo ceremonija. LR Prezidentas Valdas Adamkus 1999 m. liepos 1 d. paskyrė Lietuvos kariuomenės vadu brg. gen. Joną Kronkaitį, Vilnius

LK vadų pasikeitimo ceremonija. Naujuoju kariuomenės vadu tapo gen. mjr. Valdas Tutkus, 2004 m., Vilnius

LR Prezidentė, vyr. ginkluotųjų pajėgų vadė Dalia Grybauskaitė ir LK vadas gen. mjr. Arvydas Pocius, 2009 m.

LKA rektorius brg. gen. Zenonas Kulys absolventų išleistuvėse, 1996 m.

Gen. Jonas Andriškevičius, vilkintis pirmąją atkurtos Lietuvos kariuomenės generolo uniformą, 1995 m.

Gen. mjr. Jonas Andriškevičius, vilkintis paradinę uniformą, 1997 m.

Brg. gen. Zenonas Kulys, 1995 m.

Gen. mjr. Jonas Algirdas Kronkaitis, 2001 m.

Gen. mjr. Valdas Tutkus, 2006 m.

Gen. mjr. Arvydas Pocius, 2012 m.

Brg. gen. Jonas Vytautas Žukas, 2010 m.

Brg. gen. Almantas Leika, 2011 m.

Gen. mjr. Vitalijus Vaikšnoras, 2009 m.

Brg. gen. Algis Vaičieliūnas, 2010 m.

Brg. gen. Vilmantas Tamošaitis, 2012 m.

Brg. gen. Česlovas Jezerskas, 2007 m.

Brg. gen. Gintautas Zenkevičius, 2013 m.

Gen. mjr. Edvardas Mažeikis, 2011 m.

Ats. fl. adm. Raimundas Baltuška, 1999 m.

Fl. adm. Kęstutis Macijauskas, 2008 m.

Brg. gen. Česlovas Jezerskas išleidžiamas į atsargą, 2007 m.

LK generolai (iš kairės į dešinę): brg. gen. Algis Vaičieliūnas, brg. gen. Vilmantas Tamošaitis, gen. mjr. Edvardas Mažeikis, gen. ltn. Arvydas Pocius, gen. mjr. Vitalijus Vaikšnoras, brg. gen. Almantas Leika, Kauno karininkų ramovė, 2012 m.

KAD Mokomojo junginio šaulys
Gediminas Jonikas, 1991 m.

Karininkų kursų kuopos vadas Regimantas Diržinauskas
(kairėje) ir pirmo būrio vadas Dangiras Kacevičius,
1991 m. lapkričio 23 d., Kaunas

SKAT savanoriai Gintautas Jakštys,
Vidas Švedas (kairėje sėdi), Ramūnas Kaletka,
Albertas Daugirdas (kairėje stovi) , 1991 m. antra pusė

Krašto apsaugos mokyklos absolventas
lt. Gintaras Jurčiukonis, 1994 m.

Plk. Jonas Gečas, LR gynybos atašė Danijos ir Norvegijos karalystėse, 1996–1999 m.

Kpt. Artūras Chrapko, LITPLA-1, 1995 m.

Vyr. ltn. Juozas Kačergius, LITPLA-1, 1995 m.

ltn. Vidas Zabiela, LITPLA-1, 1995 m.

MPB „Geležinis Vilkas“ GSK orkestro kapelmeisteris
mjr. Justinas Jonušas su paradeine uniforma, 1996 m.

Dim. mjr. Juozapas Vainauskas (Karo mokyklos XIX laidos
absolventas, 1938 m., 2013 m. sukako 101 m.)

Pirmasis atkurtos Lietuvos kariuomenės vyr. kapelionas
dim. plk. mons. Alfonsas Svarinskas, 1997 m.

LK Puskarininkų mokyklos viršininkas
plk. Bronislovas Vizbaras, 1998 m.

KAM Civilinės saugos departamento
direktorius plk. Gediminas Pulokas, 1997 m.

Antrasis LK vyriausiasis kapelionas mjr. Alfonsas Bulota,
1998 m.

KOP vadas plk. Zenonas Vegelevičius, 1998 m.

LKA Taktikos katedros viršininko pavaduotojas
plk. ltn. Eugenijus Krančiukas, 1995 m.

Vrš. Artūras Šablauskas, 1996 m.

LK Generalinio štabo viršininkas
plk. Valdas Tutkus, 1996 m.

KOP vado pavaduotojas plk. Stasys Murza, 1997 m.

LR Prezidento patarėjas gynybos klausimais
plk. Stasys Knezys, 1998 m.

„Alfa“ būrio vadas jėgeris
kpt. Marius Kazlauskas, 2000 m.

KJP laivo minininko „Kuršis“ vadas
vyr. ltn. Giedrius Premeneckas, 2000 m.

KASP vadas plk. Arvydas Pocius, 1999 m.

Ldk Butigeidžio dragūnų MPB vadas
plk. ltn. Rimantas Baltušis, 2001 m.

LK vyr. puskarininkis
srž. mjr. Arūnas Birbalas, 2012 m.

Laikraščio „Savanoris“ redaktorius
ats. kpt. Vytautas Voveris, 2003 m.

Karo policijos j. srž. Vilma Kairytė, 2011 m.

Ats. mjr. Albertas Daugirdas, 2012 m.

KAM gynybos atašė ir LR nuolatinių atstovybių grupės gynybos atašė Varšuvoje plk. Eugenijus Vosylius, 2010 m.

LKA vyr. puskarininkis srž. mjr. Vilius Januševičius, 2012 m.

LKA kapelionas mjr. Remigijus Butkevičius, 2013 m.

LKA Karo istorijos centro viršininkas mjr. Gintautas Jakštys, 2013 m.

LKA Viešųjų ir tarptautinių ryšių skyriaus Viešųjų ryšių poskyrio viršininkė vrš. Irena Jacevičienė, 2013 m.

Kpt. Stasys Gusčius, 1995 m.

LKA OPSKK viršininkas
plk. ltn. Artūras Balynas, 2012 m.

Buvęs LKA OPSKK viršininkas
ats. plk. ltn. Eltonas Meleckis, 2012 m.

Ats. vyr. ltn. Nerijus Treinys

LKA XVI laidos absolventas ltn. Arvydas Bumblauskas,
2009 m.

KOP viešųjų ryšių karininkas
vyr. ltn. Andrius Mika, 2012 m.

LKA XX laidos absolventė Elmyra Baljanaitė, 2013 m.

KAD Vilniaus būrio kariai, vilkintys pirmąsias juodas uniformas. Pirmoji priesaikos diena, Kaunas, 1990 m. lapkričio 23 d.

Panevėžio Mokomojo junginio kuopa, 1991 m. antra pusė

Danijos karalienė Margarita II ir Lietuvos AT pirmininkas Vytautas Landsbergis apžiūri GSK.
Su kardu j. ltn. Darius Katinas, 1992 m.

Krašto apsaugos ministras Juozas Olekas ir NATO generalinis sekretorius Andersas Foghas Rasmussenas, 2013 m., Vilnius

2 UNIFORMŲ PAVYZDŽIAI

2.1. Sausumos pajėgų karių uniformos

KAD karių pirmoji juoda uniforma (VDKM), 1990 m.

Karių uniforma (žygio apranga), 1991 m. antra pusė

Karių uniforma (apranga sargyboje), 1991 m. antra pusė

Karininkų ir liktinių lauko uniforma (ekipuotė), 1992 m.

Karininkų ir liktinių žieminė lauko uniforma, 1992 m.

Karių lauko uniforma (žygio ekipuotė), 2000 m.

Kasdieninė uniforma, 1991 m.

Paradinė uniforma (projektas)

Karininkų paradinė uniforma

Karininkų paradinė uniforma

Kasdieninė uniforma

Kasdieninė uniforma
su striuke

Kasdieninė uniforma
su lietpalčiu

Kasdieninė žieminė
uniforma su striuke

Kasdieninė žieminė
uniforma

Lauko žieminė
uniforma, 1993–1996 m.

Lauko uniforma

Lauko
žieminė uniforma

Paradinės uniformos

Karininko kasdieninė
uniforma

Kariūno kasdieninė
uniforma

Karininkės kasdieninė
uniforma

Karininko kasdieninė
uniforma su marškiniais
trumpomis rankovėmis

Karininkės kasdieninė
uniforma su marškiniais
trumpomis rankovėmis

Karininko kasdieninė
uniforma su megztiniu

Kasdieninės uniformos, skirtos dėvėti iškilmingų rikiuočių, švenčių, oficialių diplomatinų priėmimų, tarnybos metu ir kitais atvejais (balti marškinaičiai)

Vakarinės uniformos, skirtos dėvėti iškilmingų priėmimų, oficialių (diplomatinių) priėmimų, ceremonijų, asmeninių švenčių metu

Orkestro karių uniformos

Karininko kasdieninė
uniforma

Karininko kasdieninė uniforma su
marškinaičiais trumpomis rankovėmis

Karininko kasdieninė
uniforma su megztiniu

Karininko kasdieninė
uniforma su striuke

Lauko uniformos

Lauko uniformos, skirtos dėvėti mokymų, tarnybos, pratybų, budėjimo metu ir kitais nenumatytais atvejais karinio vieneto vado nurodymu

Karių (moterų) uniformos

Kasdieninės uniformos

Vasarinės uniformos

Lauko uniformos

Dykumų vietovės lauko uniformos, skirtos dėvėti dalyvaujant tarptautinėse operacijose

Vasarinės uniformos, skirtos dėvėti atliekant tarnybą tarptautinėse operacijose atogrąžų klimato juostoje arba karinio vieneto vado leidimu esant karštam orui

2.2. Karinių oro pajėgų karių uniformos

Paradinė uniforma

Kasdieninė uniforma

Paradinė uniforma

Paradinė uniforma

Kasdieninės uniformos, 1999–2001 m.

Kasdieninės uniformos su marškinaičiais trumpomis rankovėmis

Karininko kasdieninė uniforma su megztiniu

Karininko kasdieninė žieminė uniforma

Karininko žieminė uniforma

Skraidančiojo personalo uniforma

Kasdieninės uniformos, skirtos dėvėti iškilmingų rikiuočių, švenčių, oficialių diplomatinų priėmimų, tarnybos metu ir kitais atvejais (balti marškinaičiai)

Kasdieninės žieminės uniformos

Skraidančiojo personalo uniforma

Karių (moterų) uniformos

Kasdieninės uniformos

Kasdieninės žieminės uniformos

Vasarinės uniformos, skirtos dėvėti atliekant tarnybą tarptautinėse operacijose atogrąžų klimato juostoje arba karinio vieneto vado leidimu esant karštam orui

Vakarinė uniforma

KOP orkestro karių uniformos

Skraidančiojo personalo uniformos

Skraidančiojo personalo uniformos, skirtos dėvėti tarnybos, mokymų, pratybų, budėjimo metu ar vykdant kitas funkcijas orlaivių įgulų sudėtyje karinio vieneto vado nurodymu esant šiltam ar šaltam orui

2.3. Karinių jūrų pajėgų karių uniformos

Paradinės uniformos

Reprezentacinio būrio
karininko uniforma

Reprezentacinio būrio
jūreivio uniforma

Kasdieninės uniformos

Uniforma su marškiniais
trumpomis rankovėmis

Kasdieninės uniformos

Kasdieninės žieminės uniformos

Kasdieninės uniformos, skirtos dėvėti iškilmingų rikiuočių, švenčių, oficialių diplomatinė priėmimų, tarnybos metu ir kitais atvejais (balti marškinačiai)

Jūrevio išieginė uniforma, skirta dėvėti KJP kariams iki jaunesniojo seržanto

Vakarinė uniforma

KJP orkestro karių uniformos

Vasarinė uniforma

Kasdieninės uniformos

Žieminės uniformos

Uniformos, skirtos dėvėti laivuose, mokymų, tarnybos, pratybų, budėjimo metu ir kitais nenumatytais atvejais karinio vieneto vado nurodymu

Karių (moterų) uniformos

Kasdieninės uniformos, skirtos dėvėti iškilmingų rikiuočių, švenčių, oficialių diplomatinė priėmimų, tarnybos metu ir kitais atvejais (balti marškinaičiai)

Žieminės uniformos

Vasarinės uniformos

2.4. Garbės sargybos kuopos karių uniformos

Karininko kasdieninė uniforma

Karininko žieminė uniforma

Kario kasdieninė uniforma

Kario žieminė uniforma

Karaininko kasdieninė uniforma

Karaininko žieminė uniforma

Kario kasdieninė uniforma

Kario žieminė uniforma

Karininko kasdieninė
uniforma

Karininko žieminė uniforma

Kario vasarinė uniforma

Kario vasarinė uniforma esant vėsiam orui

Kario žieminė uniforma

2.5. Karo policijos karių uniformos

Raištis „Karo policija“

Vasarinė uniforma

Lauko uniforma

2.6. Kariūnų ir kariūnių uniformos

Kariūnų kasdieninės uniformos

Kariūnų žieminės uniformos

Lauko kariuomenės I motodesantinės brigados „Geležinis Vilkas“ kasdieninės juodos uniformos projektas, 1992 m. Autorius – Vitalijus Starodubcevas

3 GALVOS APDANGALAI

3.1. Sausumos pajėgų karių

KAD kario beretė, 1990–1991 m.

Kepurė, 1991 m. (II variantas)

Beretė, 1991 m. 2-oji pusė
(„Geležinio Vilko“ ženklas, patvirtintas 1993 m.)

Kepurė, 1992 m.

Kepurė, 1994 m.

Kepurė, 1995–1996 m.

Gynybos štabo karininko uniforminė kepurė,
1996–1997 m.

Gynybos štabo karininko uniforminė kepurė, 1997 m.

Kepurė, 1995–1998 m.

Kepurė, 1999–2010 m.

Karių (moterų) kepuraitė

Žieminė uniforminė kepurė, 1992–1997 m.

3.2. Karinių oro pajėgų karių

Kepurė, 1993–1995 m.

Aukštesniojo karininko kepurė,
1993–1998 m.

Pilotė, 1992–1995 m.

Pilotė, 1995–1998 m.

Žieminė uniforminė kepurė, 1992–1997 m.

Karininko uniforminė kepurė,
1999–2010 m.

Karių (moterų) uniforminė kepuraitė

Pilotė, 1999–2001 m.

Pilotė, 2001–2010 m.

3.3. Karinių jūrų pajėgų karių

Karininko kepurė, 1992–1995 m.

Jūreivio kepurė, 1992–1995 m.

Karininko kepurė, 1995–1997 m.

Karininko kepurė, 1995–1997 m.

Demisezoninė karininko kepurė, 1997 m.

Žieminė uniforminė kepurė, 1995–1997 m.

Vasarinės uniformos pilotė, 1997 m.

Jūreivio kepurė, 1995–2011 m.

Pilotė, 1995–2010 m.

Kepurė, 2001–2010 m.

Karininko kepurė, 2001–2010 m.

Vyresniojo karininko kepurė, 2001–2010 m.

4 SKIRIAMIEJI ŽENKLAI

4.1. Galvos apdangalų ženklai

Generolų kepurų ženklai

1997 m. I laida

1997 m. II laida

Pirmasis siuvinėtas, I variantas, 1998 m.

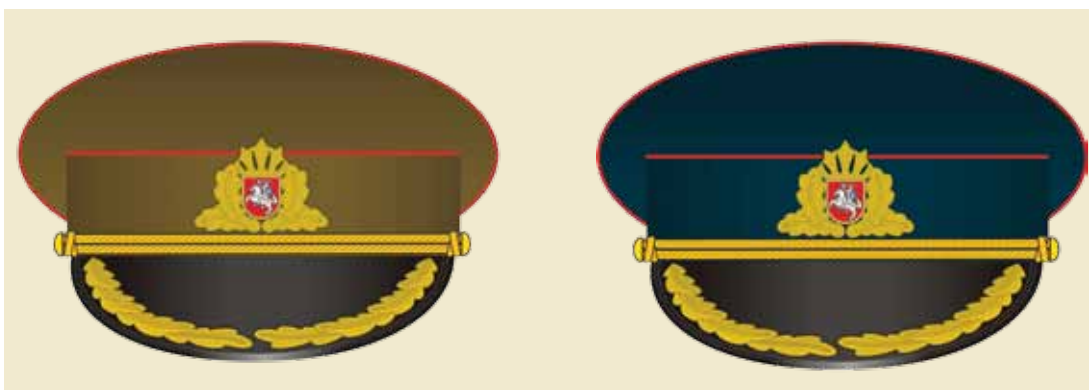
Siuvinėtas, II variantas, 1999 m.

Siuvinėtas, III variantas

Siuvinėtas SP ir KOP, IV variantas

SP ir KOP generolų kepurės

Karininkų paradinių kepurų ženklai

I laida

1997 m. II laida

Auksuotas, 1998 m. III laida

Siuvinėtas, 1998 m. I laida

Siuvinėtas, 1998 m. III laida

Siuvinėtas karininko ir puskarininkio kepurės ženklas, 1998 m.

1990 m.

1991 m.

1992–1993 m.

1997 m.

1997–2011 m.

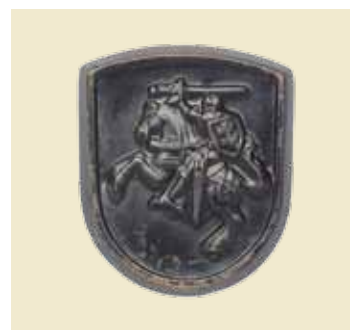

Atsargos karių, 2005 m.

Skirtingų modifikacijų kepurėlių ženklai

Beretės ženklai

Lauko uniformos kepurės ženklas

Siuvinėtas beretės ženklas

Lauko uniformos kepurės
ženklas (siuvinėtas)

Ldk Gedimino štabo bataliono
beretės ženklas, 2004 m.

Karo policijos kario beretės
ženklas, 1999 m.

Motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“

Pirmasis MPB „Geležinis Vilkas“ beretės ženklas

I laida

II laida

Siuvinėtas

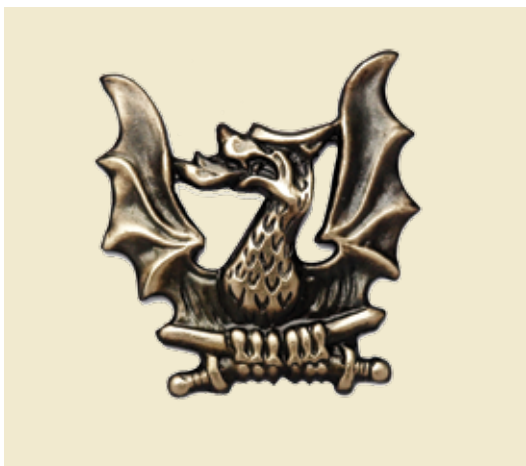

2001 m. I laida

2001 m. II laida

Generolo Romualdo Giedraičio artilerijos bataliono beretės ženklai

KJP Klaipėdos 7-ojo dragūnų Pamario
gynybos bataliono beretės ženklas, 1996 m.
(Ldk Butigeidžio dragūnų MPB
beretės ženklas, 2012 m.)

MPB „Žemaitija“ beretės ženklas, 2000 m.
(daliny s išformuotas)

Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos /
Krašto apsaugos savanorių pajėgų

Skirtingų modifikacijų berečių ženklai

Juozo Vitkaus inžinerijos bataliono

Patvirtintas 1999 m.

Karinių oro pajėgų

Skirtingų modifikacijų KOP pilotės ženklai

Karinių jūrų pajėgų karininkų kasdieninių ir paradinių kepurėlių ženklai

1995 m. I laida

1997 m. II laida

III laida

Liktinio ir jūreivio kasdieninės ir paradinės kepurės ženklas, 1995 m. I laida

KJP kario pilotės ženklas

Liktinio kasdieninės ir paradinės kepurės ženklas,
1997 m. II laida

Kovinių narų tarnybos kario
beretės ženklas, 2007 m.

Kauno Vytauto Didžiojo atskiroido jėgerių bataliono

Jėgerių mokyklos, 2002 m.

Lietuvos kariuomenės Žvalgų mokyklos

2006–2010 m. I laida

2006–2010 m. II laida

Ypatingosios paskirties tarnybos

2006–2010 m.

Logistikos valdybos, Logistikos valdybos štabo

Pirmasis Logistikos valdybos beretės ženklas

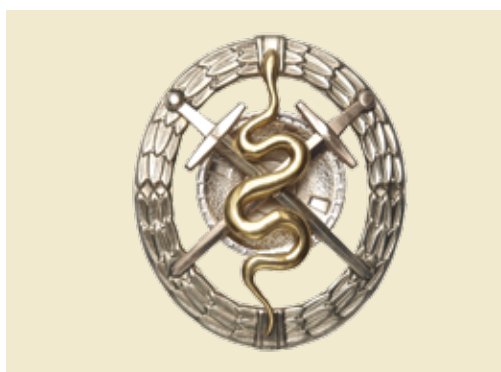
I laida

II laida

Ldk Vytenio bendrosios paramos
logistikos bataliono

Dr. Jono Basanavičiaus karo
medicinos tarnybos, 2001–2010 m.

Kunigaikščio Vaidoto tiesioginės paramos logistikos bataliono (nuo 2012 m. – MPB), 2004 m.

Generolo leitenanto Motiejaus Pečiulionio arsenalo

1996 m. I laida

1996 m. II laida

Mokymo ir doktrinų valdybos

2000 m. I laida

2000 m. II laida

Didžiojo Lietuvos etmono Jonušo Radvilos
mokomojo pulko, 1999 m.

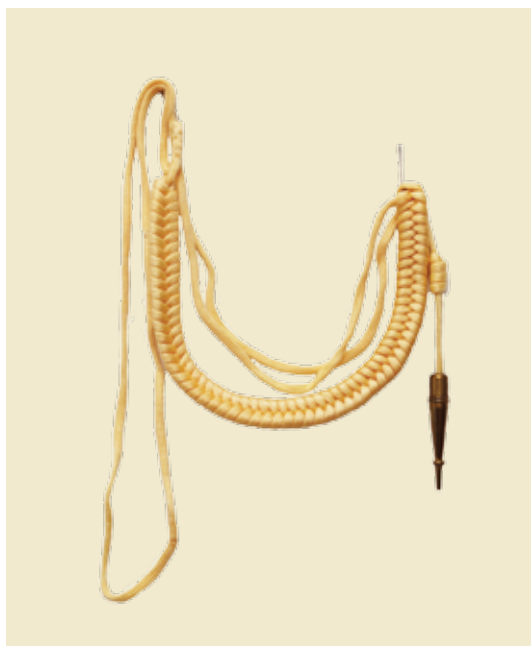

Divizijos generolo Stasio Raštikio
puskarininkių mokyklos, 1999–2010 m.

Karo inžinerijos mokyklos, 2001 m.

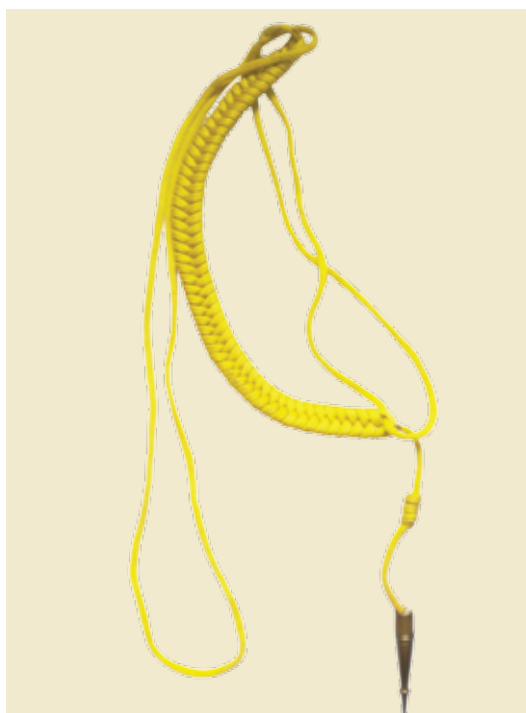
4.2. Akselbantai

Pirmieji GSK jaunesniojo karininko akselbantai
(juodos uniformos), 1992 m.

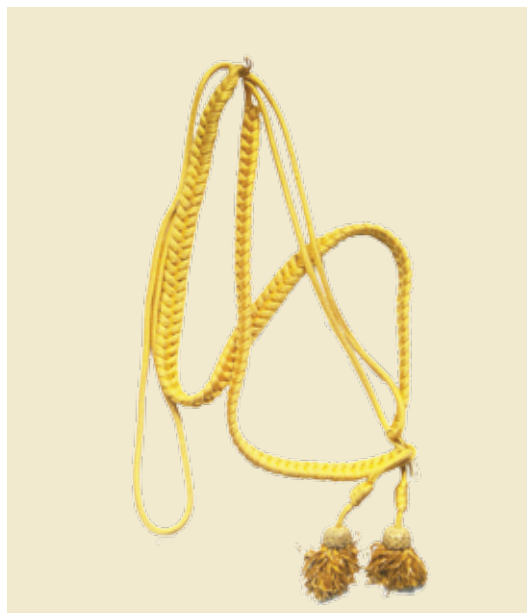
Pirmieji GSK jaunesniojo karininko akselbantai
(žalios uniformos), 1992 m.

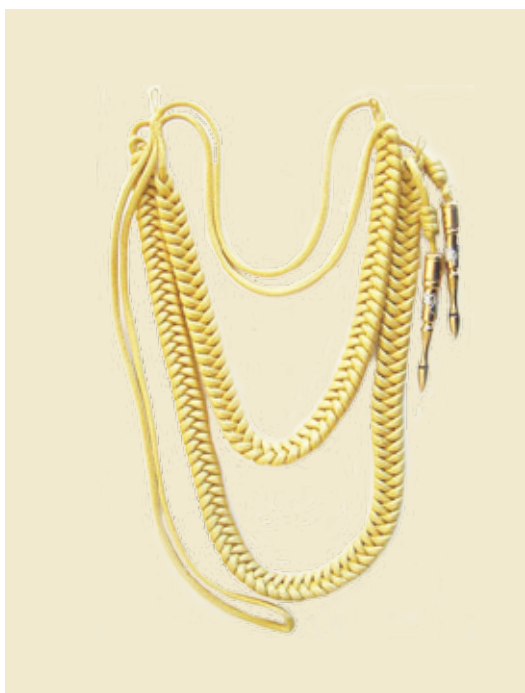
Jaunesniojo karininko, 1995–1997 m.

Jaunesniojo karininko, 1997–2001 m.
(nuo 2001 m. dėvi GSK karininkai ir adjutantai)

Kariuomenės orkestranto

Vyresniojo karininko
(nuo 2001 m. dėvi adjutantai, gynybos atašė)

4.3. Diržai ir sagos

Lietuvos kariuomenės karininkų paradiniai diržai

Pirmoji karininko paradinio diržo sagtis. Autorius – Jonas Vytautas Zaranka, 1993 m.

Pirmoji karininko paradinio diržo juosta

GSK karininko diržas su sagtimi

Lietuvos kariuomenės karių diržų sagtys

Kario diržo sagtis, 1991 m.

Kasdieninės kario uniformos diržo sagtis, 1992 m.

Lauko uniformos diržo sagtis

Sausumos pajėgų, Karinių oro pajėgų uniforminės sagos

1990 m.

1991 m.

1991 m. 2-oji pusė

1992–1998 m.

1999–2001 m.

2001–2010 m.

Vakarinės uniformos sagos
projektas (22 mm)

Karinių jūrų pajėgų uniforminės sagos

1999–2001 m.

2001–2010 m.

4.4. Antpečiai

Lietuvos kariuomenės pirmieji skiriamieji ženklai ir antpečiai

MJ skyrininko pareigas žymintis
tarnybos ženklas (antsiuvas)

Būrininko pareigas žymintis
tarnybos ženklas (antsiuvas)

Kuopininko pareigas žymintis
tarnybos ženklas (antsiuvas)

MJ būrio vado pareigas žyminti trikampė žvaigždutė

Pirmasis antpetis. Generolo žvaigždutė, pagaminta
remiantis generolo P. Plechavičiaus žvaigždutės pavyzdžiu.
Autorius – Nerijus Treinys, 1991 m. liepos mėn.

Kapitono antpetis, 1991 m. gruodžio 31 d.

Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos štabo ir
rinktinių karių pareigybių ženklai

Grandies vado

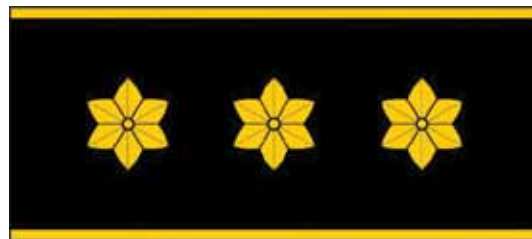

Štabo viršininko

Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos štabo karių pareigybių ženklai

Būrio vado,
kuopos vado pavaduotojo

Kuopos vado,
štabo specialisto

Vyr. specialisto,
skyriaus viršininko pavaduotojo

Skyriaus viršininko

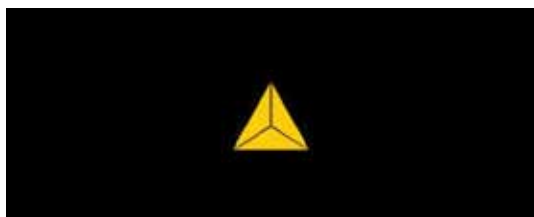

Štabo viršininko

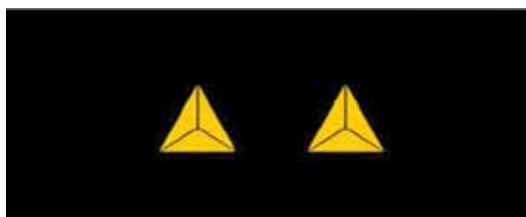

SKAT vado
(projektas nepatvirtintas)

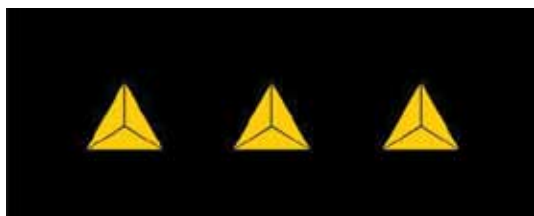
Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos rinktinių karių pareigybių ženklai

Grandies vado,
kuopos vairuotojo-mechaniko

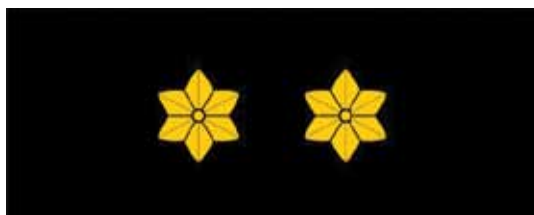
Skyriaus vado

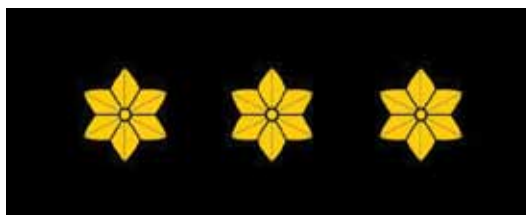
Kuopininko

Būrio vado

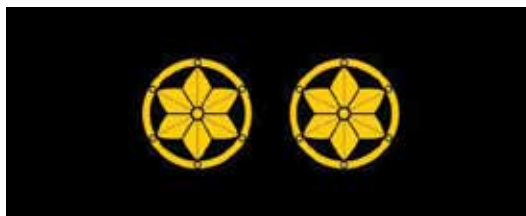
Rinktinės tarnybos specialisto

Kuopos vado,
rinktinės tarnybos viršininko

Rinktinės štabo viršininko

Rinktinės vado pavaduotojo

Rinktinės vado

Generolų, vyresniųjų karininkų

(Gynybos štabo, SP, KOP, KJP, VSAT)

Generolo

Pulkininko (SP)

Pulkininko leitenanto (SP)

Jūrų kapitono (KJP),
nuo 1993–1995 m.

Majoro (KOP)

Majoro (VSAT) (iš pradžių
žvaigždutės apskritime buvo
geltonos, vėliau – pakeistos į baltas)

Jaunesniųjų karininkų

(Gynybos štabo, SP, KOP, KJP, VSAT)

Kapitono (KOP)

Vyr. leitenanto (SP)

Jūrų leitenanto (KJP),
nuo 1993–1995 m.

Leitenanto (VSAT) (iš pradžių žvaigždutės
buvo geltonos, vėliau – pakeistos į baltas)

Jaunesniojo leitenanto (SP)

Sausumos pajėgų karininkų

Generolo, 1993–1996 m.

Pulkininko

Pulkininko leitenanto

Majoro

Kapitono

Vyresniojo leitenanto

Leitenanto

Jaunesniojo leitenanto

Viršilos

Puskarininkio

Jaunesniojo puskarininkio

Valstybės sienos apsaugos tarnybos

Pulkininko

Pulkininko leitenanto

Majoro

Karinių oro pajėgų karininkų

Majoro

Kapitono

Vyresniojo leitenanto

Karinių jūrų pajėgų karininkų

Komandoro

Komandoro leitenanto

Jūrų kapitono

Kapitono leitenanto

Jūrų vyresniojo leitenanto

Jūrų leitenanto

Karinių jūrų pajėgų karių

Jūrų jaunesniojo leitenanto

Laivūno

Jūrų puskarininkio

Jūrų jaunesniojo leitenanto

Grandinio

Jūreivio

Gynybos štabo karininkų

Pulkininko

Pulkininko leitenanto

Majoro

Kapitono

Vyresniojo leitenanto

Leitenanto

Generolų

(Nauja laipsnių žymėjimo tvarka)

Generolo majoro

Brigados generolo

Sausumos pajėgų vyresniųjų karininkų

(Nauja laipsnių žymėjimo tvarka)

Pulkininko

Pulkininko leitenanto

Majoro

Sausumos pajėgų jaunesniųjų karininkų

(Nauja laipsnių žymėjimo tvarka)

Kapitono

Vyresniojo leitenanto

Leitenanto

Vyresniųjų karininkų

(Nauja laipsnių žymėjimo tvarka)

Pulkininko (Gynybos štabo)

Pulkininko (KOP)

Generolų

Generolo majoro, 1997–1998 m.

Brigados generolo, 1997–1998 m.

Generolo majoro, 1999–2004 m.

Brigados generolo, 1999–2004 m.

Generolo majoro

Brigados generolo

Gynybos štabo karininkų

Pulkininko

Pulkininko leitenanto

Majoro

Sausumos pajėgų karininkų

Pulkininko

Pulkininko leitenanto

Majoro

Karinių oro pajėgų karininkų

Pulkininko

Pulkininko leitenanto

Majoro

Gynybos štabo atsargos karių

Pulkininko

Pulkininko leitenanto

Majoro

Vyresniųjų ir jaunesniųjų karininkų

(Naujo pavyzdžio)

Pulkininko

Kapitono

Garbės sargybos kuopos vyresniųjų ir jaunesniųjų karininkų

KOP jaunesniojo karininko (pavyzdys),
2001–2010 m.

Vyresniojo karininko (pavyzdys),
2001–2010 m.

Sausumos pajėgų karių

Generolo
leitenanto

Generolo
majoro

Brigados
generolo

Pulkininko

Pulkininko
leitenanto

Majoro

Kapitono

Vyresniojo
leitenanto

Leitenanto

Vyresniojo
puskarininkio

Puskarininkio

Jaunesniojo
puskarininkio

Viršilos

Vyresniojo
seržanto

Seržanto

Jaunesniojo
seržanto

Grandinio

Eilinio

Karinių oro pajėgų karių

Generolo
leitenantoGenerolo
majoroBrigados
generolo

Pulkininko

Pulkininko
leitenanto

Majoro

Kapitono

Vyresniojo
leitenanto

Leitenanto

Vyresniojo
puskarininkio

Puskarininkio

Jaunesniojo
puskarininkio

Viršilos

Vyresniojo
seržanto

Seržanto

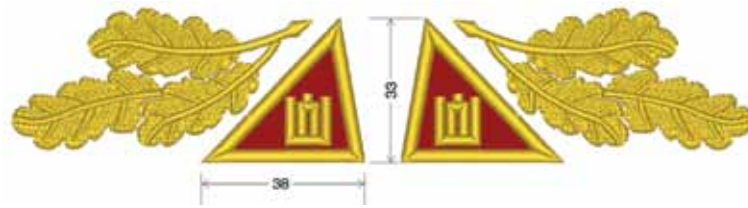
Jaunesniojo
seržanto

Grandinio

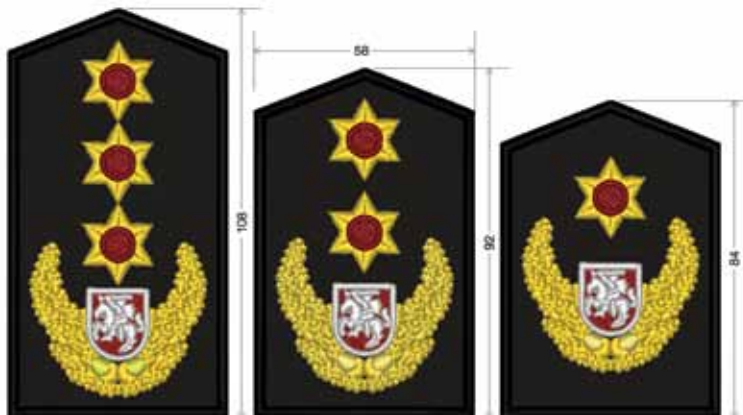

Eilinio

Generolo vakarinio kostiumo komplektas

Trikampėliai generolo vakariniam kostiumui

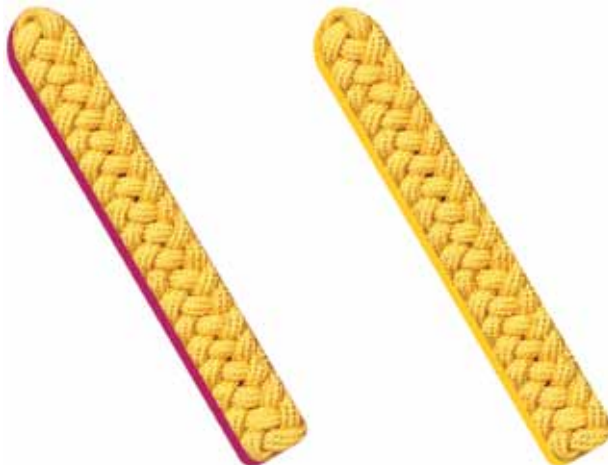

Generolo
leitenanto

Generolo
majoro

Brigados
generolo

Laipsnių ženklai, tvirtinami ant rankovių

Generolo (admirolo)

Karininko

Antpečiai vakariniam kostiumui

4.5. Antpečių movos

Antpečių movų pavyzdžiai

Pulkininko

Pulkininko leitenanto

Majoro

Generolo, 1995–1996 m.
1-oji pusė

Pulkininko, 1995–1996 m.
1-oji pusė

Vyresniojo leitenanto
(VSAT), 1993–1994 m.

Karinių oro pajėgų kasdieninės uniformos antpečių movos

Pulkininko, 1993–1996 m.

Pulkininko leitenanto, 1993–1996 m.

Majoro, 1993–1996 m.

Generolų kasdieninės uniformos

Generolo majoro,
1997–1998 m.

Brigados generolo,
1997–1998 m.

Lauko uniformos

Generolo

Pulkininko

Pulkininko leitenanto

Majoro

Kapitono

Vyresniojo leitenanto

Leitenanto

Jaunesniojo leitenanto

Viršilos

Puskarininkio

Jaunesniojo
puskarininkio

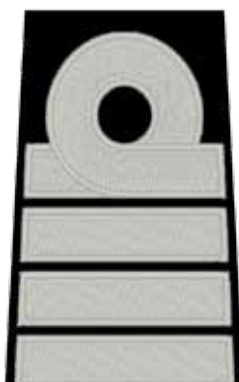
Atsargos karių

Pulkininko (SP), 2005–2010 m.

Pulkininko (KOP), 2005–2010 m.

Kapitono (KJP), 2005–2010 m.

Sausumos pajėgų karių

Generolo
leitenanto

Generolo
majoro

Brigados
generolo

Pulkininko

Pulkininko
leitenanto

Majoro

Kapitono

Vyresniojo
leitenanto

Leitenanto

Vyresniojo
puskarininkio

Puskarininkio

Jaunesniojo
puskarininkio

Viršilos

Vyresniojo
seržanto

Seržanto

Jaunesniojo
seržanto

Grandinio

Eilinio

Karinių oro pajėgų karininkų

Generolo
leitenanto

Generolo
majoro

Brigados
generolo

Pulkininko

Pulkininko
leitenanto

Majoro

Kapitono

Vyresniojo
leitenanto

Leitenanto

Vyresniojo
puskarininkio

Puskarininkio

Jaunesniojo
puskarininkio

Viršilos

Vyresniojo
seržanto

Seržanto

Jaunesniojo
seržanto

Grandinio

Eilinio

Karinių jūrų pajėgų karių

Viceadmirolo

Kontradmirolo

Flotilės admirolo

Jūrų kapitono

Komandoro

Komandoro
leitenantoKapitono
leitenantoVyresniojo
leitenanto

Leitenanto

Vyresniojo
puskarininkio

Puskarininkio

Jaunesniojo
puskarininkio

Laivūno

Vyresniojo
seržanto

Seržanto

Jaunesniojo
seržanto

Grandinio

Jūreivio

4.6. Karių laipsnio skiriamieji ženklai

Sausumos pajėgų karių (lauko uniformai)

Generolo
leitenanto

Generolo
majoro

Brigados
generolo

Pulkininko

Pulkininko
leitenanto

Majoro

Kapitono

Vyresniojo
leitenanto

Leitenanto

Vyresniojo
puskarininkio

Puskarininkio

Jaunesniojo
puskarininkio

Viršilos

Vyresniojo
seržanto

Seržanto

Jaunesniojo
seržanto

Grandinio

Eilinio

Sausumos pajėgų karių (dykumų lauko uniformai)

Generolo
leitenanto

Generolo
majoro

Brigados
generolo

Pulkininko

Pulkininko
leitenanto

Majoro

Karių laipsnio skiriamieji ženklai

Kapitono

Vyresniojo
leitenanto

Leitenanto

Vyresniojo
puskarininkio

Puskarininkio

Jaunesniojo
puskarininkio

Viršilos

Vyresniojo
seržanto

Seržanto

Jaunesniojo
seržanto

Grandinio

Eilinio

Karinių jūrų pajėgų karių (lauko uniformai)

Flotilės admirolo

Jūrų kapitono

Komandoro

Komandoro
leitenanto

Kapitono
leitenanto

Vyresniojo
leitenanto

Leitenanto

Vyresniojo
puskarininkio

Puskarininkio

Jaunesniojo
puskarininkio

Laivūno

Vyresniojo
seržanto

Seržanto

Jaunesniojo
seržanto

Grandinio

Jūreivio

Generolų

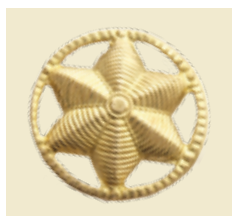

Kasdienei uniformai, 1992 m.

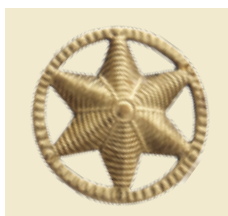

Lauko uniformai

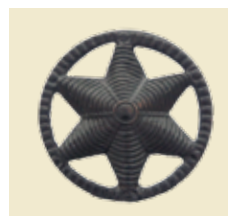
Vyresniųjų karininkų

Pirmoji vyresniojo karininko laipsnio žvaigždutė apskritime, 1992 m.

Vyresniojo karininko laipsnio žvaigždutė apskritime, 1993 m.

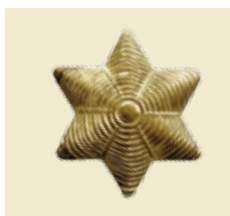

Vyresniojo karininko lauko uniformos laipsnio žvaigždutė apskritime, 1993 m.

Jaunesniųjų karininkų

Pirmoji jaunesniojo karininko laipsnio žvaigždutė, 1992 m.

Jaunesniojo karininko laipsnio žvaigždutė, 1993 m.

Jaunesniojo karininko lauko uniformos laipsnio žvaigždutė, 1993 m.

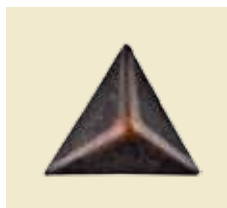

Jaunesniojo karininko balta laipsnio žvaigždutė, 1992 m.

Puskarininkų

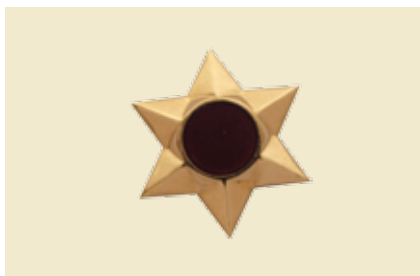

Kasdieninei uniformai

Lauko uniformai

Generolų, vyresniųjų ir jaunesniųjų karininkų

Šešiakampė aukso spalvos laipsnio žvaigždutė su rubino spalvos akute, 1997 m.

Ažuolo lapų pusvainikis, 1997 m.

Ažuolo lapų pusvainikis (šampuotas), 1997–2011 m.

Ažuolo lapų pusvainikis (išlietas), 1997 m.

Vyresniųjų atsargos karininkų azuolo lapų pusvainikis (išlietas), 1997 m.

Laipsnio žvaigždutė, 1997–2011 m.

Atsargos karininko laipsnio žvaigždutė, 1997 m.

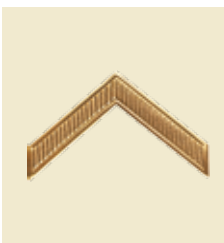

Vyresniųjų karininkų laipsnio žvaigždutės projektas (nepatvirtintas)

Seržantų, viršilų

Skiriamuosius ženklus sudaro 24 mm pločio tiesios juostelės ir 6 mm pločio tiesių ir laužtų juostelių deriniai

LK orkestrų muzikantų skiriamasis ženklas „Lyra“

4.7. Antsiuvai

Garbės sargybos kuopos uniforminio kostiumo apykaklių trikampėliai

1992 m.

Uniforminio kostiumo trikampėlių ženklai

1995 m.

1991–1999 m.

1997–1999 m.

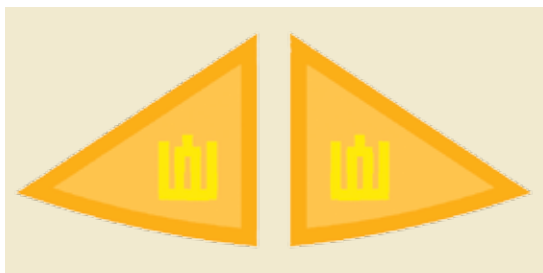
Generolo kostiumo

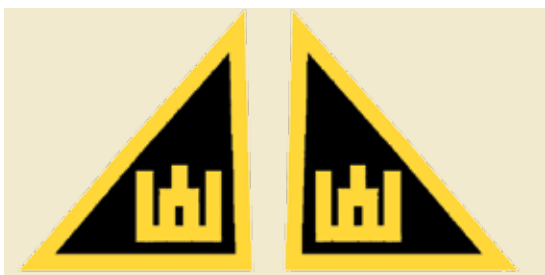
GSK SP karininko kostiumo

Karininko kostiumo

GSK SP būrio kareivio kostiumo

Puskarininkio kostiumo

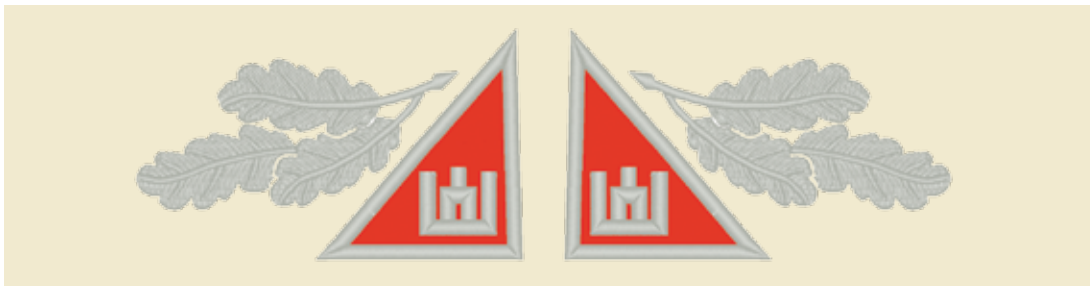

GSK KOP būrio kareivio kostiumo

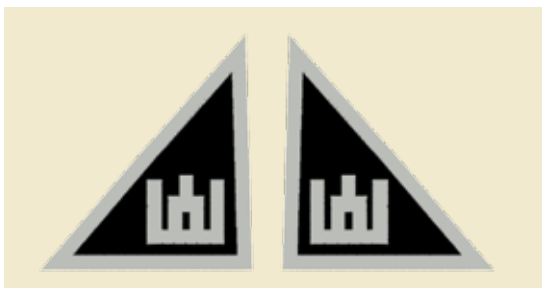

Kariūno kostiumo

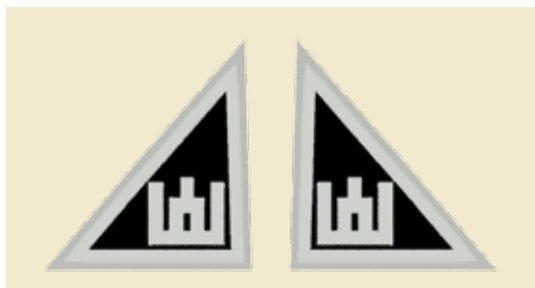
Atsargos karių uniforminio kostiumo apykaklių trikampėliai

Generolo kostiumo

Karininko kostiumo

Puskarininkio kostiumo

Antsiuvai „LR vėliava“

Mokomojo junginio antsiuvas „LR vėliava“, nešiojamas ant uniformos kairės rankovės nuo 1991 m. gegužės

Mokomojo junginio antsiuvas „LR vėliava“, nešiojamas nuo 1991 m. vasaros

Antsiuvas „LITHUANIA“

1993 m. (pirmasis pagamintas iš popieriaus)

Tarnybos trukmės ženklai

Vienjuostė, 5 metų

Dvijuostė, 10 metų

Trijuostė, 15 metų

Keturjuostė, 20 metų

Penkiauostė, 25 metų

Pirmieji Lietuvos kariuomenės tarnybų ženklai (antsiuvai)

Mokomojo junginio

Projektas
(pagamintas iš gumos),
1991 m. kovas

Tarnybos ženklas (pramintas
„kačiuku“), nešiotas nuo 1991 m.
gegužės

Tarnybos ženklas, nešiotas
1991 m. antroje pusėje

Komendantinės kuopos

Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos
ženklas. Autorius – Nerijus Treinys,
1991 m. liepos mėn.

Greitojo reagavimo brigados /
Lauko kariuomenės pirmosios motodesantinės brigados

Klaipėdos motodesantinio
bataliono tarnybos ženklas
(projektas, pagamintas
iš gumos), 1992 m.

1992–1994 m.

1992–1994 m. (savadarbis)

Motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“

1993–1995 m.

1993–1995 m.

Motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“
(nuo 2012 m. mechanizuotoji pėstininkų brigada)

1994–1996 m.

Savadarbis, 1994–1996 m.

Uniforminio kostiumo, 1996 m.

Lauko uniformos, 1996 m.

Ldk Vytenio MPB, 1993–1995 m.

Kunigaikščio Vaidoto MPB, 1993–1995 m.

Kauno Vytauto Didžiojo atskirojo jėgerių bataliono

Uniforminio kostiumo, 1995–1997 m.

Lauko uniformos, 1995–1997 m.

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Uniforminio kostiumo

Krašto apsaugos ministerijos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Lietuvos kariuomenės Vyriausiojo štabo

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Gynybos štabo

Kostiumui

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Karinių oro pajėgų

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Priešlėktuvinės apsaugos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Medžiaginio aprūpinimo tarnybos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Jūrų sienos ir pakrančių apsaugos tarnybos

Uniforminio kostiumo, 1992 m.

Lauko uniformos, 1992 m.

Karinių jūrų pajėgų

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos

Uniforminio kostiumo ir lauko uniformos, 1992 m. (II variantas)

Uniforminio kostiumo, 1992 m.

Lauko uniformos, 1992 m.

Apsaugos bataliono

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Civilinės saugos departamento

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Krašto apsaugos mokyklos

Uniforminio kostiumo, 1992 m.

Lauko uniformos, 1992 m.

Lietuvos karo akademijos

Uniforminio kostiumo, 1994 m.

Lauko uniformos, 1994 m.

Puskarininkių mokyklos

Uniforminio kostiumo, 1993 m.

Lauko uniformos, 1993 m.

Transportavimo tarnybos

Uniforminio kostiumo, 1994 m.

Lauko uniformos, 1994 m.

Medicinos tarnybos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Arsenalo

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Atskirojo komendantinio bataliono

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Valstybės sienos apsaugos tarnybos

Uniforminio kostiumo, lauko uniformos

Vilniaus pasienio rinktinės

Klaipėdos pasienio rinktinės (antsiuvas),
uniforminio kostiumo

Pasienio greitojo reagavimo būrio
(antsiuvas), lauko uniformos

Taikos palaikymo padalinių tarnybų ženklai (antsiuvai)

BALTBAT

Uniforminio kostiumo
(nestandartinis ženklas)

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

BALTBAT pirmųjų tarnybos ženklų (antsiuvų) projektai

Uniforminio kostiumo

LITPOLBAT (ženklų evoliucija)

Uniforminio kostiumo

Uniforminio kostiumo

Taikos palaikymo pajėgų mokymo centro

Baltijos gynybos koledžo

1999–2007 m. I laida

2007 m. II laida

Danijoje vykusių kursų Lietuvos karininkų
tarnybos ženklas (antsiuvas), 1994 m.
I būrio vadų kursai

Danų instruktorių, rengusių Romualdo Giedraičio
artilėrijos batalioną, tarnybos ženklas (antsiuvas)

Danijos kariuomenės instruktorių, rengusių LITBAT karius,
tarnybos ženklas (antsiuvas)

Krašto apsaugos sistemos tarnybų ženklai

Krašto apsaugos ministerijos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Gynybos štabo

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Ordinariato

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Antrojo departamento

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Gedimino štabo bataliono

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Karo policijos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Ryšių ir informacinių sistemų tarnybos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Sausumos pajėgų

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Artilerijos bataliono

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Kunigaikščio Vaidoto tiesioginės paramos logistikos bataliono (nuo 2012 m. mechanizuotasis pėstininkų batalionas)

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

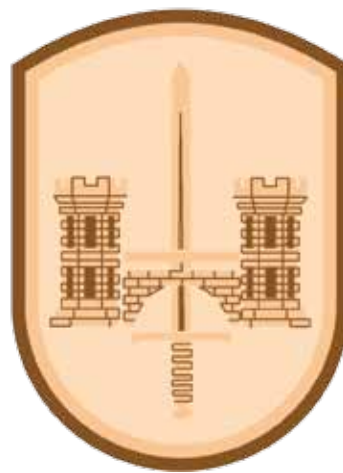
Inžinerijos bataliono

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

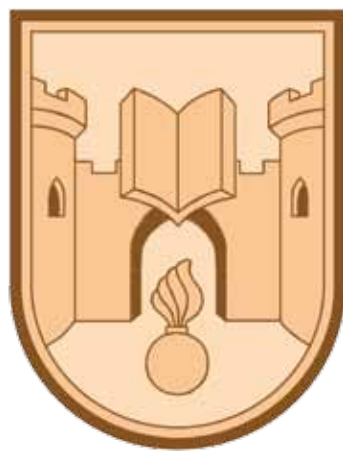
Karo inžinerijos mokyklos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Butigeidžio dragūnų
motorizuotojo pėstininkų bataliono

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Krašto apsaugos savanorių pajėgų

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Karinių jūrų pajėgų

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Karinių oro pajėgų

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Oro gynybos bataliono

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Oro erdvės ir kontrolės valdybos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Generolo Adolfo Ramanausko karių profesinio
tobulinimo centro

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Specialiųjų operacijų pajėgų

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Ypatingosios paskirties tarnybos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Jėgerių bataliono

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Žvalgų mokyklos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Logistikos valdybos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Materialinių resursų departamento

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio bendrosios paramos logistikos bataliono

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Karo medicinos tarnybos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Depų tarnybos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Arsenalo

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Judėjimo kontrolės centro

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Karo kartografijos centro

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Mokymo ir doktrinų (Personalo – 2009–2011 m.) valdybos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Mokomojo pulko

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Puskarininkių mokyklos

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Centrinio poligono

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykmų lauko uniformos

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino štabo bataliono

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Kariūnų garbės teismo

Kovinio rengimo centro

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

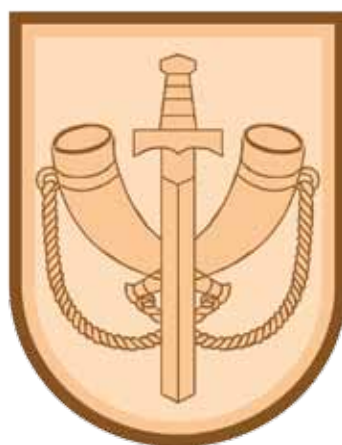
Karo prievolės administravimo centro

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Dykumų lauko uniformos

Mobilizacijos departamento

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Lietuvos kariuomenės
orkestro

Uniforminio kostiumo

Vilniaus karininkų
ramovės

Uniforminio kostiumo

Finansų ir turto
tarnybos

LK futbolo klubo
„Geležinis Vilkas“

MPB „Žemaitija“, 2000 m.
(daliny išformuotas)

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Civilinės saugos departamento
(daliny išformuotas)

Uniforminio kostiumo

Lauko uniformos

Tarptautinių operacijų ir misijų tarnybų ženklai (antsiuvai)

Kroatijoje, Bosnijoje, Hercegovinoje

Jungtinių Tautų

NATO Taikos įgyvendinimo pajėgų (IFOR)

Kroatijoje

NATO Taikos palaikymo pajėgų (SFOR)

Nuo 1999 m. Albanijoje tarnavusių karo medikų (AFOR)

LITPLA-1, 1994 m. Šiuos tarnybos ženklus (antsiuvus) dėvėjo ir BALTBAT pėstininkų kuopa 1996 m. (misijos Bosnijoje ir Hercegovinoje metu)
LITPLA-1, 2, 3

LITPLA-4, 7, 1996–1998 m.

Bosnijoje, Hercegovinoje

LITCOY-1
Bosnijoje ir Hercegovinoje, 1999 m.
NATO operacijų metu BALTBAT, 1996–1997 m.

BALTSQ-2, 1999 m.

BALTSQ-5, 1999 m.

NATO vadovaujamų operacijų Bosnijoje ir Hercegovinoje
bei Kosovo provincijoje aprūpinimo operacijoje
100-ojo skrydžio KOP transportinio orlaivio An-26
antsiuvas (2001-03–2003-07)

Kosove

NATO vadovaujamų Kosovo pajėgų (KFOR)

BALTSQN-8, 2003–2004 m.

BALTSQN-9, 2004 m.

Irake

Jungtinės Karalystės tarptautinės divizijos „Pietūs–Rytai“ antsiuvai

Antsiuvas, kurį dėvėjo 1-asis lietuvių būrys Irake

NATO instruktoriaus
(rengiančio Irako armijos karius) ženklas

Danijos kontingento antsiuvas

Lietuvos karių Danijos kontingento sudėtyje antsiuvas

Afganistane
Tarptautinių saugumo pajėgų (ISAF)

1999 m. Afganistane tarnavusių
Lietuvos karo medikų

Tarptautinių saugumo pajėgų Afganistane

Jungtinės vadavietės Kabule

Tarptautinių saugumo pajėgų Afganistane
dykumų lauko uniformos

Nacionalinio paramos elemento antsiuvai

Savadarbis

JAV logistikos patarėjų grupės

Lietuvos kariuomenės policijos patarėjų grupės

Afganistane

Nacionalinio paramos elemento judėjimo kontrolės specialistų

Logistikos specialisto (savadarbis)

Judėjimo kontrolės specialisto
(savadarbis)

Afganistano nacionalinės kariuomenės
mokymo grupės vėliava

Logistinės paramos elemento

Afganistano regioninės vadovybės „Vakarai“ kontingento (savadarbiai)

Provincijos atkūrimo grupės, 2006 m. (savadarbis)

Tarptautinių pajėgų Kabule (savadarbis)

Lietuvos karių, budėjusių ES kovinėje grupėje, tarnybų ženklai (antsiuvai)

NATO Greitojo reagavimo pajėgų ženklai (antsiuvai)

Kasdieninei uniformai

Lauko uniformai

Lauko uniformai

Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų tarnybų ženklai (antsiuvai)

Vadovybės

LK KOP

LK KOP štabo

LK KOP štabo

LK KOP

LK KOP

Karinių oro pajėgų kapeliono

KOP kapeliono

Skrydžių saugos departamento

Skrydžių saugos departamento

Aviacijos bazės aptarnaujančiojo personalo

II aviacijos bazės aptarnaujančiojo personalo

Aviacijos bazės ginkluotės

SKAT eskadrilės

Skrudžių pagal „Atviros oro erdvės“ sutartį dalyvio
tarnybos ženklas (antsiuvas)

Aviacijos bazės Lengvųjų atakos lėktuvų grandies

Pirmasis lėktuvo L-39 tarnybos ženklas (nelietuviškas). Jį
lūkūnai nešiojo, kol nebuvo pagaminti lietuviški ženklai

Šiaulių aviacijos bazės

Aviacijos bazės Lengvųjų atakos lėktuvų grandies

Mokomosios grandies

Mokymo ir personalo valdybos Lietuvos kariuomenės
Personalo administravimo skyriuje tarnavusio lakūno
tarnybos ženklas (antsiuvas)

Aviacijos bazės Transporto grandies

Šiaulių aviacijos bazės

Aviacijos bazės Transporto eskadrilės

Aviacijos bazės štabo

Buvusios Antrosios aviacijos bazės ir dabartinės
Aviacijos bazės Sraigtasparnių eskadrilės

23-iosios sraigtasparnių eskadrilės

II aviacijos bazės

Sraigtasparnių eskadrilės

Sraigtasparnių eskadrilės

Aviacijos bazės Sraigtasparnių eskadrilės

Tarptautinėje operacijoje Afganistano Islamo Respublikoje
dalyvavusių LK KOP mokymo grupių

Karinių oro pajėgų antsiuvai su Lietuvos Respublikos vėliava

Antsiuvas „Lietuva“

NATO oro policijos misiją Baltijos šalių erdvėje vykdžiusių pajėgų tarnybų ženklai (antsiuvai)

Belgijos, 2004 m.

Danijos, 2004 m.

Didžiosios Britanijos, 2004 m.

Norvegijos, 2004 m.

Nyderlandų, 2005 m.

Vokietijos, 2005 m.

JAV, 2005 m.

Lenkijos, 2005–2006 m.

Turkijos, 2006 m.

Ispanijos, 2006 m.

Belgijos, 2006–2007 m.

Prancūzijos, 2007 m.

Rumunijos, 2007 m.

Portugalijos, 2007 m.

Norvegijos, 2007–2008 m.

Lenkijos, 2008 m.

Vokietijos, 2008 m.

Vokietijos, 2008 m.

JAV, 2008–2009 m.

Danijos, 2009 m.

Čekijos, 2009 m.

Vokietijos, 2009–2010 m.

Prancūzijos, 2010 m.

Lenkijos, 2010 m.

JAV, 2010 m.

Vokietijos, 2011 m.

Vokietijos, 2011 m.

Vokietijos, 2011 m.

Prancūzijos, 2011 m.

Danijos, 2011 m.

Vokietijos, 2012 m.

Lenkijos, 2012 m.

Čekijos, 2012 m.

Danijos, 2013 m.

5 KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOS APDOVANOJIMAI IR KITI ŽENKLAI

5.1. Krašto apsaugos sistemos apdovanojimai

KAS medaliai

„Už nuopelnus“

„Už nuopelnus“ (civiliams)

„Už pasižymėjimą“

Generolo Jono Žemaičio medalis

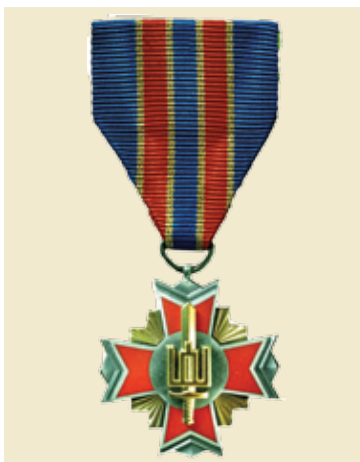

„Už tarptautines operacijas“,
2001 m.

Proginis stojimo į NATO medalis,
2004 m.

Lietuvos kariuomenės medaliai

„Už nuopelnus“

„Už pasižymėjimą“

„Sužeistajam“, 2004 m.

„Už pasižymėjimą“ (SP)

„Už pasižymėjimą“ (KASP)

„Už pasižymėjimą“ (KOP)

„Už pasižymėjimą“ (KJP)

„Už pavyzdinę tarnybą“
(pajėgų lygmens)

„Už pavyzdinę kario savanorio
tarnybą“ (pajėgų lygmens)

II departamento

II departamento

Specialių operacijų pajėgų (projektas)

LK kūrėjų savanorių medalis, 2002 m.

Dariaus ir Girėno medalis

NATO oro policijos misijos medalis

Čekijos karinių oro pajėgų atminimo medalis (skirtas Čekijos kariams, vykdžiusiems oro policijos misiją 2013 m., juo taip pat buvo apdovanoti lietuviai kariai)

Sausio 13-osios atminimo medalis, 1991 m. (nuo 1992 01 13 valstybinis apdovanojimas)

Vytauto Didžiojo karo muziejaus jubiliejinis ženklas

Krašto apsaugos sistemos garbės ženklai

„Už nuopelnus krašto apsaugai“, 1997 m.

„Už nepriekaištingą
tarnybą krašto apsaugoje“,
I, II ir III laipsnio, 1998 m.

LK garbės ženklas, 1998 m.

„Už tarnybą Tėvynei“, 1998 m.

Garbės savanorio ženklas, 1991 m. (pagaminti 5 vnt.)

Lietuvos karo aviacijos garbės ženklas „Plieno sparnai“, 1993 m.

MPB „Geležinis Vilkas“ garbės ženklas
(kasdieninei uniformai), 1993 m.

MPB „Geležinis Vilkas“ garbės ženklas
(lauko uniformai), 1993 m.

KOP orlaivio vado garbės ženklas, 1994 m.

Civilinės saugos departamento
garbės ženklas, 1995 m.

Marijampolės MPB garbės ženklas
„Didysis Lietuvos kunigaikštis Vytenis“, 1994 m.

BALTIC BATTALION ženklas

Krašto apsaugos sistemos pasižymėjimo ženklai

„Už dalyvavimą tarptautinėje misijoje“, 1998 m.

„Už pasižymėjimą karinėse pratybose“, 1998 m.

Krašto apsaugos sistemos atminimo ženklai

KAD darbuotojo savanorio ženklas, 1993 m.

Rusijos kariuomenės išvedimo iš Lietuvos
atminimo ženklas, 1993 m.

LITPOLBAT
atminimo ženklas, 1999 m.

NATO atminimo ženklas

Atminimo ženklas „Už apsaugą“, 2004–2008 m.

5.2. Krašto apsaugos sistemos karinių mokymo įstaigų baigimo ženklai

LR KAD Kauno karininkų kursų I laidos baigimo ženklas
(projektas nepatvirtintas. Aut. archyvas), 1991 m.

LR KAD Kauno karininkų kursų baigimo ženklas
(II variantas, projektas nepatvirtintas, pagaminta 2000 vnt.)

LKA absolvento ženklas, 1994 m.

LKA I pakopos absolvento ženklas, 1994 m.

LKA II pakopos absolvento ženklas, 1994 m.

LKA III pakopos absolvento ženklas, 1994 m.

LKA absolvento ženklas, teikiamas nuo 2002 m.

Generolo Jono Žemaičio LKA absolvento ženklas,
teikiamas nuo 2010 m.

Kuopų vadų kursų ženklas,
2009 m.

Jaunesniųjų štabo karininkų kursų
ženklas, 2009 m.

Sausumos pajėgų štabo karininkų
kursų ženklas, teikiamas nuo 2010 m.

Vadų kursų baigimo ženklas, 2002–2006 m.

Oro pajėgų štabo karininkų kursų ženklas,
teikiamas nuo 2004 m.

Baltijos gynybos koledžo

Pirmasis Baltijos gynybos koledžo baigimo ženklas

Sausumos pajėgų vidutinio rango
štabo karininkų kursų ženklas

Jungtinio štabo karininkų kursų
ženklas

Aukščiausio rango karininkų
kursų ženklas

Divizijos generolo Stasio Raštikio Lietuvos kariuomenės mokyklos
(naujo pavyzdžio)

I pakopos karjeros kursų
baigimo ženklas

II pakopos karjeros kursų
baigimo ženklas

III pakopos karjeros kursų
baigimo ženklas

IV pakopos karjeros kursų baigimo ženklas

Instruktoriaus I pakopos ženklas, 1997 m.

Instruktoriaus II pakopos ženklas, 1997 m.

Instruktoriaus III pakopos ženklas, 1997 m.

Instruktoriaus IV pakopos ženklas, 1997 m.

5.3. Krašto apsaugos sistemos skiriamieji ženklai

Lietuvos kariuomenės vado

I laida

II laida

III laida

IV laida

Kariuomenės vado ženklas, patvirtintas LR Prezidento 2004 m. lapkričio 22 d. dekretu Nr. 447

LK vyriausiojo puskarininkio ženklas, 2007 m.

LK kapeliono ženklas (seno pavyzdžio, toks pat ir LK vyriausiojo kapeliono ženklas, tik aukso spalvos)

LK kapeliono ženklas, 2002 m.

LK vyriausiojo kapeliono ženklas, 2002 m.

KJP laivo vado ženklas, 2010 m.

SKAT ženklas, 2001 m. III laida

Antrojo departamento ženklas, 1997 m.

LK Karo policijos ženklas, 1999 m.

Karo medicinos tarnybos ženklas
(pagaminti 5 vnt., iš N.Treinio asmeninio archyvo), 1993 m.

Lauko kariuomenės 1-osios motodesantinės brigados
„Geležinis Vilkas“ tarnybų ženklai

Vadovaujančio personalo

Brigados štabo vadovaujančio personalo

Bataliono štabo vadovaujančio personalo

Specialiosios tarnybos

Žvalgų dalinių

Parašutininkų dalinių

Karo policijos tarnybos

Vairuotojų tarnybos

Medicinos tarnybos

Ryšininkų tarnybos

Artileristų tarnybos

Pionierių tarnybos

Užnugario tarnybos

Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos savanorių kategorijų ženklai

I kategorijos

II kategorijos

III kategorijos

IV kategorijos

V kategorijos

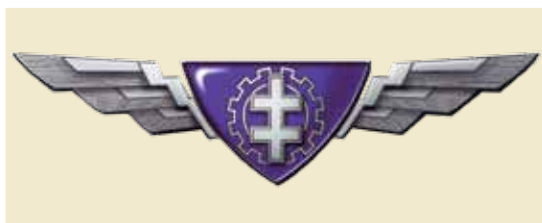
Karinių oro pajėgų specialybės kvalifikacijos ženklai

Lakūno, 2002 m.

Borto techniko, 2002 m.

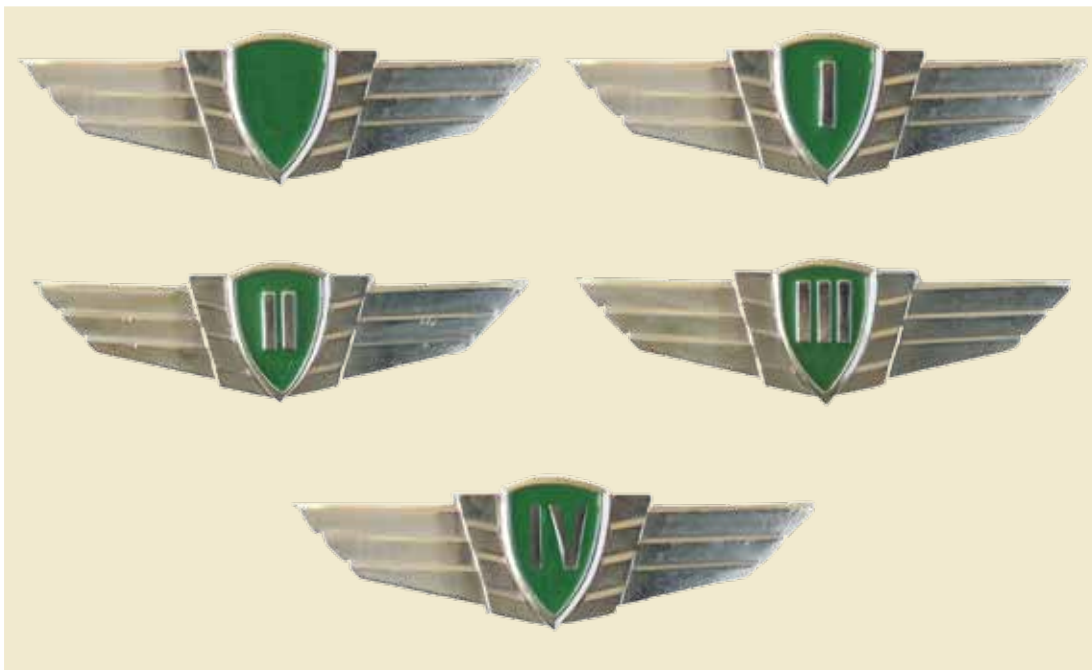

Navigatoriaus, 2002 m.

Gelbėtojo, 2002 m.

Karinių oro pajėgų skraidančiojo personalo kvalifikaciniai rangai

1–5 skraidymo vadovo, inžinierių ir ryšių specialistų, 1993 m.

1–5 lakūnų kvalifikaciniai rangai, 1993 m.

Parašiutininkų kvalifikacinių kategorijų ženklai

I kategorijos

II kategorijos

III kategorijos

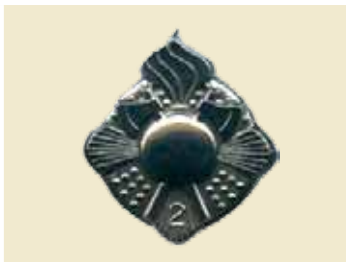
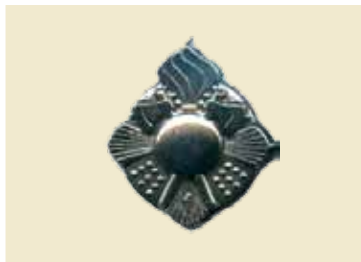

IV kategorijos

V kategorijos

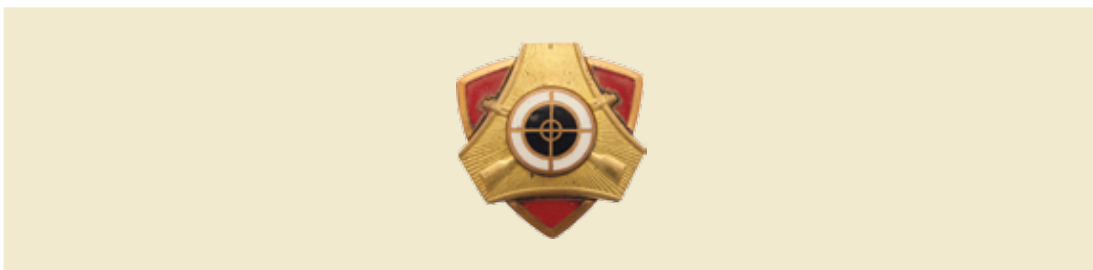
Karo inžinerijos specialistų kvalifikacijos ženklai

Sprogdintojo išminuotojo, 2001 m.

Karo inžinerijos specialisto, 2001 m.

Ženklas „Geram šauliui“, 1997 m.

Kovinio šaudymo vadovo

Kovinio šaudymo vadovo instruktoriaus

Kariuomenės naro, 2002 m.

SKAT studentų kuopos

BALTRON (Baltijos karinės jūrų eskadros) ženklas

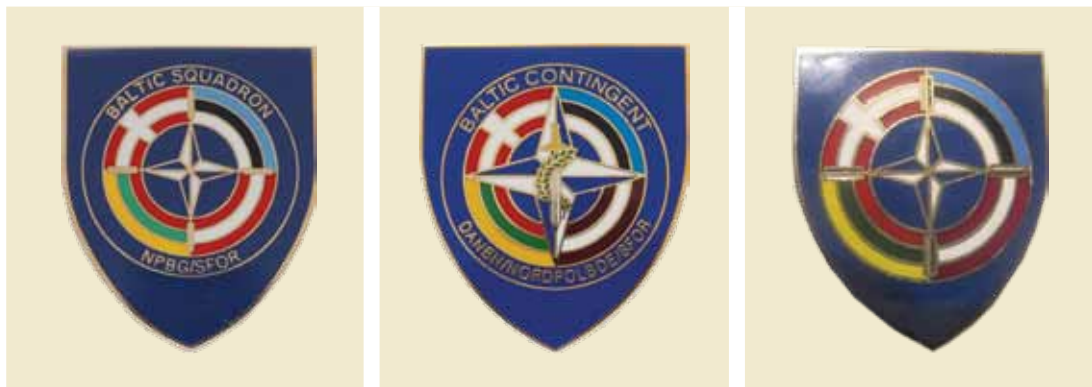

I laida

II laida

BALTIC CONTINGENT ženklai

Šiuos ženklus nešiojo Sąjungininkų pajėgose tarnaujantys Lietuvos kariai

Danų instruktorių, rengusių LITBAT karius, ženklas

Stalo medalis (vienas pirmųjų)

Atskirojo komendantinio bataliono

5.4. Atminimo ir stalo medaliai

Krašto apsaugos sistemos

Lietuvos kariuomenės 90-mečio proga

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos

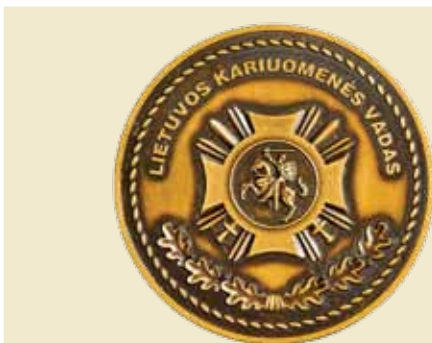

Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie KAM

Krašto apsaugos ministerijos Pajėgumų plėtros departamento

Lietuvos kariuomenės vadovybės

Lietuvos kariuomenės vado gen. mjr. Valdo Tutkaus

Lietuvos kariuomenės vado medalis, 2009 m.

Gynybos štabo viršininko

Lietuvos kariuomenės vyskupo Gintaro Grušo įnauguravimo atminimo medalis

Vyriausiojo puskarininkio Sauliaus Baldausko

Vyriausiojo puskarininkio, pagamintas 2009 m.

Jungtino štabo

Brg. gen. Algio Vaičieliūno

Jungtinio štabo, nuo 2011 m.

Sausumos pajėgų

Sausumos pajėgų vado

Sausumos pajėgų vadovybės

Motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“

Motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ vado

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotojo pėstininkų bataliono

Prieštankinės kuopos

Karaliaus Mindaugo mechanizuotojo pėstininkų bataliono

Karaliaus Mindaugo mechanizuotojo pėstininkų bataliono

Generolo Romualdo Giedraičio artilerijos bataliono

Kunigaikščio Vaidoto motorizuotojo pėstininkų bataliono, 1998–2000 m.

Krašto apsaugos savanorių pajėgų

KASP proginis atminimo medalis

KASP jubiliejinis proginis atminimo medalis 15 metų sukakties proga

KASP jubiliejinis proginis atminimo medalis 20-mečio proga

KASP 3-iosios rinktinės

KASP 5-osios rinktinės

KASP 8-osios rinktinės

Karinių jūrų pajėgų

KJP vyriausiojo puskarininkio

KJP vyriausiojo puskarininkio asmeninis

Karinių oro pajėgų

Karinių oro pajėgų

KOP vado gen. ltn. Edvardo Mažeikio

Aviacijos bazės

KOP Oro erdvės stebėjimo ir kontrolės valdybos

KOP Oro erdvės stebėjimo ir kontrolės valdybos karininkų klubo

Specialiųjų operacijų pajėgų

Specialiųjų operacijų pajėgų (senas medalis)

Specialiųjų operacijų pajėgų (naujas medalis)

Ypatingosios paskirties tarnybos

Vytauto Didžiojo jėgerių bataliono

Kovinių narų tarnybos (II variantas)

Kovinių narų tarnybos (I variantas)

KOP Specialiųjų operacijų grandies

Karinio mokymo padalinių

LK Mokymo ir doktrinų valdybos

LK Mokymo ir doktrinų valdybos (mažas)

Divizijos generolo Stasio Raštikio Lietuvos kariuomenės mokyklos

Generolo Adolfo Ramanausko kovinio rengimo centro

Mokomojo pulko, 2001 m.

Pėsčiųjų žygio „Radvilų keliais“ atminimo medalis

Barboros Radvilaitės (Mokomojo pulko)

Logistikos valdybos

Aprūpinimo departamento

Materialinių resursų departamento jubiliejinis 15 metų sukakties proga

Karo medicinos tarnybos

Atskirojo komendantinio bataliono

Karo policijos

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos

Baltijos gynybos koledžo

Naujo pavyzdžio

Seno pavyzdžio

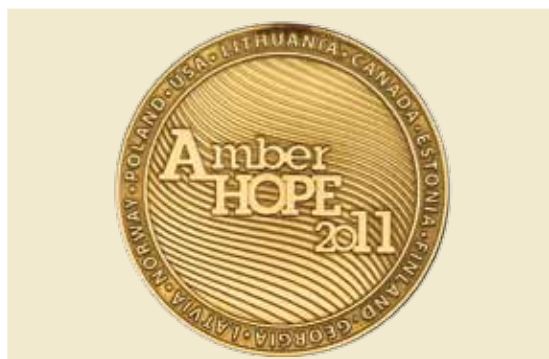

Mokomojo pulko vado

Tarptautinių pratybų

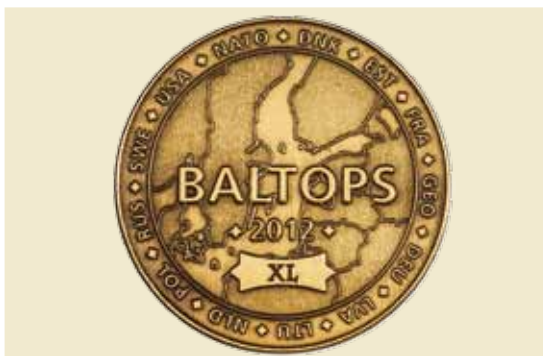
„Baltijos iššūkis“, 1998 m.

„Gintarinė viltis“, 2011 m.

„Tvirta jungtis“, 2011 m.

BALTOPS, 2012 m.

Pratybų „Kardo kirtis“ atminimo medalis, 2013 m.

JAV Pensilvanijos nacionalinės gvardijos pratybų „Kardo kirtis“ atminimo medalis, 2013 m.

Lietuvos kariuomenės pajėgų atminimo ir stalo medaliai, susiję su dalyvavimu Tarptautinių Afganistano saugumo pajėgų misijose

Regioninių pajėgų vadavietės „Vakarai“ vado

Tarptautinių Afganistano saugumo pajėgų, ISAF

Goro provincijos atkūrimo grupės (pirmasis variantas)

Goro provincijos atkūrimo grupės (antrasis variantas)

Goro provincijos atkūrimo grupės (pirmasis variantas)

Goro provincijos atkūrimo grupės (antrasis variantas)

Goro provincijos atkūrimo grupės 10-osios pamainos

Goro provincijos atkūrimo grupės 13-osios pamainos

Goro provincijos atkūrimo grupės 14-osios pamainos

Goro provincijos atkūrimo grupės 15-osios pamainos

Goro provincijos atkūrimo grupės 16-osios pamainos

Goro provincijos atkūrimo grupės 17-osios pamainos

Goro provincijos atkūrimo grupės 17-osios pamainos

Afganistano policijos mokymo grupės

Specialiųjų operacijų eskadrono „Aitvaras“

Specialiųjų operacijų eskadrono „Aitvaras“

Specialiųjų operacijų eskadrono „Aitvaras“

Nacionalinio paramos elemento

Pajėgų išvedimo grupės

NATO elektroninės kovos pajėgų tarptautinių programų

JAV ambasados Vilniuje Jūrų pėstininkų apsaugos tarnybos

5.5. Visuomeninių organizacijų apdovanojimai ir ženklai

Lietuvos šaulių sąjungos apdovanojimai

Šaulių žvaigždė

Šaulių žvaigždės medalis

Pasižymėjimo ženklas „Už nuopelnus Šaulių sąjungai“
(neteikiamas nuo 2000-06-09)

Parlamento gynėjo garbės ženklas
(neteikiamas nuo 2001-03-11)

Pasižymėjimo ženklas „Už nuopelnus
Šaulių sąjungai“ (I laipsnio)

Pasižymėjimo ženklas „Už nuopelnus
Šaulių sąjungai“ (II laipsnio)

Pasižymėjimo ženklas „Už nuopelnus
Šaulių sąjungai“ (III laipsnio)

Šaulių sąjungos 90-mečio medalis

Parlamento gynėjo ženklas

Šaulių sąjungos šaulio ženklas (II laida)

Šaulių sąjungos šaulio garbės ženklas (I laida)

Šaulių sąjungos rinktinės šaulio garbės ženklas (I laida)

Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos apdovanojimai

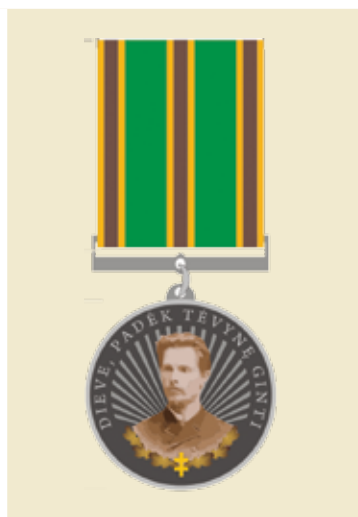
LK kūrėjų savanorių ženklas

LK kūrėjų savanorių medalis
(I laipsnio)

LK kūrėjų savanorių medalis
(II laipsnio)

LK kūrėjų savanorių Marijampolės
skyriaus medalis

Lietuvos kariuomenės rezervo karių asociacijos apdovanojimai

Sidabro ženklas (aukso ženklas toks pat
kaip sidabro, tik geltono metalo)

Trijų kalavijų kryžius

Atsargos karininkų sąjungos apdovanojimai

Atsargos karininko ženklas

Atsargos karininkų sąjungos medalis

Lietuvos atsargos karininkų sąjungos apdovanojimai

Lietuvos atsargos karininkų sąjungos ženklas

Lietuvos atsargos karininkų sąjungos medalis

Lietuvos atsargos karininkų sąjungos veterano medalis

Birželio sukilimo atminimo ženklas

Ldk Birutės karininkų šeimų moterų draugijos ženklas

Karinių jūrų pajėgų ženklai (plaketės)

Lietuvos karo laivyno

Karinių jūrų pajėgų štabo

Karo laivų flotilės

Jūros ir pakrančių stebėjimo tarnybos

Logistikos tarnybos

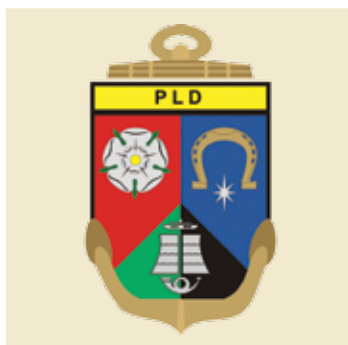
Povandeninių veiksmų komandos

Mokymo centro

Jūrų gelbėjimo koordinavimo centro

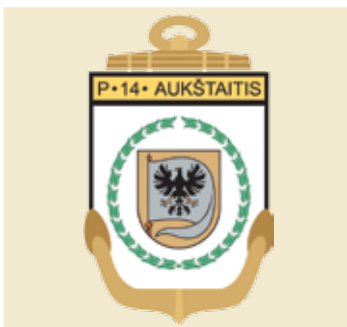
Patrulinių laivų diviziono

Patrulinio laivo P11 „Žemaitis“

Patrulinio laivo P12 „Dzūkai“

Patrulinio laivo P14 „Aukštaitis“

Patrulinio laivo P32 „Sėlis“

Mininių laivų diviziono

Štabo ir aprūpinimo laivo N42
„Jotvingis“

Mininio laivo
M52 „Sūduvis“

Mininio laivo
M53 „Skalvis“

Mininio laivo
M54 „Kuršis“

Paieškos ir gelbėjimo
laivo „Šakiai“

6 LIETUVOS KARIUOMENĖS VĖLIAVOS

Krašto apsaugos ministerijos

Kariuomenės

Kariuomenės vado

Sausumos pajėgų

Karinių jūrų pajėgų

Karinių oro pajėgų

Sausumos pajėgų vadovybės

KASP

SOP

SOP Ypatingosios paskirties tarnybos

SOP Vytauto Didžiojo jėgerių bataliono

Antrojo operatyvinių tarnybų departamento

MPB „Geležinis Vilkas“

Ldk Algirdo MPB

Karaliaus Mindaugo MPB

Ldk Birutės MPB

Ldk Kęstučio MPB

Ldk Vaidoto MPB

Gen. R. Giedraičio artilerijos bataliono

Ldk Gedimino štabo bataliono

Ldk Butigeidžio dragūnų MPB

Juozo Vitkaus inžinerijos bataliono

KASP Dainavos apygardos 1-osios rinktinės

KASP Dariaus ir Girėno apygardos 2-osios rinktinės

KASP Žemaičių apygardos
3-iosios rinktinės

KASP Vyčio apygardos
5-iosios rinktinės

KASP Prisikėlimo apygardos
6-osios rinktinės

KASP Didžiosios Kovos apygardos
8-osios rinktinės

KOP Oro gynybos bataliono

Karo policijos

Logistikos valdybos

Ldk Vytenio BPLB

Karo medicinos tarnybos

Judėjimo kontrolės centro

Generolo leitenanto Motiejaus Pečiulionio arsenalo

Didžiojo Lietuvos etmono Jonušo Radvilos mokomojo pulko

Generolo Adolfo Ramanausko kovinio rengimo centro

Divizijos generolo Stasio Raštikio
Lietuvos kariuomenės mokyklos

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos

Lietuvos kariuomenės išformuotų dalinių vėliavos

KASP Tauro apygardos 4-osios rinktinės

KASP Vytauto apygardos 7-osios rinktinės

KASP Kęstučio apygardos 9-osios rinktinės
Tauragės kuopos

KASP Žemaičių apygardos 10-osios rinktinės

Karinių jūrų pajėgų pareigybių vėliavos

Generolo leitenanto, viceadmirolo

Generolo majoro, kontradmirolo

Brigados generolo, flotilės admirolo

Pulkininko, jūrų kapitono

Lietuvos heraldikos komisijos Karinių jūrų pajėgų pareigūnų vėliavos buvo patvirtintos 1999-06-04.

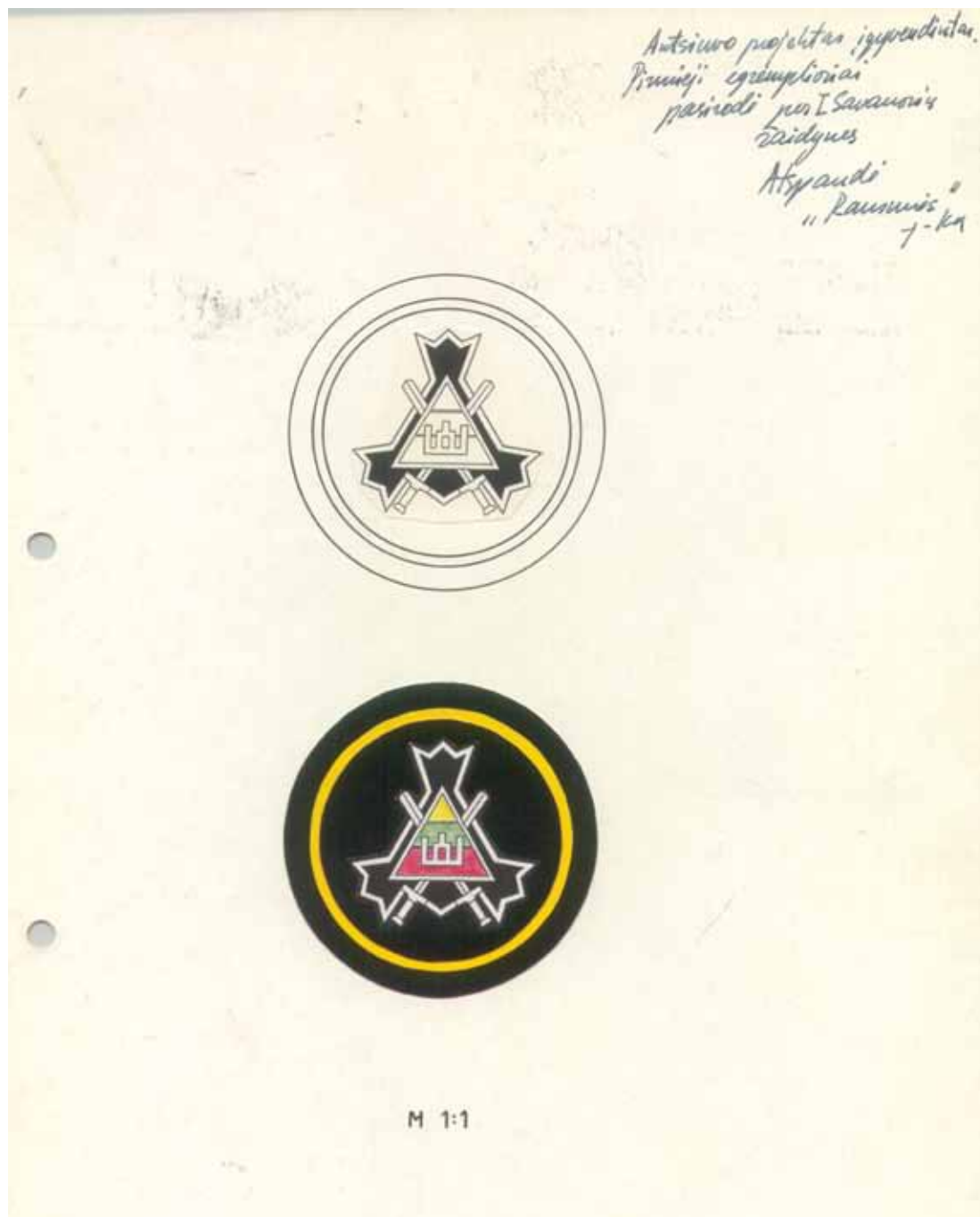
III DALIS

PRIEDAI

1. PATVIRTINTI DAILININKŲ PROJEKTAI...314
2. NEPATVIRTINTI DAILININKŲ PROJEKTAI...345
3. DOKUMENTŲ PRIEDAI...355
4. KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOS APDOVANOJIMŲ IR
TARNYBŲ ŽENKLŲ APRAŠAS...379

1 PATVIRTINTI DAILININKŲ PROJEKTAI

Karių galvos apdangalų ir uniformų ženklai

KARIUOMENĖS UNIFORMOS ELEMENTAI

GEDIMINAIČIŲ STULPAI SEGAMI Į SVARKO ATLAPOS. M 1:1

UNIFORMINĖS SAGOS. 2 DYDŽIŲ M 1:1

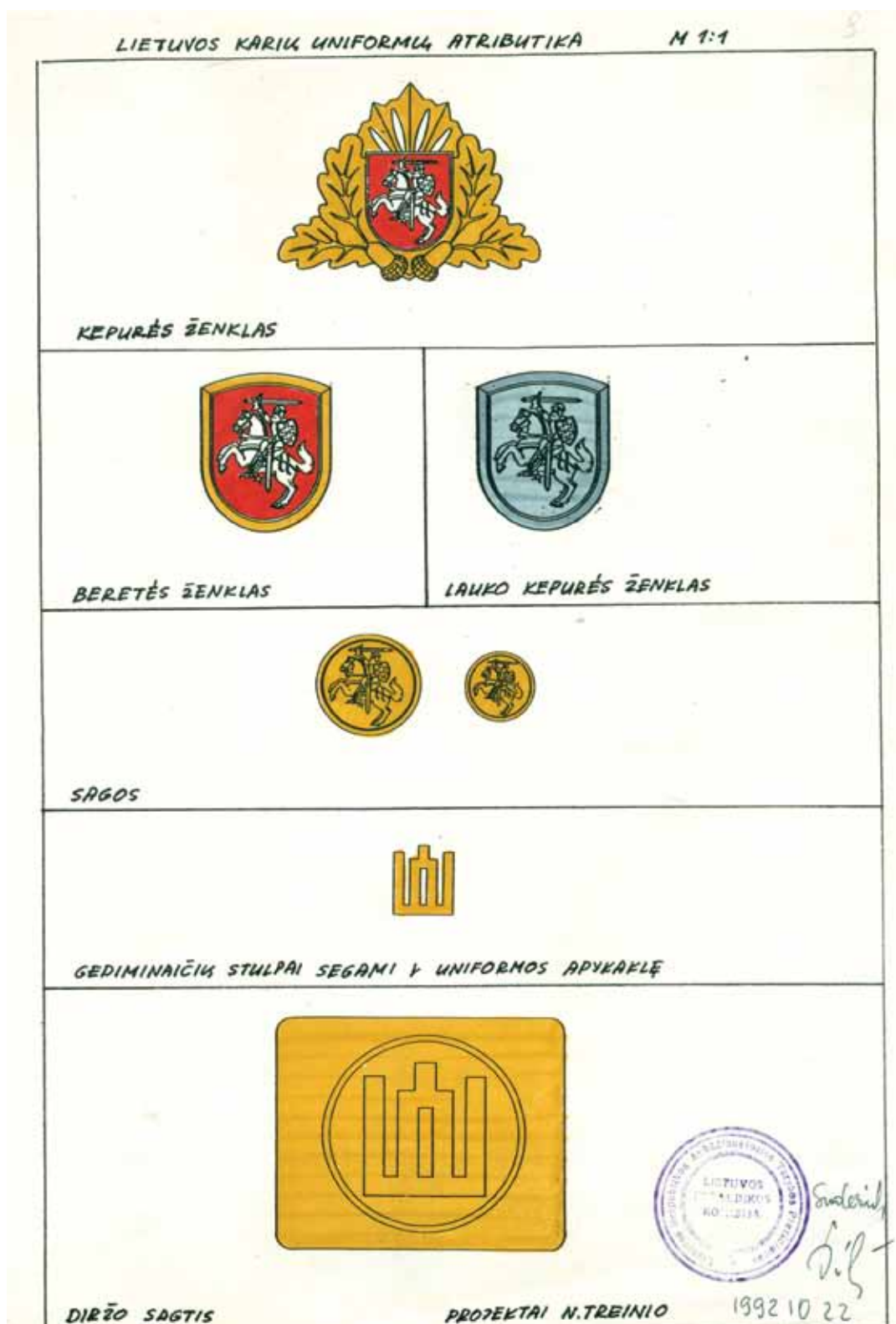

DIRŽO SAGTIS. M 1:1

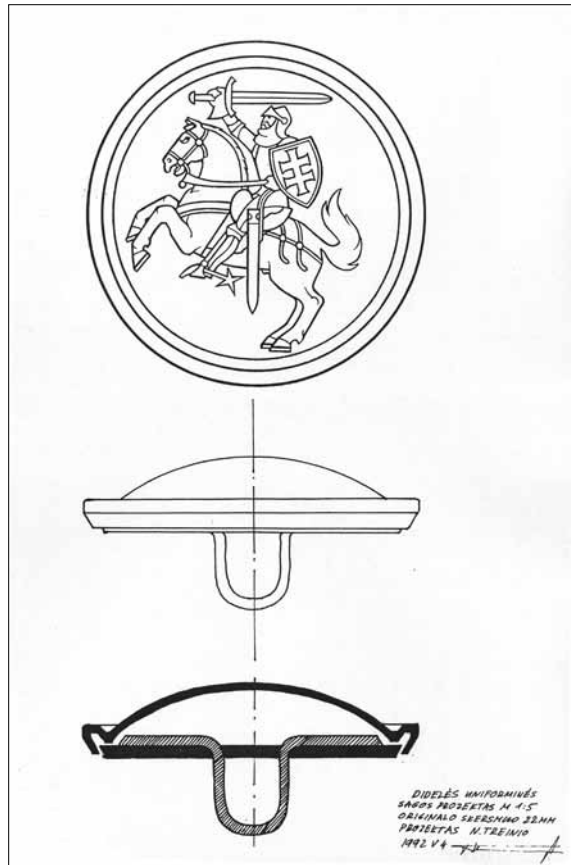
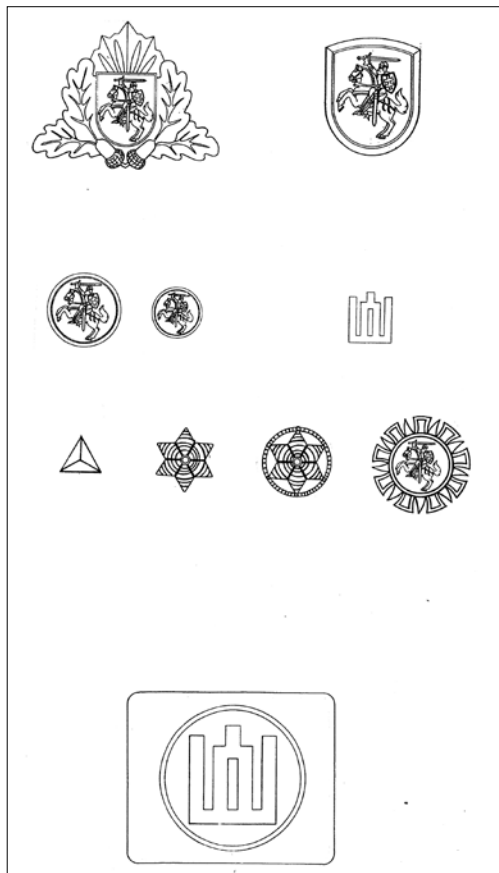
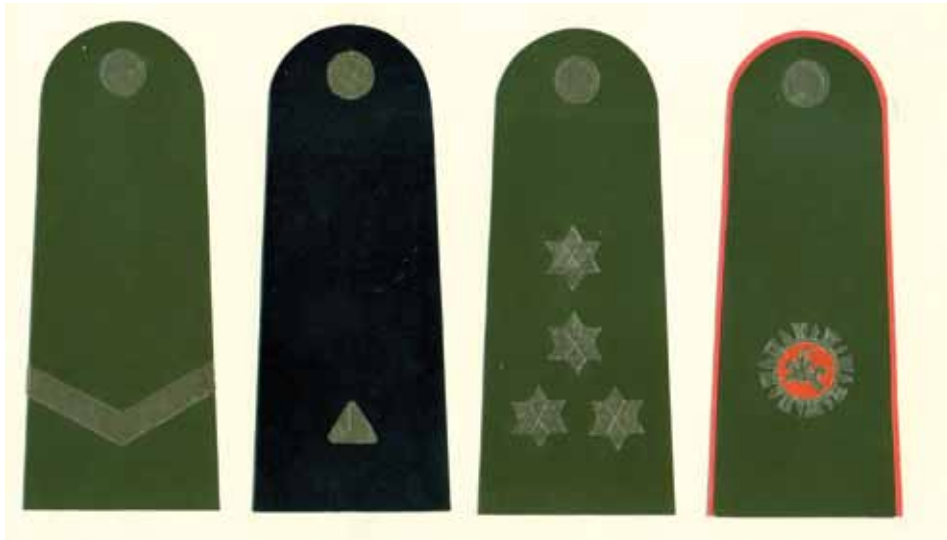
Antanas
9.12.23

Suderinta
1991.12.23
Ūk-

Antpečiai

Sausumos pajėgų tarnybų ženklai

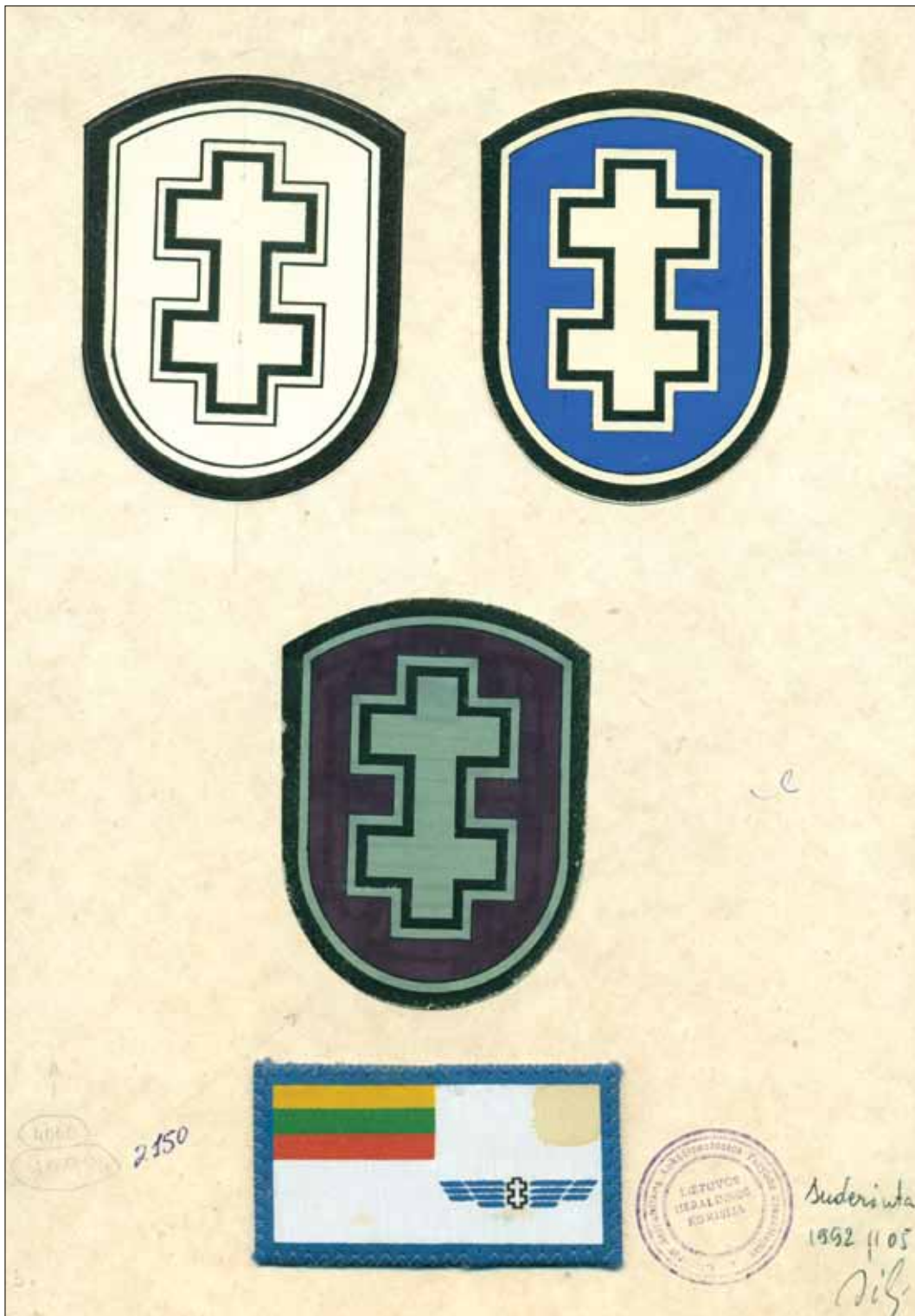

Karinių oro pajėgų tarnybų ženklai

68

KAM AVIACIJOS TARNYBOS KEPURĖS ŽENKLAS M 1:1
1993 III 25 AUT. N.TREINYS

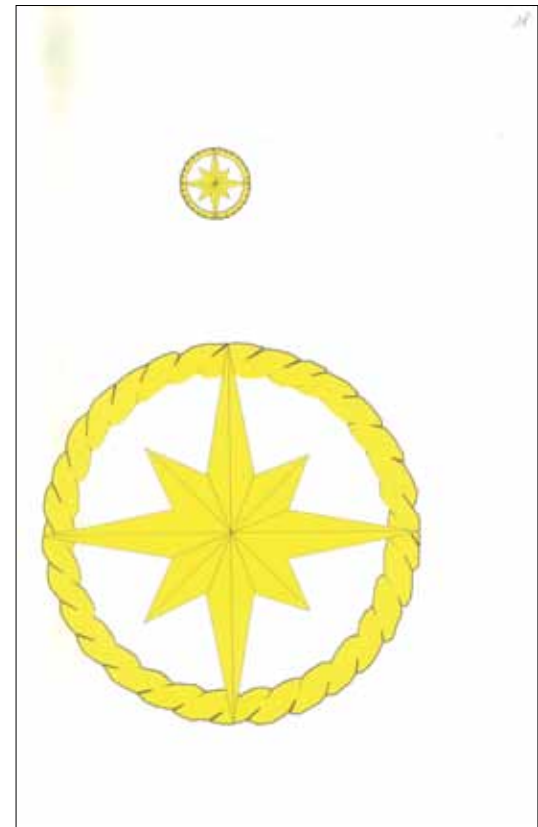
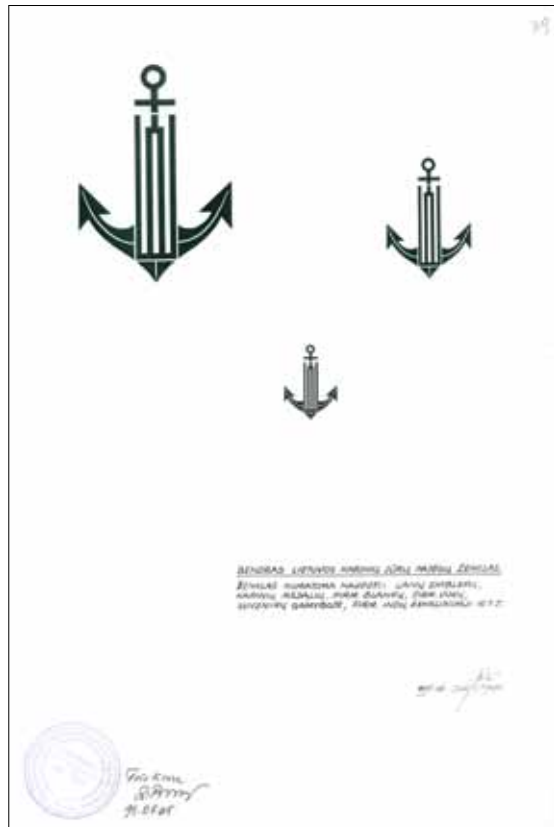
Suderinta
1993 03 25 jil

Karinių jūrų pajėgų vėliavos

Karinių oro ir jūrų pajėgų tarnybų ženklai

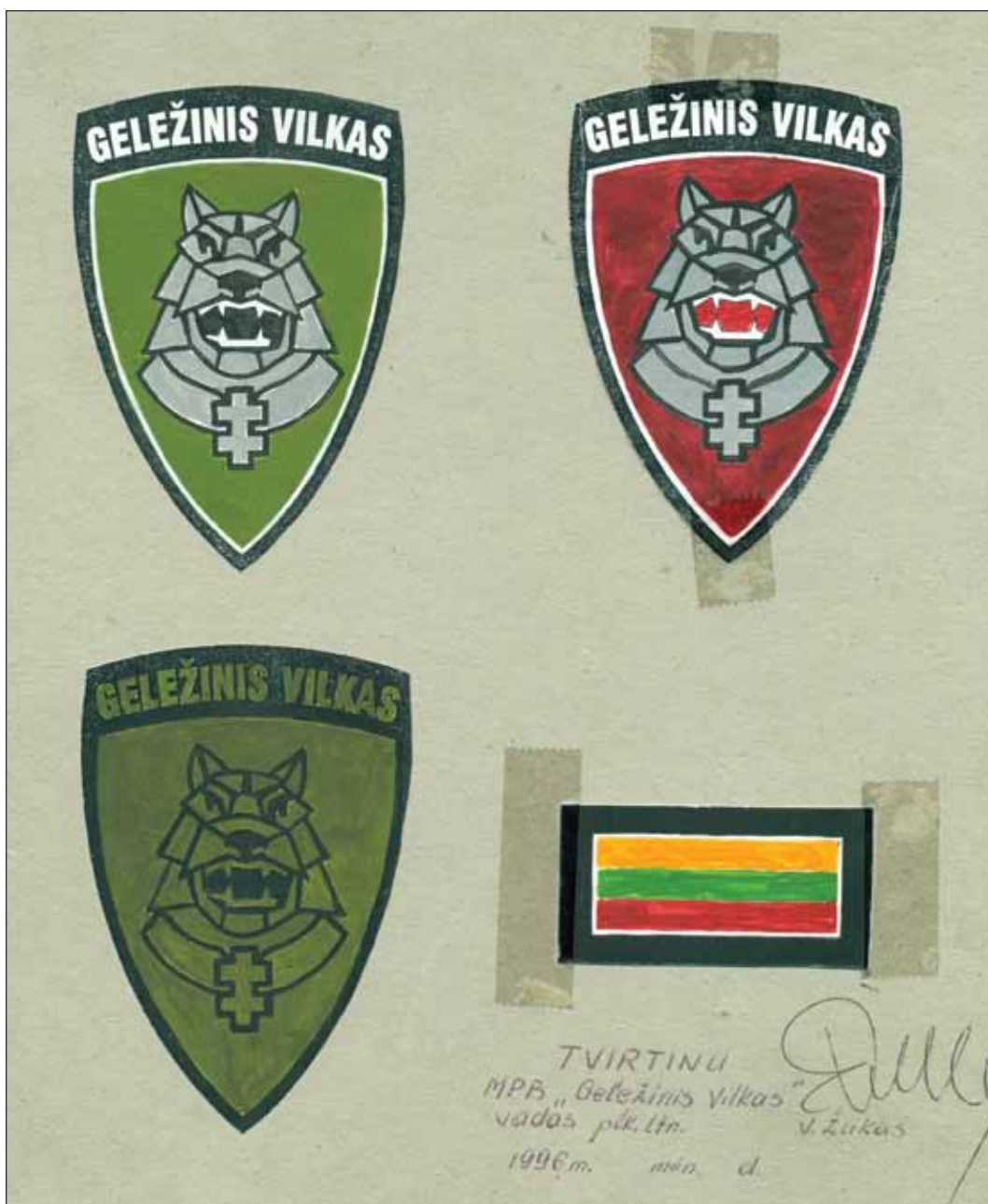

Sausumos pajėgų tarnybų ženklai

KRAŠTO APSAUGOS SAVANORIŲ PAJĖGŲ
UNIFORMŲ ANTISIUVAI M 1:1

KASDIENINĖS IR PARADINĖS UNIFORMŲ
ANTSIUVAS

LAUKO UNIFORMOS ANTISIUVAS

Ženklo autorius Romualdas KARPAVIČIUS
Antsiuvo autorius Nerijus TREINYS

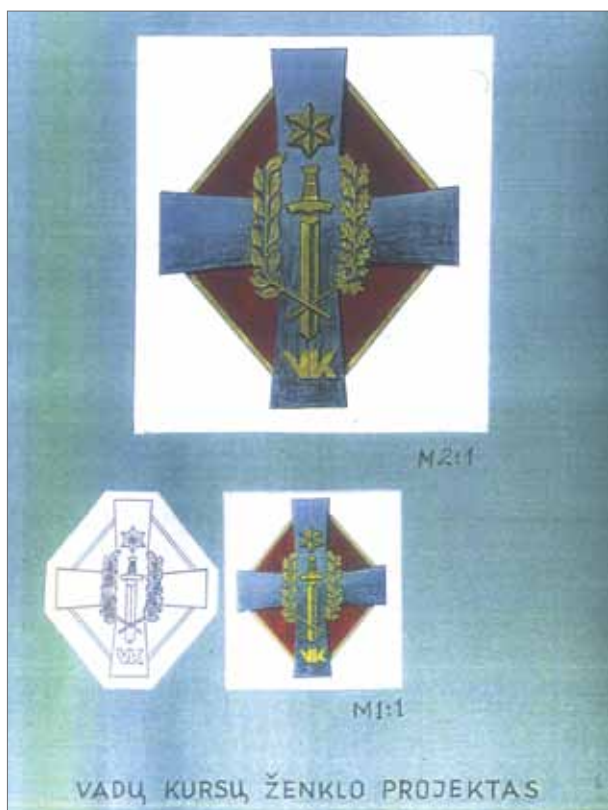

VAIDOTAS SKOLEVIČIUS

ŽENKLAI LIETUVOS KARIUOMENEI

1993

MOTORIZUOTOSIOS PĖSTININKŲ BRIGADOS „GELEŽINIS VILKAS“ ŽENKLAS

Vilniaus senamiestyje susirinkus kompanijai susipažinau su kariu iš „Geležinio Vilko“ brigados ir pakritikavau tuometinį jo antsiuvą „Geležinis Vilkas“. Jis geranoriškai pasiūlė padaryti geresnį. Neatsimenu kario pavardės, tik žinau, kad buvo Zigmo Polinausko pavaldinys. Polinauskas vėliau ir prižiūrėjo ženklo derinimą drauge su Gintautu Surgailiu. 1991 m. buvau baigęs Vilniaus dailės institute dizainą ir dirbau „Plastoje“, kur dizaino skyriuje jau buvo naudojamas kompiuteris PC286 su instaliuota grafinės programos „CorelDraw 2“ versija (!).

Su „Geležinio Vilko“ karininkais sutarėm, kad aš piešiu, o jie derins. Derinimas vyko Heraldikos komisijoje. Man, „žaliam“, ką tik iškeptam dizaineriukui labai nesinorėjo eiti akistaton su vakarykščiais dėstytojais ir kitais autoritetais.

Ir, matyt, ne be reikalo. Buvo atvejis, kai eilinio, jau n-tojo, derinimo metu nebeatlaikęs heraldikos korifėjų „nesuprantamų išmintingų sąvokų“ ekvilibristikos ir pastabų neaiškumo, Zigmas Polinauskas jau traukėsi pistoletą iš dėklo, kad reikalai kaip nors pajudėtų. Dalyvavo tada ir Gintautas Surgailis, ir dar Nerijus Treinys (daugelio Lietuvos kariuomenės ženklų autorius). Tas incidentas, kaip pasakojo, labai padėjo abipusiam supratimui... Vėliau, aptikus, kad derinti Heraldikos komisijoje reikia tik tuo atveju, jei ženkle yra Gedimino stulpai, Jogailos kryžius ar Vytiis, buvo nuspręsta apeiti šią instanciją išimant minėtus ženklus iš projektų, juos keičiant įsegamais dalinių ženkleliais (penkiakampiais).

VILKO LEGENDA

Vilkas žengia „į Vakarus“, atsukęs iššieptus nasrus – „į Rytus“. Kalavijas ne iškeltas, o nešamas ant peties – jis taikus, bet ir tuo pat metu pasiruošęs.

Tokia buvo idėja.

LOGOTIPAS

ANTSIUVAS

PATVIRTINTI VARIANTAI

MOTORIZUOTOSIOS
PĖSTININKŲ BRIGADOS „GELEŽINIS VILKAS“ ŽENKLAS
ESKIZAI, DETALIZAVIMAS

Nebuvo tada jokio interneto – medžiaga tik iš bibliotekų, knygų, žurnalų, atvirukų. Tada viską per kalnę, dar kartą per kalnę, kopijavimo aparatą, tada vėl retušas, tada – techninė fotografija, gražus, lygus dengimas guašu, tušu ar tempera.

MOTORIZUOTOSIOS PĖSTININKŲ
BRIGADOS „GELEŽINIS VILKAS” ŽENKLAS

ESKIZAI, DETALĖS

Antsiuvo siūlymai

Pagaminti pavyzdžiai

„GELEŽINIO VILKO“ GARBĖS ŽENKLAS

Atsimenu, kad pirmuosius pavyzdžius gamino skulptorius Mazūras. Labai sunku tuomet buvo rasti, kas pagamintų tokius ženklus. Buvo net siūlymų kreiptis į dantų protezuotojus – jie naudojo precizines technologijas liedami metalą smulkioms detalėms. Ruošiant gamybai teko koreguoti, stambinti piešinio detales. Tokio darbo patirties neturėjau. Bet buvo labai įdomu dirbti su šiuo projektu.

PAGAMINTI PAVYZDŽIAI

Firmos „Alpera“ pagamintas ženklas

PATVIRTINTAS VARIANTAS

SVETIMOS KARIUOMENĖS IŠVEDIMO SUKAKTIES PADĖKOS

ŽENKLAS

Šį ženklą projektavau jau įmonėje „Paritetas“. Buvome sukūrę tokią bendrą Lietuvos–Lenkijos įmonę. Darėme reklamą ir visokius dizaino darbus. Į komplektą dar įėjo odinė dėžutė ir oda trauktais viršeliais aplankėlis, kuriame buvo numeruotas pažymėjimas. Kiekvienas ženklas taip pat buvo numeruotas.

Pirmuosius ženklus buvo bandyta užsakyti Kaune. Bet bandomieji egzemplioriai buvo nesėkmingi. Panašūs į ženklus. Todėl iš naujo buvo gaminami Vilniuje – iš kelių detalių su rubino spalvos emaliu, sidabruoti ir t. t.

Neapsiejo ir čia be istorijų: ženklai dar nebuvo pristatyti ministerijoje – kviečiasi mus („Paritetą“) vieną rytą ant kilimėlio Lolita Zegerienė - tada buvo atstovė spaudai ir kurovo šį darbą. Klausimas iškilo dėl konfidencialumo. Pasirodo, vienas žymiausių Lietuvos kolekcininkų (toks Vilius K.) pasigyręs jai jau turįs niekieno viešai dar nematytą ženklą... O mes nieko apie tai nežinojome. Teko aiškintis su gamintoju.

LEGENDA

Vilkas laiko įsmeigęs kalaviją žemėn – baigtos kovos, užbaigto etapo, taikingumo simbolis.

Vilkas staugia – skelbia visiems apie vieną pačią tvirčiausių žingsnių saugumo link.

LOGOTIPAS

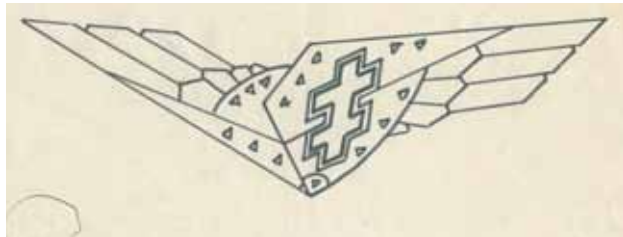

ŽENKLŲ VARIANTAI PROJEKTAVIMO IR GAMYBOS METU

PLIENINIŲ SPARNŲ REKONSTRUKCIJA, BANDYMAS PLĖTOTI MOTYVĄ

APRAŠYMAS

Dar buvo bandymas atkurti tarpukario ženklą „Plieniniai sparnai“. Mėginta pagausinti detalių, prilipdyti parašiusius ir pan. Vėliau, berods, buvo nutarta jo „netobulinti“, o tiesiog atkurti tokį, koks buvo.

Pateiktas man eskizas

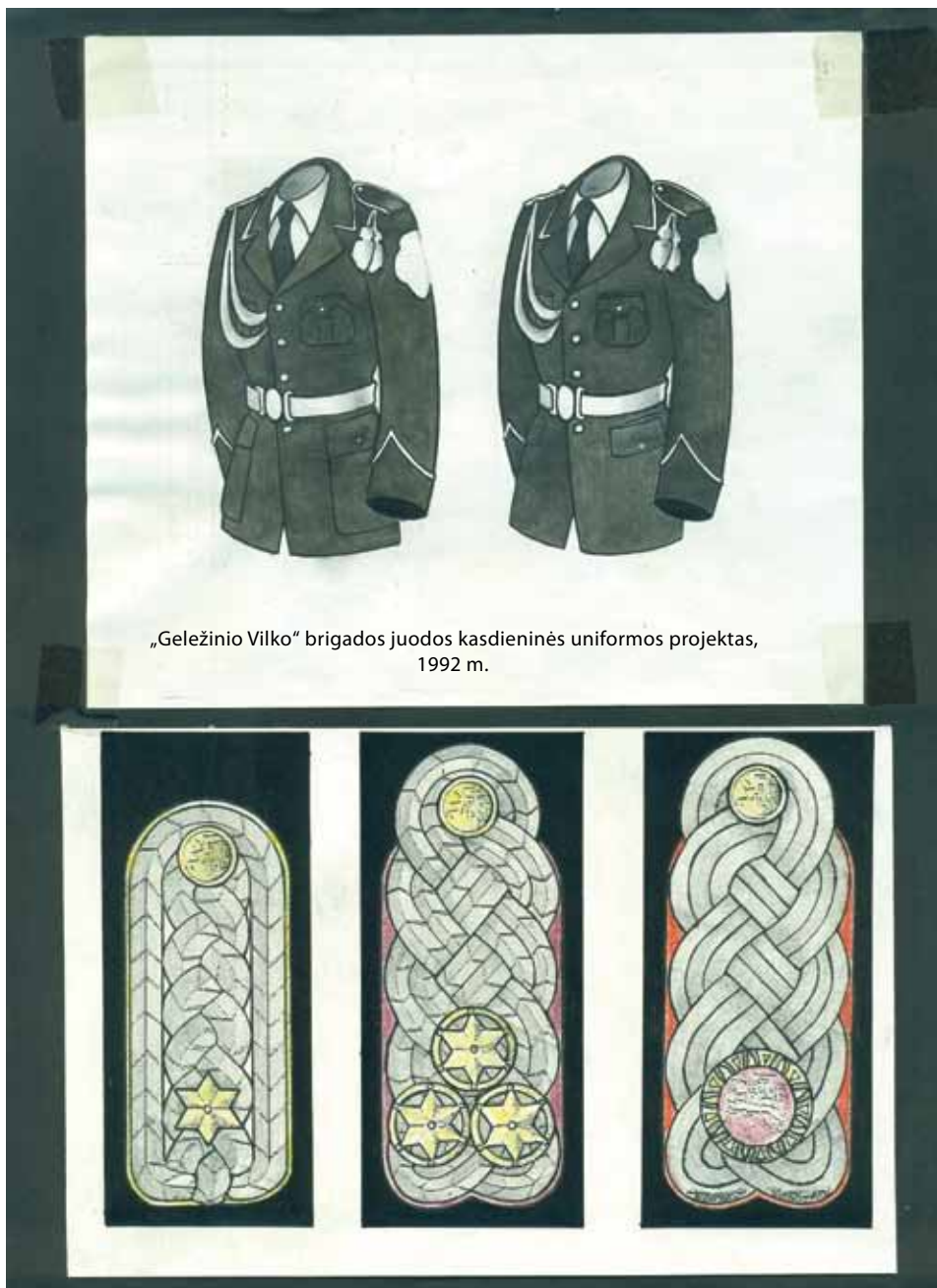

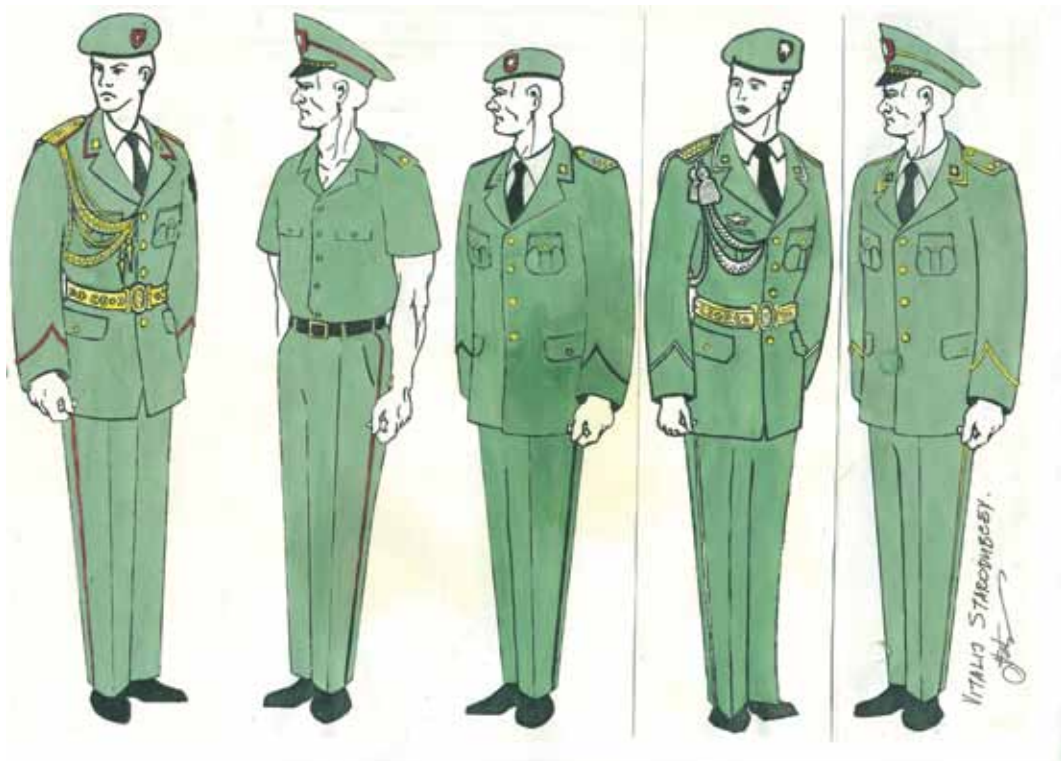
Pagamintas ženklas

2 NEPATVIRTINTI DAILININKŲ PROJEKTAI

Vitalijaus Starodubcevo Lietuvos kariuomenei sukurti projektai

Petro Vytauto Zarankos Lietuvos kariuomenei sukurti projektai

Petro Vytauto Zarankos sukurti, tačiau neįgyvendinti „Geležinio Vilko“ brigados tarnybų ženklų projektai

Tankistų

Jūreivių

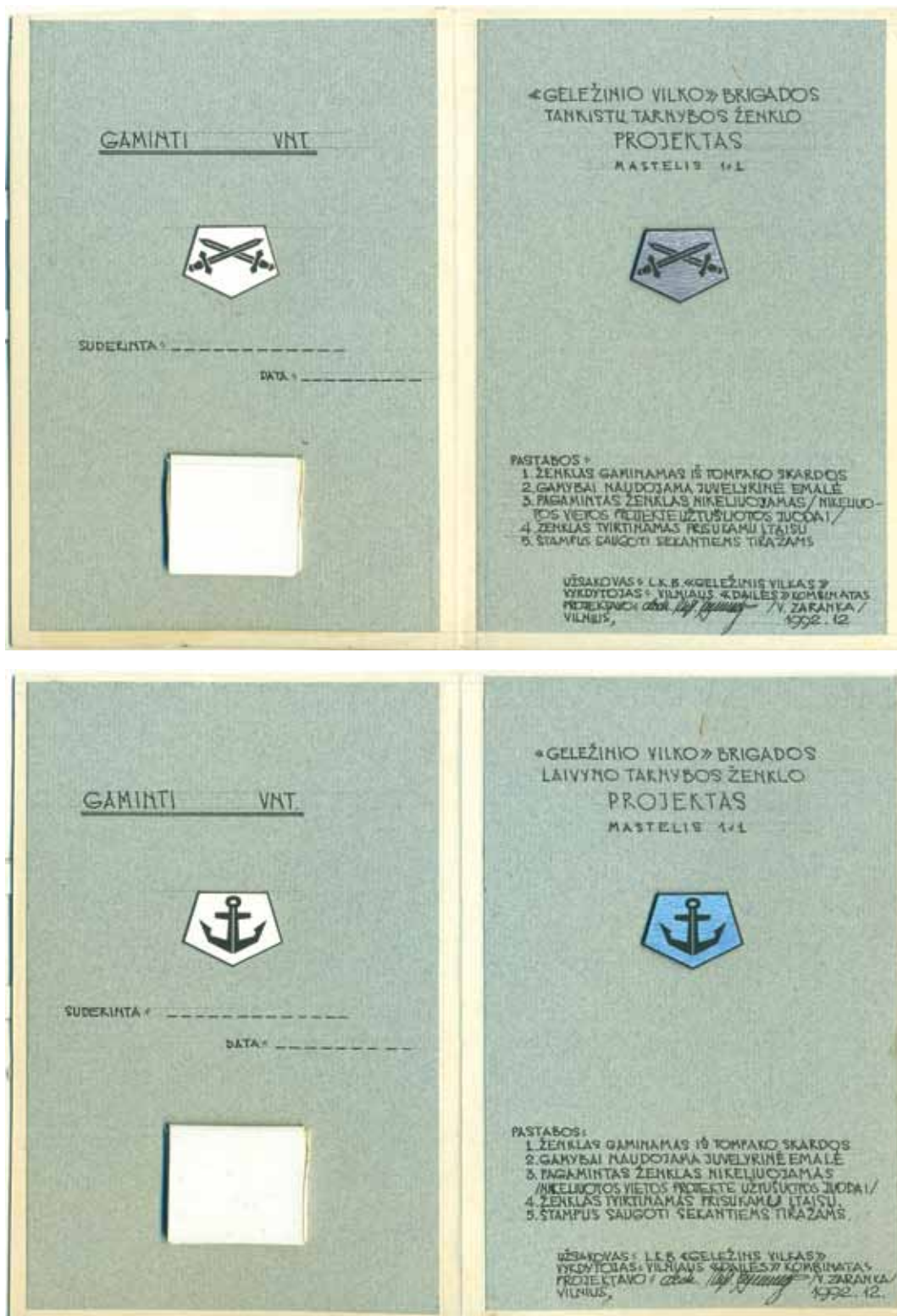
Pėstininkų

Nenustatytas

Muzikantų

LMB "GELEŽINIS VILKAS"

Metalinis ženklas ant atlapo

A — 500 vnt
B — 500 —
C — 300 —
D — 200 —

Rimos Karpavičienės Lietuvos kariuomenei sukurti projektai Savanorių karių uniformos

Savanorio kasdieninės
uniformos kepurė

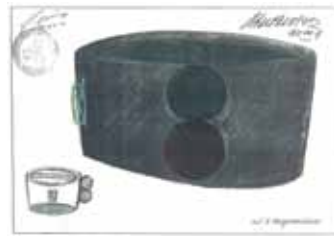
Orkestro muzikanto kepurė

Savanorio žieminės
uniformos kepurė

Savanorės (moters) uniformos pilotė

Savanorės (moters) žieminės uniformos kepurė

Savanorio kasdieninė uniforma

Savanorio kasdieninė uniforma

Savatorio žieminė uniforma

Savatorio lauko uniforma

Savatorių orkestro
paradinė uniforma

Savatorės (moters) uniforma

Savatorės (moters) žieminė uniforma

Lietuvos kariuomenės nestandartiniai tarnybų ženklai (antsiuvai)

Brigados „Geležinis Vilkas“ nepatvirtinti tarnybos ženklai (projektas kasdieninei uniformai)

Gedimino štabo bataliono ženklo projektas

Centrinio poligono ženklas kasdieniniam kostiumui (nestandartinis)

Karo medicinos tarnybos

Kasdieniniam kostiumui (nestandartinis)

Lauko uniformai (nestandartinis)

Civilinės saugos departamento

Kasdieniniam kostiumui (nestandartinis)

Kasdieniniam kostiumui (projektas)

Dailininko Jurgio Raslano sukurti pirmieji
Lietuvos kariuomenės tarnybų ženklai

1991 m. iki spalio mėn. pagaminti nebuvo. *Nerijaus Treinio archyvas*

3 DOKUMENTŲ PRIEDAI

SAVANORIO ŠEKLAS

Kasot būtinai sukurti Savanorio Šeklą ir pabandę tai padaryti, susipažinę su buvusiu prieškarinėje Lietuvoje analogišku Savanorio Šekliu. Jis buvo įsteigtas apie 1930 m. tuometinės Savanorių Sąjungos (1927-1940), kaip skiriamasis šios organizacijos šeklas.

Savanorio Šeklą sudaro trikampis, kurio gelus užbeigia trijų brėžnių stilizuotos tulpės ant kurių kiekvienos yra po 7 reljefinius spindulius. Šekle centre yra mažesnis trikampis, sugrupuotas į 3 horizontalias dalis, kuriose užpildytos tautinės vėliavos spalvų emalė. Ant šio trikampio patalpinti du sukryžiuoti kardai ir ant jų esantys Gediminaičių stulpai. Šekle pagrindas reljefiškai apkontūruotas. Taip pat iškilęs ir centre esantis trikampis. Šeklas buvo įsukamas į rūbus, todėl jį pamesti, faktiškai, nebuvo įmanoma. Ant sukimo lėkštės antotai raidės K.G.D. Tai kartu ir gaminio įrašymo vieta. Šeklas buvo gaminamas apšepavine būdu iš dviejų atskirų dalių (pagrindas su emaliuotu trikampiu ir kardai su Gediminaičių stulpais ant jų) atvirtintų tarpusavyje, o taip pat prisegimo detalių.

Skubant, nepavyko sufineti tikėlių Šeklo įsteigimo ir gaminimo datų, nesiojimo taisyklių, variantų būvimo bei autorius. Tačiau aišku, kad šeklas reikalingas šiemdienai, jeu buvo prieš 60 metų į Vilnių išstudijavęs šį šeklą, tobulą, liudišką jo ornamentiką, paprastumą ir nepakartojamumą, aišku nereginti jokių bereikalingų konkuravę Savanorio Šekle sukūrimui ir visiškai jį atkurti. Rekonstrukcijos brėšinimas pridėtu. Atkurdam šį šeklą, tuo pačiu išreikšime pagarbą buvusiam savanoriui, dabartiniai savanoriui nešios tą patį šeklą, kaip ir jų piratai, kovų už Lietuvos nepriklausomybę dalyviai...

Aišku Savanorio Šeklą gaminti dviejų variantų. Vienas jų, turėtų visiškai atkurti buvusį šeklą t.y. išabrūšint spalvas pagrindas ir tokie patys kardai su Gediminaičių stulpais ant jų. Kitas variantas turėtų būti gaminamas iš aukso ar sidabro metalo arba ant sidabriško metalo (kaip ir pirmas variante) turėtų būti pritvirtinti aukso ar sidabro kardai ir Gediminaičių stulpai. Šis variantas galėtų tarnauti kaip pasižymėjimo šeklas savanoriui arba būtų įteiktas visiemis savanoriams per trogišką Lietuvai 1991 metais dieną budėjusiam valstybinės reikšmės objektuose, arba dirbusiems kitą su tuo susijusį, lygiavertį darbą.

Merijus Treinys (Vilniaus Rinktinės Šaulys) Dailes Akademijos 3 kurso daininio specialybės studentas)
Namų adresas: 034910 Utos, Beldų 6 Tel: 54777

1991.02.25

SKAT ŽENKLŲ IŠDAVIMO REGISTRAVIMAS

Ž.NR.	PAVARDĖ, VARDAS	RINKTINĖ	PAŽ.NR.	PARAŠAS
000001	BEČAS ZONAS	SKAT ŠTARNI	000	
002	POCIUS ARVIDAS	—	00042	
003	ČEPLIUS VIDAS	—	00011	
004	KAZĖNAS RINGAUDAS	—	0045	
005	ŽUDCEVIČIUS ŽUOZAS	—	00061	
006	TANĖNAS DAINIUS	—	00023	
007	ŠUTINYTĖ REGINA	—	00062	
008	TRAKIMAS GEDIMINAS	—	00091	
009	RAPNIKAS GINTAS	—	00041	
010	STEELECKAS VITALIUS	KAMUNIS		
011	MALALAKŠKAS ALGIRDAS	SK.ŠT.	00035	
012	KATINAS POMUČALDAS	VILNIUS	00216	
013	BURDOKAS ANTANAS	SK.ŠT.	0013	
014	POCIUS RIČARDAS	—	0014	
015	GINEITIS PETRAS	LAPS KUOPIS	00015	
016	ŽURBĖAITIS PONAS RIMANTAS	ŠIAULIAI	00022	
017	ŽUOZAITIS BRONIUS	SPANEVĖŽYS	00213	
018	DUDAVIČIUS ARŪNAS	ALYTAKUSP.	00209	
019	ŠLIVINSKAS PETRAS	KARIZAMPOLIS	00211	
020	VĖLAVIČIUS VALDAS	UTENA	00210	
021	KLIAUŽA ZONAS	SKAT ŠT	00405	
022	AMBRAZAITYTĖ	TAURO KUOPIS		
023	AMBRAZEVIČIUS	—		
024	ANDRIKIENĖ	—		
025	DEGUTIS	—		
026	GINIOTIS	—	00440	
027	GRINIUS	—		
028	INTA	—		

SKAT ŽENKLŲ IŠDAVIMO REGISTRAVIMAS

Ž.NR.	PAVARDĖ, VARDAS	RINKTINĖ	PAŽ.NR	PARAŠAS
024	PARASIŪNAS	TAMDO KLUP		
030	KARVELIS	—		
031	KLUMBYŠ	—		
032	KOLEŠNIKOVAS	—		
033	KUNAITIS	—	00386	
034	LAPINSKAS	—	00451	
035	MAKKEVIČIUS	—	00454	
036	NORVILAS A	—		
037	PEČELIŪNAS	—	00452	
038	PASIMAVIČIUS	—		
039	PASTAUSKIENĖ	—		
040	SIMANAITIS	—		
041	SĖŽŪNAS	—		
042	SIMUTIS	—	00450	
043	ŠALTENIS	—		
044	ŠLIČYTĖ	—		
045	VARANAUSKAS	—	00453	
046	ZINGERIS EMANUELIS	—		
047	ZIEMELIS	—		
048	NEDZINSKIENĖ	—		
049	POVILIONIS	—		
050	TREINYS NERIZIUS	SKAT ŠT	0050	
051	TAMULAITIS ALBINAS	ŠT SKAT	0087	
052	PALEVIČIUS ALBINAS	SKAT ŠT	0027	
053	MAŽVILA ANTANAS	SKAT ŠT	0093	
054	KAITULIONIS SIGITAS	SKAT ŠT	0028	
055	TAKIMAVIČIUS EUGENIUS	SKAT ŠT	0074	
056	BAGDONAS RIMANTAS	SKAT ŠT	00221	

Krašto apsaugos sistemos ženklų patvirtinti projektai

TVIRTINU:
Krašto apsaugos
ministras *A. Butkevičius*
Metalinis ženklas 1992 m. gruodžio 08 d.

mqstelis 1:1

☐ Ženklas- iš balto metalo

☒ Skydelio fonas- padengtas raudona emale

Suderinta
1992 12 03
AS

LIETUVOS RESPUBLIKOS
VYTAUTO APSAUGOS MINISTERIJA

ISAKYMAS

1994 10 27

Nr. 1067

Dėl apdovanojimo Garbės
ženkle "Geležinis vilkas"

VILNIUS

7. T. T. T. T. T.
Garbės ženklo įteikimas
Ketkėvicius
10.10.94

Už drąsą ir pasiaukojimą, ginant Lietuvos Respublikos laisvę
ir nepriklausomybę, taip pat už ypatingus nuopelnus, organizuojant ir ku-
riant lauko kariuomenės I-ąją motodesantinę brigadą "Geležinis vilkas"
apdovanoju "Geležinio vilko" garbės ženklu šiuos asmenis:

1. Pulkininką Česlovą Jezerską	ženkle Nr.0001
2. Majorą Rimą Baltušį	"- Nr.0002
3. Majorą Praną Kastecką	"- Nr.0003
4. Majorą Vaclovą Jezerską	"- Nr.0004
5. Kapitoną Antaną Sirtautą	"- Nr.0005
6. Majorą Zigmą Polinauską	"- Nr.0006
7. Majorą Vytautą Žuką	"- Nr.0007
8. Kapitoną Bėlį Žilėną	"- Nr.0008
9. Kapitoną Audrių Stonkų	"- Nr.0009
10. Majorą Kazimierą Mickevičių	"- Nr.0010
11. Kapitoną Liutaurą Kavoliūną	"- Nr.0011
12. Leitenantą Dainių Skėraitį	"- Nr.0012
13. Vyr. leitenantą Juozą Baršketį	"- Nr.0013
14. Vyr. leitenantą Algį Mateiką	"- Nr.0014
15. Leitenantą Kastytį Jurgelionį	"- Nr.0015
16. Leitenantą Juozą Simonavičių	"- Nr.0016
17. Leitenantą Artūrą Surgailį	"- Nr.0017
18. J. leitenantą Gytautą Čepuką	"- Nr.0018
19. J. leitenantą Andrių Čerešką	"- Nr.0019
20. Kapitoną Virginijų Kirvaitį	"- Nr.0020
21. J. leitenantą Gintarą Skorubskį	"- Nr.0021
22. J. leitenantą Aleksą Gaiževskį	"- Nr.0022
23. J. leitenantą Minnaugą Abaravičių	"- Nr.0023
24. Vyr. leitenantą Rimą Litviną	"- Nr.0024
25. Vyr. leitenantą Kęstutį Žalį	"- Nr.0025

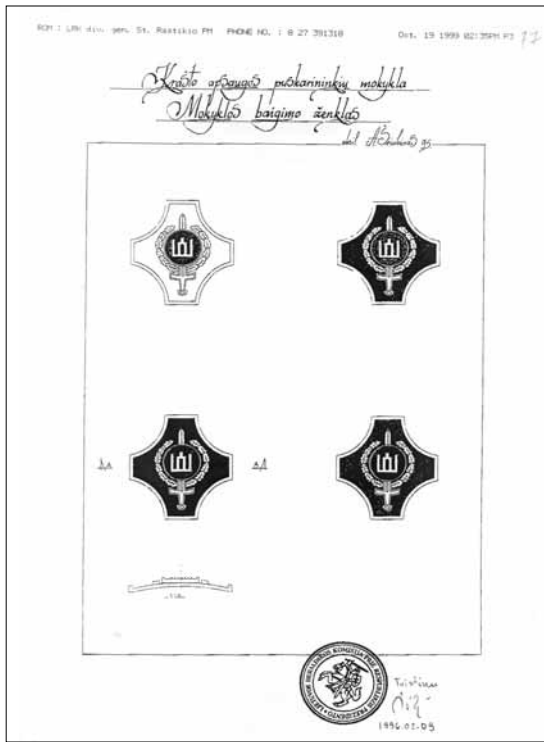
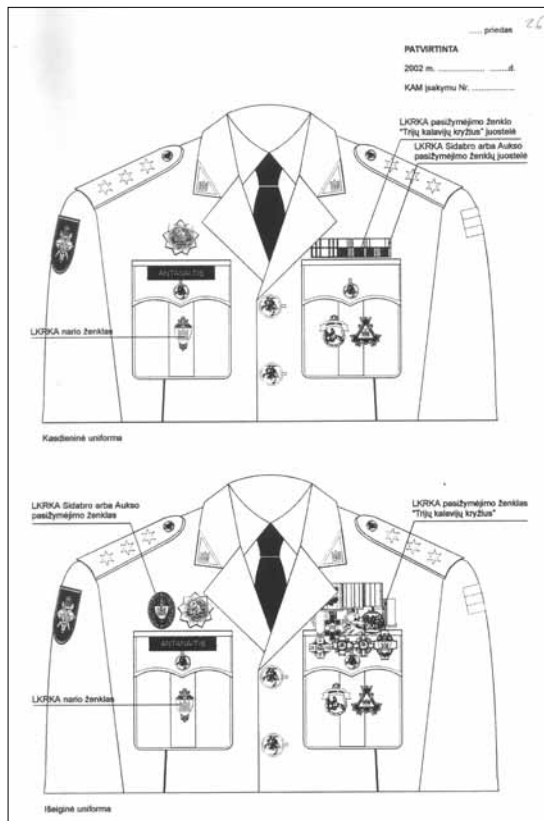
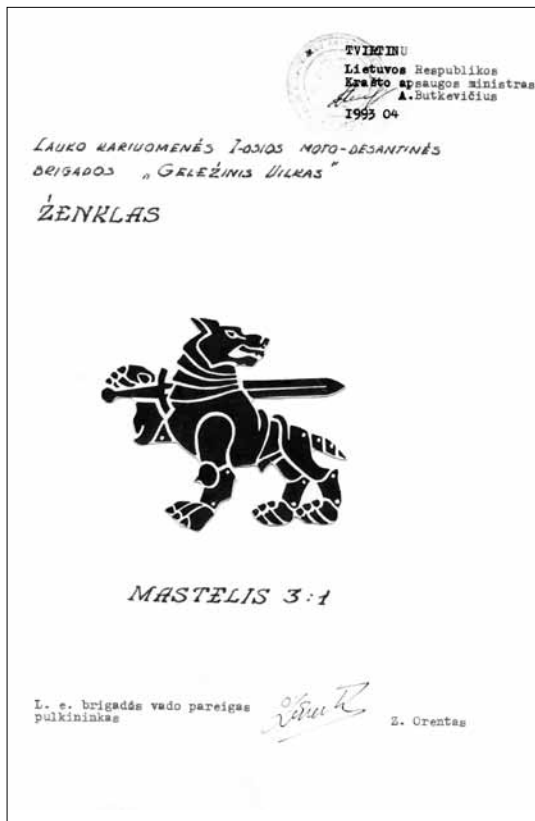
LIETUVOS RESPUBLIKOS
VYTAUTO APSAUGOS MINISTERIJA
1-oji motodesantinė brigada
"GELEŽINIS VILKAS"
1994 m. 10 mėn. 27 d.
Nr. 1066

26. Leitenantą Audrių Miečių	ženklų Nr.0026
27. Viršilą Maimoną Šepulį	"- Nr.0027
28. Viršilą Tada Šembrauską	"- Nr.0028
29. Puskarininkį Algirdą Abaravičių	"- Nr.0029
30. Viršilą Mečislovą Rinkevičių	"- Nr.0030
31. Viršilą Darių Miklų	"- Nr.0031
32. Leitenantą Gintarą Viazicką	"- Nr.0032
33. Leitenantą Vitalijų Janušauską	"- Nr.0033
34. Pulkininką leitenantą Audrių Beišį	"- Nr.0034
35. Pulkininką Juozą Meidų	"- Nr.0035
36. Grandinį Edgarą Kopčiką (po mirties)-	Nr.0036
37. Pulkininką Joną Gečą	"- Nr.0037
38. Pulkininką leitenantą Šarūną Vasiliauską	"- Nr.0038
39. Kapitonę Rositą Petrauskienę	"- Nr.0039
40. Majorą Bronių Čekanauską	"- Nr.0040
41. Pulkininką Igną Stankovičių	"- Nr.0041
42. Majorą Saulių Vėprauską	"- Nr.0042
43. Pulkininką leitenantą Stasį Levulį	"- Nr.0043
44. Kapitonę Česlovą Šlegaitį	"- Nr.0044
45. Majorą Algį Vaičeliūną	"- Nr.0045
46. Majorą Rimą Zinkevičių	"- Nr.0046
47. Kapitoną Rimą Gudelevičių	"- Nr.0047
48. Kapitoną Algį Norkų	"- Nr.0048
49. Kapitoną Majerį Milevičių	"- Nr.0049
50. J.leitenantą Henriką Krivicką	"- Nr.0050

Ministras

A. Butkevičius

LIETUVOS RESPUBLIKA
KRAŠTO APSAUGOS MINISTERIJA

Kopija

ĮSAKYMAS

1992 11 06 Nr. 804

Vilnius

Dėl karinės uniformos
dėvėjimo

Vykdant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. sausio 29 d. nutarimą Nr. 61 "Dėl Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos karių uniformų patvirtinimo"

ĮSAKAU:

1. Patvirtinti karinės uniformos dėvėjimo laikinas taisykles (priedas).
2. Dalinių vadams (tarnybų viršininkams, departamentų direktoriams) iki 1993 m. sausio 15 d. pateikti Jungtiniam štabui pasiūlymus dėl pakeitimų ir papildymų karinės uniformos dėvėjimo laikinose taisyklėse.
3. Jungtiniam štabui, atsižvelgiant į visų tarnybų pasiūlymus, iki 1993 m. vasario 01 d. paruošti karinės uniformos dėvėjimo taisykles.
4. Ryšių ir technikos tarnybai iki lapkričio 11 d. padauginti 200 karinės uniformos dėvėjimo laikinų taisyklių egzempliorių.
5. Finansų ir apskaitos skyriui skirti lėšas taisyklių tiražavimui.
6. Krašto apsaugos ministro 1992 05 18 d. įsakymą Nr. 326 laikyti negaliojančiu.
7. Įsakymo vykdymo kontrolę pavesti ministro pirmajam pavaduotojui komandorui E. Nazelskiui.

Priedas: 22 lapai.

Ministras

A. Butkevičius

Kopija tikra

Krašto apsaugos ministro pavaduotojas prie KAM

Bradauskas

Išsiųsti: visiems KAM tarnyboms

Kopija

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KRAŠTO APSAUGOS MINISTERIJA

ĮSAKYMAS

1993-01-04 Nr. 01
Vilnius

Dėl Karinių jūrų pajėgų uniformos dėvėjimo

Papildant krašto apsaugos ministro 1992 m. lapkričio 06 d. įsakymą Nr.804,

ĮSAKAU:

Patvirtinti Karinių jūrų pajėgų uniformos dėvėjimo laikinąsias taisykles.

Priedas: 17 lapų.

Ministras

A. Butkevičius

G. Temulaitis

Kopija
išsiųsti: Jungtiniam štabui, Medžiaginio aprūpinimo tarnybai,
Karinių jūrų pajėgų flotilei.

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KRAŠTO APSAUGOS MINISTERIJA

1993 05 24 Nr. 454

VILNIUS

Dėl komisijos sudarymo

KOPIJA

Siekiant nustatyti KAM struktūrinių padalinių poreikių kari-
nei uniformai patenkinimą 1992-93 metams,
ISAKAU:

1. Sudaryti tokios sudėties komisiją:

Komisijos pirmininkas - Krašto apsaugos mokyklos viršininko pavaduoto-
jas ūkio reikalams pulkininkas A.Lekavičius
Nariai: Personalo departamento personalo tarnybos sky-
riaus viršininkas majoras P.Maštavičius
Civilinės saugos departamento materialinio-tec-
ninio aprūpinimo skyriaus viršininkas majoras
A.Stulginskis
Medžiaginio aprūpinimo tarnybos viršininko
pavaduotojas kapitonas V.Aleksandravičius
Lauko kariuomenės brigados "Geležinis vilkas"
aprangos ir amunicijos tarnybos viršininkas
kapitonas A.Raguotis
Savanoriškos krašto apsaugos tarnybos virši-
ninkas vyr.leitenantas A.Tamulaitis
Valstybės sienos apsaugos tarnybos aprangos ir
amunicijos tarnybos viršininkas vyr.leitenanta
K.Mocka
Karių oro pajėgų aprangos, amunicijos ir
maisto skyriaus viršininkas vyr.leitenantas
J.Zažeckis
Ginkluotųjų pajėgų štabo inžinerinio poskyrio
vyresnysis specialistas leitenantas V.Krasa-
vinas

2. KAM struktūrinių padalinių vadams iki š.m. birželio 07 d.
pateikti Ginkluotųjų pajėgų štabui duomenis dėl pavaldžių struktūrų
komplektavimo karininkais, liktiniais ir šauktiniais bei jų pasikeitim
1992-1993 m., o taip pat duomenis dėl turimos karinės uniformos.

3. Komisijai apibendrinti gautus duomenis ir š.m. birželio 08
pateikti savo pasiūlymus.

PRIEDAS. Duomenų pateikimo formos, 2 lapai.

Ministro pavaduotojas
komandoras

TARNYBA
CAUTA

S.Knezy

Išsiusti: visiems KAM struktūriniams padaliniams.

E.Nazelskis

Kopija

Lietuvos Respublikos
krašto apsaugos ministerija

GINKLUOTŲJŲ PAJĖGŲ STABAS

I S A K Y M A S

1993 08 24 Nr. 19

Vilnius

Dėl komisijų karinių
dalinių atributikos
klausimų išsprendimui
sudarymo

Vykdant krašto apsaugos ministro 1993 m. rugpjūčio
10 d. įsakymą Nr. 762,

ĮSAKAU :

1. Sudaryti Kariuomenės vėliavų skyrimo ginkluotųjų
pajėgų daliniams tokią komisiją:

Pirmininkas - LKB Štabo viršininkas pulkininkas leitenan-
tas A. Beišys

Nariai : GFS Kovinio parengimo skyriaus karinio ir
metodinio paruošimo poskyrio viršininkas
R. Malinauskas

KJF atskiro skyriaus viršininkas komandoras
leitenantas E. Miliauskas

Krašto apsaugos mokyklos personalo skyriaus
viršininkas pulkininkas leitenantas
E. Planšiusas

VSAT Štabo pasienio įrangos poskyrio virši-
ninkas majoras Z. Viciys

LKB aprangos tarnybos viršininkas kapitonas
V. Mažeuskas

KAM Bendrojo skyriaus Slaptosios reštvedybės
grupės vedėjas vyresnysis leitenantas
G. Surgailis

KOP aprangos, amunicijos ir mitybos poskyrio
viršininkas vyresnysis leitenantas I. Zežeklis

CSD personalo skyriaus viršininkas A. Janavičius

SEAT Štabo užnugario skyriaus specialistas
jaunesnysis leitenantas N. Treimys.

1.1. Iki š.m. rugsėjo 4 d. parengti Lietuvos Respub-
likos kariuomenės vėliavų įstatymo projektą.

Kopija
BLS

2. Sudaryti karinių ženklų suteikimo ginkluotųjų pajėgų daliniams, kariams ir karininkams tokią komisiją:

Pirmininkas - GPŠ viršininko pavaduotojas pulkininkas A.Zabulionis
Nariai: GPŠ Kovinio parengimo skyriaus karinio ir metodinio paruošimo poskyrio viršininkas R.Melinauskas
VSAT štabo topografijos-kartografijos poskyrio viršininkas pulkininkas leitenantas A.Balaišis
KJF atskiros skyriaus vyresnysis specialistas komandoras leitenantas J.Alšauskas
LKB aprangos tarnybos viršininkas kapitonas V.Majauskas
KAM Bendrojo skyriaus Slaptosios raštvedybos grupės vedėjas vyresnysis leitenantas G.Surgailis
KOP aprangos, amunicijos ir mitybos poskyrio viršininkas vyresnysis leitenantas J.Zažeckis
Krašto apsaugos mokyklos rėmėjas viršininkas V.Minkevičius
CSD direktoriaus padėjėjas leitenantas D.Petraitis
SKAT štabo užnugario skyriaus specialistas jaunesnysis leitenantas N.Treinsys

2.1. Komisijai iki š.m. rugsėjo 4 d. parengti karinių ženklų suteikimo ginkluotųjų pajėgų daliniams nuostatus.

3. Sudaryti tokią komisiją Krašto apsaugos sistemos karių ir karininkų uniformos reformai parengti ir įvykdyti:

Pirmininkas - Krašto apsaugos mokyklos viršininko pavaduotojas pulkininkas A.Lekavičius
Nariai: GPŠ Kovinio parengimo skyriaus viršininkas pulkininkas leitenantas R.Žibas
GPŠ Kovinio parengimo skyriaus karinio ir metodinio paruošimo poskyrio viršininkas R.Melinauskas
Medžiaginio aprūpinimo tarnybos aprangos skyriaus vyresnysis specialistas majoras J.Drakšas
CSD materialinio aprūpinimo poskyrio viršininkas majoras A.Stulginskis
KJF personalo skyriaus viršininkas jūrų kapitonas V.Sinevičius
LKB aprangos tarnybos viršininkas kapitonas V.Majauskas
KAM Bendrojo skyriaus Slaptosios raštvedybos grupės vedėjas vyresnysis leitenantas G.Surgailis
VSAT štabo aprangos poskyrio viršininkas vyresnysis leitenantas K.Mocka
KOP aprangos, amunicijos ir mitybos poskyrio viršininkas vyresnysis leitenantas J.Zažeckis
SKAT štabo užnugario skyriaus viršininkas vyresnysis leitenantas A.Tamuleitis
Krašto apsaugos mokyklos aprangos poskyrio viršininkas jaunesnysis leitenantas R.Sabalaišius

Kopija tikra

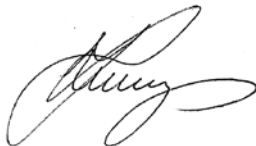
3

Kopija

3.1. Uniformų reformos planą iki š.m. rugsėjo 1 d. pateikti tvirtinti KA ministrui.

4. Įsakymo vykdymą kontroliuoti Ginkluotųjų pajėgų štabo viršininko pavaduotojui pulkininkui A.Zabulioniui.

Viršininkas
pulkininkas

S.Knezys

A. Zabulionis
Išsiųsti:

KAM bendrajam skyriui, Krašto apsaugos mokyklai,
KAM Medžiaginio aprūpinimo tarnybai, CSD, KJF, LKB,
VSAT, KOP, SKAT

Kopija tikra

Krašto apsaugos ministerijos prie KAM
vyriausiojo specialisto
Diruše Vovčienė

KOPIJA

ISAKYMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KARIUOMENĖS VADAS

1995 04 04 Nr. 129

VILNIUS

P. A. Stankinai

by koly mui

55.02.10.

Dėl karinės aprangos
gamybos ir dėvėjimo

Siekdamas susisteminti karinės aprangos dėvėjimą ir tinkamai panaudoti jai įsigyti skirtas lėšas,

Į S A K A U:

1. Uždrausti gaminti ir dėvėti nepatvirtinto pavyzdžio aprangos elementus bei skiriamuosius ženklus.
2. Struktūriniams padaliniams, savarankiškai organizuojantiems specifinės aprangos ir amunicijos gamybą (KOP, KJP), gamybos sutartis ir gaminių pavyzdžius derinti su Kariuomenės aprūpinimo departamentu, surašant suderinimo aktą.
3. Karinių oro pajėgų ir Karinių jūrų pajėgų vadams iki liepos 14 d. Kariuomenės aprūpinimo departamentui pateikti savo pasiūlymus dėl karinės aprangos dėvėjimo laikinų taisyklių pakeitimo, atsižvelgiant į kariuomenės rūšies specifiką.
4. Sausumos daliniams iki liepos 14 d. pateikti Kariuomenės aprūpinimo departamentui savo pasiūlymus dėl kario lauko ekipuotės, amunicijos sukomplektavimo, jos išdėstymo ir dėvėjimo prie lauko aprangos.
5. Įsakymo vykdymą kontroliuoti plk.A.Lekavičiui.

gen. A. Andriškevičius

.Mažuika

Išsiųsti: visiems padaliniams

KARIUOMENĖS APRŪPINIMO
DEPARTAMENTAS
GAUTA Nr. 129
1995 m. 04 mėn. 10 d.

KOPIJA

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KARIUOMENĖS VADAS

I S A K Y M A S

1995 04 04 Nr. 130

VILNIUS

Dėl modernizuotos lauko
aprangos bandomojo nešiojimo

P. V. Mažuika
Vykdyti
1995-04-10

Remdamasis Krašto apsaugos ministro 1994 05 06 įsakymu Nr.307 patvirtinta karinės aprangos reformos programa,

I S A K A U:

1. 7-ojo Klaipėdos pamario gynybos dragūnų bataliono vadui:

1.1. Atsižvelgiant į aprūpinimo apranga ir amunicija normas, išduoti bandomajam nešiojimui bataliono karininkams, liktiniais ir būtiniosios tarnybos kareiviams modernizuotą lauko aprangą ir amuniciją.

1.2. Iki š.m. rugsėjo 29 dienos pateikti Kariuomenės aprūpinimo departamentui bei Aprangos reformos komisijai duomenis apie bandomojo nešiojimo rezultatus ir pasiūlymus dėl tolesnio lauko aprangos tobulinimo.

2. Įsakymo vykdymo kontrolę pavedu plk. A.Lekavičiui.

T. Teimla
Vykdyti
95-02-10

gen. J. Andriškevičius

V. Mažuika

Išsiųsti: 7-am Klaipėdos pamario gynybos DB, KAD

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KRAŠTO APSAUGOS MINISTERIJA

ISAKYMAS

19950809 Nr. 512

VILNIUS

Dėl karių aprangos
reformos

Vykdydamas karių aprangos reformos programą

I S A K A U:

1. Standartizuoti visų antpečių matmenis:
 - ilgis - 120,130 ir 140 mm,
 - plačiosios dalies plotis - 50 mm,
 - siaurosios dalies plotis ties suapvalėjimu - 40 mm(1 priedas)
2. Standartizuoti visų antpečių movų matmenis:
 - ilgis - 85mm,
 - plačiosios dalies plotis - 60 mm,
 - siaurosios dalies plotis - 50 mm (2 priedas).
3. Į antpečių movas žvaigždes segti 20mm atstumu nuo platesniojo galo (2 priedas).
4. Antpečių movas siūti kiekvienai kariuomenės rūšiai atskirai iš tos kariuomenės rūšies uniformų spalvos audinio:
 - sausumos daliniams - žalios,
 - karinėms oro pajėgoms - mėlynos,
 - karinėms jūrų pajėgoms - juodos spalvos.
5. Lauko aprangą (striukes, liemenes, palaidines) dėvėti su kamufliažinės spalvos antpečių movomis.
6. Nustatyti tokią antpečių movų normą:
 - žalios(mėlynos, juodos) spalvos - 4 poros 3 metams,
 - kamufliažinės spalvos - 2 poros 1 metams.
7. Vietoje pagal aprūpinimo aprangą normas nustatytų žalios spalvos jūrinukių leisti dėvėti kamufliažinės spalvos jūrinukes.
8. Kariuomenės aprūpinimo departamento direktoriui:
 - 8.1. Užtikrinti 1 punkto vykdymą.
 - 8.2. Užtikrinti 2, 4, 5 punktų reikalavimus atitinkančių antpečių movų gamybą ir paskirstymą padaliniais.
 - 8.3. Organizuoti kamufliažinės spalvos jūrinukių gamybą ir paskirstymą padaliniais.
9. 1993 06 25 įsakymo Nr.587 antrą punktą ir 1993 10 22 įsakymo Nr. 1036 šeštą punktą laikyti negaliojančiais.
10. Įsakymo vykdymą kontroliuoti ministerijos sekretoriui V. Sarapinui.

Ministras

S.Ramoška

Išsiųsti visiems struktūriniais padaliniais

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KRAŠTO APSAUGOS MINISTERIJA

KOPIJA

ISAKYMAS

1995 10 18 Nr. 691

VILNIUS

Dėl karinių jūrų pajėgų karių
aprangos reformos

Vykdydamas karių aprangos reformos programą,

Isakau:

1. Patvirtinti Karinių jūrų pajėgų karininkų ir liktinių
aprangos dalių modelius:
 - 1.1. Karininko kepurės ženklo (1 priedas)
 - 1.2. Liktinio kepurės ženklo (2 priedas)
 - 1.3. Karininko vasarinės ieseiginės-paradinės kepurės
(3 priedas)
 - 1.4. Karininko ir liktinio vasarinės kasdieninės kepurės
(4 priedas)
 - 1.5. Karininko ieseiginio-paradinio švarko (5 priedas)
 - 1.6. Karininko kasdieninio švarko (6,7 priedai)
 - 1.7. Liktinio kasdieninio švarko (8 priedas)
 - 1.8. Karininko ir liktinio vasarinės striukės (9 priedas)
 - 1.9. Karininko, liktinio ir jūreivio darbinės kepurės
(pilotės) (10 priedas)
 - 1.10. Karininko, liktinio ir jūreivio uniforminių sagų (11
priedas)
 - 1.11. Karininkų antpečių ir rankovių antsiuvų (12 priedas)
 - 1.12. Kontradmirolo antpečių ir rankovių antsiuvų (13,14
priedai)
 - 1.13. Kapitono-leitenanto antpečių ir rankovių antsiuvų
(15 priedas)
 - 1.14. Vyresniojo leitenanto antpečių ir rankovių antsiuvų
(16 priedas)
2. Isakymo vykdymą kontroliuoti ministerijos sekretoriui
V.Sarapinui.

Ministras

L. Linkevičius

V. Mažutika

Išsiųsti: KAD, KJP, FAD

1996-03-12 KAM
pildymu Nr. 405
priedas

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KRAŠTO APSAUGOS MINISTRAS

1999 02 17 Nr. 173

VILNIUS

Dėl Sausumos kariuomenės
karininko kasdieninės uniformos
tobulinimo

M. R. Sabalauškaitė

Ulybė

380219

Siekdamas užtikrinti tarpukario Lietuvos karininko kasdieninės uniformos
tęstinumą,

ISAU:

1. Sudaryti nuolat veikiančią karinės uniformos tobulinimo komisiją;

Komisijos pirmininkas:

Algimantas Vladas Garsys - generalinis inspektorius.

Nariai:

plk. Vytautas Markauskas - Aprūpinimo departamento direktorius;

plk. Arvydas Pocius - Krašto apsaugos savanorių pajėgų vadas;

kpt. Kęstutis Želnys - ministro adjutantas.

plk. Jonas-Vytautas Žukas - Motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis
vilkas“ vadas;

2. Pagal Sausumos kariuomenės karinės kasdieninės uniformos patikslinimo
projekto darbo grupės atrinktus pavyzdžius, Aprūpinimo departamento direktoriui plk.
V. Markauskui:

2.1 Organizuoti kostiuminio audinio nudažymą tarpukario uniformos spalva.

2.2 Iki š.m. gegužės 1 d. organizuoti atrinktų dviejų pavyzdžių pasiuvimą,
kiekvieno po 10 vnt. ir išduoti dėti karininkams.

3. Nuolat veikiančiai komisijai - iki spalio 1 d. galutinai įvertinti uniformas ir pateikti
išvadas dėl modelio pasirinkimo.

4. Algimantui Vladi Garsiui kontroliuoti, kaip vykdomas įsakymas.

Ministras

Česlovas Stankevičius

Česlovas Stankevičius

Išsiųsti: kariuomenės vadui, komisijos nariams

1. R. Sabaliauskas - darbu
10-17

APRŪPINIMO DEPARTAMENTAS 30
GAUTA Nr. 246
2001 m. 10 mėn. 14

**LIETUVOS RESPUBLIKOS KRAŠTO APSAUGOS
MINISTRAS**

**ĮSAKYMAS
DĖL KARINĖS UNIFORMOS TOBULINIMO NUOLATINĖS KOMISIJOS
PATVIRTINIMO**

2002 m. spalio 16 mėn. d. 1559
Vilnius

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo įstatymo (Žin., 1998, Nr. 49-1325) 10 straipsnio 3 dalimi,

1. Tvirtinu karinės uniformos tobulinimo nuolatinę komisiją:

- pirmininkas - plk. Algis Vaičeliūnas, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos viršininkas;
- pirmininko pavaduotojas - plk. lt. Rimantas Gasparavičius, Lietuvos kariuomenės aprūpinimo departamento direktorius;
- sekretorius - Jadvyga Gaižutienė, Lietuvos kariuomenės aprūpinimo departamento Materialinio aprūpinimo valdybos Aprangos, ekipuotės ir avalynės skyriaus vyr. specialistė.

Nariai:

- kpt. Algimantas Filipavičius, MPB "Geležinis Vilkas" štabo Aprūpinimo kuopos Aprūpinimo būrio vadas,
- Liudas Gedminas, Lietuvos kariuomenės vyr. dailininkas,
- vyr. psk. Alvydas Jokšas, Lietuvos kariuomenės vyr. puskarininkis,
- kpt. Robertas Jurgelaitis, Lietuvos kariuomenės vado adjutantas,
- kpt. lt. Rolandas Pocius, KJP štabo N-1 skyriaus Rikiuotės poskyrio viršininkas,
- plk. Arvydas Pocius, KASP vadas,
- kpt. Rimantas Sabaliauskas, Lietuvos kariuomenės aprūpinimo departamento Materialinio aprūpinimo valdybos Aprangos, ekipuotės ir avalynės skyriaus viršininkas,
- kpt. Jūratė Skrivelienė, KOP Logistikos valdybos Paramos skyriaus aprūpinimo karininkė.

2. Įsaku kariuomenės vadui gen. mjr. Jonui Algirdui Kronkaičiui koordinuoti komisijos darbą.

3. Pripažįstu netekusiu galios krašto apsaugos ministro 2001 m. kovo 27 d. įsakymą Nr. 399 „Dėl karinės uniformos tobulinimo komisijos pakeitimo“.

Ministras

Linas Linkevičius

Įšsiųsti: kariuomenės vadui, AD, komisijos nariams, ministerijos sekretorei J. Raguckienei Grupė. Uniformos.

Lietuvos kariuomenės aprūpinimas

GELEŽINIS VILKAS
KRAŠTO APSAUGOS MINISTERIJA
LAUKO KARIUOMENĖS LOJ MOTO - DESANTINĖ BRIGADA

Vilniaus dailės kombinato
Direktoriui

Prasame Jūsų suprojektuoti ir pagaminti sekancius gaminius skirtus "Geležinio vilko" brigados karininkų paradinei uniformai:

1. Ženkles "Gedimino stulpai"	- 3000 vnt.
2. Kokarda "Geležinis vilkas" paradinei kepurei	- 2000 vnt.
3. Kokarda "Geležinis vilkas" beretei	- 10000 vnt.
4. Sėgos paradiniam mundurui didelės	- 20000 vnt.
5. Sėgos paradiniam mundurui mažos	- 30000 vnt.
6. Vyresniųjų karininkų žvaigždės	- 5000 vnt.
7. Jaunesniųjų karininkų žvaigždės	- 20000 vnt.
8. Metaliniai atgaliniai akselbentams	- 30 vnt.
9. Kariuomenės rūšių ženklai įvairūs	- 10000 vnt.
10. Paradinių dirbų sągys	- 2000 vnt.

Visi šie gaminiai metaliniais, nikeluoti, emblemų žvaigždžių ir kokardų tvirtinimas su užsukliu.

Be to prasame Jūsų pagal pridedamą pavyzdį pagaminti 30000 "Geležinio vilko" brigados emblemų silikografijos būdu.

Aprašymas pagal Jūsų pateiktą sąskaitą. Mūsų rekvizitai:
Lietuvos bagko Vilniaus skyrius
kodas 260101541
organizacijos šifras 2000160
Atsiskaitymos sąskaitos Nr.12122835

LKB vados
pulkvininkas *[Signature]* Č.Jezerskas

Finansų tarnybos viršininkas
kapitonas *[Signature]* M.Elenbergas

626291 - *[Signature]*
666835 - *[Signature]* STARODUBCEVAS

M. 12122835 LIETUVOS BAGKO VILNIAUS SKYRIUS, KODAS 260101541
KAPITONAS, 2000 VILNIAUS, LIETUVOS RESPUBLIKA
TEL. 220001, 220002, 220003
FAX 220001

JUNGINIO ŽEMLEMS JŲ GINKLO
RŪIŲ, ŽENKLAI IR BE ŽENKLŲ,
SU ŽENKLAI SU ŽENKLAI BE ŽENKLŲ

	ŽENKLAI	ŽEMLEMS BE SPARNŲ	ŽEMLEMS SU SPARNAIS	ŽEMLEMS PER- GIANČIOS SPALVOS BE ŽENKLŲ	GINKLO RŪIŠ (TARNYBA)
	5,000 VNT.	4,000 VNT.	1,000 VNT.	5,000 VNT.	PARAŠUTININKAI
	1,000 VNT.	800 VNT.	200 VNT.	1,000 VNT.	VAIRUOTOJAI
	1,000 VNT.	800 VNT.	200 VNT.	1,000 VNT.	ARTILERISTAI
	1,000 VNT.	800 VNT.	200 VNT.	1,000 VNT.	PIONIERIAI
	1,000 VNT.	800 VNT.	200 VNT.	1,000 VNT.	RYŠININKAI
	200 VNT.	100 VNT.	100 VNT.	200 VNT.	ŠTABO VADOV. PERSON.
	230 VNT.	130 VNT.	100 VNT.	230 VNT.	MĖNĖGARIO TARNYBA
	300 VNT.	200 VNT.	100 VNT.	300 VNT.	ŽVALGŲ, DALINIAI
	100 VNT.	50 VNT.	50 VNT.	100 VNT.	MEDICINOS TARNYBA
	150 VNT.	140 VNT.	10 VNT.	150 VNT.	KARO POLICIJA
	20 VNT.	10 VNT.	10 VNT.	20 VNT.	SPECIALIOJOS TARNYBOS

10,000 VNT.

VISO:

10,000 VNT.

10,000 VNT.

20,000 VNT.

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija

MEDŽIAGINIO APRŪPINIMO
TARNYBA

1994 09 29 Nr. 239

Nr.

K. Krulienės privačios su-
venyrų ir meno dirbinių imo-
nei

Dėl atributikos gamybos

KAM Medžiaginio aprūpinimo tarnyba prašo Jus pagaminti pagal
turimus pavyzdžius:

1. Antsiuvų "Lithuania"²⁰⁰..... vienetų
2. Akselbantų geltonos spalvos.....¹⁷⁰..... vienetų
3. Akselbantų baltos spalvos³⁰..... vienetų
4. Pirštinių iš baltos vilnos¹⁰⁰..... porų
5. Apykaklės trikampėlių:
 - su raudonu apsiūvu¹⁵⁰..... vienetų
 - su pilku apsiūvu¹⁵⁰..... vienetų
 - su geltonu apsiūvu³⁰⁰..... vienetų
6. Tautinę juostą paradinėms
kepurėms⁵⁰⁰..... metrų

Tarnybos viršininkas
pulkinkas leitenantas

S. Ramoška

Vyr. buhalterės leitenantė

S. Naktinytė

B. Judickas 65 16 31

Sevenorių pr. 8,
2015 VilniusTel. 662 472,
buhalterija 662 159
Faksas (370-2) 651 422Atsisk. sąsk. Nr. 120959
Lietuvos Žemės ūkio banko operacinėje
valdyboje Kodas 260101424

1 priedas 03 05
 prie 1996 sutarties Nr. 10
 1997 03 03 papildomo susitarimo Nr.1

RINKOS KAINŲ SUDERINIMO

PROTOKOLAS-UŽSAKYMAS Nr.

Sudarytas tarp ūkinių subjektų

Aprūpinimo departamentas

K.Kruliienės suvenyrų ir meno

ir dirbinių gamybos įmonė "Alfamira"

(Pirkėjo pavadinimas)

(Pardavėjo pavadinimas)

Perka, (parduoda) paradinius antpečius ir akselbantus

pagal 1997 m. kovo 03 d. sudarytą prekių pirkimo (pardavimo) papildomą

susitarimą Nr.1

Eil. Nr.	Prekės pavadinimas ir trumpa techninė charakteristika	Matav. vnt.	Prekės artikulius. Paga-minimo laikas	Prekių kiekis	Prekės rinkos kaina (Lt) (su PVM)	Prekių kaina (Lt) (su PVM)
1.	Vyr.karininkų paradiniai antpečiai	por.	1997 m	35 m 150	71,11	10666,5
2.	Jaunesn.karininkų paradiniai antpečiai	por.	1997 m	50 m 250	69,29	17322,5
3.	Vyr.karininko akselbantai su antgaliais	kompl.	1997 m	20	176,76	3535,2
4.	Jaunesn.karininko akselbantai su antgaliu	kompl.	1997 m	10	113,12	1131,2
					V i s o:	32655,4

Pirkėjas

Pardavėjas

4 KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOS APDOVANOJIMŲ IR TARNYBŲ ŽENKLŲ APRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos medalis „Už nuopelnus“ (įsteigtas krašto apsaugos ministro 2000-02-24 įsakymu Nr. 184). Skiriamas už ypatingus nuopelnus plėtojant ir stiprinant krašto apsaugą per daugelio metų laikotarpį ir už pasiaukojimą tarnybos metu. Medaliu gali būti apdovanoti profesinės karo tarnybos ir aktyviojo rezervo kariai, o ypatingais atvejais – ir užsienio valstybių kariai už žymius nuopelnus ir asmeninį indėlį stiprinant krašto apsaugos sistemą ir jos kovinę parengtį; už nuopelnus integruojantis į euroatlantinę gynybos sistemą.

2. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos medalis civiliams „Už nuopelnus“ (įsteigtas krašto apsaugos ministro 2000-02-24 įsakymu Nr. 184). Skiriamas civiliams už ypatingus nuopelnus ir pasižymėjimą stiprinant krašto apsaugą per daugelio metų laikotarpį ir už pasiaukojimą civilinės tarnybos metu. Medaliu gali būti apdovanoti civilinės tarnybos tarnautojai ir užsienio valstybių piliečiai: už ypatingus nuopelnus ir asmeninį indėlį plėtojant ir stiprinant krašto apsaugos sistemą; už nuopelnus integruojantis į euroatlantinę gynybos sistemą; už pasiaukojimą vykdant tarnybines pareigas ekstremaliomis sąlygomis.

3. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos medalis „Už pasižymėjimą“ (įsteigtas krašto apsaugos ministro 2000-02-24 įsakymu Nr. 184). Apdovanojama už ypatingą vienkartinį pasižymėjimą pasiaukojamai vykdant kario pareigą. Medaliu apdovanojami tikrosios karo tarnybos kariai, o ypatingais atvejais – ir užsienio valstybių kariai. Medalis teikiamas už drąsą ir pasiaukojimą vykdant tarnybines pareigas pavojingomis gyvybei ar kitomis ekstremaliomis sąlygomis; už asmeninį indėlį vadovaujant vienetams ekstremaliomis sąlygomis; už pasiaukojimą gelbstint karius, karinį ar valstybės turtą; už pasižymėjimą vykdant tarptautines misijas užsienyje.

4. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos Generolo Jono Žemaičio medalis (įsteigtas krašto apsaugos ministro 2000-02-24 įsakymu Nr. 184). Įsteigtas Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio tarybos Prezidiumo pirmininko brigados generolo Jono Žemaičio atminimui įamžinti. Juo apdovanojami tik profesinės karo tarnybos jaunesnieji karininkai už nepriekaištingą, uolią ir sąžiningą tarnybą Lietuvos kariuomenėje: už ypatingą pasižymėjimą stiprinant Lietuvos kariuomenę; už pavyzdinę vadovavimą Lietuvos kariuomenės vienetui; už ryžtingumą siekiant vadovaujamojo vieneto aukštų kovinio rengimo rezultatų; už reikšmingą asmeninį indėlį, kuris turėjo įtakos vienetui vykdant skirtą užduotį.

5. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos medalis „Už tarptautines operacijas“ (įsteigtas krašto apsaugos ministro 2001-11-19 įsakymu Nr. 1500). Apdovanojama už sėkmingą dalyvavimą tarptautinėse operacijose. Medaliu pristatomi apdovanoti: profesinės karo tarnybos kariai,

kariai savanoriai, ištarnavę visą numatytą tarptautinėje operacijoje laiką, pavyzdinčiai atliekantys tarnybą ir nebausti už drausmės pažeidimus; neištarnavę viso numatyto tarptautinėje operacijoje laiko profesinės karo tarnybos kariai, kariai savanoriai, kurie buvo atšaukti iš tarptautinės operacijos dėl nepriklausančių nuo kario priežasčių (sužeidimo, su tarnyba susijusios ligos, tarnybinio būtinumo ir kitų svarbių priežasčių). Medaliu apdovanojama už pirmą sėkmingai įvykdytą tarptautinę operaciją. Kartotiniai (už kiekvieną sėkmingai įvykdytą tarptautinę operaciją) karių apdovanojimai žymimi arabiškais bronzos spalvos 5 mm aukščio ir pločio skaitmenimis, segamais medalio kaspino ar juostelės viduryje. Skaitmuo „2“ žymi antrą, „3“ – trečią apdovanojimą ir t. t.

6. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos proginis stojimo į NATO medalis (įsteigtas krašto apsaugos ministro 2004-03-17 įsakymu Nr. 246). Skiriamas už ypatingus nuopelnus ir asmeninį indėlį stiprinant krašto apsaugos sistemą ir jos kovinę parengtį, integruojantis į euroatlantinę gynybos sistemą stojimo į NATO progą. Medaliu gali būti pristatomi apdovanojami Lietuvos ir užsienio valstybių piliečiai.

7. Lietuvos kariuomenės medalis „Už nuopelnus“ (įsteigtas krašto apsaugos ministro 2000-02-24 įsakymu Nr. 184). Skiriamas už ypatingus nuopelnus plėtojant bei stiprinant Lietuvos kariuomenę ir už pasiaukojimą karo tarnybos metu. Medaliu apdovanojami profesinės karo tarnybos ir aktyviojo rezervo kariai, o ypatingais atvejais – ir užsienio valstybių kariai: už didelius asmeninius nuopelnus kuriant ir rengiant Lietuvos kariuomenės ir aktyviojo rezervo junginius (vienetus) ir už jų aukštą kovinės parengties lygį.

8. Lietuvos kariuomenės medalis „Už pasižymėjimą“ (įsteigtas krašto apsaugos ministro 2000-02-24 įsakymu Nr. 184). Apdovanojama už ypatingą pasižymėjimą plėtojant ir stiprinant Lietuvos kariuomenę. Apdovanojami medaliu gali būti pristatomi tikrosios karo tarnybos kariai, o ypatingais atvejais – ir užsienio valstybių kariai: už asmeninį pasiaukojimą atliekant tarnybines pareigas ekstremaliomis sąlygomis; už iniciatyvų ir sumanų vadovavimą padaliniui atliekant sudėtingą aukštesnės vadovybės užduotį ekstremaliomis sąlygomis; už pasiaukojimą gelbstint kitų karių (asmenų) gyvybę mokymų ar pratybų metu; už pasižymėjimą vykdant tarptautines misijas užsienyje.

9. Lietuvos kariuomenės medalis „Sužeistajam“ (įsteigtas krašto apsaugos ministro 2004-07-01 įsakymu Nr. 680). Apdovanojama už sužeidimą tarptautinių operacijų metu, saugant ir ginant valstybės suverenitetą, teritorijas, oro erdvės bei teritorinės jūros ir išimtinės ekonominės zonos neliečiamybę, ginant valstybę nuo agresijos ar kitokio ginkluoto užpuolimo. Apdovanojami medaliu gali būti profesinės karo tarnybos kariai, krašto apsaugos sistemos valstybės tarnautojai ir darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis, sužeisti dėl priešo veikos. Apdovanojami asmenys, sužeisti dėl priešo veikos: priešiško jėgų kulkos, šrapnelio ar kitokio sviedinio; priešiško jėgų padėtos minos ar spąstų; priešiško jėgų paleistų cheminių, biologinių ar branduolinių medžiagų; transporto priemonės (oro, vandens, geležinkelio, kelių) avarijos, kurią sukėlė priešiško jėgų ugnis, metu; patyrus kontūziją, kurią sukėlė priešiško jėgų sprogdimai. Neapdovanojami asmenys, sužeisti (susirgę) ne dėl priešo veikos: nušalę, perkaitę ar susirgę infekcine liga; patyrę mūšio nuovargį; susižaloję patys, išskyrus atvejus mūšio metu, tačiau mūšio metu patirtų sužalojimų priežastis negali būti kario nerūpestingumas; patyrę po traumos patirto streso sukeltus sutrikimus; susižeidę leidamiesi parašiotu, kai tai nesusiję su priešiško jėgų veiksmais; susižeidę dėl savo pačių neatsargumo, pvz.: važiuodami ar eidami per užminuotą ar uždraustą teritoriją arba ieškodami nesproguosiu minų, kaip karo suvenyrų.

10. Lietuvos kariuomenės Sausumos, Krašto apsaugos savanorių, Karinių oro ir jūrų pajėgų medalis „Už pasižymėjimą“ (įsteigtas krašto apsaugos ministro 2000-02-24 įsakymu Nr. 184). Apdovanojama už ypatingą pasižymėjimą karo tarnybos metu stiprinant Lietuvos kariuomenės pajėgas. Lietuvos kariuomenės pajėgų medalis yra vienas, tik su skirtingų spalvų kaspinais atskiroms pajėgoms: Sausumos pajėgų – žalios spalvos, Krašto apsaugos savanorių pajėgų – rubino spalvos, Karinių oro pajėgų – mėlynos spalvos, Karinių jūrų pajėgų – juodos spalvos. Medaliu apdovanojami profesinės karo tarnybos kariai: už asmeninį pasiaukojimą atliekant tarnybines pareigas ekstremalioomis sąlygomis; už iniciatyvų ir sumanų vadovavimą padaliniui bei sėkmingai atliktą sudėtingą aukštesnės vadovybės užduotį ekstremalioomis sąlygomis; už pasiaukojimą gelbstint kitų karių (asmenų) gyvybę mokymų ar pratybų metu.

11. Lietuvos kariuomenės pajėgų lygmens medalis „Už pavyzdinę tarnybą“ (įsteigtas krašto apsaugos ministro 2000-02-24 įsakymu Nr. 184). Apdovanojama už pavyzdinę tarnybą, uolų ir iniciatyvų pareigų atlikimą. Medaliu apdovanojami profesinės karo tarnybos (išskyrus karininkus) kariai, pavyzdinai atliekantys tarnybą ir nebausti už drausmės pažeidimus, šia tvarka: privalomosios karo tarnybos kariai – privalomosios karo tarnybos pabaigoje; profesinės karo tarnybos kariai – ištarnavę krašto apsaugos sistemoje ne mažiau kaip penkerius metus.

12. Lietuvos kariuomenės pajėgų lygmens medalis „Už pavyzdinę kario savanorio tarnybą“ (5 metų) (įsteigtas krašto apsaugos ministro 2000-02-24 įsakymu Nr. 184). Apdovanojama už pavyzdinę kario savanorio tarnybą, uolų ir iniciatyvų pareigų atlikimą. Medaliu apdovanojami Krašto apsaugos savanorių pajėgų kariai savanoriai, nebausti už drausmės pažeidimus ir nepriekaištingai ištarnavę pajėgose penkerius, dešimt, penkiolika ar dvidešimt metų.

13. Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalis – apdovanojimas, įteikiamas krašto apsaugos ministro vadovaujantis 2002-06-18 Lietuvos Respublikos valstybės apdovanojimų įstatymu Nr. IX-957. Juo apdovanojami asmenys, pasižymėję 1918–1920 metais kuriant Lietuvos kariuomenę, ginkluoto pasipriešinimo 1940–1990 metų okupacijoms dalyviai, įstatymo nustatyta tvarka pripažinti kariais savanoriais, ir tie, kuriems ginkluoto pasipriešinimo (rezistencijos) struktūrų vadovybės buvo suteikusios pasižymėjimo ženklus, taip pat asmenys, pasižymėję organizuojant ginkluoto pasipriešinimo (rezistencijos) karių savanorių padalinius ir jiems vadovavę. Taip pat asmenys, po 1990 m. kovo 11 d. iki 1991 m. rugpjūčio 23 d. priimti į Krašto apsaugos departamentą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės etatiniais darbuotojais. Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos neetatiniai savanoriai, prisiekę Lietuvos valstybei, priimti į Savanoriškąją krašto apsaugos tarnybą iki 1991 m. rugpjūčio 23 d., ištarnavę joje ne mažiau kaip 6 mėnesius ir pasižymėję kuriant bei stiprinant Lietuvos Respublikos krašto apsaugą. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Apsaugos skyriaus darbuotojai, prisiekę 1991 m. sausio įvykių metu, dalyvavę saugant šių įvykių metu Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo rūmus ir kitus valstybinės reikšmės objektus. Lietuvos šaulių sąjungos nariai, prisiekę Lietuvos valstybei, priimti į šią sąjungą iki 1991 m. rugpjūčio 23 d. ir išbuvę šios sąjungos nariais ne mažiau kaip 1 metus, saugoję valstybinės reikšmės objektus ir pasižymėję 1991 m. sausio ir rugpjūčio įvykių metu.

14. Šaulių žvaigždė – apdovanojimas, įteikiamas krašto apsaugos ministro. Šaulių žvaigždė yra garbės ženklas pagerbti ypač pasižymėjusiems šauliams ir kitiems Lietuvos šaulių sąjungai arba Lietuvai nusipelnusiems asmenims. Šaulių žvaigždė apdovanojami šauliai, Sąjungos veikloje pasižymėję organizaciniais darbais arba ypatingu sąžiningumu, uolumu ir ištvermingumu, ir kiti Sąjungai arba Lietuvai nusipelnę asmenys.

15. **Šaulių žvaigždės medalis** – apdovanojimas, įteikiamas krašto apsaugos ministro. Šaulių žvaigždės medalis yra garbės ženklas pagerbti pasižymėjusiems šauliams ir kitiems Lietuvos šaulių sąjungai nusipelnusiems asmenims. Šaulių žvaigždės medaliu apdovanojami šauliai, Sąjungos veikloje pasižymėję sąžiningumu, uolumu ir išstvermingumu, ir kiti Sąjungai nusipelnę asmenys.

16. **Dariaus ir Girėno medalis** – apdovanojimas, įteikiamas krašto apsaugos ministro arba susisiekimo ministro. Dariaus ir Girėno medalis įsteigtas Stepono Dariaus ir Stasio Girėno 1933 metais atliktam skrydžiui per Atlantą įamžinti ir skiriamas pagerbti asmenims, ypač nusipelnusiems Lietuvos aviacijai. Dariaus ir Girėno medaliu apdovanojami Lietuvos Respublikos ir kitų valstybių piliečiai, taip pat asmenys be pilietybės.

Skiriamieji ženklai

17. **Kariuomenės vado ženklas**, pirmasis patvirtintas LR Prezidento A. M. Brazausko dekretu 2004 m. lapkričio 22 d., Nr. 447, patvirtintas krašto apsaugos ministro 2007-09-24 įsakymu Nr. V-945. Pakeistas krašto apsaugos ministro 2010-06-22 įsakymu Nr. V-683.

18. **Lietuvos kariuomenės vyriausiojo puskarininkio ženklas**, patvirtintas krašto apsaugos ministro 2007-11-20 įsakymu Nr. V-1153.

19. **Lietuvos kariuomenės karo kapeliono ir vyriausiojo karo kapeliono ženklai**, patvirtinti krašto apsaugos ministro 2002-09-13 įsakymu Nr. 1393, pakeitė seno pavyzdžio karo kapelionų ženklus.

20. **Karinių jūrų pajėgų laivo vado ženklas**, patvirtintas krašto apsaugos ministro 2010-03-30 įsakymu Nr. V-297.

21. **BALTRON ženklas**, 1998 m. nešiotas BALTRON štabo ir BALTRON priskirtų laivų vadų.

22. **BALTIC BATTALION ženklas**, nešiotas Baltijos bataliono karių.

23. **BALTIC CONTINGENT ženklas**, nešiotas karių, tarnavusių tarptautinėje operacijoje Danijos kontingento sudėtyje (5 ženklai).

24. **Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos ženklas**, patvirtintas Krašto apsaugos departamento generalinio direktoriaus 1991 m.

Krašto apsaugos sistemos junginių ir dalinių garbės ženklai

25. **Garbės savanorio ženklas**, įsteigtas 1991 m. (statutas patvirtintas krašto apsaugos ministro 2011-01-14 įsakymu Nr. V-35). Įteikiamas savanoriams krašto apsaugos ministro patvirtintuose Garbės savanorio vardo ir Garbės ženklo suteikimo nuostatuose nustatyta tvarka ir sąlygomis. Garbės

savanorio vardas gali būti suteiktas pavyzdžiai ištarnavusiam ne mažiau kaip 10 metų; ypač pasižymėjusiam vykdant tarnybos užduotis: savo asmeniniu indėliu prisidėjusiam plėtojant ir stiprinant Savanoriškąją krašto apsaugos tarnybą (SKAT) ir Krašto apsaugos savanorių pajėgas (KASP); Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo laikotarpiu, ypač prisidėjusiam atkuriant nepriklausomą Lietuvos valstybę ir krašto apsaugos sistemą (kuriant SKAT ir KASP, saugojusioms Lietuvos Respublikos Seimą, televizijos bokštą ir kitus svarbius valstybės ir savivaldybių objektus, taip pat prisidėjusioms prie Sovietų Sąjungos ir Rusijos kariuomenės išvedimo iš Lietuvos teritorijos).

26. **Krašto apsaugos departamento darbuotojo savanorio garbės ženklas**, įsteigtas krašto apsaugos ministro 1993-10-26 įsakymu Nr. 1043; teikimas sustabdytas 1999-12-28 įsakymu Nr. 1492.

27. **Krašto apsaugos sistemos garbės ženklas „Už nuopelnus krašto apsaugai“**, įsteigtas krašto apsaugos ministro 1997-11-03 įsakymu Nr. 1037; teikimas sustabdytas 1999-12-28 įsakymu Nr. 1492, šiuo įsakymu taip pat patvirtintas Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos medalis „Už nuopelnus“.

28. **Krašto apsaugos sistemos garbės ženklas „Už nepriekaištingą tarnybą krašto apsaugoje“**, įsteigtas krašto apsaugos ministro 1998-03-04 įsakymu Nr. 294; teikimas sustabdytas 1999-12-28 įsakymu Nr. 1492.

29. **Lietuvos kariuomenės garbės ženklas**, įsteigtas krašto apsaugos ministro 1998-03-04 įsakymu Nr. 294; teikimas sustabdytas 1999-12-28 įsakymu Nr. 1492.

30. **Krašto apsaugos sistemos garbės ženklas „Už tarnybą Tėvynei“**, įsteigtas krašto apsaugos ministro 1998-03-04 įsakymu Nr. 294; teikimas sustabdytas 1999-12-28 įsakymu Nr. 1492.

31. **Lietuvos kariuomenės Motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ garbės ženklas „Geležinis Vilkas“**, įsteigtas krašto apsaugos ministro 1993-10-27 įsakymu Nr. 1071; teikimas sustabdytas 1999-12-28 įsakymu Nr. 1492, atkurtas 2003-12-18 įsakymu Nr. V-1357. Apdovanojami Motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ profesinės karo tarnybos, privalomosios pradinės karo tarnybos kariai, valstybės tarnautojai ir darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis, pasižymėję ypatinga drąsa, pasiaukojimu, uolia ir sąžininga tarnyba MPB „Geležinis Vilkas“.

32. **Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų lakūnų garbės ženklas „Plieno sparnai“**, atkurtas krašto apsaugos ministro 1993-06-10 įsakymu Nr. 525 puoselėjant tarpukario Lietuvos karinių oro pajėgų tradicijas.

33. **Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų orlaivio garbės vado skiriamasis ženklas (KOP orlaivio vado ženklas)**, įsteigtas krašto apsaugos ministro 1994-04-07 įsakymu Nr. 218.

34. **Marijampolės bataliono garbės ženklas „Didysis Lietuvos kunigaikštis Vytenis“**, įsteigtas krašto apsaugos ministro 1994-10-21 įsakymu Nr. 894; teikimas sustabdytas 1999-12-28 įsakymu Nr. 1492.

35. **Civilinės saugos departamento garbės ženklas (trijų laipsnių)**, įsteigtas krašto apsaugos ministro 1995-01-23 įsakymu Nr. 36; teikimas sustabdytas 1999-12-28 įsakymu Nr. 1492.

Pasižymėjimo ženklai

36. **Ženklas „Už dalyvavimą tarptautinėje misijoje“**, įsteigtas krašto apsaugos ministro 1998-03-04 įsakymu Nr. 294; teikimas sustabdytas 1999-12-28 įsakymu Nr. 1492. 2001-11-19 įsakymu Nr. 1500 įsteigtas Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos medalis **„Už tarptautines operacijas“**.

37. **Ženklas „Už pasižymėjimą karinėse pratybose“**, įsteigtas krašto apsaugos ministro 1998-03-04 įsakymu Nr. 294; teikimas sustabdytas 1999-12-28 įsakymu Nr. 1492.

38. **Ženklas „Geram šauliui“**, įsteigtas krašto apsaugos ministro 1997-11-03 įsakymu Nr. 1037; teikimas sustabdytas 1999-12-28 įsakymu Nr. 1492. 2004-04-05 įsakymu Nr. V-321 „Dėl Šaudyklų valdymo ir taktinio kovinio šaudymo vadovo ir Šaudymo vadovo instruktoriaus kvalifikacijos ženklų steigimo“ virto Šaudyklų valdymo ir taktinio kovinio šaudymo vadovo instruktoriaus kvalifikacijos ženklu, buvo patvirtintas Šaudyklų valdymo ir taktinio kovinio šaudymo vadovo ženklas (esminis skirtumas – žalia emalio skydo spalva).

Atminimo (pasižymėjimo) ženklai

39. **Rusijos kariuomenės išvedimo iš Lietuvos atminimo ženklas**, įsteigtas krašto apsaugos ministro 1993-08-20 įsakymu Nr. 783.

40. **NATO atminimo ženklas „Už asmeninį indėlį plėtojant Lietuvos transatlantinius ryšius bei Lietuvos Respublikos pakvietimo į NATO progą“** – Lietuvos Respublikos Prezidento įteikiamas apdovanojimas.

41. **LITPOLBAT atminimo ženklas**, patvirtintas krašto apsaugos ministro 1999-02-11 įsakymu Nr. 163.

42. Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos Šiaulių skyriaus atminimo ženklas **„Už apsaugą“**. Apdovanojami asmenys, saugoję NATO oro policijos misiją Baltijos šalyse.

Karinių mokymo įstaigų baigimo ir kvalifikacijos ženklai

43. Kaune Seimo iniciatyva 1990 m. gruodžio 20 d. buvo įkurti Lietuvos Respublikos karininkų kursai. Šių kursų tikslas buvo rengti karininkus krašto apsaugos sistemos struktūroms. Į juos buvo priimami savanoriai, turintys aukštąjį išsilavinimą ir atsargos karininko laipsnį. **Lietuvos karo mokyklos ženklas** atgimė įkūrus Karininkų kursus Kaune. Iš viso išleistas 6 karininkų laidos. Ženklus (tarpuka-

rio Lietuvos Karo mokyklos ženklo, kurio projektas nebuvo patvirtintas, kopiją) buvo pasigaminusi I laida.

44. Lietuvos karo akademijos absolvento ženklai su vainikais, patvirtinti krašto apsaugos ministro 1994-10-17 įsakymu Nr. 861, 1994-06-16 – Lietuvos heraldikos komisijos. Sukurti **trijų pakopų ženklai**:

1-osios pakopos ženklas (balti Gedimino stulpai) – gaudavo LKA absolventai, įgiję aukštesniojo mokslo diplomą (buvo suteikiama būrio vado kvalifikacija);

2-osios pakopos ženklas (geltoni Gedimino stulpai) – gaudavo baigusieji Akademiją pagal bakaluro programą;

3-iosios pakopos ženklas (avietinis fonas, geltoni Gedimino stulpai) – buvo įteikiamas magistro lygio aukštąjį karinį išsilavinimą įgijusiems karininkams tik 1995 m., kai karininkai, turintys Rusijos mokymo įstaigose įgytą karinį universitetinį išsilavinimą (Sovietų Sąjungos kariuomenės atsargos karininko laipsnį ir pradėję tarnybą atkurtoje Lietuvos kariuomenėje), baigdavo prilyginamuosius kursus LKA. Įteikta 19 ženklų.

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos absolvento ženklas, įsteigtas krašto apsaugos ministro 2002-04-12 įsakymu Nr. 529.

45. Aukštųjų mokyklų studentų ir absolventų vadų kursų baigimo ženklas, įsteigtas krašto apsaugos ministro 2002-04-12 įsakymu Nr. 529.

46. Sausumos pajėgų vyresniųjų štabo karininkų kursų ženklas, patvirtintas krašto apsaugos ministro 2010-12-16 įsakymu Nr. V-1375.

47. Kapitonų kursų ženklas, įsteigtas 2002 m., LKA prasidėjus 6 mėn. trukmės kapitonų kursams anglų kalba, kurie 2003 m. buvo pavadinti tarptautiniais kapitonų kursais (mokėsi užsieniečiai). Krašto apsaugos ministro 2009-06-23 įsakymu Nr. V-553 šis ženklas tapo **Jaunesniųjų štabo karininkų kursų ženklu**. Tuo pačiu įsakymu buvo patvirtintas ir **Kuopų vadų kursų ženklas**.

48. Oro pajėgų štabo karininkų kursų ženklas, patvirtintas krašto apsaugos ministro 2009-02-18 įsakymu Nr. V-142.

49. Divizijos generolo Stasio Raštikio Lietuvos kariuomenės mokyklos (Puskarininkų mokyklos) kursų baigimo ženklai, patvirtinti krašto apsaugos ministro 2012-01-31 įsakymu Nr. V-93, iki tol – **Divizijos generolo Stasio Raštikio puskarininkų mokyklos seržantų ir puskarininkų vadų rengimo kursų baigimo ženklai**, patvirtinti krašto apsaugos ministro 2007-02-28 įsakymu Nr. V-221. Ženklo ištakos – krašto apsaugos ministro 1997-05-16 įsakymas Nr. 448 „Dėl seržantų ir puskarininkų kvalifikacijos ženklo“. Taip pat buvo ir **Divizijos generolo Stasio Raštikio puskarininkų mokyklos pakopų instruktorių ženklai**, įsteigti krašto apsaugos ministro 1997-05-16 įsakymu Nr. 449.

50. „Geležinio Vilko“ brigados tarnybos ženklai, patvirtinti 1992 m. gruodžio mėn. Šie ženklai (13 pavadinimų) buvo segami į brigados „Geležinis Vilkas“ uniformos antsiuvą su sparnais.

51. Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos 5 kategorijų kvalifikacijos ženklai (baltos, oranžinės, žalios, raudonos ir vyšninės spalvų). Skiriami pagal ištarnautus metus ir turimą kvalifikaciją (baigtus kursus). Išduodami kartu su pažymėjimu. Lietuvos heraldikos komisijos patvirtinti 1995 m.

52. Karinių oro pajėgų 1–4 rango lakūnų, skraidymo vadovų ir techninio personalo (karo inžinierių ir ryšių specialistų) kvalifikacijos ženklai, pagaminti pagal 1993-03-26 N. Treinio parengtus projektus. Krašto apsaugos ministro 1993-10-20 įsakymu Nr. 1006 buvo parengti šių ženklų teikimo

nuostatai. Nors ilgai KOP kariai nešiojo šiuos ženklus, jie taip ir nebuvo patvirtinti ministro įsakymu. Krašto apsaugos ministro 1999-01-12 įsakymu Nr. 51 KOP klasifikaciniai nuostatai buvo pripažinti netekusiais galios. Krašto apsaugos ministro 2002-04-05 įsakymu Nr. 496 buvo patvirtinti 4 nauji ženklai: **Lakūno, Navigatoriaus, Borto techniko ir Gelbėtojo**.

53. **Sprogdintojų išminuotojų ir karo inžinerijos specialistų 3 kategorijų kvalifikacijos ženklai**, patvirtinti krašto apsaugos ministro 2001-10-18 įsakymu Nr. 1358.

54. **„Parašiutininko sparnai“** – ženklas, skiriamas kariams, atlikusiems tam tikrą skaičių šuolių parašiotu. Pagal šuolių skaičių ir jų sudėtingumą skiriamos 5 kategorijos; jas nurodo ženklo viršuje esančių žvaigždučių atitinkamas skaičius.

55. **Kariuomenės naro kvalifikacijos ženklas**, patvirtintas krašto apsaugos ministro 2002-01-22 įsakymu Nr. 136.

56. **Atminimo ženklas savanoriui, saugojusiam Popiežių Joną Paulių II** 1993-09-04–08. Siekdamą įamžinant šį įvykį, SKAT Kauno rinktinės vadovybė organizavo ženklo gamybą. 1994 m. birželio mėn. ženklas buvo pašventintas ir įteiktas savanoriams, dalyvavusiems apsaugoje.

57. Krašto apsaugos sistemos karių fizinio parengtumo testo ženklas **„Už puikų fizinį parengtumą“**, patvirtintas krašto apsaugos ministro 2012-03-01 įsakymu Nr. V-213.

58. Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos organizuojamų **Savanorių žaidynių ženklai**.

Tarnybų ženklai 1992–2010 m.

Eil. nr.	Tarnybos ženklo institucija	Tvirtino, tvirtinimo data, įsakymo numeris
1	Krašto apsaugos ministerija	KA ministras 1992-12-08; Heraldikos komisija 1992-10-11
2	Gynybos štabas	KA ministras 1992-12-08; Heraldikos komisija 1992-10-11
3.	Lauko pajėgos	KA ministras 2001-11-19, Nr. V-1497
4	Jungtinis štabas	KA ministras 2010-04-20, Nr. V-413
5	Ordinariatas	KA ministras 2002-09-13, Nr. 1393
6	Karo policija	KA ministras 1999-08-11, Nr. 911; Heraldikos komisija 1999-08-10
7	Atskirasis komendantinis batalionas Gedimino štabo batalionas	KA ministras 1995-04-13, Nr. 266 KA ministras 2004-05-21, Nr. V-523
8	Antrasis departamentas	KA ministras 1997-07-23, Nr. 673
9	Vilniaus karininkų ramovė	KA ministras 2003-04-25, Nr. V-453
10	Krašto apsaugos mokykla (negaliojantis) Lietuvos karo akademija	KA ministras 1992-12-08 KA ministras 1994

11	Ryšių ir informacinių sistemų tarnyba	KA ministras 2003-04-15, Nr. V-405
12	Mobilizacijos departamentas	KA ministras 2002-01-24, Nr. 149
13	Infrastruktūros plėtros departamentas (Statybos ir remonto tarnybos)	KA ministras 2004-01-16, Nr. V-35
14	Karinės oro pajėgos	KA ministras 1992-12-08; Heraldikos komisija 1992-10-11
15	KOP Oro erdvės stebėjimo ir kontrolės valdyba	KA ministras 2003-02-19, Nr. V-202
16	KOP Oro gynybos batalionas (atšauktas)	KA ministras 2004-07-22, Nr. V-770
17	KOP Oro gynybos batalionas (naujas)	KA ministras 2010-07-12, Nr. V-745
18	Oro gynybos batalionas	KA ministras 2004-07-22, Nr. V-770
19	Priešlėktuvinė apsauga (panaikintas)	KA ministras 1992-12-08
20	Karinės jūrų pajėgos	KA ministras 1992-12-08; Heraldikos komisija 1992-10-11
21	Krašto apsaugos savanorių pajėgos	KA ministras 1999-06-08, Nr. 656; Heraldikos komisija 1992-05-21
22	Specialiųjų operacijų pajėgos	KA ministras 2003-04-07, Nr. V-376 (atšauktas) KA ministras 2007-10-23, Nr. V-1045
23	Jėgerių batalionas	KA ministras 1995-05-18, Nr. V-345
24	Ypatingosios paskirties tarnyba	Slaptas įsakymas
25	Kovinių narų tarnyba	KA ministras 2011-06-10, Nr. V-675
26	Jėgerių mokykla	KA ministras 2002-03-04, Nr. 336
27	Motorizuotoji pėstininkų brigada „Že- maitija“	KA ministras 2000-06-16, Nr. 672 (panaikintas)
28	Mobilizacijos departamentas	KA ministras 2002-01-24, Nr. 149
29	Motorizuotoji pėstininkų brigada „Gele- žinis Vilkas“	MPB „Geležinis Vilkas“ vadas plk. lt. V. Žukas 1996 m.
30	Vaidoto mechanizuotasis pėstininkų ba- talionas (Tiesioginės paramos logistikos batalionas)	KA ministras 2004-01-16, Nr. V-36
31	Artilerijos batalionas	KA ministras 2001-05-29, Nr. 716
32	Dragūnų batalionas	KA ministras 1996-03-22, Nr. 187
33	Inžinerijos batalionas	KA ministras 1999-03-01, Nr.-215 (kaip atskirojo inžinerijos bataliono)
34	Karo inžinerijos mokykla	Panaikintas
35	Logistikos valdyba	KA ministras 2003-02-03, Nr. V-144
36	Vytienio bendrosios paramos logistikos batalionas	KA ministras 2002-09-17, Nr. V-I409

37	Medžiaginio aprūpinimo tarnyba Materialinių resursų departamentas	KA ministras 1992-12-08 KA ministras 2003-10-30, Nr. V-I179
38	Sandėlių tarnyba	KA ministras 2006-03-16, Nr. V-283
39	Karo medicinos tarnyba	KA ministras 1993-10-20, Nr. 1005
		KA ministras 2001-02-01, Nr. 123
40	Karo kartografijos centras	KA ministras 2001-10-17, Nr. V-I141
41	Arsenalas	KA ministras 1996-11-13, Nr. 746 (derintas su dailininku)
42	Judėjimo kontrolės centras	KA ministras 1995-04-19, Nr. 283 (kaip transportavimo tarnybos); Heraldikos komisija 1995-02-17
43	Mokymo ir doktrinų valdyba	KA ministras 2000-02-01, Nr. 110
	Mokymo ir doktrinų valdyba (naujas)	KA ministras 2010-11-03, Nr. 1181
44	Jonušo Radvilos mokomasis pulkas	KA ministras 1999-09-21, Nr. 1058 (kaip Mokomojo pulko)
45	Puskarininkių mokykla	KA ministras 1993-05-11; Heraldikos komisija 1993-07-01, KA ministras 1999-11-06, Nr. 1289
46	Adolfo Ramanausko karių prof. tobuli- nimo centras	KA ministras 1999-03-09, Nr. 250
	Adolfo Ramanausko kovinio rengimo centras	KA ministras 2003-06-30, Nr. 696
47	Centrinis poligonas	KA ministras 1996-09-18, Nr. 586
48	Karo prievolės administravimo centras (panaikintas)	KA ministras 2000-11-06, Nr. 1313

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Archyviniai šaltiniai

Krašto apsaugos archyvas prie KAM, 1 fondas
KAM Krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP) archyvas, 1 fondas
Lietuvos savanorių muziejus
LK Materialinių resursų departamento (MRD) archyvas, 26, 56 fondai
Pasieniečių muziejus prie VRM
Vytauto Didžiojo karo muziejus

Spausdinti šaltiniai

Krašto apsauga, 2002, Nr. 17.
Krašto apsaugos departamento generalinio direktoriaus įsakymai. Lietuvos kariuomenės istorija. Sudarė G. Surgailis. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Vilnius, 2003.
Krašto apsaugos ministro įsakymai. I tomas. Ats. redaktorius ir sudarytojas G. Surgailis. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Vilnius, 2004.
Krašto apsaugos ministro įsakymai. II tomas. Ats. redaktorius ir sudarytojas G. Surgailis. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Vilnius, 2006.
Krašto apsaugos ministro įsakymai. III tomas. Ats. redaktorius ir sudarytojas G. Surgailis. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Vilnius, 2006.
Karių aprūpinimo apranga ir ekipuote normos bei sąlygos. Vilnius, 2001.
Kario aprangos ir ekipuotės dėvėjimo nuostatai. Vilnius, 2001.
Karinės uniformos dėvėjimo taisyklės. Vilnius, 1992.
Karinės uniformos dėvėjimo taisyklės ir karių aprūpinimo apranga ir amunicija normos. Vilnius, 1997.
Svarbiausių krašto apsaugos įstatymų rinkinys. Vilnius, 2000.
V. Rakutis, J. Vaičenonis, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotojo pėstininkų bataliono istorija, Vilnius, 2012.

Literatūra

Procenko A., Skvireckas R. Ženkla ant kepurės. Alytus, 2011.
Raubickas E. Ženkla ant munduro... Lietuvos kariuomenės istorija. Vilnius, 2005.
Surgailis G. Lietuvos kariuomenė 1918–1998. Vilnius, 1998.
Tamošiūnas A. Ką reiškia musė ant karo lakūno kombinezono? //Karys, Nr. 4, p. 18–21.
Treinys N. Lietuvos karo jūrų laivų ir pareigybinės vėliavos // Karys, 1992.
Vaičenonis J. Lietuvos karių uniformos ir lengvieji ginklai XX amžiuje. Monografija. Vilnius, 2004.

Vaičėnėnė J. Lietuvs karių uniformų antsiuvs 1918–2008 m. // Karo archyvas. T. 24. Vilnius, 2009, p. 275–294.

Užurka J. Lietuvs kariuomenės atkūrimas 1988–1991 metais. Vilnius, 2004.

Lietuvoje bus reguliari kariuomenė ar nacionalinė gvardija // Karys, 1991, Nr. 1.

Starinskas K. Kario ženkluose – jo tapatybė // Kardas, 2006, Nr. 6.

Starodubcevas V. Uniformologija ir Lietuvs kariuomenė // Lietuvs aidas, 1992 08 14–15.

SERIJOS „LIETUVOS KARIUOMENĖS ISTORIJA“ IŠLEISTI LEIDINIAI

1. Krašto apsaugos departamento generalinio direktoriaus įsakymai 1990–1991. Sudarytojas G. Surgailis. V., 2003, 222 p.
2. Surgailis G. Lietuvos karinis laivynas. 1935–1940. V., 2003, 208 p.
3. Kazakevičius V. Geležies amžiaus strėlės Lietuvoje (II–XII–XIII amžius). V., 2004, 136 p.
4. Lesčius V. Lietuvos kariuomenė Nepriklausomybės kovose. 1918–1920. V., 2004, 498 p.
5. Aničas J. Karininkas Antanas Juozapavičius. 1894 02 13–1919 02 13. V., 2004, 124 p.
6. Krašto apsaugos ministro įsakymai. T. 1. 1991 Nr. 222-355. 1992 Nr. 01-479. Sudarytojas G. Surgailis. V., 2004, 512 p.
7. Juodagalvis J. Švenčionių krašto savanoriai. 1918–1920 m. V., 2005, 236 p.
8. Surgailis G. Rusijos kariuomenės išvedimas 1990–1993. V., 2005, 345 p.
9. Rusijos kariuomenės išvedimas dokumentuose. Sudarytojai A. Balaišis ir G. Surgailis. V., 2005, 472 p.
10. Raubickas E. Ženklas ant munduro. V., 2005, 294 p.
11. Gečas S. Steponas Darius kariuomenėje ir Lietuvos sporte. V., 2005, 232 p.
12. Krašto apsaugos ministro įsakymai. T. 2. 1992 Nr. 480-749. Sudarytojas G. Surgailis. V., 2006, 374 p.
13. Krašto apsaugos ministro įsakymai. T. 3. 1992 Nr. 750-975. Sudarytojas G. Surgailis. V., 2006, 286 p.
14. Aničas J. Generolas Silvestras Žukauskas. 1861–1937. V., 2006, 294 p.
15. Surgailis G. Valstybės sienos apsauga 1990–1994 metais. V., 2008, 247 p.
16. Surgailis G. Pirmasis pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino pulkas. V., 2011, 300 p.
17. Katilius A. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos departamento Mokomasis junginys 1990–1991 m. Istorinė apybraiža, atsiminimai, dokumentai. V., 2011, 226 p.
18. Rakutis V., Vaičenonis J. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotojo pėstininkų bataliono istorija. V., 2012, 196 p.
19. Surgailis G. Trečiasis pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Vytauto pulkas. V., 2013, 188 p.

UDK 355.1(474.5)(091)

Ka585

Artūras Katilius, Vytautas Tininis

**Lietuvos kariuomenės karių uniformos,
ženklai ir vėliavos
1990–2010 m.**

Kalbos redaktorė Nijolė Andriušienė

Maketavo Laima Adlytė

Tiražas 500 egz.

2013 11 28 . Užsakymas GL- 469.

Išleido Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija,

Šilo g. 5 A, LT-10322 Vilnius

Spausdino Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras,

Muitinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r.

ISSN 1822–4423

ISBN 978–609–8074–178